

UDANA

GEÏNSPIREERDE UITSPRAKEN
VAN DE BOEDDHA

VERTAALD UIT HET PALI EN VAN
COMMENTAAR VOORZIEN DOOR

Guy Eugène DUBOIS

Voorwoord door dr. Christine Rouneau

UDANA
GEÏNSPIREERDE UITSPRAKEN
VAN DE BOEDDHA

Guy Eugène DUBOIS is eveneens de auteur van:

VIPASSANA BHAVANA

—Inzichtmeditatie—

ATTHAKAVAGGA

—De Vrede van de Boeddha—

SATTA-VISUDDHI

—De Zeven Zuiveringen—

DHAMMA—

Overdenkingen bij een Ultieme Werkelijkheid—

DHAMMAPADA

—Het Pad van Waarheid—

KHAGGAVISANA-SUTTA

PARAYANAVAGGA

—De Weg naar de Andere Oever—

WOORDEN VAN WIJSHEID

—De Dhammapada Zonder Exegese—

ITIVUTTAKA

—Zo is het Gezegd—

KHUDDAKAPATHA

—Korte Passages—

YATRA NAAR MAJJHIMADESA

—Een Pelgrimsreis naar het Middenland—

SATIPATTHANA

—Het Pad naar Zelfrealisatie—

UDANA
GEÏNSPIREERDE UITSPRAKEN
VAN DE BOEDDHA

VERTAALD UIT HET PALI EN VAN
COMMENTAAR VOORZIEN DOOR

Guy Eugène DUBOIS
Voorwoord door dr. Christine Rouneau

dhamma
books

*‘Sabbadanam Dhammadanam jinati’—
De gift van Dhamma is de grootste gift’
(Dhammapada, Gatha #354).*

Overeenkomstig deze uitspraak van de *Bhagavat*
lijkt het vermarkten van Boeddha’s wijsheid
mij onheus en infaam.

Op dit boek rust derhalve géén copyright.

Wars van élk economisch motief mag het
gereproduceerd en verspreid worden
op alle mogelijke dragers
—electronisch, mechanisch, fotokopieën,
opnamen of op welke andere wijze ook—
zónder mijn toestemming.

D/2019/Guy Eugène Dubois, uitgever
Koninklijke Prinslaan 3/101 - 8670 Koksijde, België
gdubois.dhammabooks@gmail.com

Cover: ©2018 Dave Getzschman, *Mahabodhi, Bodhgaya, India*
Vormgeving, Prepress & Design: GD
Gezet in Helvetica Neue & Times New Roman
Papier: Biotop crème FSC
Druk- en bindwerk: Brave New Books, Rotterdam, Nederland

ISBN: 9789402193800 | NUR-Code: 718

—*Bhavatu sabba mangalam—*
Moge er overal vreugde zijn

• *Wie geen wroeging heeft over zijn leven,
Wie zich niet ellendig voelt bij zijn naderende dood—
De Muni die deze staat van vrede bereikt
Ondervindt geen leed temidden van het leed.*

*Zulke monnik, die tot rust gekomen is,
Die zijn verlangen naar bestaan vernietigd heeft,
Beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten.
Hij zal niet meer wedergeboren worden! •*

Udana IV.9 Upasena Vangantaputta Sutta

INHOUD

VOORWOORD	15
INLEIDING	21
SITUERING VAN DE UDANA	27
LEERELEMENTEN IN DE UDANA	33
UDANA	51
I. BODHIVAGGA	53
I.1 HET EERSTE ONTWAKEN (1) (Pathamabodhi Sutta)	53 53
I.2 HET TWEEDE ONTWAKEN (2) (Dutiyabodhi Sutta)	54 54
I.3 HET DERDE ONTWAKEN (3) (Tatīyabodhi Sutta)	55 55
I.4 DE BANYAN BOOM (4) (Nigrodha Sutta)	57 57
I.5 DE BRAHMANEN (5) (Thera Sutta)	58 58
I.6 OVER MAHAKASSAPA (6) (Kassapa Sutta)	59 59
I.7 OVER AJAKALAPAKA (7) (Pava Sutta)	60 60
I.8 OVER SANGAMAJI (8) (Sangamaji Sutta)	61 61
I.9 DE JATILA ASCETEN (9) (Jatila Sutta)	63 63
I.10 OVER BAHIYA (10) (Bahiya Sutta)	64 64
II. MUCALINDAVAGGA	67
II.1 OVER MUCALINDA (11) (Mucalinda Sutta)	67 67
II.2 KONINGEN (12) (Raja Sutta)	69 69
II.3 DE STOK (13) (Danda Sutta)	71 71
II.4 VERERING (14) (Sakkara Sutta)	72 72
II.5 DE LEKENVOLGELING (15) (Upasaka Sutta)	74 74

II.6 DE VROUW IN VERWACHTING (16)	75
(Gabbhini Sutta)	75
II.7 DE ENIGE ZOON (17)	77
(Ekaputta Sutta)	77
II.8 OVER SUPPAVASA (18)	78
(Suppavasa Sutta)	78
II.9 OVER VISAKHA (19)	82
(Visakha Sutta)	82
II.10 BHADDIYA KALIGODHA (20)	83
(Bhaddiya Kaligodha Sutta)	83
III. NANDAVAGGA	85
III.1 HET RESULTAAT VAN KAMMA (21)	85
(Kammavipakaja Sutta)	85
III.2 OVER NANDA (22)	86
(Nanda Sutta)	86
III.3 OVER YASOJA (23)	90
(Yasoja Sutta)	90
III.4 OVER SARIPUTTA (24)	94
(Sariputta Sutta)	94
III.5 MAHAMOGGALLANA (25)	95
(Kolita Sutta)	95
III.6 OVER PILINDA (26)	96
(Pilindavaccha Sutta)	96
III.7 OVER KASSAPA (27)	98
(Kassapa Sutta)	98
III.8 OVER BEDELEN (28)	100
(Pindapatika Sutta)	100
III.9 AMBACHTEN (29)	102
(Sippa Sutta)	102
III.10 DE WERELD (30)	104
(Lokavolokana Sutta)	104
IV. MEGHIYAVAGGA	107
IV.1 OVER MEGHIYA (31)	107
(Meghiya Sutta)	107
IV.2 AGITATIE (32)	112
(Uddhata Sutta)	112
IV.3 DE KOEHERDER (33)	113
(Gopala Sutta)	113
IV.4 DE SLAG VAN DE YAKKHA (34)	115
(Junha Sutta)	115
IV.5 DE OLIFANTSTIER (35)	117
(Naga Sutta)	117

IV.6 OVER PINDOLA-BHARADVAJA (36)	119
(Pindola Sutta)	119
IV.7 OVER SARIPUTTA (37)	120
(Sariputta Sutta)	120
IV.8 OVER SUNDARI (38)	121
(Sundari Sutta)	121
IV.9 OVER UPASENA VANGANTAPUTTA (39)	125
(Upasena Vangantaputta Sutta)	125
IV.10 OVER SARIPUTTA (40)	126
(Sariputta Sutta)	126
V. SONAVAGGA	127
V.1 DE KONING (41)	127
(Raja Sutta)	127
V.2 VAN KORTE DUUR (42)	129
(Appayuka Sutta)	129
V.3 DE MELAATSE (43)	130
(Suppabuddhakutthi Sutta)	130
V.4 DE JONGENS (44)	134
(Kumaraka Sutta)	134
V.5 UPOSATHA DAG (45)	135
(Uposatha Sutta)	135
V.6 OVER SONA (46)	142
(Sona Sutta)	142
V.7 OVER REVATA (47)	147
(Revata Sutta)	147
V.8 OVER ANANDA (48)	148
(Ananda Sutta)	148
V.9 BESCHIMPING (49)	149
(Saddhayamana Sutta)	149
V.10 KLEINE PANTHAKA (50)	150
(Panthaka Sutta)	150
VI. JACCANDHAVAGGA	151
VI.1 AFSTAND VAN LEVENSKRACHT (51)	151
(Ayusama-osajjana Sutta)	151
VI.2 AFZONDERING (52)	157
(Patisalla Sutta)	157
VI.3 REFLECTIE (53)	160
(Paccavekkhana Sutta)	160
VI.4 AANHANGERS VAN EEN SEKTE (I) (54)	161
(Apara Lakuntaka Bhaddiya Sutta)	161
VI.5 AANHANGERS VAN EEN SEKTE (II) (55)	165
(Dutiyananatitthiya Sutta)	165

VI.6 AANHANGERS VAN EEN SEKTE (III) (56)	168
(Tatiyananatitthiya Sutta)	168
VI.7 OVER SUBHUTI (57)	169
(Subhuti Sutta)	169
VI.8 DE COURTISANE (58)	170
(Ganika Sutta)	170
VI.9 GELIJK MOTTEN IN DE VLAM (59)	172
(Adhipataka Sutta)	172
VI.10 VERSCHIJNINGEN (60)	173
(Uppajjanti Sutta)	173
VII. CULAVAGGA	175
VII.1 OVER BHADDIYA (I) (61)	175
(Pathamabhaddiya Sutta)	175
VII.2 OVER BHADDIYA (II) (62)	176
(Dutiyaabhaddiya Sutta)	176
VII.3 ZINTUIGLIJK GENOT (I) (63)	177
(Kamesu Satta Sutta)	177
VII.4 ZINTUIGLIJK GENOT (II) (64)	178
(Kamesu Satta Sutta)	178
VII.5 BHADDIYA DE DWERF (65)	179
(Apara Lakuntaka Bhaddiya Sutta)	179
VII.6 HET EINDE VAN VERLANGEN (66)	180
(Tanhakkhaya Sutta)	180
VII.7 HET EINDE VAN PERCEPTIES (67)	181
(Papancakkhaya Sutta)	181
VII.8 OVER KACCAYANA (68)	182
(Kaccayana Sutta)	182
VII.9 DE BRON (69)	183
(Udapana Sutta)	183
VII.10 OVER KONING UDENA (70)	185
(Udena Sutta)	185
VIII. PATALIGAMIYAVAGGA	187
VIII.1 NIBBANA - PARINIBBANA (I) (71)	187
(Pathamanibbana Sutta)	187
VIII.2 NIBBANA - PARINIBBANA (II) (72)	188
(Dutiyanibbana Sutta)	188
VIII.3 NIBBANA - PARINIBBANA (III) (73)	189
(Tatiyanibbana Sutta)	189
VIII.4 NIBBANA - PARINIBBANA (IV) (74)	190
(Catutthanibbana Sutta)	190
VIII.5 OVER CUNDA (75)	191
(Cunda Sutta)	191

VIII.6 IN DE STAD PATALIGAMA (76)	196
(Pataligama Sutta)	196
VIII.7 EEN WEGSPLITSING (77)	201
(Dvidhapatha Sutta)	201
VIII.8 OVER VISAKHA (78)	203
(Visakha Sutta)	203
VIII.9 OVER DABBA MALLAPUTTA (I) (79)	205
(Pathamadabba Sutta)	205
VIII.10 OVER DABBA MALLAPUTTA (II) (80)	206
(Dutiyadabba Sutta)	206
BIBLIOGRAFIE	207
VOETNOTEN	211

VOORWOORD

Blij en dankbaar, heel dankbaar, oneindig dankbaar ben ik dat ik de vertalingen van Guy Dubois heb leren kennen: een resultante van kamma, van oorzaken (hetus) en voorwaarden (paccayas) op mijn Dhamma-pad—het Pad van Pariyatti naar Patipatti met Sila en Samadhi naar Panna en Pativedha.

Dit pad begon tijdens een bezoek aan de tempel van het klooster van Labrang in Oost-Tibet in augustus 1986 toen mijn brein plotseling tot stilte kwam en er een grenzeloze nieuwsgierigheid ontstond.

Na de reis las ik alle beschikbare boeken over het Tibetaans Boeddhisme en de Dalai Lama.

De aanvang van Pariyatti...

Begin 1988, naar aanleiding van een aankondiging in Artsenkrant, kwam ik in contact met de Tibetan Society Europe (TSE) die een cursus “Tibetan Medicine” organiseerde in Dharmasala, het vluchtoord en de verblijfplaats van de Dalai Lama in ballingschap in India.

Ik schreef me in en ging mee.

Totale immersie in de Tibetaanse cultuur en het boeddhisme. “Aum Mani Padme Hum.”

Liefde en mededogen (overal tastbaar aanwezig) is daar van groot belang in de uitoefening van de geneeskunde naast ook de kennis van kamma.

We kregen inzage in hun manier van denken en de wereld te aanschouwen, in hun zorg voor welzijn, gezondheid, leven en dood, onderwijs, spiritualiteit.

We bezochten de weeskinderen, liefdevol opgevoed in pleeggezinnen in The Tibetan Children’s Village, met onderwijs volgens Montessori.

Last but not least: we werden ingeleid in “the Wisdom that Understands Emptiness”....

Nadien actieve deelname aan een leesgroep over Boeddhisme bij TSE in Ukkel.

Pariyatti ten top... en alleen Sila als beoefening: begin van Patipatti. Zo werd op een bepaald ogenblik Chögyam Trungpa een lievelingsauteur.

Heel toevallig kwam dit ter sprake tijdens een lunch in de Leuvense Faculty Club in 2006 naar aanleiding van een studiedag over Psychosomatiek.

Een Collega, Stefan, deelde mijn enthousiasme.

Meteen werd ik uitgenodigd op de groepsmeditatiesessies voor gelijkgestemden op zijn penthouse in Antwerpen.

De aanvang van Patipatti in de zin van Samadhi.

Daar leerde ik Veerle kennen die mij sprak over meditatiecursussen voor “die-hards”, namelijk Vipassana meditatie zoals onderwezen door S.N. Goenka, bij wiens organisatie haar zus Mieke een Assistant Teacher is.

Ik schreef me in en in april 2008 volgde ik mijn eerste tiendaagse cursus Vipassana.

Gelukkig kon men na afloop van de eerste dag, indien gewenst, eventjes de Assistant Teacher spreken.

Heb ik gedaan want mijn hoofd stond op springen door alle losgeslagen sankharas met adherente emoties die vochten om aandacht.

“ I am absolutely not the nice person I thought I was!” zei ik.

“ That’s normal, don’t worry... Just go on...” was haar antwoord...

And I went on....

In juni 2014, naar aanleiding van mijn eerste Satipatthana Cursus in de traditie van Goenka, leerde ik Françoise uit Aarlen kennen. Elke avond volgden we samen in onze moedertaal de dhammatalks met grondige en inspirerende uitleg over de Mahasatipatthana Sutta.

“Atapi sampajano satima ”

Op de voorlaatste dag van de cursus bij het verbreken van de Noble Silence, bleek onmiddellijk dat we op dezelfde golflengte zaten (en dit niet alleen omwille van onze Waalse roots). We werden kalyanamitta’s. We bleven in contact via mail.

INTERMEZZO

Op 15 september 2015 werd ik al fietsend op straat in Antwerpen de pas afgesneden door een voorbijstekende en rechts afslaande koersfietsster. Ik werd hierdoor als het ware naar links gekatapulteerd en viel op het hoofd waardoor mijn schedel partieel verbrijzeld werd en er drie hersenbloedingen ontstonden.

Enkele dagen later, op maandagavond in Ehipassiko en op vraag van collega Tine, werd er door de meditatiegroep gemediteerd voor “een vrouw in levensgevaar na een fietsongeval.”

Na 11 weken revalidatie zei de arts: “U moet wel een heel bijzondere Engelbewaarder hebben om zo snel en zo grondig te recupereren.”

Ik glimlachte: “Niet één Engel, wél een Legioen...”

Ik besepte toen dat ik een hoop negatief Kamma had om zoiets mee te maken, maar ook een hoop positief Kamma dat ik er zo ben uitgekomen...

Pas dan besepte ik hoe kostbaar dit Menselijk Leven is. (A wake-up call...) No Time to loose..... en zo heb ik op 2/12/2017 Toevlucht genomen bij Paul Van hooydonck in Ehipassiko en werd Tara—the Green One, with One Leg Stretched, ready to Jump ;-)

Kort daarna ging ik met Ehipassiko mee op retraite in Nilambe, Sri Lanka, bij Upul. Patipatti ten volle.

Louter toevallig en totaal onverwacht ontmoette ik op de zwoele avond van 10/8/2017 mijn kalyanamitta Françoise uit Aarlen voor het eerst terug in levende lijve in Chiesa Santo Stefano te Castelmuzio, na afloop van de Cello Suites van Bach 1-35, vertolkt door Roel Dieltiens. Een warme ontmoeting na een prachtig concert.

Bijna onmiddellijk sprak ze mij over een cursus die ze had gevolgd met als onderwerp de Visuddhimagga van Buddhaghosa, een groot boeddhistisch werk dat handelt over “de Zeven Zuiveringen”.

“Een absolute Must op het Pad”, dixit....

Enkele weken na de terugkeer uit Nilambe kwam in mijn mailbox de aankondiging van een dhammatalk in Ehipassiko op 4/05/2018 over “De Zeven Zuiveringen” door Guy Dubois, (mij totaal onbekend). Daar moest ik naartoe, de woorden van Françoise indachtig.

En zo geschiedde.

De dhammatalk van Guy Dubois was voor mij een Eye Opener, een Heart Opener en een Les in Nederigheid.

Meteen erna nam ik enkele van zijn boeken mee: Satta-Visuddhi en Parayanavagga. Het werd mijn nieuwe bedside lectuur.

Wat een Helderheid is daarin gevat: Pure Dhamma, zonder tierlantijntjes.

Ik kwam tot het besef dat ik nog nergens stond op het Pad en er nog zeer veel Werk aan de Winkel is om tot Zelfrealisatie te komen. (Wel Sila en Samadhi doch weinig of geen (?) Panna....)

Teveel Ego en veel te weinig Meditatie!

Zoals Paul tegen ons zei in Nilambe:

*“ Meditation is the Vehicle on the Path.
Enlightenment is an Accident,
Meditation makes you Accident-prone. “*

En Upul tegen mij:

“ Undress the Ego!”

Zo zijn de geschriften van Guy een ware “Wake-up Call”, figuurlijk én letterlijk. Ze brengen de lezer terug tot de Essentie. Ze zijn een concrete, non-nonsense Reisgids op het Dhamma-pad dat leidt tot Ontwaken, Zelfrealisatie, Bevrijding.

*Wat een eer nu om een Voorwoord te mogen schrijven voor dit boek:
“Udana—Geïnspireerde Uitspraken van de Boeddha”.*

Dit boek is weer zo'n “bijoutje” vol spontane, geïnspireerde én inspirerende “Doordenkertjes” uitgesproken door de Boeddha himself. Adviezen voor het Dagelijkse Leven.

Enkele eruit geplukt:

- *Niemand tergen in de wereld, niet beledigen, niet kwetsen. Wie zich niet beheerst doorboort anderen met woorden. Wie ruwe taal moet aanhoren moet dit over zich laten gaan met een onbezoedelde geest.*
- *Wanneer om iets strijd moet geleverd worden, is ergernis troef.*
- *Hoogmoed, verwaandheid, eigendunk: diep gehecht zijn aan opinies, die arrogant geventileerd worden en zich verliezen in ruzies omdat er slechts een deel van het geheel gezien wordt.*
- *Het slechte mijden. Wie nu een slechte daad begaat, zal niet aan pijn ontkomen*
- *Zintuiglijk genot versus de vreugde van zich beheersen en de begeerte overwinnen.*
- *Zich matigen met voedsel.*

- *Vrij zijn van hechting en daardoor onberoerd zijn want een mens is sterk aan andere mensen gebonden. Gelukkig en vrij van verdriet zijn door zich niet te hechten aan iets wat “dierbaar” is.*
- *Vrij zijn van innerlijke beroering is vrij zijn van angst en verdriet. Wie niet begeert ervaart geen onrust. Innerlijke kalmte, geen zucht naar dingen, geen komen en geen gaan.*
- *Onbehaaglijkheid verpakt als genot, het onbeminde verpakt als het beminde, lijden verpakt als geluk.*
- *Het oprecht geluk van niets te bezitten.*
- *De ultieme vreugde van het “ego” loslaten. Zonder focus op “dit ben ik”.*
- *De zoetheid van leven in afzondering.*
- *De wereld verschijnend als eeuwigdurend is een lege doos.*
- *Het lichaam bewaken, de geest bewaken, de juiste intenties hebben, de juiste visies hebben, ontstaan en vergaan van de dingen begrijpen, luiheid en traagheid van geest overwinnen, altijd vredig en aandachtig.*
- *Men moet zich niet voor alles engageren. Men moet zich niet van een ander afhankelijk maken.*
- *Een rotsvaste geest hebben vrij van passie en niet boos over wat boos maakt.*
- *Zich toewijden aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn.*
- *Wie mediteert vernietigt alle twijfels.*
- *Bij de naderende dood een staat van vrede bereiken waarbij er geen wroeging is over het geleide leven en zich niet ellendig voelen. Zo ondervindt men geen leed temidden van het leed en is het verlangen naar bestaan vernietigd.*

Uitgebreide uitleg hierover in detail geeft Guy Dubois bij de “Situering van de Udana” en vooral bij de “Leerelementen van de Udana.”

Ontdek nu zelf dit diepzinnig boek...

Dankbaar voor de “duwtjes in de rug” naar Panna en zo naar Pativedha, besef ik maar al te goed dat wij zélf verantwoordelijk zijn voor onze Volledige Zuivering om tot Zelfrealisatie te kunnen komen en zo te worden Wie wij Zijn.

Misschien zal mijn “Ananda Syndroom” (=“I MUST become an Arahant”) ooit oplossen en in Niets vergaan ... Anicca.

*Zonder Angst en zonder Hoop,
en met veel Metta,*

*Christine
Antwerpen, oktober 2019*

INLEIDING

De *Udana* ¹ behoort tot de oudste constituenten van de *Pali*-canon. De vroeg-boeddhistische *suttas* die dit boek samenstellen maken deel uit van de meest oorspronkelijke geschriften van de doctrine. Daardoor zijn het ook de meest interessante.

De titel kan het best vertaald worden als 'geïnspireerde uitspraken' van de Boeddha. Een '*udana*' is een spontane uiting of verklaring op basis van een gebeurtenis, een wedervaren of een omstandigheid die zich voor Zijn ogen heeft afgespeeld. In deze uitspraken manifesteert zich dus een onloochenbare spontaneïteit en/of emotionaliteit. Het leert de toehoorder of lezer de Boeddha kennen op een heel ándere manier en in een alternatieve stijl dan in de andere *suttas* van de *Pali*-canon die de verwoording zijn van weloverwogen analytische gedachten. ²

Het boek bevat tachtig '*udanas*', meestal in versvorm. Merkwaardig is dat elk vers vergezeld gaat van een verhaal—een *vatthu*—dat verwijst naar een (al dan niet gefingeerde) gebeurtenis die aanleiding gaf tot de bewuste uitspraak.

Deze *vatthus* kunnen best beschouwd worden als een introductie tot de essentie. Het zijn 'aandachttrekkers' ³ of 'kapstokken' voor de geïnspireerde uitspraken van de Boeddha, die in versvorm worden uitgedrukt. De verzen vormen steeds de kwintessens van de *udanas*. Meestal gaat het over één vers per *sutta*, maar sommige *suttas* bevatten meerdere verzen.

Wat buiten kijf staat is dat de *Udana* de *buddhasasana* ⁴ weergeeft in een gecondenseerde vorm. Zowel de basale als de diepzinnige leringen van de doctrine komen in dit werk aan bod. Het wekt verbazing hoe in de *Udana* alle leerstellingen van de *Dhamma* hun plaats krijgen en aandacht opeisen. En zo aanschouwelijk alle facetten van de *Leer* reflecteren.

En op deze unieke manier de progressief opgaande lijn die de *yogi* finaal tot Zelfrealisatie voert tot uitdrukking brengt: het *horen* van de *Dhamma*, het *begrijpen* ervan, waaruit stevast *beoefening* volgt. Om daarop aansluitend het ultieme *zien* en het *Dhamma-zijn* te voltooien en te perfectioneren met het *onderricht* ervan: '*sabbadanam Dhammadanam jinati*'—*de gift van Dhamma als de grootste gift*'. Kortom: een existentie op *déze* wereld in wijsheid en mededogen. *Panna* en *karuna*.

Het is juist hierin dat de uitzonderlijke waarde van deze '*udanas*' naar voor komt: ze focussen allen op de principes die de basis vormen van Boeddha's leer. Leerstellingen die in het perspectief van de beoefening van de *Dhamma* allemaal—zonder uitzondering—even belangrijk zijn.

Wat in elke *udana* nog eens extra benadrukt wordt door de doelgerichte aanwending van steeds hetzelfde eensluidende 'refrein' dat het proza-gedeelte verbindt met het versgedeelte van de uitspraak zelf:

• *Atha kho bhagava etam-attham veditva tayam
velayam imam udanam udanesi:* ⁵

*Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde
welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde
uitspraak spontaan in hem op.* •

Dit refrein fungeert in elke *udana* als een birmees aandachtsbelletje dat de toehoorder of lezer constant en steeds opnieuw tot alertheid aanspoort.

Het staat buiten kijf dat de Boeddha niet in versregels (en zeker niet met een ingewikkeld *metrum*) sprak. Dit is de vrucht van latere opsmuk en garnering. Maar dit doet niets af van het feit dat de *inhoud* van deze verzen met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid mag en moet toegeschreven worden aan de Boeddha.

De preliminaire verhalen die de *udanas* kaderen worden door de *Udana-Commentaren* ⁶ toegedicht aan *Ananda*, de neef van de Boeddha en zijn devote en toegewijde verzorger gedurende de laatste vijfentwintig jaar van zijn leven. Daar wijst ook de eerste zin van elke *sutta* naar: '*Evam me suttam—Zo heb ik het gehoord*'.

De *Udana* is samengesteld uit 8 hoofdstukken (*P. vaggas*), die elk tien *suttas* bevatten.

Deze hoofdstukken zijn:

- I. De Voordracht over het Ontwaken (*P. Bodhivagga*)
- II. De Voordracht over Mucalinda (*Mucalindavagga*)
- III. De Voordracht over Nanda (*P. Nandavagga*)
- IV. De voordracht over Meghiya (*P. Meghiyavagga*)
- V. De Voordracht over Sona (*P. Sonavagga*)
- VI. Blind van bij de geboorte (*Jaccandhavagga*)
- VII. De Kleine Voordracht (*P. Culavagga*)
- VIII. De Voordracht voor de Patalis (*P. Pataligamiyavagga*)

Bij de vertaling van de *Udana* heb ik—als een nederig toehoorder—deze indeling rigoureuus gevolgd.

Voorbeeld:

- I. Bodhivagga
- I.1 Pathamabodhi Sutta (1)

Het cijfer tussen haakjes *achter* de naam van de *sutta* is het doorlopende volgnummer van alle *suttas* van de *Udana*—beginnend bij (1) en eindigend met (80).

Wat de vertaling *an sich* betreft, wil ik de lezer wijzen op volgende kanttekeningen:

De *Udana* die u hier in handen hebt, heeft als *oerbron* de *Pali*-tekst van de canon. U leest hier bijgevolg de *Buddhasasana rechtstreeks*, zonder indirecte vertalingen, zonder middelaars, zonder hun drijfveren. De *genesis* zonder pollutie.

Voor de vertaling van de *Pali*-canon teksten heb ik gebruik gemaakt van de geauthenticerde *Chattha Sangayana Tipitaka* Version 4.0 (CST4) van het *Vipassana Research Institute* (VRI).

Verder heb ik uitvoerig de *Pali-English Dictionary* benut van de *Pali Text Society* (PTS)—het standaardwerk van Thomas William Rhys Davids & William Stede. En dit zowel in de gedrukte versie van *Munshiram Manoharlal Publishers (P), Ltd*, New Delhi, (India) als in de digitale publicatie van de *Digital South Asia Library* van de University of Chicago.

Daarnaast was de *Buddhist Dictionary, Manual of Buddhist Terms and Doctrines* van Nyanatiloka en uitgegeven door de *Buddhist Publication Society* (BPS), Kandy, (Sri Lanka) een uitstekende gids.

De recentere *Concise Pali-English Dictionary* van Buddhadatta Mahathera was voor bepaalde opzoekingen eveneens probaat en erg nuttig.

Tenslotte was het *Buddhism Portal*—meer bepaald de *Buddhism Glossary*—van de *Wisdom Library* een veilige *shelter* én een druk bezochte aanmeerpaal.

Oude *Pali*-verzen in een voor ons begrijpelijke taal overbrengen blijft voor elke vertaler een uitdaging. Immers: hedendaagse leesbaarheid enerzijds en trouw aan de letterlijke tekst anderzijds stellen zich niet zelden op als astrante tegenpolen.

Uit deze discrepantie volgt dat het voor de lezer erg belangrijk is om het *uitgangspunt* van de vertaler te kennen. Concreet betekent dit een secuur antwoord capteren op de vraag wát de motieven zijn die de vertaler hebben aangezet om de translatie te maken.

Zoals de beoefening van de leer (*P. patipatti*) voorrang moet krijgen op de intellectuele kennis (*P. pariyyatti*) ervan, ⁷ zo ook geef ik de voorkeur aan

een transparante en verstaanbare omschrijving boven een raadselachtige, diffuse, hermetische, maar letterlijke omzetting van deze eeuwenoude teksten.

Expliciet: ik heb steeds de voorkeur gegeven aan de *inhoud* van de teksten boven de *vorm*. Ik heb steeds vertaald naar *inhoud* toe opdat de teksten voor de *yogi unbedingt* inzetbaar zouden zijn naar beoefening toe.

Mijn belangstelling ging en gaat in de eerste plaats uit naar de diepe *wijsheid* en het tijdloze *inzicht* die in deze *suttas* schuilgaan.

De literaire hoogstandjes, de metaforen, de allegorieën en het *metrum* van deze vroeg-boeddhistische teksten is een andere soort van sport. Die laat ik—met veel plezier—over aan de respectieve liefhebbers.

Belangrijker dan de vertaling *an sich*, is voor mij dat de *fond* van de oorspronkelijke *Dhamma*-begrippen *verstaan* en *aangevoeld* wordt. *Geproefd* wordt. Om allerlei misvattingen te vermijden heb ik daarom bij de meeste begrippen het corresponderende *Pali*-woord *cursief* bijgevoegd. Voor de gevorderde lezer en/of beoefenaar kunnen deze *Pali*-termen ook fungeren als stapsteentjes naar een dieper *ervaren*.

In specifieke gevallen tenslotte heb ik in een voetnoot, achteraan het boek, enige verduidelijking en/of aanwijzing gegeven.

Tenslotte een laatste opmerking: ik heb me niet laten verleiden om de authentieke teksten ‘in te korten’, d.i. ik heb me weerhouden om de vele hernemingen en iteraties die in de *suttas* te vinden zijn als onkruid uit te wieden.

Het vertalen van de integrale teksten van de *Pali*-canon beschouw ik als een postuum eerbetoon aan de ontelbare generaties monniken die—door mondelinge overlevering—de periode van het eerste boeddhistische concilie (486 vóór GTR)⁸ tot aan de eerste geschreven versie van de canonieke teksten in het jaar 32 vóór GTR,⁹ plichtsgetrouw en scrupuleus nauwgezet hebben overbrugd.

Door het inbouwen van tekstherhalingen zijn deze monniken—*bhanakas* of reciteerders genaamd—erin geslaagd om de woorden van de Boeddha en van zijn voornaamste discipelen gedurende vijf eeuwen *mondeling* over te dragen. Een prachtprestatie.

Ik vind het onrechtmatig om dit diepgaand en gewetensvol geheugenwerk te amputeren louter en alleen omwille van de geconditioneerde ‘*time is money*’-dwingelandij van het huidig tijdsgewricht.

Na het afleggen van deze persoonlijke verantwoording rest me nog een kleine maar hoogst aangename taak:

Een heel apart dankwoordje aan Christine Rouneau die niet enkel voor een intiem en erg aangrijpend voorwoord heeft gezorgd, maar die tevens met veel inzet en een haast monastieke determinatie (*aditthana*) de correctie van de teksten op zich genomen heeft.

En *last but not least* een oprechte dankzegging aan Dave Getzschman, de innemende Amerikaanse topfotograaf en mijn cordiale *kalyanamitta* op de *yatra* door het *Middenland*, voor het altruïstisch ter beschikking stellen van de coverfoto.

Zoals Dave het uiterst minzaam doch zeer attent vroeg ¹⁰ deel ik graag de verdiensten van mijn individuele *dana* met de geportretteerde *bhikkhus*. Maar eveneens met Christine en Dave. En met allen die samen met mij het Pad van de *Bhagavat* bewandelen. *Sadhu anumodana*.

Guy Eugène Dubois,
Koksijde, juli 2019

SITUERING VAN DE UDANA

De *Pali*-canon bevat de oudste *geschreven* boeddhistische teksten. De eerste geschreven versie ¹¹ van de canon dateert van het jaar 32 vóór GTR. De mondeling doorgegeven versie is aanzienlijk ouder, namelijk van de 5de eeuw vóór GTR.

De *Pali*-canon vormt de officiële tekst van het *Theravada*—de School van de Ouderen—de traditionele stroming die de oorspronkelijke leer en conventies van de Boeddha navolgt.

De *Pali*-canon is de oerbron waaruit alle kennis van de *Dhamma*—de leer van de Boeddha—uiteindelijk voortgekomen is.

Canonieke geschriften zijn oude teksten, waarin de basale leerstellingen van een levensopvatting of religie zijn opgetekend. Zulke teksten worden meestal door een concilie vastgelegd. Dit is ook hier het geval. Het eerste boeddhistische concilie (483 vóór GTR) werd gehouden in *Rajagaha* ¹² tijdens het eerste regenseizoen (*P. vassa*) na het *parinibbana* ¹³ van de Boeddha. ¹⁴

In het boeddhisme is er geen sprake van één enkele canon. Alle grote boeddhistische stromingen bezitten *élf* hun eigen canon, ¹⁵ maar geen van deze latere ‘canons’ is denkbaar zónder de *Pali*-canon. De divergerende canons bezitten heel wat overlappingen met elkaar. Doch wat immens belangrijk is: ze spreken elkaar nooit tegen op fundamentele en cruciale punten.

Maar dit maakt niet het voorwerp uit van dit boek.

De *Pali*-canon vormt een heterogene cocktail van de doctrinaire leerstellingen van de *Dhamma* in proza en poëzie (*Sutta-pitaka*); van monastieke rigueur (*Vinnaya-pitaka*) en van analytische overdenkingen van de mentale en fysieke processen die het menselijk bestaan beheersen (*Abhidhamma-pitaka*). Voor de verdere indeling van de *Pali*-canon verwijs ik naar de ‘Drie Manden’ (*P. tipitaka*) later in dit hoofdstuk.

De *Pali*-canon is een volumineuze verzameling teksten die tot stand kwam over een periode van honderden jaren. Dit is het werk geweest van generaties *bhikkhus* die met enorme ernst en plichtbewustheid ernaar gestreefd hebben om het woord van de Boeddha (zoals zijzelf het met hun volledig menselijk vernuft maar *óók* met hun intrinsieke beperkingen verstonden) zo nauwkeurig mogelijk weer te geven.

Het hoogtepunt van dit streven is de *Visuddhimagga*, het imposante doctrinaire *magnum opus* van het *Theravada*-boeddhisme.

De *Visuddhimagga* werd in de 5de eeuw GTR door *Buddhaghosa*¹⁶ opgetekend en beschrijft extensief en uiterst gesystematiseerd de theoretische en praktische leerstellingen van de Boeddha, zoals ze verstaan werden door de *arahants* van het *Mahavihara*-klooster van *Anuradhapura* (in het huidige Sri Lanka).

Het is duidelijk dat de *Visuddhimagga* een compleet uitgewerkte en coherente levensbeschouwing is. Dit kán gewoon *niet* het levenswerk zijn van één persoon. Het is dan ook best om dit werk te beschouwen als de uiteindelijke neerslag van de noeste *Sisyphus*-arbeid van vele lichteningen toegewijde *Theravada*-monniken.

Zonder twijfel kan gesteld worden dat de *Pali*-canon de *verwoording* vormt van de leerstellingen van de Boeddha, maar *apert* verklaren dat de canon volkomen (als *copie conforme*) met de *Dhamma* geïdentificeerd kan worden is een paar bruggeten te ver.

Dit blijkt gewoonweg uit het feit dat er in de teksten steeds *meerdere* interpretaties mogelijk zijn. Waar niets mis mee is *zolang* de *yogi* de teksten met een open geest leest en beschouwt.

Een *experientiële ervaring* valt tenslotte niet in woorden en concepten te vangen. Zodat de *Pali*-canon (zoals trouwens de andere canons) steeds een *interpretatie* blijft van de *Dhamma*.

De *Dhamma* zélf kan *uitsluitend* gekend én beleefd worden door het ontsluiten van de *eigen* boeddhanatuur.¹⁷ Op de keper beschouwd kan de *Dhamma* louter intuïtief begrepen worden door de beoefening van de *yogi*. Als *yogi* bepaalt hij zélf wie hij als leraar erkent. Of wie hij *niet* erkent. De *yogi* is zijn eigen meester—'*Atta hi attano natho*'.¹⁸

Dhammapada:¹⁹

• *Atta hi attano natho*
atta hi attano gati
tasma sannamay'attanam
assam bhadram va vanijo.

Werkelijk, ieder is zijn eigen beschermheer.
Ieder is meester over zijn eigen toekomst.
Beheers daarom volkomen jezelf,
Zoals een koopman een goed getraind paard
[beheerst]. •

Op deze intens individuele manier maakt hij een eiland van zichzelf—'*a place where opening to uncertainty and doubt can lead him to a refuge of truth*'.²⁰

Zo wordt de *yogi* zijn eigen autoriteit. Is hij niet langer van anderen afhankelijk. Zo realiseert hij gestaag zichzelf. Wordt hij een *Buddha-to-be*. Een *bodhisattva*.

De *Pali*-canon dankt zijn naam aan de taal waarin hij geschreven is. Het *Pali* is een oud-Indische spreektaal die behoort tot de groep van de Indo-europese talen. Het *Pali* is nauw verwant aan het *Sanskriet*.²¹

Pali was niet de taal van de Boeddha.

De Boeddha sprak *Oud-magadhi*—de volkstaal die gesproken werd in de antieke Indische *Mahajanapada*-staat *Magadha*.²²

Afgezien van de rots-edicten van de Mauryaanse keizer *Asoka* (3de eeuw vóór GTR) vormt de *Pali*-canon het oudste nog overgeleverde *geschrift* van het Indische cultuurgebied.²³

De *Pali*-canon bestaat uit drie hoofdafdelingen—ook de ‘Drie Manden’ (*P. tipitaka*) genoemd, namelijk de *Sutta-Pitaka*; de *Vinaya-Pitaka* en de *Abhidhamma-Pitaka*.

Schematisch ziet de *Pali*-canon er als volgt uit:

1. de *Sutta-Pitaka*

De *Sutta-Pitaka* omvat de leerredes (*P. suttas*) van de Boeddha en bestaat uit vijf verzamelingen (*P. nikayas*):

- *Digha-Nikaya (DN)*: de verzameling van lange leerredes (34 *suttas*).
- *Majjhima-Nikaya (MN)*: de verzameling van middellange leerredes (152 *suttas*).
- *Samyutta-Nikaya (SN)*: de verzameling van de diverse thematisch gegroepeerde leerredes (2889 *suttas*).
- *Anguttara-Nikaya (AN)*: de verzameling van numeriek geordende leerredes (2308 *suttas*).
- *Khuddaka-Nikaya (KN)*: de verzameling van kleinere teksten.

Het is vooral die laatste verzameling die ons interesseert, omdat de *suttas* die in deze verzameling zijn ondergebracht tot de oudste overgeleverde leerredes behoren. Daardoor geven ze ook de meest oorspronkelijke versie weer van de *Dhamma*—de Leer van de Boedha. De *Udana* behoort tot deze verzameling.

De *Khuddaka-Nikaya* bevat een heterogene collectie van 15 werken, waarvan de belangrijkste zijn:

- *Khuddakapatha*: het zijn teksten die de basiselementen weergeven voor de boeddhistische praktijk van *bhikkhus* en *bhikkunis*.
- *Dhammapada*: een anthologie verzen met uitspraken van de Boeddha. Het vormt één van de meest bekende boeddhistische geschriften (423 verzen).²⁴
- *Udana*: spontane, geïnspireerde uitlatingen van de Boeddha (80 *suttas*).
- *Itivuttaka*: citaten van de Boeddha, zoals ze werden opgetekend door *Khujjuttara*, een dienstmeisje van koningin *Samavati* van de *Mahajana-pada Kosambi* (112 *suttas*).
- *Sutta-Nipata*: leerredes die bijna allemaal de versvorm gebruiken. De *Sutta-Nipata* bestaat uit 1149 verzen en enkele proza-passages.
- *Theragatha* (1279 verzen) en *Therigatha* (522 verzen), verzen van ontwaakte monniken en nonnen.
- *Jataka*: mythische verhalen over vroegere geboortes van de Boeddha. (circa 500-550 verhalen).

2. de *Vinaya-Pitaka*

In de *Vinaya-Pitaka* worden de monastieke regels voor monniken en nonnen vermeld, uiteengezet en geïnterpreteerd, samen met commentaar en verhalen (*P. vatthus*) die aangeven op welke manier de verschillende orde-regels tot stand gekomen zijn.

3. de *Abhidhamma-Pitaka*

De *Abhidhamma-Pitaka* is de verzameling van scholastische teksten die een schematische en analytische weergave bevatten van de leer van de Boeddha:

- *Dhammasangani*: een opsomming van psychische en materiële eigenschappen, d.i. de objecten en elementen van het bewustzijn.
- *Vibhanga*: achttien verhandelingen over diverse thema's van filosofische, psychologische en ethische aard.
- *Kathavatthu*: een boek waarin twistpunten tussen diverse boeddhistische scholen worden besproken.
- *Puggalappannatti*: een psychologisch werk over diverse persoonlijkheidstypen.

– *Dhatukatha*: een uiteenzetting over de zintuiglijke functies die in achtien elementen worden geanalyseerd, namelijk in de zes zintuigen, de zes objecten van de zintuigen en de zes soorten gewaarwordingen die resulteren uit het contact tussen een zintuig en het erbij passende object.

– *Yamaka*: het boek van duo's van tegenstellingen.

– *Patthana*: het boek over het ontstaan van psychische verschijnselen en materiële vormen in termen van causaliteit en wederzijdse afhankelijkheid.

Samengevat:

– De *Udana*, het boek dat u nu in handen hebt, behoort tot de *Tipitaka*, de drie 'manden' (*P. pitaka*) waarin de vroegste leerstellingen en opvattingen van de Boeddha en van zijn rechtstreekse volgelingen zijn ondergebracht.

– Het boek bevindt zich meer bepaald in de *Sutta-Pitaka*— de 'mand' die de leerredes van de Boeddha omvat.

– In deze 'mand' is de *Udana* het derde boek van de *Khuddhaka-Nikaya* (de heterogene verzameling van 15 kleinere werken). Zo bevindt de *Udana* zich tussen de *Dhammapada* (het tweede boek van de *Khuddhaka-Nikaya*) en de *Itivuttaka* (het vierde boek van de *Khuddhaka-Nikaya*). Een selecter gezelschap is haast onmogelijk.

LEERELEMENTEN IN DE UDANA

De doctrinaire leerelementen die we terugvinden in de complete *Pali*-*canon* hebben ook in de *Udana* een prominente plaats verworven.

Ik noem op:

- de drie Hogere Trainingen (*P. tisikkha*)
- de Keten van Afhankelijk Ontstaan (*P. paticca samuppada*)
- de leer van *Kamma*
- de zevenendertig Factoren van Verlichting (*P. Bodhipakkhiya*)
- de Vier Stadia van Ontwaken (*P. magga-phala-nibbana*)
- de leerstelling van Bevrijding uit *Samsara*
- de vijf voorwaarden die leiden tot Maturiteit en Volkomen Ontplooiing
- de leerstelling over Afzondering (*P. viveka*)
- de leerstelling over de Vergankelijkheid van de dingen (*P. anicca*)
- de leerstelling over de Middenweg (*P. majjhima patipada*)
- de leerstelling over het Vestigen van Aandacht (*P. sati*)
- de leerstelling over het 'Worden' (*P. bhava*)
- de leerstelling over Verkeerde Opinions (*P. micchaditthihatena*)
- de leerstelling over *Nibbana*

Infra ga ik hier dieper op in:

—de drie Hogere Trainingen (*P. tisikkha*): training in moraliteit (*P. sila sikkha*); training in concentratie (*P. samadhi sikkha*) en training in wijsheid (*P. panna sikkha*).²⁵ Impliciete en expliciete verwijzingen komen in verschillende *suttas* aan bod, zo o.m. in de *suttas*: *ud. I.4 (Nigrodha-Sutta)*; *ud. I.5 (Thera-Sutta)*; *ud. I.6 (Kassapa Sutta)*; *ud. II.2 (Raja Sutta)*; *ud. III.6 (Pilindavaccha Sutta)*; *ud. IV.4 (Junha Sutta)*; *ud. IV.6 (Pindola Sutta)*; *ud. IV.8 (Sundari Sutta)*; *ud. V.3 (Suppabuddhakutthi Sutta)* en *ud. VIII.5 (Cunda Sutta)*.

—de Keten van Afhankelijk Ontstaan (*P. paticca samuppada*) in beide richtingen (oplopend en teruglopend): de *suttas ud. I.1 t/m ud. I.3 (Pathamabodhi Sutta; Dutiyabodhi Sutta en Tatiyabodhi Sutta)*.

De Wet van Afhankelijk Ontstaan is één van de centrale leringen van de Boeddha. De Wet van Afhankelijk Ontstaan die in de eerste drie *suttas* van de *Udana* naar voor komt, ligt aan de grondslag van én doordringt de hele *Dhamma*.

Het is de Wet van Oorzaak en Gevolg. Deze doctrine houdt in dat dingen ontstaan en vergaan, niet door één oorzaak, maar door de aanwezigheid of

de afwezigheid, door het ontstaan van, door de invloed op of door de beëindiging van verschillende conditionerende factoren.

Deze leerstelling maakt duidelijk hoe onwetendheid (*P. avijja*) tot voortdurend 'worden' (= wedergeboorte van moment-tot-moment) aanleiding geeft (*cf: infra*).

Paticca samuppada slaat enerzijds op het basisprincipe, namelijk de Wet van oorzaak en gevolg; en anderzijds op de verklaring ervan door de Keten van wederzijds Afhankelijk Ontstaan (de 12 schakels —*P. nidanas*). Zo vormt de keten de logische verklaring van het principe.

Het basisprincipe—causaliteit—dat de grondslag vormt van het hele bestaan, wordt als volgt gedefinieerd: *'Wanneer dit er is, is dat er ook. Van het ontstaan van dit, komt het ontstaan van dat. Wanneer dit er niet is, is dat er ook niet. Van het eindigen van dit, komt de beëindiging van dat'*.

De Keten van Afhankelijk Ontstaan verklaart de oorzaak van *dukkha*: door onwetendheid (*P. avijja*) ontstaan mentale formaties (*P. sankhara*);²⁶ door *sankharas* ontstaat bewustzijn (*P. vinnana*); door bewustzijn ontstaat geest & lichaam (*P. namarupa*); door geest & lichaam ontstaan de zes zintuigsferen (*P. salayatana*); door de zes zintuigsferen ontstaat contact (*P. phasa*); door contact ontstaat gewaarwording (*P. vedana*); door gewaarwording ontstaat verlangen (*P. tanha*); door verlangen ontstaat hechting (*P. upadana*); door hechting ontstaat 'worden' (*P. bhava*); door 'worden' ontstaat geboorte (*P. jati*) en door geboorte ontstaat ouderdom en dood (*P. jara maranam*).

Deze keten is een ononderbroken cirkel (*P. bhavacakka*),²⁷ die start bij *avijja* (alhoewel *avijja* zelf óók het gevolg is van een oorzaak, namelijk van *jara maranam*, de laatste schakel van het 'vorige' bestaan = het 'vorige' moment). De eerste twee ketens—*avijja* en *sankhara*—wijzen naar het verleden (het 'vorige' bestaan, i.c. het 'vorige' moment); de ketens 3 t/m 7—tot en met *vedana*—wijzen naar het huidige leven; en de ketens 8 t/m 10—tot en met *jati*—naar de toekomst, door het *kamma* (*cf: infra*) dat wordt aangemaakt. Wanneer uiteindelijk de dood, i.c. het vergaan, de keten breekt, leidt het eigen *kamma* (wanneer de geschikte oorzaken en voorwaarden zich manifesteren) tot een volgend 'worden' waarbij de onwetendheid uit het vorig leven wordt meegenomen. En zo start de cirkel opnieuw.

Uiterst belangrijk is dat de keten énkél kan doorbroken worden bij de schakel van '*vedana*'—de schakel van de gewaarwordingen: de *yogi* die de ware werkelijkheid (= de *tilakkhana*)²⁸ in zichzelf realiseert *ziet en wéét*' (*P. janami passami*) dat al zijn grijpen en hechten zinloos is. Hij realiseert in zichzelf dat het '*ik*' géén énkéle stabiliteit in zich draagt, dat het slechts een begoocheling is. Door dit penetrerende inzicht laat hij zijn *sankharas* van verlangens en afkeer los: door niet te reageren op aangename gewaarwordingen ontdoet de *yogi* zich van zijn *sankharas* van verlangen;

²⁹ door niet te reageren op onaangename gewaarwordingen, ontdoet hij zich van zijn *sankharas* van afkeer; door niet te reageren op neutrale gewaarwordingen ontdoet hij zich van onwetendheid. Dit impliceert dat *géén énkele* gewaarwording intrinsiek goed of slecht is. Een gewaarwording is 'goed' zolang de yogi er gelijkmoedig bij blijft en 'slecht' wanneer hij zijn gelijkmoedigheid verliest. De sleutel naar het Doodloze (*P. amata*) ³⁰ ligt dus hierin dat de yogi *élke* gewaarwording moet gebruiken als een 'vaardig hulpmiddel' (*P. upaya*) om de bestaande conditionering (*P. anusaya* = de onbewuste geest, laetende sluimerende spirituele onzuiverheid) ³¹ te vernietigen. De *yogi* moet dus gelijkmoedigheid bestrachten t.o.v. *élke* conditionering (*P. sankhara-upekkha*).

—de leer van *kamma*: de *suttas ud.* III.1 (*Kammavipakaja Sutta*); *ud.* V.4 (*Kumaraka Sutta*); *ud.* VI.3 (*Paccavekkhana Sutta*).

De Wet van *Kamma* is nauw geliëerd met de Wet van *Afhankelijk Ontstaan*. *Kamma* (*P.*), *Syn.*: *karma* (*Skr.*) betekent letterlijk 'daad' of 'handeling'. *Kamma* betekent simpelweg 'oorzaak-gevolg'. Het is de onontkoombare wetmatigheid van de fenomenale werkelijkheid waarbij elke gedachte, elk woord, elke handeling, elke emotie, elk gevoel gevolgen heeft. Een andere benaming voor de Wet van *kamma* is de Wet van Morele Oorzakelijkheid. Morele oorzakelijkheid werkt op het morele vlak precies zoals de Wet van actie en reactie in de natuurkunde. De Wet van *Kamma* is even duidelijk: zoals de handeling is; zo zal het resultaat zijn.

Met onze persoonlijke, *intentionele reactie* op *élke* ervaring creëren we het *kamma* dat onze toekomst bepaalt. Het is onze *persoonlijke* verantwoordelijkheid óf dit *kamma* positief dan wel negatief zal zijn. De Wet van *Kamma* houdt in dat we ons deel van de verantwoordelijkheid moeten nemen in wat ons overkomt. Wat impliceert dat we op *élk* moment *aandachtig* (*P. sati*) moeten zijn. Alert en opmerkzaam zijn van moment-tot-moment is gewoon eigenbelang omdat het ons toekomstig 'worden' (*P. bhava*) schept. Zo gezien wordt *sati* de algemene richtlijn voor de beoefening van elke *yogi*. Een volstrekt onmisbaar ingrediënt op het pad van bevrijding, dat zowel *samatha* als *vipassana* schraagt en elke exegetische discussie tussen beide meditatievormen overstijgt.

Met *kamma* worden alle mentale, verbale en fysieke handelingen, i.c. gedachten, woorden en daden bedoeld die *bewust én met opzet* gewild zijn — 'the fruit of conscious deeds' (*Katha Upanishad*). Bepalend is de *intentie* of de *motivatie* van waaruit gehandeld wordt. Simpelweg gezegd is *kamma* als volgt te omschrijven: doe goed en het goede zal tot je komen, nu en in de toekomst; maar ook het omgekeerde: doe slecht en het slechte zal tot je komen, nu en later.

Wát we ook doen, moeten we proberen zo goed mogelijk te doen, met volledige opmerkzaamheid voor de daad zelf én voor de mogelijke heilzame en onheilzame gevolgen ervan. Elke handeling, hoe klein ook, laat een residu na. Het is onmogelijk een steentje in een vijver te gooien zonder een rimpel te veroorzaken. Alles is oorzaak en gevolg van elkaar. *Indra's net*.³²

Anders gezegd: door de Wet van *kamma* zijn wijzelf verantwoordelijk voor onze ellende evenals voor ons geluk. *Kamma* betekent dat we niet geketend zijn door de *situatie* waarin we leven, maar door de *keuzes* die we zélf maken. Wij straffen en belonen onszelf door onze *intentioneel* gewilde daden. De *Wet van Kamma* is een natuurwet: wat de mens zaait, zal hij oogsten. *Kamma* heeft gevolgen in dit leven en ná de dood. *Kamma* stopt niet met de dood.³³ *Kamma* is het lot van ieder die geboren wordt.

De wet van *kamma* komt neer op een constante 'weder-geboorte'—een antieke metafoor voor het telkens opnieuw—van moment-tot-moment—'worden' (*P. bhava*) in overeenstemming met de kwaliteit van de in het verleden en heden intentioneel (*P. cetana*) verrichte daden.³⁴

Kamma kan vergeleken worden met een oogst. Als je goede zaden zaait, zal je een goede oogst oogsten; als je slechte zaden zaait zal de oogst minderwaardig of slecht zijn.³⁵ De *gedachte* is de drijvende kracht achter ons spreken en onze handelingen. Wanneer de *gedachte* heilzaam is, zullen ook de woorden en handelingen heilzaam zijn. Omgekeerd: wanneer de *gedachte* onheilzaam is, zullen ook de woorden en gedachten onheilzaam zijn.

Alle handelingen die in harmonie zijn met *Dhamma*—de natuurwet, de kosmische wet—brengen heilzaam *kamma* voort en resulteren in geluk. Heilzame wilshandelingen spruiten voort uit helderheid, vrijgevigheid en welwillendheid. Ze zijn nauw verbonden met de *brahmaviharas*.³⁶

Daarentegen zijn alle egocentrische handelingen, die ingaan tegen de universele harmonie, onheilzaam. Onheilzame wilshandelingen komen voort uit onwetendheid, verlangen en haat (*P. kilesas*). Onheilzaam *kamma* brengt pijn en verdriet teweeg.

Alle opzettelijke handelingen—zowel heilzame als onheilzame—komen tot rijping wanneer de voorwaarden (*P. hetus*) en oorzaken (*P. paccayas*) ervoor aanwezig zijn.³⁷

Bevrijding (*P. vimutti*) ontstaat wanneer handelingen niet langer *intentioneel* gebeuren, maar *spontaan* én *in overeenstemming* met de situatie. Zo worden handelingen vrij van voornemens, vrij van 'worden'.³⁸ Zo bevrijden ze zichzelf. Zo worden ze een 'stroom'. *Ruimte. Akasa*.³⁹

Bij een 'wereldling'—een niet-ontwaakt persoon (*P. puthujjana*) bestaat het handelen vrijwel volledig uit reflexen, uit *geconditioneerde* wilshande-

lingen (gewoontepatronen). Bij de ontwaakte mens (*P. ariya*)⁴⁰ daarentegen—hij die de groteske begoocheling van de fenomenale werkelijkheid doorziet—vormen zich steeds *minder* conditioneringen: hij maakt *minder* nieuw *kamma* aan en het oude *kamma* druipt *au fur et à mesure* van hem af.

Zulke persoon handelt niet meer louter *intentioneel*, maar in vrijheid; zijn handelen past zich *spontaan* aan iedere situatie aan. Hij is *bevrijd*. Beter: hij bevrijdt *zichzelf*. De *arahant*⁴¹ is volkomen bevrijd (*P. vippa-mutta*):
ud. III.1 (Kammavipakaja Sutta):

• *De monnik die al zijn kamma opgeeft,*⁴²
*Die het stof van zijn vroegere daden afschudt,*⁴³
*Die standvastig is en niets het zijne noemt,*⁴⁴
*Voelt geen behoefte om met anderen te jeremiëren!*⁴⁵ •

Zulke monnik (*yogi*) heeft alle daden opgegeven die tot een toekomstige 'weder-geboorte', tot 'worden' aanleiding geeft.

Hij is compleet gelijkmoedig geworden d.i. hij is standvastig (*P. tadino*) geworden wanneer hij geconfronteerd wordt met de 8 wisselvalligheden van het bestaan (*P. atthalo-ka-dhamma*) die elke mens in zijn leven tegenkomt, namelijk winst (*P. labha*) en verlies (*P. alabha*); roem (*P. yasa*) en oneer (*P. ayasa*); lof (*P. pamasa*) en beschuldigingen (*P. ninda*); geluk (*P. sukha*) en ellende (*P. dukkha*). Hij bekijkt deze wisselvalligheden met een gelijkmoedige, evenwichtige geest.⁴⁶

Hij beseft helder dat verlangen (*P. tanha*) en afkeer (*P. dosa*) *dukkha* veroorzaakt. Hij weet dat wanneer hij zich hecht (*P. upadana*) aan zijn zintuiglijke verlangens (*P. kamacchanda*),⁴⁷ aan zijn afkeer (*P. vyapada*)⁴⁸ of aan zijn opinies (over wat behoort te zijn of juist niet hoort te zijn) *dukkha* zich multiplificeert. Hechting (*P. upadana*) versterkt *dukkha*. *Lijden* met een Hoofdletter. Ellende in het kwadraat.

Hij begrijpt dat wisselvalligheden onvermijdelijk zijn in het leven en dat hij ze moet aanvaarden met een gelijkmoedige geest: hij verheugt zich niet bij winst; maar treurt evenmin bij verlies. Hij is zich helder bewust van het feit dat wie de wisselvalligheden van het leven ervaart vanuit een evenwichtige gemoedstoestand (*P. upekkha*) zich vrijmaakt van hechting (*P. upadana*). Daardoor bekruipt hem ook niet de minste behoefte om hierover te jammeren met anderen.

En verder *ud. VI.3 (Paccavekkhana Sutta):*

• *Wat vroeger was, is er momenteel niet meer;*⁴⁹
*Wat er vroeger niet was, is er momenteel wel;*⁵⁰
*Het was er niet en zal er ook niet [meer] komen;*⁵¹
*En ook nu bestaat het niet.*⁵² •

Wat de Boeddha hier bedoelt is dat Hij vooraleer hij tot Zelfrealisatie kwam ook onheilzame geestestoestanden kende. Vooraleer hij tot ontwaken kwam kende ook hij geen smetteloze gemoedstoestand. Nà zijn ontwaken wel.

Kammische effecten worden bewerkstelligd door (a) goede of slechte intenties (*P. cetana*); (b) door wilsdaden (*P. chanda*) en (c) door de met de daad beoogde bedoelingen (*P. sankhara*).

De Boeddha stelde dat alle daden die door verlangen (*P. lobha, tanha*), haat (*P. dosa, vyapada*) en onwetendheid (*P. avijja, moha*) gemotiveerd worden, voor de dader bindend *kamma* vormen.

Kortom: *kamma* is geen entiteit maar een proces, actie, energie en kracht. Sommigen interpreteren deze kracht als actie-Invloed. Het is ons eigen *kamma* (onze intentionele gedachten, woorden en daden) die ons vormen tot wat we zijn. De pijn en het geluk dat we ervaren, onze voorspoed en tegenslag zijn het resultaat van onze eigen gedachten, woorden en daden.

De vraag 'Wie ben ik?' is dan ook duidelijk: ik ben niets anders dan de totale som van mijn eigen *kamma*; mijn eigen *sankharas*. De Wet van *Kamma* begrijpen ligt hierin dat we moeten beseffen dat wijzelf verantwoordelijk zijn voor ons eigen geluk en ons eigen ongeluk. Door ons *kamma* zijn we immers de architecten van ons 'worden'.

Kamma is een onpersoonlijke, mechanische, natuurlijke wet die in overeenstemming met onze handelingen functioneert. Het is een natuurwet die op zichzelf staat⁵³ d.i. er schuilt géén leidend beginsel (geen god, geen schepper, geen opperbouwmeester, geen externe onafhankelijke kracht, of wat dan ook) achter.

Volgens de Boeddha is *kamma* geen predestinatie of determinisme dat ons is opgelegd door mysterieuze, onbekende krachten of machten waaraan we ons hulpeloos moeten onderwerpen. Simpel gezegd: we zullen oogsten wat we gezaaid hebben. We zijn het resultaat van wat we waren en we zullen het resultaat worden van wat we nu zijn. Omdat er geen verborgen 'element' of externe 'kracht' bestaat die beloning of straf toebedeelt, hoeven we niet op gebed, verering of offers tot die bovennatuurlijke kracht te rekenen om de resultaten van ons *kamma* te manipuleren.

De Boeddha zegt in de *Dhammapada*: 'Er is geen plek waar men kan ontsnappen aan de resultaten van *kamma*.'⁵⁴

Eénzelfde waarschuwing vinden we terug in *ud. V.4 (Kumaraka Sutta)*:

•Als jullie pijn (*dukkha*) vrezen, als jullie pijn verafschuwen,⁵⁵
Onthoudt jullie dan van het plegen van een slechte daad
In het openbaar of stiekem.⁵⁶
Als jullie nu een slechte daad begaan

*Of in de toekomst een slechte daad zullen begaan, 57
Dan zullen jullie niet aan pijn ontkomen,
Ook al zouden jullie daarvoor vluchten! 58 •*

Alle gevolgen—voor onszelf, voor de anderen, voor de wereld—van deze intentionele wilshandelingen vormen onze *persoonlijke* verantwoordelijkheid.

—de zevenendertig Factoren van Verlichting (*P. Bodhipakkhiya Dhamma*): deze zeven groepen met 37 factoren worden expliciet vermeld in het *vatthu* dat *sutta ud.V.5 (Uposatha Sutta)* voorafgaat. Hetgeen eens te meer het belang aantoont die de Boeddha hechte aan het cultiveren van deze factoren. Ook in Zijn laatste voordracht, de *Mahaparinibbana Sutta*, 59 herhaalde hij de relevantie ervan:

*• En hoe kunnen jullie het voorbeeld
van de Tathagata volgen ?
Door het leren van, het beoefenen, het ontwikkelen
en het cultiveren van:*

*de Vier Velden van Aandacht
(P. satipatthana);
de Vier Elementen van Zuivere Inspanning
(P. sammappadhana);
de Vier Mentale Eigenschappen van
Spirituele Kracht
(P. iddhipada);
de Vijf Spirituele Controlerende Vermogens
(P. indriya);
de Vijf Potentiële Krachten
(P. bala);
de Zeven Factoren van Verlichting
(P. sambojjhanga);
de Acht Factoren van het Edele Achtvoudige Pad
(P. magganga).*

*Onthou altijd, Monniken, dat
alle dingen vergankelijk zijn.
Streef ijverig naar bevrijding. •*

—de Vier Stadia van Ontwaken, i.c. het niveau van stroombetreder (*P. sotapanna*); van eenmaal-terugkeerder (*P. sakadagami*); van niet-terugkeerder (*P. anagami*) en van *arahant* worden eveneens in de *sutta ud. V.5*

(*Uposatha Sutta*) uitdrukkelijk vermeld: “(...) zo ook is de discipline van de Leer de verblijfplaats van grote wezens, namelijk van de stroombetreder, ⁶⁰ die het resultaat ⁶¹ van het betreden van de stroom in zichzelf gerealiseerd heeft; van de eenmaal-terugkeerder, ⁶² die het resultaat van de eenmaal-terug-keerder in zichzelf heeft gerealiseerd; van de niet-meer-terugkeerder, ⁶³ die het resultaat van de niet-meer-terugkeerder in zichzelf heeft gerealiseerd; en van de arahant ⁶⁴ die nibbana in zichzelf heeft gerealiseerd.”

Wat hier in deze *sutta* beschreven staat is *de facto* 'magga-phala-nibbana':

→ *Magga* = het opgaande pad (*sila* → *samadhi* → *panna*) waardoor de wortels van de mentale bezoedelingen (*P. asavas*) afgesneden, vernietigd worden. Wat een éénmalig feit, gebeurtenis, of 'inzicht' is.

→ *Phala* = de vrucht = het resultaat dat onmiddellijk volgt wanneer de *yogi* vooruitgaat op het pad van verlichting, waardoor gradueel—door het 'uitdoven van het vuur'—de vier respectievelijke niveaus van ontwaken (stroombetreder; de eenmaal terugkeerder; de niet-terugkeerder; de arahant) bereikt worden. De vrucht/het resultaat is uiteraard niet éénmalig, maar kan telkens opnieuw door de *yogi* 'geproefd' worden: het is de 'toestand' ⁶⁵ van resp. stroombetreder, eenmaal-terugkeerder, niet-meer-terugkeerder en arahant.

→ *Nibbana*: door inzicht in het pad (*P. magga nana*) en het bereiken van de vrucht (*P. phala nana*) 'proeft' de *yogi* a.h.w. *nibbana* = de finaliteit, i.c. het bereiken van innerlijke vrede—de 'koelte' ná het doven van het vuur (*P. sitibhava*). Zowel *magga* als *phala* hebben *nibbana* als object: *magga* neemt *nibbana* als object; *phala* neemt het uitdovend vuur als object en dooft het integraal uit. ⁶⁶

Magga-phala-nibbana is de beëindiging van het lijden—de Derde Edele Waarheid (*P. nirodha sacca*). Het is de vernietiging van onwetendheid, van verlangen en afkeer:

- Onwetendheid (*P. avijja, moha*): de verschijnselen niet zien zoals ze in werkelijkheid zijn, i.c. de karakteristieken niet zien van de dingen (*P. tilakkhana*). Onwetendheid is een tweelingwoord voor illusie, begoocheling, *Maya*.
- Verlangen (*P. tanha, lobha*) en afkeer (*P. vyapada, dosa*) leiden onherroepelijk tot 'worden' (*P. bhava*). Dit 'worden' is 'wedergeboorte': een antieke metafoer in de betekenis van 'steeds hetzelfde stramien doorlopen'. Rondjes draaien. *Samsara*. ⁶⁷

—de leerstelling van Bevrijding uit *Samsara* door de vernietiging van de mentale vergiften (*P. asavas*): de *sutta ud.* I.6 (*Kassapa Sutta*):

- *Wie zichzelf beheerst en vastberaden is voor wat belangrijk is,
Wie zijn bezoedelingen heeft vernietigd
En zich bevrijd heeft van zijn gebreken—
Zo iemand noem ik een brahmaan!* •

De *sutta ud.* III.2 (*Nanda Sutta*):

- *Wie het moeras van de onzuiverheid overgestoken is,
Wie de doornen van het verlangen heeft vernietigd,
En de uitroeiing van onwetendheid heeft gerealiseerd—
Zulke monnik gaat voorbij aan geluk en leed!* •

En de *sutta ud.* IV.10 (*Sariputta Sutta*):

- *De monnik die zijn geest tot rust gebracht heeft,
Die de koord van het “worden” heeft doorgesneden,
Beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten.
Hij bevrijdt zich van Mara’s ketens!* •

—de Vijf Voorwaarden die leiden tot Maturiteit en Volkomen Ontplooiing van de *bhikkhu* waarvan de bevrijding van de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is: de *vattu* van de *sutta ud.* IV.1 (*Meghiya Sutta*), die ontzettend belangrijk is naar praktische beoefening toe:

- “*Meghiya, wanneer de bevrijding van de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, leiden vijf voorwaarden tot volkomen ontplooiing.*”⁶⁸

Welke zijn deze vijf voorwaarden?

*In deze wereld, Meghiya, zou een monnik een deugdzame vriend, een spirituele gezel*⁶⁹ *moeten hebben. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de eerste voorwaarde die leidt tot maturiteit.*

*Verder, Meghiya, moet een monnik deugdzaam zijn en zijn leven zo inrichten dat hij zich beheerst overeenkomstig de patimokkha.*⁷⁰ *Hij moet begiftigd zijn met zuiver gedrag,*⁷¹ *hij moet gevaar zien in de kleinste fout en de morele precepten in acht nemen en er zich in oefenen. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de tweede voorwaarde die leidt tot maturiteit.*

Verder, Meghiya, moet een monnik een dhammatalk ⁷² kunnen houden over [onderwerpen als:] de neiging tot afzondering; de bescherming van de geest; de verveling die de wereld met zich brengt; ⁷³ het wegsterven van verlangens; ⁷⁴ de beëindiging van deze verlangens; ⁷⁵ de innerlijke rust; ⁷⁶ het hogere inzicht; ⁷⁷ het ontwaken; ⁷⁸ Nibbana. Verder gesprekken over soberheid; ⁷⁹ tevredenheid; ⁸⁰ afzondering; ⁸¹ het zich onthouden van sociaal contact; ⁸² ijver en het opwekken van energie; ⁸³ wijsheid; ⁸⁴ bevrijding; ⁸⁵ bevrijding die voortvloeit uit 'zien en weten'. ⁸⁶

Door zulke dhammatalks wordt innerlijke vrede gerealiseerd en worden problemen en moeilijkheden overwonnen. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de derde voorwaarde die leidt tot maturiteit.

Verder, Meghiya, moet een monnik ijverig een leven van inspannende beoefening leiden; hij moet onheilzame gemoedstoestanden opgeven; heilzame gemoedstoestanden laten opkomen; zijn inspanningen krachtig ontwikkelen zodat hij niet versaaft bij het ontwikkelen van heilzame geestes-toestanden. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de vierde voorwaarde die leidt tot maturiteit.

En verder, Meghiya, moet een monnik inzicht hebben. Hij moet begiftigd zijn met inzicht in het ontstaan en vergaan van alle dingen ⁸⁷—die doordringing, die edele penetratie, ⁸⁸ die voert naar het einde van alle leed. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijping gekomen is, is dit de vijfde voorwaarde die leidt tot maturiteit.

Voor een monnik, Meghiya, waarvan de geest nog niet tot volkomen rijping gekomen is, zijn dit de vijf voorwaarden die leiden tot maturiteit.

(...) En tenslotte, Meghiya, moet de monnik, die deze vijf voorwaarden in zich-zelf gerealiseerd heeft, nog vier andere dingen ontwikkelen:

Om zinnelijke lust op te geven moet hij mediteren op de afschuwelijkheid van het lichaam; ⁸⁹ om aan boosheid en kwaadwilligheid te verzaken moet hij liefdevolle vriendelijkheid ontwikkelen; ⁹⁰ om zijn gedachtenstroom te stoppen, ⁹¹ moet hij mediteren op de inkomende en de uitgaande adem ⁹² en om de begoocheling van het 'ik' uit te roeien moet hij mediteren op de vergankelijkheid van alle dingen. ⁹³

[De monnik] die het besef van de vergankelijkheid in zichzelf realiseert, realiseert ook in zichzelf zelfloosheid. ⁹⁴ Wie zelfloosheid in zichzelf realiseert, vernietigt de begoocheling van het 'ik' en bereikt—in dit leven—nibbana.” 9

—de leerstelling over Afzondering (*P. viveka*): de *suttas ud. II.1 (Mucalinda Sutta)* en *ud. IV.6 (Pindola Sutta)*.

Afzondering (*P. viveka*) bestaat in twee vormen: lichamelijke afzondering (*P. kaya-viveka*) en mentale afzondering (*P. citta-viveka*).

Ik refereer hier naar mijn boek met de integrale vertaling uit het *Pali* van de *Khaggavisana-Sutta*:⁹⁵

“Veel interessanter dan de louter lichamelijke afzondering (P. kaya-viveka) lijkt mij de afzondering van de geest (P. citta-viveka) te zijn.

Lichamelijke afzondering kán een yogi voor relatief kortere periodes (retraites) enig soelaas tot spirituele verdieping bieden, maar ik twijfel in hoge mate aan het nut van complete afzondering. Wáár verbergt zich de meerwaarde van een langdurig eenzaam verblijf in een rotsspelonk in de Himalaya of een gevaarvolle langdurige vereenzaming in de jungle? Het blijft voor mij alvast een groot raadsel.

Pal hiertegenover staat mentale afzondering. Citta-viveka vormt n.m.m. een uiterst belangrijke factor in de meditatie-beoefening van elke yogi.

Met spirituele afzondering bedoel ik de realisatie van onafhankelijkheid van geest én het vrije onderzoek van de Dhamma. Bevrijding kan de yogi slechts verwerven door persoonlijk inzicht. Een yogi kan immers niet bevrijd worden door (de woorden van) iemand anders.”

Ajahn Chah: *“You are your own teacher. Looking for teachers can't solve your own doubts. Investigate yourself to find the truth—inside, not outside. Knowing yourself is most important.”*

De yogi moet zélf inzicht verwerven in de wérkelijke aard van de dingen. *Yatha bhuta nana dassana*. Dit kan slechts wanneer er géén hoofd boven zijn eigen hoofd staat. De yogi moet zijn éigen meester zijn. Hij moet zélf de stroom betreden (*P. sotapatti*).”

Sutta ud. II.1 (Mucalinda Sutta) laat er geen twijfel over bestaan hoe de Boeddha *viveka* inschat:

• *Hoe zoet is de afzondering voor wie gelukkig is,*⁹⁶
*Voor wie de Waarheid gehoord heeft en inzicht verkregen.*⁹⁷

Sutta ud. IV.5 (Naga Sutta) luidt als volgt:

• *De bewustzijnstoestand van deze nobele olifantenstier*
*—Met slagstanden als disselbomen—*⁹⁸
*Is vergelijkbaar met Mijn bewustzijnstoestand:*⁹⁹
*Allebei genieten we van [de afzondering] in het bos!*¹⁰⁰•

En *sutta ud. IV.6 (Pindola Sutta)*:

- *Niet beledigen, niet kwetsen;* ¹⁰¹
- Zich beheersen overeenkomstig de patimokkha;* ¹⁰²
- Zich matigen met voedsel;* ¹⁰³
- Leven in afzondering;* ¹⁰⁴
- Zich toewijden aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn;* ¹⁰⁵
- Dit is de leer van de Boeddhas!* ¹⁰⁶ ♣

—de leerstelling over de Vergankelijkheid van de Dingen (*P. anicca*): de *sutta ud. V.2 (Appayuka Sutta)*.

De vergankelijkheid is één van de speerpunten van de *Dhamma*. Niets is eeuwig. Niets draagt een kern in zich die langer meegaat dan één moment.

Anicca is één van de drie karakteristieken (*P. tilakkhana*) van alle geconditioneerde (samengestelde) dingen. Uit *anicca* vloeien als vanzelf de twee andere karakteristieken voort: onbevredigdheid (*P. dukkha*) en zelfloosheid (*P. anatta*). De *yogi* die de *tilakkhana* in zichzelf realiseert bevrijdt zichzelf en verwerft innerlijke vrede.

Sutta ud. V.2 (Appayuka Sutta) luidt als volgt:

- *Alle wezens die geboren werden en die geboren zullen worden* ¹⁰⁷
- Zullen vergaan en hun lichaam achterlaten.* ¹⁰⁸
- De Muni die de vergankelijkheid van alle verschijnselen begrijpt* ¹⁰⁹
- Streeft ernaar om het heilige leven te leiden.* ¹¹⁰ ♣

—de leerstelling over de Middenweg (*P. majjhima patipada*): *Sutta ud. VI.8 (Ganika Sutta)*.

Het belopen van de Middenweg is de leerstelling die de Boeddha uitsprak net voordat hij de Vier Edele Waarheden predikte. Dit gebeurde in *Sarnath* in de aanwezigheid van de Vijf Gezellen (*P. panca vaggiya*).

In *Sutta ud. VI.8 (Ganika Sutta)* herhaalt de Boeddha wat hij zei in de aanhef van de *Dhammacakkapavattana Sutta*:

- *Wat veroverd is of wat veroverd kan worden [aan zintuiglijk genot]* ¹¹¹
- Is verstopt onder een laag stof*
- Voor een zwak persoon die een valse profeet volgt.* ¹¹²

[Er zijn twee uitersten:] ¹¹³

Het ene uiterste is: ¹¹⁴
Iemand voor wie het cultiveren van precepten
En beoefening evenals het volgen van het heilige leven
De essentie uitmaakt. ¹¹⁵
Het andere uiterste is: ¹¹⁶
Iemand die geen graten ziet
In het najagen van zintuiglijk genot. ¹¹⁷
Beide uitersten laten de begraafplaatsen uitdijen ¹¹⁸
En begraafplaatsen doen [foutieve] opinies aanzwellen. ¹¹⁹

Wie dit [beide uitersten] niet begrijpt hecht zich
óf vast aan zintuiglijk genot,
óf schiet het doel voorbij door strenge ascese. ¹²⁰
Maar zij die dit begrijpen ¹²¹
[d.i. het begrip van de ellende die beide uitersten met zich brengen]
En daardoor geen van beide uitersten aanhangen
En er ook niet naar verlangen— ¹²²
Voor hen valt er geen werveling
Door de cyclus [van ontstaan en vergaan] meer te beschrijven! ¹²³ •

—de leerstelling over het vestigen van aandacht (*P. sati*): de *suttas ud. V.10 (Panthaka Sutta)* en *sutta ud. VII.8 (Kaccayana Sutta)*.

In het *vattha* van *sutta ud. V.10 (Panthaka Sutta)* richt de mediterende *Culapanthaka* zijn aandacht 'op hetgeen zich van moment-tot-moment aan hem presenteert.' ¹²⁴ Het is een verwijzing naar de *satipatthana*-techniek.

• *Het lichaam getemd; de geest getemd* ¹²⁵
—*Of hij nu staat, zit of ligt*— ¹²⁶
Een monnik die zijn aandacht met volharding vestigt ¹²⁷
Zal uiteindelijk trapsgewijs zijn doel bereiken. ¹²⁸
Eenmaal het doel bereikt ¹²⁹
Maakt hij zich onzichtbaar voor de koning van de dood! ¹³⁰ •

Ook *Sutta ud. VII.8 (Kacca-yana Sutta)* is duidelijk:

• *Voor wie de aandacht op het lichaam ononderbroken*
Als volgt gevestigd wordt: ¹³¹
“*Als er geen kamma meer was geweest,*
dan zou ik niet meer tot 'worden' gekomen zijn; ¹³²
Als er geen kamma meer zal zijn,
dan zal ik niet meer tot 'worden' komen”. ¹³³
Wie zijn aandacht op het lichaam op deze manier ontwikkelt ¹³⁴
Zal voortschrijdend zijn verlangen overwinnen! ¹³⁵ •

—de leerstelling over het 'Worden' (*P. bhava*): de *Suttas ud.* III.10 (*Lokavolokana Sutta*); *ud.* IV.10 (*Sariputta Sutta*); *ud.* VI.1 (*P. Ayusama-sajjana Sutta*) en *ud.* VII.1 (*Pathamabhaddiya Sutta*).

Elk 'worden' draagt vergankelijkheid in zich. Vergaan is ingebouwd in élk ontstaan. Zoals ook élk ontstaan haar wortels vindt in vergaan. Niets 'gebeurt' zomaar. Oorzaak en gevolg vormen één geheel. Een *proces*. Geboorte en dood zijn een diabolisch koppel. Een Januskop.

Sutta ud. V.2 (*Appayuka Sutta*) laat er niet de minste twijfel over bestaan:

- *Alle wezens die geboren werden en die geboren zullen worden* ¹³⁶
Zullen vergaan en hun lichaam achterlaten. ¹³⁷
De Wijze die de vergankelijkheid van alle verschijnselen begrijpt ¹³⁸
Streeft ernaar om het heilige leven te leiden. ¹³⁹ ♣

In de *Sukarapotka vatthu* ¹⁴⁰ van de *Dhammapada* draagt de Boeddha zijn volgelingen op “om de wortel op te graven, om hem compleet te vernietigen zodat er geen residu meer overblijft dat opnieuw tot *bhava* ¹⁴¹—tot 'worden', tot ontstaan—aanleiding kan geven.”

Wie de wortels niet *compleet* vernietigt zal—keer op keer—steeds dezelfde ellende doen ontstaan. Dat is *samsara*. Het telkens opnieuw ontstaan en vergaan. De vicieuze cirkel waarmee *Mara*—symbool voor de zintuiglijke 'Wereld van de Vormen'—ons constant overdondert en betovert.

De *sutta ud.* III.10 (*Loka-volokana Sutta*) verwoordt het als volgt:

- *Deze wereld is onderhevig aan kwelling;*
Geteisterd door [zintuiglijk] contact, ¹⁴²
Noemt de wereld deze ziekte 'het zelf'. ¹⁴³
Hoe men zich deze ziekte ook voorstelt,
Zij is telkens anders.
Doordat zij steeds iets anders wordt,
Is de wereld verslaafd aan “worden”—
Gehecht aan “worden”. ¹⁴⁴
Geketend door dit “worden” zoekt ze vreugde in dit “worden”.
Maar deze vreugde brengt haar slechts angst, ¹⁴⁵
En angst voert tot lijden. ¹⁴⁶
Het heilige leven ¹⁴⁷ *wordt geleid*
Om dit “worden” los te laten. ♣

En de *sutta* gaat als volgt verder:

- *Kijk naar de mensen die deze wereld bevolken.*
Zie hoe zij gekweld zijn door onwetendheid. ¹⁴⁸
Zij komen in het bestaan [zij “worden”],

*Wentelen zich in het bestaan [in het “worden”]
Maar komen niet tot bevrijding.*

*Welke vormen van “worden” er ook zijn,
Op welke manier ook, waar dan ook:
Al deze vormen van “worden” zijn vergankelijk (anicca)
En onbevredigend (dukkha) omdat het in hun aard ligt
Om steeds opnieuw te veranderen (anatta).*

*Door dit te zien zoals het werkelijk is,¹⁴⁹
Met helder inzicht te zien hoe het zich manifesteert¹⁵⁰
Wordt de hunkering naar bestaan [het “worden”] opgegeven.¹⁵¹
Evenmin zoekt men dan vreugde in ‘niet-bestaan’.¹⁵²
Nibbana is de vernietiging van alle hunkering.
Het is het versterven—het uitdoven.¹⁵³*

*Een monnik die op deze manier¹⁵⁴ uitgedoofd is
Door zich aan niets meer te hechten
Komt niet meer tot “worden.”¹⁵⁵
Mara is verslagen. De strijd is beslist.¹⁵⁶
Deze man is voorbij alle vormen van “worden” gegaan!¹⁵⁷ ♣*

Sutta ud. IV.10 (Sariputta Sutta) heeft een identieke boodschap:

• *De monnik die zijn geest tot rust gebracht heeft,¹⁵⁸
Die de koord van het “worden” heeft doorgesneden,¹⁵⁹*

*Beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten.¹⁶⁰
Hij bevrijdt zich van Mara’s ketens!¹⁶¹ ♣*

En eveneens Sutta ud. VI.1 (P. Ayusama-osajjana Sutta):

• *De Wijze deed afstand van zijn verlangen naar ‘worden’,¹⁶²
Dat het meetbare en het onmeetbare voortbrengt.¹⁶³
Door inwendig vredig en geconcentreerd te zijn¹⁶⁴
Verbrak hij het pantser van zijn eigen ‘worden’.¹⁶⁵ ♣*

Sutta ud. VII.1 (Pathamabhaddiya Sutta) is een pareltje:

• *Boven, beneden, op alle plaatsen, totaal bevrijd;¹⁶⁶
Zonder focus op ‘dit ben ik’.¹⁶⁷
Aldus gezuiverd steekt hij de stroom over¹⁶⁸
Die hij nog nooit betrad:
Hij zal nooit meer tot “worden” (bhava) komen!¹⁶⁹ ♣*

—de leerstelling over het Loslaten van Opinions: de *suttas ud. IV.2 (Uddhata Sutta)*; *ud. VI.4 (Apara Lakuntaka Bhaddiya Sutta)*; *ud. VI.5 (Dutiyananatiitthiya Sutta)*; *ud. VI.6 (Tatiyananatiitthiya Sutta)*.

Sutta ud. IV.2 (Uddhata Sutta):

- *Wie zijn lichaam niet bewaakt;* ¹⁷⁰
Wie verkeerde visies volgt; ¹⁷¹
Wie zwicht voor luiheid en traagheid van geest; ¹⁷²
Komt in het vizier van Mara. ¹⁷³

- Wie zijn geest bewaakt;* ¹⁷⁴
Wie de juiste intenties ¹⁷⁵ *heeft;*
Wie de juiste visies ¹⁷⁶ *heeft;*
Wie het ontstaan en vergaan van de dingen ¹⁷⁷ *begrijpt;*
Wie luiheid en traagheid van geest overwint—
Zulke monnik laat alle slechte bestaansrijken achter zich! ¹⁷⁸ ♣

De *suttas ud. VI.4 (Apara Lakuntaka Bhaddiya Sutta)*; *ud. VI.5 (Dutiyananatiitthiya Sutta)* en *ud. VI.6 (Tatiyananatiitthiya Sutta)* vormen als het ware een triptiek:

- *Sommige asceten en brahmanen* ¹⁷⁹
Zijn diep gehecht aan hun opinies. ¹⁸⁰
Ze verliezen zich in ruzies en disputen ¹⁸¹
Omdat ze slechts een deel zien van het geheel! ¹⁸² ♣

- *Sommige asceten en brahmanen* ¹⁸³
Zijn diep gehecht aan hun opinies. ¹⁸⁴
Ze verdrinken in het midden van de stroom ¹⁸⁵
Omdat ze geen vaste voet ¹⁸⁶ *aan de grond krijgen!* ¹⁸⁷ ♣

- *De mensheid is gehecht aan het geloof dat het 'ik' de schepper is* ¹⁸⁸
Of aan het geloof dat een 'ander' de schepper is. ¹⁸⁹
Wie de dwaling hiervan niet begrijpt ziet de pijn niet ¹⁹⁰
Maar wie deze pijn gezien en uitgetrokken heeft ¹⁹¹
Begrijpt dat het 'ik' niet de schepper is ¹⁹²
Evenmin als een 'ander' de schepper is. ¹⁹³

- Deze mensheid is bezeten van hoogmoed,* ¹⁹⁴
Geketend door verwaandheid, vastgeklonken in eigendunk. ¹⁹⁵
Door arrogant opinies te ventileren ¹⁹⁶
Kan de mensheid samsara niet overstijgen! ¹⁹⁷ ♣

—en tenslotte de leerstelling over *Nibbana*: de *suttas ud. I.10 (Bahiya Sutta)*; *ud. VIII.1-2-3-4 (Pathamanibbana Sutta, Dutiyaniibbana Sutta,*

Tatīyanibbana Sutta, Catutthanibbana Sutta) en de *suttas ud.* VIII.9-10 (*Pathamadabba Sutta*, resp. *Dutiyadabba Sutta*).

Vooral deze laatste *suttas* zijn uitzonderlijk. Ze verdienen speciale aandacht omdat de Boeddha hier zélf een omschrijving van de toestand van *nibbana* geeft.

Sutta ud. I.10 (*Bahiya Sutta*):

• *Waar noch water, noch aarde,* ¹⁹⁸
Noch vuur, noch lucht bestaan; ¹⁹⁹
Daar fonkelen geen sterren, daar straalt het zonlicht niet; ²⁰⁰
Daar weerkaatst geen maan, maar toch heerst er geen duisternis. ²⁰¹
Wanneer zich bij een brahmaan ²⁰² *de waarheid onthult,* ²⁰³
En hij op eigen houtje inzicht verwerft, ²⁰⁴
Dan is hij bevrijd van vorm en het vormloze;
Dan is hij bevrijd van geluk en van pijn! ²⁰⁵ •

Sutta ud. VIII.1 (*Pathamanibbana Sutta*):

• *Er is, monniken, een sfeer waar geen aarde,*
Geen water, geen vuur, geen lucht is; ²⁰⁶
Geen sfeer van onbegrensde ruimte, ²⁰⁷
Geen sfeer van onbegrensd bewustzijn, ²⁰⁸
Geen sfeer van nietsheid, ²⁰⁹
Geen sfeer van noch-perceptie-noch-niet-perceptie; ²¹⁰
Noch deze wereld, noch een andere wereld, noch beiden: ²¹¹
Noch zon, noch maan. ²¹²
Hier, monniken, zeg ik, is er geen komen, geen gaan, geen blijven, ²¹³
Noch verdwijnen noch opkomen. ²¹⁴
Deze sfeer is niet stilstaand, niet bewegend,
Zonder enige voorwaardelijke grond. ²¹⁵
Dit is inderdaad het einde van lijden! ²¹⁶ •

Sutta ud. VIII.2 (*Dutīyanibbana Sutta*):

• *Nibbana is moeilijk te zien,* ²¹⁷
De waarheid is niet makkelijk te zien: ²¹⁸
Begeerte wordt compleet doorgrond door wie wéét en ziet—
Voor wie wéét en ziet is er niets
[valt er niets te begeren!] ²¹⁹ •

Sutta ud. VIII.3 (*Tatīyanibbana Sutta*):

• *Er is, monniken, het niet-geborene, het niet-gewordene,*
Het niet-geschapene, het niet-geconditioneerde. ²²⁰
Als, monniken, dit niet-geborene, dit niet-gewordene, dit niet-geschapene,
Dit niet-geconditioneerde er niet zou zijn, ²²¹
Dan zou er hier [in deze wereld] geen ontkomen mogelijk zijn aan

Het geborene, het gewordenene, het geschapene, het geconditioneerde. ²²²
Maar omdat het niet-geborene, het niet-gewordene, het niet-geschapene,
Het niet-geconditioneerde er is, ²²³
Is het mogelijk te ontkomen aan het geborene, het gewordenene,
het geschapene, het geconditioneerde! ²²⁴ ♣

Sutta ud. VIII.3 (Catutthanibbana Sutta):

• *Wie begeert ervaart onrust;* ²²⁵
Wie niet begeert ervaart geen onrust. ²²⁶
Als er geen onrust is, is er innerlijke kalmte; ²²⁷
Als er innerlijke kalmte is, is er geen zucht naar dingen; ²²⁸
Als er geen zucht naar dingen is, is er geen komen en geen gaan; ²²⁹
Als er geen komen en geen gaan is,
Is er geen vergaan en geen ontstaan; ²³⁰
Als er geen vergaan en geen ontstaan is, ²³¹
Is er noch 'hier', noch 'voorbij', noch 'tussen de twee'. ²³²
Dit is het einde van dukkha! ²³³ ♣

Sutta ud. VIII.9 (Pathamadabba Sutta):

• *Het lichaam uit elkaar gevallen;* ²³⁴ *perceptie (sanna) beëindigd,* ²³⁵
Alle gewaarwordingen (vedana) koel geworden (sitibhava), ²³⁶
De drijfveren (sankharas) tot staan gebracht ²³⁷
En zelfbewustzijn stilgelegd! ²³⁸

Sutta ud. VIII.10 (Dutiyadabba Sutta):

• *Zoals de bestemming van de wegspringende*
En uitdovende vuurvonken
Van een gloeiend stuk ijzer
Dat door de smid bewerkt wordt
niet gekend is,
Zo ook is het pad niet aan te wijzen ²³⁹
Van hen die volkomen bevrijd zijn, ²⁴⁰
Van hen die de stroom van zintuiglijke verlangens
Overgestoken hebben ²⁴¹
Van hen die het onwankelbaar geluk (acalam sukham)
Hebben bereikt! ²⁴² ♣

UDANA

GEÏNSPIREERDE UITSPRAKEN
VAN DE BOEDDHA

**NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO
SAMMA SAMBUDHASSA**

*EER ZIJ HEM, DE BHAGAVAT, DE ARAHANT,
DE VOLKOMEN ONTWAAKTE*

I. BODHIVAGGA

—HET HOOFDSTUK OVER ONTWAKEN—

I.1 HET EERSTE ONTWAKEN (1)

(Pathamabodhi²⁴³ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat²⁴⁴ in Uruvela, nabij de Neranjara-rivier, aan de voet van de Bodhi-boom. Hij was pas tot volkomen Ontwaken gekomen. De Bhagavat zat daar gedurende zeven opeenvolgende dagen, met de benen gekruist in meditatiehouding en hij ervaarde er het geluk van zijn Zelfrealisatie.²⁴⁵

Aan het einde van de zevende dag rees de Bhagavat op uit zijn diepe meditatie en beschouwde—gedurende de eerste nachtwake—met grondige aandacht de keten van oorzaak en gevolg²⁴⁶ in oplopende richting.²⁴⁷

“Doordat dit er is, is er ook dát; uit het ontstaan van het ene ontstaat het andere. Dat wil zeggen: met onwetendheid (P. avijja)²⁴⁸ als voorwaarde,²⁴⁹ ontstaan wilshandelingen (P. sankharas); met wilshandelingen als voorwaarde, ontstaat bewustzijn (P. vinnana); met bewustzijn als voorwaarde ontstaan geest en lichaam (P. namarupa); met geest en lichaam als voorwaarde ontstaat de zesvoudige zintuigbasis (P. salayatana); met de zesvoudige zintuigbasis als voorwaarde ontstaat contact (P. phassa); met contact als voorwaarde ontstaan gewaarwordingen (P. vedana); met gewaarwordingen als voorwaarde ontstaat begeerte (P. tanha); met begeerte als voorwaarde ontstaat hechten (P. upadana); met hechten als voorwaarde ontstaat 'worden' (P. bhava); met 'worden' als voorwaarde ontstaat geboorte (P. jati); met geboorte als voorwaarde ontstaan ouderdom en dood, verdriet, weklagen, pijn, smart en wanhoop (P. jara maranam). Dit vormt de bron waaruit deze hele opeenstapeling van ellende (P. dukkhakkhandhassa) ontstaat.”²⁵⁰ •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde, welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spon-
taan in hem op:

• *Wanneer de Dhamma zich onthult²⁵¹
Aan de ijverig mediterende brahmaan²⁵²
Verdwijnen al zijn twijfels²⁵³
Omdat hij de keten van
Oorzaak en gevolg begrijpt!²⁵⁴ •*

I.2 HET TWEEDE ONTWAKEN (2)

(Dutiyabodhi ²⁵⁵ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Uruvela, nabij de Neranjara-rivier; aan de voet van de Bodhi-boom. Hij was pas tot volkomen Ontwaken gekomen. De Bhagavat zat daar gedurende zeven opeenvolgende dagen, met de benen gekruist in meditatiehouding en hij ervaarde er het geluk van zijn Zelfrealisatie.

Aan het einde van de zevende dag rees de Bhagavat op uit zijn diepe meditatie en beschouwde—gedurende de tweede nachtwake—met grondige aandacht de keten van oorzaak en gevolg in de omgekeerde richting. ²⁵⁶

“Doordat dit er niet is, is er ook dát niet; door het stopzetten van het ene, eindigt ook het andere. Dat wil zeggen: door het stopzetten van onwetendheid worden de wilshandelingen (P. sankharas) stopgezet; door de stopzetting van wilshandelingen wordt bewustzijn (P. vinnana) stopgezet; door de stopzetting van bewustzijn worden geest en lichaam (P. namarupa) stopgezet; door de stopzetting van geest en lichaam wordt de zesvoudige zintuigbasis (P. salayatana) stopgezet; door de stopzetting van de zesvoudige zintuigbasis wordt contact (P. phassa) stopgezet; door de stopzetting van contact worden de gewaarwordingen (P. vedana) stopgezet; door de stopzetting van de gewaarwordingen wordt begeerte (P. tanha) stopgezet; door de stopzetting van begeerte wordt het hechten (P. upadana) stopgezet; door de stopzetting van het hechten wordt het 'worden' (P. bhava) stopgezet; door de stopzetting van 'worden' wordt geboorte (P. jati) stopgezet; door de stopzetting van geboorte worden ouderdom en dood, verdriet, weklagen, pijn, smart en wanhoop (P. jara maranam) stopgezet. Dit vormt het einde van deze hele opeenstapeling van ellende (P. dukkha-kkhandhassa).” ²⁵⁷ •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wanneer de Dhamma zich onthult
Aan de ijverig mediterende brahmaan
Verdwijnen al zijn twijfels
Omdat hij de beëindiging van
De voorwaarden begrijpt!* ²⁵⁸ •

I.3 HET DERDE ONTWAKEN (3) (Tatiyabodhi ²⁵⁹ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Uruvela, nabij de Neranjara-rivier, aan de voet van de Bodhi-boom. Hij was pas tot volkomen Ontwaken gekomen. De Bhagavat zat daar gedurende zeven opeenvolgende dagen, met de benen gekruist in meditatiehouding en hij ervaarde er het geluk van zijn Zelfrealisatie.

Aan het einde van de zevende dag rees de Bhagavat op uit zijn diepe meditatie en ging—gedurende de laatste nachtwake—met grondige aandacht in op de keten van oorzaak en gevolg, zowel in oplopende richting als in omgekeerde richting. ²⁶⁰

“Doordat dit er is, is er ook dát; uit het ontstaan van het ene ontstaat het andere. Wanneer het ene niet ontstaat, ontstaat het andere ook niet. Dat wil zeggen: met onwetendheid (P. avijja) als voorwaarde, ²⁶¹ ontstaan wilshandelingen (P. sankharas); met wilshandelingen als voorwaarde, ontstaat bewustzijn (P. vinnana); met bewustzijn als voorwaarde ontstaan geest en lichaam (P. namarupa); met geest en lichaam als voorwaarde ontstaat de zesvoudige zintuigbasis (P. salayatana); met de zesvoudige zintuigbasis als voorwaarde ontstaat contact (P. phassa); met contact als voorwaarde ontstaan gewaarwordingen (P. vedana); met gewaarwordingen als voorwaarde ontstaat begeerte (P. tanha); met begeerte als voorwaarde ontstaat hechten (P. upadana); met hechten als voorwaarde ontstaat 'worden' (P. bhava); met 'worden' als voorwaarde ontstaat geboorte (P. jati); met geboorte als voorwaarde ontstaan ouderdom en dood, verdriet, weeklagen, pijn, smart en wanhoop (P. jara maranam). Dit vormt de bron waaruit deze hele opeenstapeling van ellende (P. dukkhakkhandhasa) ontstaat.

Maar door het stopzetten van onwetendheid (P. avijja) worden wilshandelingen (P. sankharas) stopgezet; door het stopzetten van wilshandelingen wordt bewustzijn (P. vinnana) stopgezet; door de stopzetting van bewustzijn worden geest en lichaam (P. namarupa) stopgezet; door de stopzetting van geest en lichaam wordt de zesvoudige zintuigbasis (P. salayatana) stopgezet; door de stopzetting van de zesvoudige zintuigbasis wordt contact (P. phassa) stopgezet; door de stopzetting van contact worden de gewaarwordingen (P. vedana) stopgezet; door de stopzetting van de gewaarwordingen wordt begeerte (P. tanha) stopgezet; door de stopzetting van begeerte wordt het hechten (P. upadana) stopgezet; door de stopzetting van het hechten wordt 'worden' (P. bhava) stopgezet; door de stopzetting van 'worden' wordt geboorte (P. jati) stopgezet; door de stopzetting van geboorte worden ouderdom en dood, verdriet, weeklagen, pijn, smart

en wanhoop (P. jara maranam) stopgezet. Dit vormt het einde van deze hele opeenstapeling van ellende (P. dukkhakkhandhassa).” 9

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*• Wanneer deDhamma zich onthult
Aan de ijverig mediterende brahmaan
Drijft hij Mara's troepen uit elkaar ²⁶²
Zoals de zon haar lichtstralen door de ruimte rondstrooit! ²⁶³ 9*

I.4 DE BANYAN BOOM (4)
(Nigrodha²⁶⁴ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Uruvela, nabij de rivier de Neranjara onder de Banyan—de boom van de Geitenhoeders. Hij was pas tot volkomen Ontwaken gekomen. De Bhagavat zat daar gedurende zeven opeenvolgende dagen, met de benen gekruist in meditatiehouding en hij ervaarde er het geluk van zijn Zelfrealisatie. Aan het einde van de zevende dag, rees de Bhagavat op uit zijn diepe meditatie.

Toen naderde een hautaine brahmaan de Bhagavat. Naderbij gekomen, werden de beleefdheidsbegroetingen uitgewisseld en de brahmaan ging terzijde staan. Daar sprak die brahmaan tot de Bhagavat:

“Zeg eens Gotama,²⁶⁵ waardoor is men een brahmaan, en wat zijn de dingen die iemand tot een brahmaan maken?” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Een brahmaan is iemand die alle slechte dingen
Heeft afgeworpen;²⁶⁶
Hij is bescheiden, vrij van onzuiverheden;
Hij beheerst zichzelf,²⁶⁷
Ingebed in wijsheid leidt hij het heilige leven.²⁶⁸
Met recht spreekt hij het woord 'Brahman' uit.²⁶⁹
Hij ervaart nergens agitatie in de wereld!²⁷⁰ •*

I.5 DE BRAHMANEN (5)

(Thera ²⁷¹ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika. ²⁷² Toen naderden de Eerwaarden Sariputta, Mahamoggallana, Mahakassapa, Mahakaccana, Mahakoṭṭhita, Mahakappina, Mahacunda, Anuruddha, Revata, Devadatta en Ananda de Bhagavat.

Toen hij deze Eerwaarde Broeders zag naderen sprak de Bhagavat tot de bhikkhus volgende woorden:

“Zij die daar naar mij toekomen zijn brahmanen, Monniken, zij die zich naar mij begeven zijn brahmanen.”

Toen dit gezegd was vroeg een zekere bhikkhu die van geboorte brahmaan was aan de Bhagavat:

“Waardoor, Eerwaarde Heer, is iemand een brahmaan en wat zijn de dingen die van iemand een brahmaan maken?” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Zij die het kwade achter zich hebben gelaten; ²⁷³*

Zij die altijd aandachtig zijn; ²⁷⁴

Zij die de ketens verbroken hebben en ontwaakt zijn; ²⁷⁵

Voorwaar: dit zijn de brahmanen in deze wereld! ²⁷⁶ •

I.6 OVER MAHAKASSAPA (6)

(Kassapa Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Bamboebos (Veluvana) bij de Eekhoorn Voederplaats (Kalandakanivapa).²⁷⁷ In die tijd werd de Eerwaarde Mahakassapa, terwijl hij in de Pippali Grot (Pipphaliguha)²⁷⁸ vertoefde, onwel, ernstig ziek en had veel pijn.

Na enige tijd herstelde Mahakassapa van die ziekte en dacht: “Als ik me nu eens naar Rajagaha zou begeven om mijn bedelronde te doen?”

Maar op dat moment presenteerden vijfhonderd devatas²⁷⁹ om de bedelnap van de Eerwaarde Mahakassapa te vullen. De Eerwaarde Mahakassapa wees echter het aanbod van de vijfhonderd devas af.

Vroeg in de morgen omgordde Mahakassapa zich met zijn gewaad, nam zijn bedelnap en zijn bovenkleed en begaf zich naar Rajagaha voor zijn pindapata. Hij trok naar de achterbuurten²⁸⁰ waar de armen en behoeftigen²⁸¹ woonden, naar de straten van de wevers.²⁸²

De Bhagavat merkte de Eerwaarde Mahakassapa op en zag hem in Rajagaha lopen, bedelend om voedsel in de achterbuurten waar de armen en behoeftigen woonden, in de straten van de wevers. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie door niemand onderhouden wordt en onbekend is,²⁸³
Wie zichzelf beheerst en vastberaden is voor wat belangrijk is,²⁸⁴
Wie zijn bezoedelingen heeft vernietigd
En zich bevrijd heeft van zijn gebreken—²⁸⁵
Zo iemand noem ik een brahmaan!²⁸⁶ •*

I.7 OVER AJAKALAPAKA (7)

(Pava Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Pava, ²⁸⁷ bij het heiligdom Ajakalapaka, de verblijfplaats van de yakkha ²⁸⁸ Ajakalapaka.

Het gebeurde dat de Bhagavat tijdens een pikdonkere nacht in de buitenlucht zat terwijl het zachtjes regende. Toen naderde de yakkha Ajakalapaka de Bhagavat, met de intentie om Hem vrees aan te jagen en ontsteltenis te veroorzaken en om Hem kippenvel te bezorgen.

Toen de yakkha vlakbij de Bhagavat stond krijste hij driemaal na elkaar met een angstaanjagende schreeuw:

“Hier staat een boze geest ²⁸⁹ voor je, kluzenaar!” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Als een brahmaan naar
De Andere Oever is gegaan ²⁹⁰
Dan kan geen enkele luidruchtige demon ²⁹¹
Hem ook maar iets in de weg leggen! ²⁹² •*

I.8 OVER SANGAMAJI (8)
(Sangamaji Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika. Voor die gelegenheid was de Eerwaarde Sangamaji in Savatthi aangekomen om de Bhagavat te ontmoeten.

Toen de voormalige echtgenote van de Eerwaarde Sangamaji gehoord had dat haar man Sangamaji in Savatthi was aangekomen nam zij haar kind bij de hand en begaf zich naar het Jetavana klooster.

Op dat moment bracht de Eerwaarde Sangamaji zijn dag door aan de voet van een boom. Daar benaderde de voormalige echtgenote van de Eerwaarde Sangamaji hem en sprak hem als volgt toe:

“Dit is je kleine zoon, kluizenaar, zorg voor hem.”

Na deze woorden bewaarde de Eerwaarde Sangamaji het stilzwijgen.

Een tweede keer richtte de voormalige vrouw van de Eerwaarde Sangamaji zich tot hem en zei:

“Dit is je kleine zoon, kluizenaar, zorg voor hem.”

Maar ook nu bewaarde de Eerwaarde Sangamaji het stilzwijgen.

En een derde keer sprak zij hem toe:

“Dit is je kleine zoon, kluizenaar, zorg voor hem.”

Maar ook nu weer bewaarde de Eerwaarde Sangamaji het stilzwijgen.

Toen plaatste de voormalige echtgenote van de Eerwaarde Sangamaji het kind vóór hem neer en zei:

“Dit is je zoon, kluizenaar, het is aan jou om hem op te voeden.”

Daarna liep ze weg. Maar de Eerwaarde Sangamaji keek niet om naar het kind en maakte geen aanstalten om tegen het kind te praten.

Toen de voormalige echtgenote van de Eerwaarde Sangamaji, nadat zij een eindje was weggelopen, terug omkeek en zag dat hij niet naar het kind omkeek en er ook niet tegen sprak dacht zij:

“Deze kluizenaar zal nooit voor zijn zoon zorgen!”

Zij draaide zich om, nam het kind bij de hand en vertrok.

Met het goddelijke oog ²⁹³ dat gezuiverd is en bovenmenselijk, zag de Verhevene het onhoffelijke gedrag ²⁹⁴ van de voormalige vrouw van de Eerwaarde Sangamaji. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*• Hij had geen plezier in haar komst, ²⁹⁵
Noch verdriet toen zij vertrok; ²⁹⁶
Sangamaji is bevrijd van zijn kluister ²⁹⁷—
Zo iemand noem ik een brahmaan! ²⁹⁸ •*

I.9 DE JATILA ASCETEN (9)

(Jatila ²⁹⁹ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat nabij Gaya op de Gayasisa-heuvel. ³⁰⁰ In die tijd, gedurende de koude winternachten tijdens de Antaratthaka ³⁰¹ in het seizoen van de sneeuwval, dompelden vele Jatila asceten in Gaya zich onder in het water; goten water over zich heen, en brachten vuuroffers omdat zij geloofden dat deze rituelen hen zouden zuiveren.

De Bhagavat zag hoe deze Jatila asceten zich, in Gaya, in het water onderdompelden, water over zich heen goten en vuuroffers pleegden omdat zij geloofden dat deze praktijken hen zouden zuiveren. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*• Veel mensen baden in water, ³⁰²
Maar door water wordt men niet gezuiverd. ³⁰³
In wie waarheid is en Dhamma— ³⁰⁴
Hij is gezuiverd,
Hem noem ik een brahmaan! ³⁰⁵ •*

I.10 OVER BAHIYA (10)

(Bahiya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster; gelegen in het park van Anathapindika. In die tijd leefde Bahiya Daruciriyo aan de zee kust in Supparaka. ³⁰⁶ Hij werd gerespecteerd, geëerd, vereerd, aanbeden en men bracht hem hulde. Hierdoor verkreeg hij ruimschoots zijn deel van de vier rekwisieten: ³⁰⁷ kledij, voedsel in de bedelnap, een verblijfplaats en geneesmiddelen wanneer hij ziek was.

Terwijl hij in afzondering leefde, rees volgende overweging op in de geest van Bahiya Daruciriyo:

“Zou ik misschien één van die mensen zijn in deze wereld die het verdienen de naam van Arahant te dragen of zou ik één van die mensen zijn die het pad naar het Arahantschap betreden hebben?”

Een deva die een voormalig bloedverwant was van Bahiya Daruciriyo las deze overweging in zijn geest. Vol mededogen en met de intentie om hem te helpen en kwaad te voorkomen, benaderde de deva Bahiya en zei:

“Bahiya, jij bent geen Arahant en jij hebt evenmin het pad naar het Arahantschap betreden. Jij volgt niet de training waardoor je een Arahant zou kunnen zijn of waardoor je het pad (P. patipada) naar het Arahantschap zou kunnen betreden.”

“Wie ter wereld”, vroeg Bahiya, “inclusief de devas, zijn dan Arahants of hebben het pad naar het Arahantschap betreden?”

“Bahiya”, zei de deva, “in een ver land in het Noorden bestaat er een stad genaamd Savatthi. ³⁰⁸ Daar leeft op dit ogenblik de Bhagavat, de Arahant, de Volkomen Verlichte. ³⁰⁹ Deze Bhagavat, Bahiya, is inderdaad een Arahant en hij onderwijst de Dhamma voor wie het Arahantschap wil realiseren.”

Bahiya Daruciriyo was diep geraakt door de woorden van de deva. Hij vertrok onmiddellijk uit Supparaka. Hij slaagde erin om de reis naar Savatthi in één nacht te volbrengen en daar aangekomen begaf hij zich onmiddellijk naar het Jetavana, het klooster van Anathapindika, waar de Bhagavat verbleef.

Op dat moment beoefenden een aantal bhikkhus loopmeditatie in open lucht. Bahiya Daruciriyo benaderde hen en vroeg:

“Eerwaarde Heren, kunnen jullie me zeggen waar de Bhagavat, de Arahan, de Volledig Verlichte verblijft? Ik verlang ernaar om de Bhagavat, de Arahan, de Volkomen Verlichte te ontmoeten.”

De Eerwaarden antwoordden hem:

“De Bhagavat, Bahiya, is op bedeltocht in Savatthi.”

Daarop verliet Bahiya haastig het Jetavana en begaf zich spoorlags naar de stad. Toen hij Savatthi binnenkwam, zag hij hoe de Bhagavat—welgevallig, mooi om zien, de zintuigen getemd, met een kalme geest, beheerst, volmaakt, waakzaam, ingetogen—op bedelronde was.

Toen hij de Bhagavat zo zag naderde hij Hem, knielde neer en boog eerbiedig het hoofd aan de voeten van de Bhagavat en sprak als volgt:

“Onderwijs me de Dhamma, Heer. Onderwijs me de Leer opdat deze me tot in lengte van dagen tot welzijn en geluk zal strekken.”

Op deze woorden sprak de Bhagavat tot Bahiya Daruciriyo als volgt:

“Dit moment is ongeschikt, Bahiya, ik ben met mijn bedelronde bezig.”

Een tweede maal sprak Bahiya tot de Bhagavat: “Eerwaarde Heer, het is onmogelijk om in te schatten hoe lang de Heer zal leven of hoe lang ik zal leven. Onderwijs me daarom nu de Dhamma, Heer. Onderwijs me nu de Leer opdat deze me tot in lengte van dagen tot welzijn en geluk zal strekken.”

Voor de tweede keer sprak de Heer tot Bahiya:

“Dit moment is ongeschikt, Bahiya, ik ben met de bedelronde bezig.”

Een derde maal sprak Bahiya tot de Bhagavat: “Eerwaarde Heer, het is onmogelijk om in te schatten hoe lang de Heer zal leven of hoe lang ik zal leven. Onderwijs me daarom nu de Dhamma, Heer. Onderwijs me nu de Leer opdat deze me tot in lengte van dagen tot welzijn en geluk zal strekken.”

[En de Bhagavat sprak als volgt:]

“In deze Leer, Bahiya, moet je jezelf trainen. En wel aldus: in mijn zien zal niets dan zien zijn. In mijn horen niets dan horen. In mijn voelen niets dan voelen. In mijn denken niets dan denken. In mijn waarnemen niets dan waarnemen. Op deze manier moet je jezelf trainen, Bahiya.

Wanneer Bahiya, in hetgeen je ziet, slechts is wat gezien is; in hetgeen je hoort, slechts is wat gehoord is; in hetgeen je voelt, slechts is wat gevoeld is; in hetgeen je denkt, slechts is wat gedacht is, in je waarnemen, slechts

wat je waargenomen hebt, Bahiya, dan zul “jij” daar niet zijn.³¹⁰ Wanneer “jij” daar niet bent, dan zal je noch hier zijn, noch aan de andere zijde. Je zal ook niet tussen beide in zijn. Dit, Bahiya, is het einde van de ellende (dukkha).”

Door dit beknopte Dhamma-onderricht van de Bhagavat werd de geest van Bahiya Daruciriyo—doordat hij zich met niets vereenzelvigde—onmiddellijk bevrijd van zijn bezoedelingen (asavas). Nadat de Bhagavat met dit korte onderricht Bahiya onderwezen had vertrok Hij.

Kort na het vertrek van de Bhagavat viel een koe met een jong kalf Bahiya Daruciriyo aan en doodde hem.³¹¹

Toen de Bhagavat, na zijn bedelronde in Savatthi, met een aantal monniken terugkwam van de pindapata,³¹² zag Hij bij het verlaten van de stad het lijk van Bahiya Daruciriyo liggen.

Toen Hij dit zag, sprak hij tot de monniken: “Monniken, neem het lichaam van Bahiya, leg het op een draagbaar, breng het naar de crematieplaats, cremeer het en richt een stupa op boven de resten. Jullie medebroeder in het heilige leven is gestorven.”

“Dat zullen we doen, Eerwaarde Heer”, antwoordden de monniken.

Zij namen het lichaam van Bahiya op, legden het op een draagbaar, droegen het weg, cremeerden het en richtten vervolgens een stupa op boven de lichamelijke resten. Toen gingen zij naar de Bhagavat en zetten zich respectvol terzijde neer. Eenmaal gezeten spraken die monniken tot de Verhevene als volgt: “Het lijk van Bahiya is verbrand, Eerwaarde Heer, en een stupa is voor hem opgericht. Wat is zijn bestemming, wat is zijn toekomstige lot?”

“Monniken, Bahiya Daruciriyo was een wijs man.³¹³ Hij beoefende de Dhamma zoals ze moet beoefend worden³¹⁴ en viel me niet lastig met gekibbel over de Dhamma. Monniken, Bahiya Daruciriyo heeft nibbana bereikt.”³¹⁵ ♣

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• Waar noch water, noch aarde,³¹⁶

Noch vuur, noch lucht bestaan;³¹⁷

Daar fonkelen geen sterren, daar straalt het zonlicht niet;³¹⁸

Daar weerkaatst geen maan, maar toch heerst er geen duisternis.³¹⁹

Wanneer zich bij een brahmaan de waarheid onthult,³²⁰

En hij op eigen houtje inzicht verwerft,³²¹

Dan is hij bevrijd van vorm en het vormloze;

Dan is hij bevrijd van geluk en van pijn!³²² ♣

II. MUCALINDAVAGGA

—HET HOOFDSTUK OVER MUCALINDA—

II.1 OVER MUCALINDA (11)

(Mucalinda Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Uruvela, op de oevers van de Nerañjara-rivier; aan de voet van de Mucalinda-boom.³²³ Hij was pas tot volkomen Ontwaken gekomen. De Bhagavat zat daar gedurende zeven opeenvolgende dagen in meditatiehouding, met de benen gekruist en hij ervaarde er het geluk van zijn Zelfrealisatie.

Toen verscheen plots—hoewel het buiten het regenseizoen was— een grote wolk aan de hemel en het begon te regenen voor een periode van zeven dagen. Deze regen was vergezeld van een gure wind en duisternis overdekte de aarde.

Op dat moment kroop Mucalinda, de Slangenkonink, ³²⁴ uit zijn verborgen schuilplaats. Om de Bhagavat te beschermen omzwachtelde hij met zijn slangenlijf zevenmaal het lichaam van de Boeddha. Met zijn slangenkop vormde hij een baldakijn die het hoofd van de Bhagavat beschutting bood.

De naga sprak als volgt:

“Moge noch koude, noch hitte, noch steekvliegen, noch muggen, noch wind, noch zonnewarmte, de Boeddha verontrusten.”

Op het einde van de zevende dag rees de Boeddha op uit zijn diepe meditatie en toen Mucalinda, de Slangenkonink, zag dat de hemel opentrok, loste hij zijn greep rond het lichaam van de Bhagavat, gaf zijn eigen gedaante op en nam het uiterlijk van een jongeling aan.³²⁵

Hij ging voor de Bhagavat staan en boog, met gevouwen handen, respectvol voor de Bhagavat. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spon-
taan in hem op:

• *Hoe zoet is de afzondering voor wie gelukkig is,³²⁶
Voor wie de Waarheid gehoord heeft en inzicht verkregen.³²⁷
Gelukkig zijn is niemand tergen in de wereld!³²⁸
Terughoudend zijn voor alle wezens!³²⁹*

Gelukkig zijn zij die hun passie hebben getemd in de wereld! ³³⁰

Gelukkig zijn zij die begeerte overwinnen. ³³¹

Maar het 'ik' loslaten,

Dát is de ultieme vreugde! ³³² ●

II.2 KONINGEN (12)

(Raja Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd verzamelden een groot aantal monniken in de Grote Vergaderzaal nadat ze hun bedelronde hadden volbracht en hun maaltijd hadden verorberd. Tussen hen ontspoon zich een gesprek dat zich als volgt ontwikkelde:

“Wie, Oh Broeders, is de rijkste van de twee koningen; wie van beiden bezit de grootste eigendommen; heeft de grootste schatten; de meeste voertuigen. Wie van hen is de sterkste; wie de meest machtige— koning Seniya Bimbisara van Magadha³³³ of koning Pasenadi van Kosala?”³³⁴

Op deze manier kabbelde de discussie verder. Dit was het discussiepunt dat de monniken bezighield op dat moment.

Op dat ogenblik rees de Bhagavat op uit zijn diepe meditatie en begaf zich naar de Grote Vergaderzaal. Daar aangekomen zette hij zich neer op de Hem voorbehouden plaats. Toen hij gezeten was richtte hij zich tot de monniken en vroeg:

“Voor welk gespreksonderwerp, Monniken, zijn jullie tesamen gekomen en welke bespreking hebben jullie zonet onderbroken?”

“Heer, toen we net onze bedelronde volbracht hadden en onze maaltijd verorberd, verzamelden we in de Grote vergaderzaal en zetten ons neer op onze plaatsen. Toen ontstond spontaan een discussie rond volgend onderwerp: Wie, Oh Broeders, is de rijkste van de twee koningen; wie van beiden bezit de grootste eigendommen; heeft de grootste schatten; de meeste voertuigen. Wie van hen is de sterkste; wie de meest machtige— koning Seniya Bimbisara van Magadha of koning Pasenadi van Kosala? Toen de Bhagavat in de Grote Vergaderzaal binnenkwam, hebben we deze bespreking onderbroken.”

De Bhagavat sprak als volgt:

“Monniken, het past niet dat jullie, zonen van goede familie, die uit vertrouwen in de Leer³³⁵ het huis verlaten hebben en de thuisloosheid zijn ingetrokken, zich ledig houden met zulke discussies. Wanneer jullie samen komen, Monniken, hebben jullie slechts twee dingen te doen: ofwel een gesprek voeren over de Dhamma, ofwel edele stilte³³⁶ in acht nemen.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *Welk zintuiglijk genot er ook moge bestaan* ³³⁷
In deze wereld of in de godenwereld, ³³⁸
Vergeleken met de vreugde
Die de vernietiging van begeerte met zich brengt, ³³⁹
Is dit genot slechts een zestiende waard! ³⁴⁰ •

II.3 DE STOK (13)
(Danda Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd waren een aantal jongens—ergens tussen Savatthi en het Jetavana—een slang met stokken aan het slaan. Nadat de Bhagavat 's ochtends zijn gewaad had omgord en zijn bedelnap en bovenpij genomen had, begaf hij zich naar Savatthi om voedsel te verzamelen. Toen zag hij die jongens daar, op weg van het Jetavana naar Savatthi, terwijl zij een slang sloegen met een stok. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie geluk zoekt voor zichzelf,
En letsel toebrengt aan andere wezens—³⁴¹
Verwerft geen geluk in het hiernamaals.³⁴²*

*Maar wie geluk zoekt voor zichzelf,
En geen letsel toebrengt aan andere wezens—³⁴³
Verwerft geluk in het hiernamaals!³⁴⁴ •*

II.4 VERERING (14) (Sakkara ³⁴⁵ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd werd de Bhagavat gerespecteerd, vereerd, met ontzag bejegend, hooggeacht. Zo ontving de Bhagavat [in overvloed] de rekwisieten van een monnik: monnikspijen, bedelnappen, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte. ³⁴⁶

Maar ook de Sangha werd gerespecteerd, vereerd, met ontzag bejegend en hooggeacht. Ook de Sangha ontving [in overvloed] de rekwisieten van de monniken: monnikspijen, bedelnappen, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte.

Rondtrekkende asceten ³⁴⁷ van andere sekten ³⁴⁸ genoten echter niet van deze voordelen en ontvingen niet de [schenkingen van de] rekwisieten van monniken.

Deze asceten konden het respect dat de Bhagavat te beurt viel niet verdragen. Maar evenmin het respect dat de Sangha te beurt viel.

Wanneer zij in de dorpen of in de wildernis monniken tegenkwamen, beschimpten zij hen met gemene, hardvochtige woorden en zij mishandelden, verguisden, verontrusten en plaagden hen.

Toen begaf zich een groot aantal monniken naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroetten zij Hem respectvol en gingen terzijde zitten. Eenmaal gezeten vertelden zij het volgende verhaal tegen de Verhevene:

Hoe de Bhagavat gerespecteerd, vereerd, met ontzag bejegend en hooggeacht werd. Waardoor de Bhagavat [in overvloed] de rekwisieten van een monnik ontving: monnikspijen, bedelnap, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte. Hoe ook de Sangha gerespecteerd, vereerd, met ontzag bejegend en geacht werd. Waardoor ook de Sangha [in overvloed] de rekwisieten van de monniken ontving: monnikspijen, bedelnappen, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte.

Hoe rondtrekkende asceten van andere sekten niet genoten van deze voordelen en niet de [schenkingen van de] rekwisieten van monniken ontvingen.

En hoe deze asceten het respect dat de Bhagavat te beurt viel niet konden verdragen. Maar evenmin het respect dat de Sangha te beurt viel.

Hoe deze asceten, wanneer zij de monniken in de dorpen of in de wildernis tegenkwamen, hen beschimpten met gemene, hardvochtige woorden en hen mishandelden, verguisden, verontrusten en plaagden. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie in een dorp of in de wildernis
Geconfronteerd wordt met gemak of ongemak, ³⁴⁹
Moet dit niet toeschrijven aan zichzelf of aan anderen. ³⁵⁰
Relaties beroeren iemand op basis van hechting. ³⁵¹
Hoe kunnen relaties iemand beroeren
Die vrij is van hechting? ³⁵² •*

II.5 DE LEKENVOLGELING (15)

(Upasaka Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd kwam een zekere lekenvolgeling ³⁵³ uit Icchanangala ³⁵⁴ in Savatthi aan voor een of andere zakelijke kwestie. Eenmaal hij zich van deze taak gekwetend had, begaf hij zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen, begroette hij Hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde.

Toen hij daar neergezeten was, richtte de Bhagavat zich tot hem met volgende woorden:

“Eindelijk, volgeling, ben je erin geslaagd om naar hier te komen!”

[De upasaka antwoordde:]

“Reeds geruime tijd, Heer, had ik me voorgenomen om me naar hier te begeven, maar mijn drukke zakelijke bezigheden beletten het me. Dat is de reden waarom ik in de onmogelijkheid was om naar hier te komen en de Bhagavat te begroeten.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Geluk bestaat erin niets te bezitten, ³⁵⁵*

Voor wie inzicht verworven heeft en de Dhamma in zich gerealiseerd. ³⁵⁶

Zie hoe een mens met bezit geteisterd wordt— ³⁵⁷

Want een mens is sterk aan andere mensen gebonden! ³⁵⁸ •

II.6 DE VROUW IN VERWACHTING (16)

(Gabbhini Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd was een jong brahmaans meisje, de echtgenote van een zekere rondtrekkende asceet zwanger en stond op het punt te bevallen. Op dat ogenblik zei de jonge vrouw het volgende tot haar ascetische man:

“Ga sesamolie halen, brahmaan! Ik heb olie nodig voor de komende bevalling.”

Op dit dringende verzoek van zijn echtgenote antwoordde de asceet het volgende:

“Waar kan ik sesamolie vinden?”

Een tweede keer herhaalde de vrouw haar vraag op dezelfde wijze. Maar haar echtgenoot beantwoordde ook deze keer de vraag op de identieke manier.

En voor de derde keer herhaalde de vrouw haar vraag op dezelfde wijze. Maar ook haar echtgenoot beantwoordde de vraag op identieke manier.

In die tijd was het de gewoonte dat men aan de voorraadschuur van koning Pasenadi van het koninkrijk Kosala aan brahmanen en asceten geklaarde boter (ghee) en sesamolie naar believen gaf om te drinken. Maar meenemen was niet toegestaan.

Toen dacht de asceet het volgende:

“Als ik nu eens naar de voorraadschuur van de koning zou gaan, en daar zoveel mogelijk sesamolie zou drinken, om dan terug naar huis te gaan, de sesamolie uit te braken en aan mijn echtgenote te geven voor haar bevalling?”

Zo gezegd, zo gedaan.

De asceet begaf zich naar de voorraadschuur, dronk zoveel mogelijk sesamolie, ging terug naar huis, maar toen hij de olie probeerde uit te braken lukte dit niet. Doordat hij de olie evenmin fecaal kon uitscheiden, viel hij ten prooi aan intense, pijnlijke krampen. Hij rolde heen en weer over de grond.

Op dat ogenblik, vroeg in de morgen, maakte de Bhagavat zich klaar voor zijn bedelronde. Hij nam zijn bedelnap en mantel en ging Savatthi binnen. Daar zag hij de arme asceet kronkelend van pijn over de grond rollen. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• Zij die niets bezitten zijn oprecht gelukkig; ³⁵⁹

Wie het grootste inzicht heeft bezit niets. ³⁶⁰

Zie hoe een mens met bezit geteisterd wordt— ³⁶¹

Want een mens is sterk aan andere mensen gebonden! ³⁶² •

II.7 DE ENIGE ZOON (17)
(Ekaputta Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd was het kindje—het enige zoontje—van een zekere lekenvolgeling gestorven.

Toen ging een groep van lekenvolgelingen met natte kleren en natte haren³⁶³ in het midden van de dag³⁶⁴ naar de Bhagavat toe. Eenmaal bij hem aangekomen, groetten zij hem respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde.

Toen zij gezeten waren, sprak de Bhagavat hen als volgt toe:

“Waarom, Lekenvolgingen, zijn jullie, zo vroeg in de morgen, naar hier gekomen met natte kleren en natte haren?”

Eén van de lekenvolgelingen nam het woord en zei het volgende tot de Bhagavat:

“Heer, mijn enig en dierbaar zoontje is gestorven. Daarom zijn wij zo vroeg in de morgen met natte kleren en natte haren naar hier gekomen.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Begerig naar de vreugde en verrukking*

Van [vormelijke] schoonheid³⁶⁵

Zijn zowel goden als mensen.³⁶⁶

Door hun gehuil [wanneer hun geliefden sterven]³⁶⁷

Vallen ze ten prooi aan de koning van de Dood.³⁶⁸

Maar diegenen die dag en nacht alert blijven³⁶⁹

En alles loslaten wat beminnelijk lijkt

Aan [vormelijke] schoonheid,³⁷⁰

Graven daadwerkelijk de wortel van het lijden op—³⁷¹

Het is moeilijk om de valstrik te ontwijken

Die naar de Dood leidt.³⁷² •

II.8 OVER SUPPAVASA (18) (Suppavasa Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Kundi,³⁷³ in het Kunditthana-woud. Op dat ogenblik was Suppavasa,³⁷⁴ een dochter van de Koliya's, die gedurende zeven jaar kinderloos was gebleven, reeds zeven dagen in barensood. Alhoewel ze ten prooi was aan erg pijnlijke, stekende, verschrikkelijke barensweeën, troostte ze zich met volgende drie beschouwingen:

“De Bhagavat is werkelijk de Volmaakt Ontwaakte die in de Dhamma verhaalt hoe het lijden dat ik nu onderga, kan vernietigd worden. Ook de gemeenschap van volgelingen van de Bhagavat effent het pad om het lijden dat ik nu onderga achterwege te laten. Heel vreugdevol is het nibbana, waar geen lijden bestaat zoals datgene dat ik nu onderga.”

Op dat ogenblik sprak Suppavasa als volgt tot haar echtgenoot:

“Ga, Heer, naar de Bhagavat toe, en wanneer je bij Hem bent aangekomen, vereer Hem dan door met je hoofd zijn voeten aan te raken en vraag Hem of Hij in goede gezondheid verkeert; vraag Hem of alles goed gaat met Hem. Zeg Hem verder dat Suppavasa, de dochter van de Koliya's, Hem vereert door met haar hoofd de voeten van de Bhagavat aan te raken en Hem vraagt of Hij in goede gezondheid verkeert; of alles goed met Hem gaat. En vertel Hem dat Suppavasa, de dochter van de Koliya's gedurende zeven jaar kinderloos gebleven is en op dit ogenblik reeds zeven dagen in barensood is en ten prooi is aan pijnlijke, stekende, verschrikkelijke barensweeën. Zeg Hem ook dat Suppavasa troost vindt in haar lijden door volgende drie beschouwingen: dat de Bhagavat werkelijk de Volmaakt Ontwaakte is die in de Dhamma verhaalt hoe het lijden dat ik nu onderga kan vernietigd worden. Dat de gemeenschap van volgelingen van de Bhagavat het pad effent om het lijden dat ik nu onderga achterwege te laten. Dat het nibbana, waar geen lijden bestaat zoals datgene dat ik nu onderga heel vreugdevol is.”

“Dat zal ik doen”, zei de zoon van de Koliya's,³⁷⁵ op vraag van Suppavasa, en hij begaf zich naar de Bhagavat.

Nadat hij de Bhagavat respectvol had begroet, ging hij eerbiedig terzijde staan en sprak als volgt:

“Suppavasa, de dochter van de Koliya's, vereert de Bhagavat door met haar hoofd de voeten van de Bhagavat aan te raken en laat Hem vragen of Hij in goede gezondheid verkeert; of alles goed met Hem gaat. Suppavassa, de dochter van de Koliya's, is gedurende zeven jaar kinderloos ge-

bleven, en is op dit ogenblik reeds zeven dagen in barensood en ten prooi aan pijnlijke, stekende, verschrikkelijke barensweeën. Suppavasa vindt troost in haar lijden door volgende drie beschouwingen: dat de Bhagavat werkelijk de Volmaakte Ontwaakte is die in de Dhamma verhaalt hoe het lijden dat ik nu onderga, kan vernietigd worden. Dat de gemeenschap van volgelingen van de Bhagavat het pad effent om het lijden dat ik nu onderga achterwege te laten. Dat het nibbana, waar geen lijden bestaat zoals datgene dat ik nu onderga heel vreugdevol is.”

De Bhagavat antwoordde als volgt:

“Moge het goed gaan met Suppavasa, de dochter van de Koliya’s. Moge zij een gezonde zoon baren.”

Op hetzelfde ogenblik dat de Bhagavat deze woorden uitsprak, baarde Suppavasa een gezonde zoon.

“Zo zij het, Heer”. Met deze woorden prees de zoon van de Koliya’s, de woorden van de Bhagavat. Hij bedankte de Bhagavat, stond op en vertrok na afscheid genomen te hebben naar huis.

Thuis aangekomen zag de zoon van de Koliya’s dat alles goed was met Suppavasa en met haar zoon. Hij dacht bij zichzelf:

“Hoe wonderlijk, hoe prachtig is de kracht van de Volmaakte dat, op het ogenblik dat hij de woorden uitsprak, Suppavasa een gezonde zoon baarde’.”

Het stemde hem gelukkig en verblijdde hem.

Op dat ogenblik riep Suppavasa, de dochter van de Koliya’s, haar echtgenoot en sprak als volgt:

“Ga, Heer, naar de plaats waar de Bhagavat verblijft, ga naar Hem toe in mijn naam, raak met uw hoofd respectvol zijn voeten aan en spreek Hem als volgt toe: Suppavasa, de dochter van de Koliya’s, was gedurende zeven jaar kinderloos gebleven, en heeft nu, na zeven dagen in barensood geweest te zijn, een gezonde zoon gebaard en alles gaat goed met haar. Suppavasa zou graag de Boeddha en zijn gevolg uitnodigen om gedurende zeven dagen de maaltijd bij haar te gebruiken. Zij hoopt dat haar voorstel de Bhagavat en zijn gevolg mogen behagen.”

“Dat zal ik doen” zei de zoon van de Koliya’s, op de vraag van Suppavasa, en hij begaf zich naar de Bhagavat toe. Nadat hij de Bhagavat respectvol had begroet, ging hij eerbiedig terzijde staan en sprak als volgt:

“Suppavasa, de dochter van de Koliya’s, was gedurende zeven jaar kinderloos gebleven, en heeft nu, na zeven dagen in barensnood geweest te zijn, een gezonde zoon gebaard en alles gaat nu goed met haar. Suppavasa zou graag de Boeddha en zijn gevolg uitnodigen om gedurende zeven dagen de maaltijd bij haar te gebruiken. Zij hoopt dat haar voorstel de Bhagavat en zijn gevolg mogen behagen.”

Maar op dat ogenblik had een andere lekenvolgeling ³⁷⁶ de Bhagavat en zijn gevolg uitgenodigd om de maaltijd bij hem te nemen. Deze lekenvolgeling was de verzorger van Eerwaarde Mahamoggallana.

De Bhagavat riep de Eerwaarde Mahamoggallana bij zich en sprak hem als volgt toe:

“Moggallana, ga naar de plaats waar jouw verzorger zich bevindt en zeg hem het volgende: Suppavasa, de dochter van de Koliya’s, is gedurende zeven jaar kinderloos gebleven en heeft nu, na zeven dagen in barensnood geweest te zijn, een gezonde zoon gebaard en alles gaat nu goed met haar. Zij heeft de Bhagavat en zijn gevolg uitgenodigd om gedurende zeven dagen de maaltijd bij haar te nuttigen. Wanneer jij haar toestaat deze maaltijden te schenken, kan jij daarna jouw maaltijd schenken.”

“Dat zal ik doen”, zei Mahamoggallana tot de Bhagavat en hij begaf zich naar de plaats waar zijn verzorger zich bevond. Daar aangekomen sprak hij hem toe als volgt:

“Suppavasa, de dochter van de Koliya’s, is gedurende zeven jaar kinderloos gebleven, en heeft nu, na zeven dagen in barensnood geweest te zijn, een gezonde zoon gebaard en alles gaat nu goed met haar. Zij heeft de Bhagavat en zijn gevolg uitgenodigd om gedurende zeven dagen de maaltijd bij haar te nuttigen. Wanneer jij haar toestaat deze maaltijden te schenken, kan jij daarna jouw maaltijd offeren.”

De verzorger sprak Mahamoggallana toe als volgt:

“Indien u, Heer, zich garant kunt stellen voor drie zaken—mijn bezittingen, mijn leven en mijn vertrouwen ³⁷⁷— dan zal ik graag Suppavasa, de dochter van de Koliya’s, eerst haar zeven maaltijden laten schenken, waarna ik mijn maaltijd zal offeren.”

Mahamoggallana antwoordde hem als volgt: “Voor twee zaken kan ik me garant stellen, Vriend, namelijk voor je bezittingen en voor je leven; voor je vertrouwen [in de Drie Juwelen] ³⁷⁸ moet je zelf zorgen.”

De verzorger antwoordde:

“Wanneer de Eerwaarde Mahamoggallana zich garant stelt voor deze twee zaken—voor mijn bezittingen en voor mijn leven—dan ga ik ermee

akkoord dat eerst Suppavasa gedurende zeven dagen de maaltijden schenkt, waarna ik mijn gift gestand zal doen.”

Nadat Mahamoggallana zijn verzorger overtuigd had, begaf hij zich terug naar de Bhagavat en deelde hem de beslissing mee:

“Ik heb mijn verzorger overtuigd, Heer, om Suppavasa eerst haar gift te laten doen gedurende zeven dagen, waarna mijn verzorger zijn gift gestand kan doen.”

Zo geschiedde dat Suppavasa, de dochter van de Koliya's, aan de Verhevene als de belangrijkste gast en aan zijn gevolg, gedurende zeven dagen de maaltijd schonk, die ze met haar eigen handen had klaargemaakt, bestaande uit uitgelezen zacht en hard voedsel.

Tijdens deze gelegenheid liet ze haar zoontje eer betuigen aan de Verhevene en aan de Sangha.

Toen sprak de Eerwaarde Sariputta het kindje toe als volgt:

“Ik hoop dat het je goed moge gaan. Ik hoop dat je steeds genoeg voedsel moge hebben om in leven te blijven. Ik hoop dat je geen lijden overkomt.”

[Het kindje antwoordde:]

“Hoe kan het beter met me gaan, Eerwaarde Sariputta? Hoe kan ik in leven blijven? Zeven jaar heb ik doorgebracht in een ketel vol bloed!”

[Toen Suppavasa dit gesprek aanschouwde] dacht ze het volgende: “Mijn zoon is in gesprek met de generaal van de Sangha.”³⁷⁹ Het stemde haar gelukkig en verblijdde haar.

De Bhagavat sprak tot Suppavasa, de dochter van de Koliya's, als volgt:

“Suppavasa, zou je nog een andere zoon zoals deze willen?”

Zij antwoordde: “Heer, ik zou nog zeven andere zonen willen krijgen zoals deze.”[•]

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• Onbehaaglijkheid verpakt als genot;³⁸⁰
Het onbemide verpakt als het bemide;³⁸¹
Lijden verpakt als geluk;³⁸²
Zo worden de achtelozen overmeesterd!³⁸³ •

II.9 OVER VISAKHA (19)

(Visakha Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi, in het Pubbarama³⁸⁴ in het huis van de moeder van Migara.

Op dat ogenblik poogde Visakha, de moeder van Migara, een gunst te verkrijgen van koning Pasenadi van Kosali. Maar de koning ging niet in op haar verzoek.

Toen begaf Visakha zich, vroeg in de morgen, naar de plaats waar de Verhevene zich bevond. Eenmaal daar aangekomen, groette zij Hem en zette zich terzijde neer:

Toen zij zo gezeten was, wendde de Bhagavat zich tot haar en vroeg:

“Zeg me, Visakha, waarom ben je op zulk vroeg moment naar hier gekomen?”

“Ik had aan de koning een gunst gevraagd, Heer, maar de koning is niet ingegaan op mijn verzoek.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Waar men geen macht over heeft veroorzaakt ellende;*³⁸⁵

*Waar men macht over heeft is geluk;*³⁸⁶

*Wanneer om iets strijd moet geleverd worden, is ergernis troef;*³⁸⁷

Moeilijk is het om te ontsnappen aan de slavernij

*Die daaruit voortvloeit!*³⁸⁸ •

II.10 BHADDIYA KALIGODHA (20)

(Bhaddiya Kaligodha Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Anupiya, ³⁸⁹ in het Mango-bos. Eerwaarde Bhaddiya, de zoon van Kaligodha, ³⁹⁰ had de gewoonte zich terug te trekken in de wildernis, waar hij dan verbleef aan de voet van een boom of op een eenzame plaats. Voortdurend riep hij uit:

“Wat een geluk! Wat een geluk!”

En een aantal monniken hoorden de eerwaarde Bhaddiya deze woorden geëmotioneerd uitroepen wanneer hij in de wildernis rondwandelde, of wanneer hij verbleef aan de voet van een boom of op een eenzame plaats:

“Wat een geluk! Wat een geluk!”

Wanneer de monniken hem zo bezig hoorden, zegden ze tegen elkaar:

“De Eerwaarde Bhaddiya moet ongetwijfeld erg ongelukkig zijn met het heilige leven dat hij nu leidt. Vroeger genoot hij volop van de geneugten van een koninklijk bestaan en nu loopt hij in de wildernis rond, zit neer aan de voet van een boom en verblijft op eenzame plaatsen. Wanneer hij terugdenkt aan het verleden, herhaalt hij telkens emotioneel volgende woorden: “Wat een geluk! Wat een geluk!”

En een aantal monniken begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Ze gingen naar hem toe, begroetten hem respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten spraken zij als volgt tot de Bhagavat:

“Wanneer de eerwaarde Bhaddiya door de wildernis rondwandelt, Heer, zich neerzet aan de voet van een boom of op eenzame plaatsen verblijft, dan herhaalt hij emotioneel volgende woorden: “Wat een geluk! Wat een geluk!” De Eerwaarde Bhaddiya moet ongetwijfeld erg ongelukkig zijn met het heilige leven dat hij nu leidt. Vroeger genoot hij volop van de geneugten van een koninklijk bestaan en nu loopt hij in de wildernis rond, zit neer aan de voet van een boom en verblijft op eenzame plaatsen. Wanneer hij terugdenkt aan het verleden, herhaalt hij telkens emotioneel volgende woorden: “Wat een geluk! Wat een geluk!”

De Bhagavat riep één van de monniken bij zich en zegde:

“Ga in mijn naam naar de Eerwaarde Bhaddiya en zeg hem dat de Leraar hem wil spreken.”

“Dat zal ik doen, Heer”, zegde de monnik tegen de Bhagavat, en hij begaf zich naar de Eerwaarde Bhaddiya, de zoon van Kaligodha.

Daar aangekomen zegde hij:

“Vriend Bhaddiya, de Bhagavat heeft me naar u toe gezonden met de melding dat Hij u wil spreken.”

“Dat zal ik doen, Vriend”, zei Bhaddiya en hij begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat verbleef. Daar aangekomen ging hij naar de Verhevene toe, begroette hem respectvol en ging eerbiedig terzijde zitten. Eenmaal daar ge-zeten sprak de Bhagavat de Eerwaarde Bhaddiya als volgt toe:

“Is het juist, Bhaddiya, wat ik hoor dat jij steeds de volgende woorden geëmotioneerd herhaalt “Wat een geluk! Wat een geluk!” wanneer je in de wildernis rondwandelt, aan de voet van een boom neerzit of op eenzame plaatsen verblijft? En zo ja, wat is de betekenis van deze woorden die jij zo geëmotioneerd herhaalt wanneer je door de wildernis rondwandelt, aan de voet van een boom neerzit of op eenzame plaatsen verblijft?”

[Bhaddiya antwoordde:]

“Vroeger, Heer, genoot ik de geneugten van een koninklijk bestaan en ik werd bewaakt en beschermd zowel binnen als buiten de muren van het paleis; zowel binnen als buiten de stad; zowel binnen als buiten mijn land.

Op deze manier bewaakt en beschermd, leefde ik in een toestand van angst, van wantrouwen en van agitatie. Maar nu, Heer, wandel ik rond in de wildernis, zet me neer aan de voet van een boom en verblijf op eenzame plaatsen. Zo breng ik nu mijn dagen door zonder angst, rustig, vol vertrouwen, zonder schrik, comfortabel, ondersteund door giften van voedsel en kledij. Mijn hart is zo vrij als dat van een gazelle.³⁹¹ Het is om die reden dat ik voortdurend de woorden uitroep “Wat een geluk! Wat een geluk!” wanneer ik in de wildernis rondwandel, me aan de voet van een boom neerzet of op eenzame plaatsen verblijf.”[•]

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• In wie geen innerlijke beroering bestaat,³⁹²
Wie voorbij alle vormen van bestaan gegaan is,³⁹³
Zo iemand is vrij van angst, gelukkig en zonder verdriet—³⁹⁴
Zelfs voor de goden is zo iemand onzichtbaar!³⁹⁵ •

III. NANDAVAGGA —HET HOOFDSTUK OVER NANDA—

III.1 HET RESULTAAT VAN KAMMA (21) (Kammavipakaja ³⁹⁶ Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat een zekere monnik, niet ver van de Bhagavat met gekruiste benen en rechte rug. Zonder dat hij ook maar enige emotie vertoonde, verbeet de monnik pijnlijke, penetrerende, stekende gewaarwordingen—het resultaat van vroegere daden. De monnik verdroeg zijn pijn als een getuige, aandachtig en volbewust, volkomen onaangedaan. ³⁹⁷

De Bhagavat zag deze monnik zitten, niet ver van hem, met gekruiste benen en rechte rug. Zonder dat hij ook maar enige emotie vertoonde, verbeet hij pijnlijke, penetrerende, stekende gewaarwordingen—het resultaat van vroegere daden. Hij verdroeg zijn pijn als een getuige, aandachtig en volbewust, volkomen onaangedaan. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *De monnik die al zijn kamma opgeeft,* ³⁹⁸
Die het stof van zijn vroegere daden afschudt, ³⁹⁹
Die standvastig is en niets het zijne noemt, ⁴⁰⁰
Voelt geen behoefte om met anderen te jeremiëren! ⁴⁰¹ •

III.2 OVER NANDA (22)

(Nanda Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zegde Eerwaarde Nanda, de halfbroer⁴⁰² van de Bhagavat, het volgende tot een aantal monniken:

“Vrienden, ik voel me ongelukkig met het religieuze leven⁴⁰³ dat ik leid. Ik voel me onbekwaam om een religieus leven te leiden. Ik ben van plan om mijn geloften te herroepen en terug te keren naar het lagere leven.”⁴⁰⁴

Een monnik begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Hij naderde hem, begroette hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde. Toen hij gezeten was sprak hij tot de Bhagavat als volgt:

“Heer, de Eerwaarde Nanda, de halfbroer van de Bhagavat, heeft tot verschillende monniken het volgende gezegd: ‘Vrienden, ik voel me ongelukkig met het religieuze leven dat ik leid. Ik voel me onbekwaam om een religieus leven te leiden. Ik ben van plan om mijn geloften te herroepen en terug te keren naar het lagere leven.’”

De Bhagavat riep één van de monniken bij hem en zegde:

“Ga in mijn naam naar de Eerwaarde Nanda en zeg hem dat de Leraar hem wil spreken.”

“Dat zal ik doen, Heer”, zegde de monnik tegen de Bhagavat en hij begaf zich naar de Eerwaarde Nanda, de halfbroer van de Bhagavat. Daar aangekomen zei hij:

“Vriend Nanda, de Bhagavat heeft me naar u toe gezonden met de mededeling dat Hij u wil spreken.”

“Dat zal ik doen, Vriend”, zei de Eerwaarde Nanda en hij begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat verbleef. Daar aangekomen ging hij naar de Bhagavat toe, begroette Hem respectvol en ging eerbiedig terzijde zitten. Eenmaal daar gezeten sprak de Bhagavat tot de Eerwaarde Bhaddiya als volgt:

“Is het juist, Nanda, wat ik hoor dat jij tot verschillende monniken het volgende hebt gezegd: ‘Vrienden, ik voel me ongelukkig met het religieuze leven dat ik leid. Ik voel me onbekwaam om een religieus leven te leiden. Ik ben van plan om mijn geloften te herroepen en terug te keren naar het lagere leven.’”

“Ja, Heer.” [antwoordde de Eerwaarde Nanda]

“Maar waarom, Nanda, voel je je zo ongelukkig met het religieuze leven dat je leidt; waarom voel je je onbekwaam om het religieuze leven te leiden; waarom ben je van plan om je geloften te herroepen en terug te keren naar het lagere leven?”

“Heer, toen ik het huis verliet keek het mooiste meisje van de Sakya-clan ⁴⁰⁵ me met half gekamde haren aan vanuit haar venster en prevelde me toe: “Keer vlug [naar mij] terug, Heer.”

“Wanneer ik hieraan terugdenk, Heer, voel ik me ongelukkig met het religieuze leven dat ik leid. Voel ik me onbekwaam om het religieuze leven te leiden. En ben ik van plan om mijn geloften te herroepen en terug te keren naar het lagere leven.”

Toen nam de Bhagavat de Eerwaarde Nanda bij de arm en net zoals een sterke man zijn gebogen arm strekt of zijn gestrekte arm buigt, net op dezelfde manier verdween de Bhagavat uit het Jetavana om onmiddellijk opnieuw te verschijnen in de hemel van de Drieëndertig Devas. ⁴⁰⁶ Op dat moment werd Sakka, de Opperste deva van de Devas, door vijfhonderd roosvoetige hemelse nimfen verwend. ⁴⁰⁷

Daarop sprak de Bhagavat de volgende woorden tot de Eerwaarde Nanda:

“Zie je de roosvoetige hemelse nimfen, Nanda?”

“Ja, Heer.” [antwoordde de eerwaarde Nanda].

“Zeg me, Nanda, wie is er mooier, aantrekkelijker en lieflijker: het mooiste meisje van de Sakya-clan of deze vijfhonderd roosvoetige hemelse nimfen?”

“Als een verschroeide apin, met afgesneden neus en oren, zo vergelijk ik het mooiste meisje van de Sakya-clan met deze vijfhonderd hemelse nimfen, Heer. Ze bezit geen fractie van de schoonheid van deze nimfen; ze is in niets te vergelijken met hen. Deze vijfhonderd nimfen zijn mooier, aantrekkelijker en lieflijker.”

“Verheug je, Nanda, verheug je”, zei de Bhagavat, “ik sta er borg voor dat je die vijfhonderd roosvoetige nimfen zal krijgen.”

“Wanneer de Bhagavat me kan garanderen dat ik deze vijfhonderd roosvoetige nimfen zal krijgen, dan zal ik me verheugen in het religieuze leven.” [antwoordde de Eerwaarde Nanda].

Toen nam de Bhagavat de Eerwaarde Nanda bij de arm en net zoals een sterke man zijn gebogen arm strekt of zijn gestrekte arm buigt, net op de-

zelfde manier verdween de Bhagavat uit de hemel van de Drieëndertig Devas om onmiddellijk opnieuw te verschijnen in het Jetavana.

De monniken kwamen te weten dat de Eerwaarde Nanda, de halfbroer van de Bhagavat, het religieuze leven leidde omwille van de belofte door de Bhagavat van het verkrijgen van vijfhonderd hemelse roosvoetige nimfen.

De monniken, de gezellen van de Eerwaarde Nanda, noemden hem een slaaf, een gemeen persoon. Zij vertolkten dit als volgt:

“Een slaaf is deze Eerwaarde Nanda, een gemeen persoon, die het heilige leven leidt omwille van nimfen. De Bhagavat staat er garant voor dat hij vijfhonderd roosvoetige nimfen zal krijgen.”

Dit stemde de Eerwaarde Nanda verdrietig. Hij voelde zich vernederd en beschaamd over het feit dat zijn metgezellen hem een slaaf en een gemeen persoon noemden. Daarop trok de Eerwaarde Nanda zich in eenzaamheid terug en met grote ijver, ⁴⁰⁸ met vastberadenheid, ⁴⁰⁹ met zelfbeheersing, ⁴¹⁰ bereikte hij het niet overtroffen einddoel van het heilige leven, waarvoor zonen van goede familie het huis verlaten en de thuisloosheid intrekken om—reeds in dit leven ⁴¹¹—[nibbana] te ontdekken en te realiseren. Hij besepte duidelijk dat “geboorte vernietigd is, het heilige leven geleefd is, gedaan is wat gedaan moet worden, en dat er niets meer is dat tot terugkomst hier leidt.”

Zo werd de Eerwaarde Nanda een arahant.

Toen, aan het einde van de nacht, begaven een aantal hemelse wezens, die van een ongelooflijke schoonheid waren, zich naar de plaats waar de Bhagavat verbleef. Zij zetten het hele Jetavana in een lichtgevende gloed en toen ze de Bhagavat naderden, begroetten ze Hem respectvol en stelden zich eerbiedig terzijde op.

Deze hemelse wezens spraken de Bhagavat als volgt toe:

“De Eerwaarde Nanda, Heer, uw halfbroer, heeft, nadat hij de mentale bezoedelingen in zichzelf vernietigd had, ⁴¹² het hogere inzicht gerealiseerd in dit leven, waardoor hij de vreugde van de bevrijding van het hart—de vreugde van de bevrijding door inzicht—bereikte.”

Ook tot de Bhagavat drong het door dat de Eerwaarde Nanda, door de vernietiging van de mentale bezoedelingen in zichzelf, het hogere inzicht gerealiseerd had in dit leven, waardoor hij de vreugde van de bevrijding van het hart—de vreugde van de bevrijding door inzicht—bereikte.

Toen, op het eind van de nacht, begaf de Eerwaarde Nanda zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond en na hem genaderd te zijn, groette hij hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten sprak hij als volgt tot de Bhagavat:

“Heer, u hebt mij de garantie gegeven dat ik in het bezit zou komen van vijfhonderd roosvoetige hemelse nimfen, maar ik onthef de Bhagavat van deze belofte.”

[De Bhagavat sprak als volgt:]

“Nanda, na mijn geest doordrongen te hebben met de jouwe, weet ik dat jij—door de vernietiging van de mentale bezoedelingen in jezelf, het hogere inzicht gerealiseerd hebt in dit leven, waardoor jij de vreugde van de bevrijding van het hart—de vreugde van de bevrijding door inzicht—bereikt hebt.

Ook de devas hebben mij verteld dat jij—door de vernietiging van de mentale bezoedelingen in jezelf, het hogere inzicht gerealiseerd hebt in dit leven, waardoor jij de vreugde van de bevrijding van het hart—de vreugde van de bevrijding door inzicht—bereikt hebt.

Op het moment dat jouw hart bevrijd werd van de mentale bezoedelingen, werd ook ik bevrijd van mijn belofte.” १

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie het moeras van de onzuiverheid overgestoken is,* 413

Wie de doornen van het verlangen heeft vernietigd, 414

En de uitroeiing van onwetendheid heeft gerealiseerd— 415

Zulke monnik gaat voorbij aan geluk en leed! 416 १

III.3 OVER YASOJA (23)

(Yasoja Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd kwamen vijfhonderd monniken, met aan het hoofd de Eerwaarde Yasoja, ⁴¹⁷ [naar Savatthi] om de Bhagavat te zien. Deze nieuw aangekomen monniken wisselden begroetingen uit met de monniken die in het Jetavana verbleven. Het toewijzen van de slaappleatsen, het opslaan van de bedelnappen en het opbergen van de monnikspijen bracht heel wat lawaai en luidruchtigheid met zich.

De Bhagavat riep Eerwaarde Ananda naar zich toe en sprak als volgt:

“Wie zijn deze luidruchtige lieden, Ananda? Je zou haast denken dat het vissers op de vismarkt zijn!”

[Eerwaarde Ananda:]

“Vijfhonderd monniken, met Yasoja aan het hoofd, zijn naar Savatthi gekomen om U te zien. En deze nieuw aangekomen monniken wisselen begroetingen uit met de monniken die in het Jetavana verblijven. Het toewijzen van de slaappleatsen, het opslaan van de bedelnappen en het opbergen van de monnikspijen brengt al dat lawaai en luidruchtigheid met zich.”

[De Bhagavat:]

“Wil jij dan, Ananda, in Mijn naam, tegen deze monniken zeggen: Eerwaarden, de Meester wil jullie spreken!”

“Dat zal ik doen, Heer”, zei Ananda tot de Bhagavat en hij begaf zich naar de plek waar die monniken zich bevonden. Daar aangekomen sprak hij hen als volgt toe:

“De Meester wil de Eerwaarden spreken.”

“Dat zullen we doen, Broeder”, zeiden deze monniken tot de Eerwaarde Ananda, en zij begaven zich naar de plaats waar de Boeddha zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroetten zij de Bhagavat respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. Wanneer zij daar gezeten waren, sprak de Bhagavat hen als volgt toe:

“Wat is de bedoeling van al dat lawaai en luidruchtigheid? Men zou haast denken dat jullie vissers op de vismarkt zijn!”

Nadat de Bhagavat dit gezegd had nam de Eerwaarde Yasoja het woord:

“Heer, deze nieuw aangekomen monniken zijn in Savatthi aangekomen om U te zien. En deze nieuw aangekomen monniken wisselden begroetingen uit met de monniken die in het Jetavana verblijven. Het toewijzen van de slaappleatsen, het opslaan van de bedelnappen en het opbergen van de monnikspijen bracht al dat lawaai en luidruchtigheid met zich.”

[De Bhagavat:]

“Monniken, ik verzoek jullie weg te gaan. Het past niet dat jullie in mijn gezelschap verblijven!”⁴¹⁸

“Dat zullen we doen, Heer”, zeiden de monniken, en ze stonden op van hun zitplaatsen, groetten de Bhagavat respectvol en verlieten Hem door eerbiedig rechts om Hem heen te draaien, zochten hun slaapgerief, hun bedelnappen en monnikspijen bij elkaar en vertrokken naar het land van de Vajji. Op hun tocht naar het land van de Vajji bereikten zij de Vaggumuda-rivier waar zij op de oevers van deze rivier voor zichzelf hutten maakten van bladeren met de bedoeling om daar het regenseizoen⁴¹⁹ door te brengen.

Toen riep de Eerwaarde Yasoja de monniken tesamen die daar het regenseizoen wilden doorbrengen en sprak hen toe als volgt:

“Vrienden, de Bhagavat—die het goed met ons voor heeft, die over ons heil waakt—heeft ons weggezonden uit mededogen. Vrienden, we moeten ons leven zo inrichten dat de Bhagavat vanaf nu tevreden over ons kan zijn.”

“Dat zullen we doen, Vriend”, antwoordden de monniken eensluidend. En die monniken realiseerden, afgezonderd van de mensen; met aanhoudende ijver; energiek en beheerst, tijdens dit regenseizoen, het drievoudige ‘weten.’⁴²⁰

Toen de Bhagavat dan, nadat hij in Savatthi verbleven had zolang het hem beliefd, zich naar Vesali begaf om vervolgens de stad, in etappen, te bereiken, verbleef hij daar in de Pagodehall⁴²¹ in het Mahavana—het Grote Bos.⁴²²

En nadat de Bhagavat zijn geest doordrongen had met de geest van deze monniken,⁴²³ riep Hij de Eerwaarde Ananda bij zich en zei:

“Het komt me voor dat het firmament in de richting waar de monniken verblijven aan de oevers van de Vaggumuda-rivier verlicht is—stralend van licht is. Het lijkt me een goed idee om daar naartoe te wandelen. Zend

een boodschapper, Ananda, naar deze monniken op de oevers van de Vaggumuda-rivier en laat hen weten dat de Meester de Eerwaarde Broeders wil bezoeken.”

“Dat zal ik doen, Heer”, zei de Eerwaarde Ananda tot de Bhagavat en hij begaf zich naar een monnik en zei tot hem:

“Ga, Vriend, naar de oevers van de Vaggumuda-rivier waar de monniken verblijven en zeg hen dat de Meester de Eerwaarde Broeders verlangt te zien.”

“Dat zal ik doen, Broeder”, zei de monnik tot de Eerwaarde Ananda en net zoals een sterke man zijn gebogen arm strekt of zijn gestrekte arm buigt, net op dezelfde manier verdween hij van de Pagodehall in het Mahavana en verscheen temidden van de monniken ⁴²⁴ die verblijf hielden op de oevers van de Vaggumuda-rivier.

En deze monnik zei tot de monniken die op de oevers van de Vaggumuda-rivier verbleven het volgende:

“De Meester laat weten aan de Eerwaarde Broeders dat Hij hen wenst te zien!”

“Dat zullen we doen, Broeder”, zeiden de monniken eensluidend tegen deze monnik en ze zochten hun slaapgerief, hun bedelnappen en monnikspijen bij elkaar en net zoals een sterke man zijn gebogen arm strekt of zijn gestrekte arm buigt, net op dezelfde manier verdwenen zij van de oevers van de Vaggumuda-rivier en verschenen in de Pagodehall in het Mahavana rechtstreeks vóór de Bhagavat.

Op dat moment bevond de Bhagavat zich in bewegingsloze concentratie. ⁴²⁵ De monniken vroegen zich af in welke geestestoestand de Bhagavat zich bevond. Toen beseften ze dat de Bhagavat zich in een toestand van bewegingloze concentratie bevond. En zij gingen allen zitten in dezelfde staat van bewegingsloze concentratie.

En nadat de eerste nachtwake op zijn einde liep, stond de Eerwaarde Ananda op, legde zijn monnikskleed over één schouder [waarbij de andere schouder bloot bleef] en boog met gevouwen handen naar de Bhagavat toe al zeggend:

“Heer, de nacht verstrijkt; de eerste nachtwake is ten einde en de nieuw aangekomen monniken zitten reeds lang. Mag ik u verzoeken dat u deze nieuw aangekomen monniken begroet?”

Toen deze woorden uitgesproken waren, bleef de Bhagavat onverstoord stilzwijgend zitten.

En nadat de tweede nachtwake op zijn einde liep, stond de Eerwaarde Ananda op, legde zijn monnikskleed over één schouder [waarbij de andere schouder bloot bleef] en boog met gevouwen handen naar de Bhagavat toe al zeggend:

“Heer, de nacht verstrijkt; de tweede nachtwake is ten einde en de nieuw aangekomen monniken zitten reeds lang. Mag ik u verzoeken dat u deze nieuw aangekomen monniken begroet?”

Toen ook deze woorden uitgesproken waren, bleef de Bhagavat onverstoord stilzwijgend zitten.

En nadat de derde nachtwake op zijn einde liep en de ochtend gloorde, stond de eerwaarde Ananda op, legde zijn monnikskleed over één schouder [waarbij de andere schouder bloot bleef] en boog met gevouwen handen naar de Bhagavat toe al zeggend:

“Heer, de nacht is verstreken; de derde nachtwake is ten einde en de ochtend gloort, en de nieuw aangekomen monniken zitten reeds lang. Mag ik u verzoeken dat u deze nieuw aangekomen monniken begroet?”

Toen deze woorden uitgesproken waren, rees de Bhagavat op uit zijn bewegingloze concentratie, riep de Eerwaarde Ananda naar hem toe en zei:

“Indien het tot je doorgedrongen was, Ananda, zou je deze vragen niet gesteld hebben—Ik en deze vijfhonderd monniken hebben samen in bewegingloze concentratie gemediteerd.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *Wie de doornen van het verlangen vernietigd heeft, ⁴²⁶*
Wie haat en hechting overwonnen heeft, ⁴²⁷
Staat stevig als een berg, onbeweeglijk— ⁴²⁸
Zulke monnik wordt niet getroffen door lief of leed! ⁴²⁹ •

III.4 OVER SARIPUTTA (24)

(Sariputta Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Sariputta, ⁴³⁰ niet ver verwijderd van de Verhevene, met gekruiste benen en rechte rug, met zijn aandacht gericht op zijn directe omgeving.⁴³¹

De Bhagavat zag de Eerwaarde Sariputta zitten, niet ver van hem verwijderd, met gekruiste benen en rechte rug, met zijn aandacht gericht op zijn directe omgeving. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Onbeweeglijk als een berg ⁴³²
Zo blijft een monnik onberoerd,
Die de illusie ⁴³³ vernietigd heeft! ⁴³⁴ •*

III.5 MAHAMOGGALLANA (25)

(Kolita Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Mahamoggallana,⁴³⁵ niet ver verwijderd van de Bhagavat, met gekruiste benen en rechte rug, met zijn aandacht gericht op zijn lichaam.⁴³⁶

De Bhagavat zag de Eerwaarde Sariputta zitten, niet ver van hem verwijderd, met gekruiste benen en rechte rug, met zijn aandacht gericht op zijn lichaam. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie zijn aandacht op zijn lichaam vestigt,⁴³⁷
Wie de zes zintuiglijke contacten beheerst,⁴³⁸
Zulke beheerste monnik realiseert nibbana.⁴³⁹ •*

III.6 OVER PILINDA (26)

(Pilindavaccha Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Veluvana—in het Bamboebos, bij de Eekhoornvoederplaats.

Op dat ogenblik had de Eerwaarde Pilindavaccha ⁴⁴⁰ de monniken verontwaardigd door hen 'kastelozen' ⁴⁴¹ te noemen. Daarop begaven een aantal monniken zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroetten zij Hem respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. Toen ze eenmaal gezeten waren zeiden ze tot de Bhagavat:

“Heer, de Eerwaarde Pilindavaccha heeft de monniken uitgescholden als 'kastelozen.’”

De Bhagavat riep één van de monniken naar Hem toe en zei:

“Ga jij, Monnik, in mijn naam, naar de Eerwaarde Pilindavaccha en zeg hem dat ik hem wil spreken!”

“Dat zal ik doen, Heer”, zei de monnik en hij begaf zich naar de plaats waar de Eerwaarde Pilindavaccha zich bevond. Daar aangekomen zei hij tot de Eerwaarde Pilindavaccha:

“De Meester wil je spreken.”

“Dat zal ik doen, Broeder”, zei de Eerwaarde Pilindavaccha tegen de monnik. En hij begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat verbleef. Daar aangekomen, begroette hij de Bhagavat respectvol en zette zich eerbiedig terzijde. Toen hij gezeten was, zei de Bhagavat tegen de Eerwaarde Pilindavaccha:

“Is het waar, Vaccha, wat ik vernomen heb, dat jij de monniken in uw taalgebruik 'kastelozen' noemt?”

“Ja, Heer.” [antwoordde de Eerwaarde Pilindavaccha]

En de Bhagavat—nadat hij zijn aandacht gericht had op de vroegere levens van de Eerwaarde Pilindavaccha—zei tot de monniken:

“Monniken, neem geen aanstoot aan het taalgebruik van de Eerwaarde Pilindavaccha. Er schuilt geen kwaadheid in zijn woordgebruik. In vijfhonderd opeenvolgende vroegere levens is de monnik Vaccha geboren in een brahmaanse familie. Zo is hij het, voor een lange tijd, gewend geraakt

om anderen als 'kastelozen' te bestempelen. Vandaar dat hij de onhebbelijkheid ontwikkeld heeft om monniken 'kastelozen' te noemen." •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• Bij wie geen bedriegerij en geen eigendunk bestaat, ⁴⁴²

Wie zonder begeerte is, onzelfzuchtig, zonder passie, ⁴⁴³

Wie zijn woede onderdrukt heeft; zijn geest geblust, ⁴⁴⁴

Dát is een brahmaan, een samana ⁴⁴⁵ *en een bhikkhu!* ⁴⁴⁶ •

III.7 OVER KASSAPA (27)

(Kassapa Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Veluvana—het Bamboebos, bij de Eekhoornvoederplaats.

Op dat ogenblik had de Eerwaarde Mahakassapa, die in de Pippali-grot verbleef, ⁴⁴⁷ een bepaalde graad van concentratie bereikt door gedurende zeven dagen met gekruiste benen en rechte rug te mediteren. Op het einde van de zevende dag rees de Eerwaarde Mahakassapa op uit zijn concentratie. En toen hij oprees uit zijn concentratie dacht de Eerwaarde Mahakassapa het volgende:

“Als ik nu eens naar Rajagaha zou gaan op bedelronde.”

Op dat moment stonden wel vijfhonderd devas te dringen om bedelvoedsel voor de Eerwaarde Mahakassapa te vinden. Maar de Eerwaarde Mahakassapa negeerde deze vijfhonderd devas, omgordde 's ochtends zijn gewaad, nam zijn bedelnap en monnikspij en trok Rajagaha binnen voor het bedelen van voedsel.

Op dat moment wilde Sakka, de koning van de devas, voedsel in de bedelnap van de Eerwaarde Mahakassapa leggen. Daarom vermomde hij zich als wever en in die hoedanigheid weefde hij een draad, terwijl Sujata, het asurameisje, ⁴⁴⁸ de schietspoel bediende.

Zo gebeurde het dat de Eerwaarde Mahakassapa, die van deur tot deur ⁴⁴⁹ wandelde om voedsel te bedelen, steeds dichterbij de verblijfplaats kwam van Sakka, de koning van de devas. En Sakka, de koning van de devas, die Mahakassapa van ver zag aankomen verliet zijn verblijfplaats.

Nadat hij hem eerbiedig begroet had, nam hij de bedelnap uit de handen van de Eerwaarde Mahakassapa, ging zijn verblijfplaats binnen en vulde de bedelnap met gekookte rijst die hij met zijn hand uit een pot haalde.

Dan reikte hij de bedelnap terug over aan de Eerwaarde Mahakassapa. Maar plots bevatte de bedelnap sauzen, specerijen en andere lekkernijen.

De Eerwaarde Mahakassapa dacht bij zichzelf: “Wie zou die persoon zijn die over zulke magische krachten beschikt?”

En onmiddellijk nadien kwam de volgende gedacht bij hem op: “Zou het Sakka kunnen zijn, de koning van de devas?”

En toen hij zag dat het inderdaad Sakka was, zei hij tot Sakka, de koning van de devas:

“Jij hebt dat gedaan, Kosiya. ⁴⁵⁰ Doe zoiets niet meer in de toekomst!”

[Sakka antwoordde:]

“Zelfs voor ons, Eerwaarde Mahakassapa, is het noodzakelijk om verdiensten te verwerven. Ook wij [devas] moeten verdiensten ⁴⁵¹ realiseren.”

En Sakka, de koning van de devas, groette respectvol de Eerwaarde Mahakassapa, en na rechts eerbiedig om hem heen gedraaid te hebben, steeg hij op in de lucht en vanop deze plaats in de ruimte sprak hij, drie keer na elkaar, volgende emotionele woorden:

“O, wat een geschenk! Wat een ultiem geschenk! Dank zij Kassapa!”

De Bhagavat—met zijn goddelijk, zuivere oor, ⁴⁵² dat het gehoor van mensen overstijgt—hoorde hoe Sakka vanuit zijn plaats in de ruimte, drie keer na elkaar volgende emotionele woorden uitsprak:

“O, wat een geschenk! Wat een ultiem geschenk! Dank zij Kassapa!” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele uitspraak spontaan in hem op:

• De monnik die bedelvoedsel ontvangt ⁴⁵³
En zo zichzelf onderhoudt zonder de hulp van anderen, ⁴⁵⁴
Wordt door de goden bemind ⁴⁵⁵
Omwille van zijn sereniteit en aandacht! ⁴⁵⁶ •

III.8 OVER BEDELEN (28) (Pindapatika Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd kwam een grote groep monniken terug van hun bedelronde. Nadat ze hun maaltijd genomen hadden verzamelden ze zich in de ronde Kareri-hall, ⁴⁵⁷ waar zich volgend gesprek ontspan:

“Monniken, Broeders die op bedeltocht gaan zien soms met hun ogen aangename vormen; horen met hun oren aangename geluiden; ruiken met hun neus aangename geuren; proeven met hun tong aangename smaken en hebben met hun lichaam aangename aanrakingen.

Monniken, Broeders die hun bedelronde conform de regels uitvoeren worden geëerd, geëerbiedigd, gerespecteerd en hooggeacht. En naar hen wordt opgekeken: zij staan in hoog aanzien.

Komaan dus, monniken, laten ook wij op bedeltocht gaan. ⁴⁵⁸

En dan zullen ook wij soms met onze ogen aangename vormen zien; met onze oren aangename geluiden horen; met onze neus aangename geuren ruiken; met onze tong aangename smaken proeven en met ons lichaam aangename aanrakingen hebben.

Ook wij zullen geëerd, geëerbiedigd, gerespecteerd en hooggeacht worden. Ook naar ons zal opgekeken worden: ook wij zullen in hoog aanzien staan.”

Dit was het onderwerp van gesprek dat plots onderbroken werd doordat de Bhagavat, bij het vallen van de duisternis, uit zijn afzondering was opgestaan en zich naar de ronde Kaveri-hall had begeven. Eenmaal daar aangekomen zette Hij zich neer op de voorbehouden plaats en eenmaal gezeten richtte Hij zich tot de monniken met volgende vraag:

“Waarover, Monniken, ging het gesprek dat zich tussen jullie ontspannen heeft bij jullie samenkomst. Wat was de aard van het gesprek dat ik [door mijn komst] onderbroken heb?”

[De monniken antwoordden:]

“Nadat we onze bedelronde beëindigd hadden, Heer, verzamelden we in de ronde Kareri-hall en zetten ons neer op onze plaatsen, waar de volgende bespreking zich ontspan:

Monniken, Broeders die op bedeltocht gaan, zien soms met hun ogen aangename vormen; horen met hun oren aangename geluiden; ruiken met hun neus aangename geuren; proeven met hun tong aangename smaken en hebben met hun lichaam aangename aanrakingen.

Monniken, Broeders die conform de regels hun bedelronde ondernemen, worden geëerd, geëerbiedigd, gerespecteerd en hooggeacht. En naar hen wordt opgekeken: zij staan in hoog aanzien.

Komaan dus, monniken, laten ook wij op bedeltocht gaan.

En dan zullen ook wij soms met onze ogen aangename vormen zien; met onze oren aangename geluiden horen; met onze neus aangename geuren ruiken; met onze tong aangename smaken proeven en met ons lichaam aangename aanrakingen hebben.

Ook wij zullen geëerd, geëerbiedigd, gerespecteerd en hooggeacht worden. Ook naar ons zal opgekeken worden: ook wij zullen in hoog aanzien staan.

Dit was het onderwerp van gesprek dat door ons gevoerd werd totdat het onderbroken werd toen de Bhagavat aankwam.”

[De Boeddha sprak de monniken toe als volgt:]

“Het past niet, Monniken, dat jullie, zonen van goede familie, die uit vertrouwen het huis verlaten hebben en de thuisloosheid zijn ingetrokken, dergelijke gesprekken voeren.

Wanneer jullie samenkomen, Monniken, kunnen jullie slechts twee dingen doen: ofwel een gesprek voeren over de Dhamma; ofwel jullie hullen in stilzwijgendheid.” 9

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *De monnik die bedelvoedsel ontvangt* ⁴⁵⁹
En zo zichzelf onderhoudt zonder de hulp van anderen, ⁴⁶⁰
Wordt door de goden bemind ⁴⁶¹
Als hij zich onthoudt van lof en roem! ⁴⁶² 9

III.9 AMBACHTEN (29)

(Sippa Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd was een aantal monniken teruggekomen van hun bedelronde toen, nadat ze zich verzameld hadden in de Ronde Zaal, zich tussen hen volgend gesprek ontspan:

“Wie, Broeders kent een ambacht? Wie van jullie heeft een ambacht geleerd? Welk van de ambachten is het beste?”

Sommigen spraken aldus:

“Het trainen van olifanten is het beste beroep.”

Anderen zeiden:

“Het trainen van paarden is het beste beroep.”

En nog anderen zegden het volgende: “het maken van karren”; of “het maken van bogen”; of “het maken van zwaarden”; of “het communiceren door middel van handgebaren”.⁴⁶³ Nog anderen zeiden: “het transporteren van goederen”; of “behendigheid in rekenen”. En verder: “bekwaamheid in de schrijfkunst”; of “het schrijven van gedichten”; of “de kunst van het debatteren”.⁴⁶⁴ En nog anderen: “de kunst van het bedrijven van politiek is het hoogste ambacht”.

Dit was het onderwerp van gesprek dat plots onderbroken werd doordat de Bhagavat, bij het vallen van de duisternis, uit zijn afzondering was opgestaan en zich naar de Ronde Zaal had begeven. Eenmaal daar aangekomen zette Hij zich neer op de voorbehouden plaats en eenmaal gezeten richtte Hij zich tot de monniken met volgende vraag:

“Waarover, Monniken, ging het gesprek dat zich tussen jullie ontspannen heeft bij jullie samenkomst. Wat was de aard van het gesprek dat ik [door mijn komst] onderbroken heb?”

[De monniken antwoordden:]

“Nadat we onze bedelronde beëindigd hadden, Heer, verzamelden we in de Ronde Zaal en zetten ons neer op onze plaatsen, waar zich de volgende bespreking ontspan:

“Wie, Broeders, kent een ambacht? Wie van jullie heeft een ambacht geleerd? Welk van de ambachten is het beste?”

Sommigen spraken aldus:

“Het trainen van olifanten is het beste beroep.”

Anderen zeiden:

“Het trainen van paarden is het beste beroep.”

En nog anderen spraken als volgt: “het maken van karren”; of “het maken van bogen”; of “het maken van zwaarden”. Nog anderen zeiden: “het transporteren van goederen”; of “behendigheit in rekenen”. En verder: “bekwaamheit in de schrijfkunst”; of “het schrijven van gedichten”; of “de kunst van het spreken”. En nog anderen: “de kunst van het bedrijven van politiek is het hoogste.”

Dit was het onderwerp van gesprek dat door ons gevoerd werd totdat het onderbroken werd toen de Bhagavat aankwam.”

[De Boeddha sprak de monniken toe als volgt:]

“Het past niet, Monniken, dat jullie, zonen van goede familie, die uit vertrouwen het huis verlaten hebben en de thuisloosheit zijn ingetrokken, dergelijke gesprekken voeren.

Wanneer jullie samenkomen, Monniken, kunnen jullie slechts twee dingen doen: ofwel een gesprek voeren over de Dhamma; ofwel jullie hullen in stilzwijgendheit.”[•]

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheit—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie niet van [de opbrengst van] een ambacht leeft,
Wie zonder [deze] belastende druk het doel bereiken wil,*⁴⁶⁵
*Zich door beheersing volledig bevrijdt*⁴⁶⁶
*De thuisloosheit omarmend, onzelfzuchtig, zonder verlangen,*⁴⁶⁷
*Vrij van eigendunk, in afzondering vertoeft,*⁴⁶⁸
*Dát is een monnik!*⁴⁶⁹ •

III.10 DE WERELD (30)

(Lokavolokana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Uruvela, nabij de Neranjara-rivier; aan de voet van de Bodhi-boom. Hij was pas tot volkomen Ontwaken gekomen. De Bhagavat zat daar gedurende zeven opeenvolgende dagen, met de benen gekruist in meditatiehouding en hij ervaarde er het geluk van zijn Zelfrealisatie.

Aan het einde van de zevende dag, rees de Bhagavat op uit zijn diepe concentratie en onderzocht de wereld met het Boeddha-oog.⁴⁷⁰ Terwijl Hij de wereld onderzocht op deze manier [met het Boeddha-oog] zag de Verhevene wezens die gepijnigd werden door allerlei soorten kwellingen en verteerd door allerlei soorten koortsachtige verlangens, geboren uit passie (raga), uit haat (dosa) en uit begoocheling (moha).⁴⁷¹ •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Deze wereld is onderhevig aan kwelling;
Geteisterd door [zintuiglijk] contact,⁴⁷²
Noemt de wereld deze ziekte 'het zelf'.⁴⁷³
Hoe men zich deze ziekte ook voorstelt,
Zij is telkens anders.*

*Doordat zij steeds iets anders wordt,
Is de wereld verslaafd aan “worden”—
Gehecht aan “worden”.⁴⁷⁴*

Geketend door dit “worden” zoekt ze vreugde in dit “worden”.

Maar deze vreugde brengt haar slechts angst,⁴⁷⁵

En angst voert tot lijden.⁴⁷⁶ •

Het heilige leven⁴⁷⁷ wordt geleid

Om dit “worden” los te laten.

“Wat kluzenaars en brahmanen ook mogen gezegd hebben over bevrijding uit het bestaan door te “worden”: ik zeg u dat zij nooit tot bevrijding gekomen zijn door te “worden”. Maar ook de kluzenaars en brahmanen die gezegd hebben dat ze tot bevrijding uit het bestaan gekomen zijn door niet te “worden”, hebben hun bevrijding uit het bestaan niet gerealiseerd. Al het lijden komt voort uit hechting.⁴⁷⁸ Slechts door de vernietiging van hechting wordt ook het lijden vernietigd. •

• *Kijk naar de mensen die deze wereld bevolken.*

Zie hoe zij gekweld zijn door onwetendheid.⁴⁷⁹

Zij komen in het bestaan [zij “worden”],

*Wentelen zich in het bestaan [in het “worden”]
Maar komen niet tot bevrijding.*

*Welke vormen van “worden” er ook zijn,
Op welke manier ook, waar dan ook:
Al deze vormen van “worden” zijn vergankelijk (anicca)
En onbevredigend (dukkha) omdat het in hun aard ligt
Om steeds opnieuw te veranderen (anatta).*

*Door dit te zien zoals het werkelijk is,⁴⁸⁰
Met helder inzicht te zien hoe het zich manifesteert⁴⁸¹
Wordt de hunkering naar bestaan [het “worden”] opgegeven.⁴⁸²
Evenmin zoekt men dan vreugde in ‘niet-bestaan’.⁴⁸³
Nibbana is de vernietiging van alle hunkering.
Het is het versterven—het uitdoven.⁴⁸⁴*

*Een monnik die op deze manier⁴⁸⁵ uitgedoofd is
Door zich aan niets meer te hechten
Komt niet meer tot “worden.”⁴⁸⁶
Mara is verslagen. De strijd is beslist:⁴⁸⁷
Deze man is voorbij alle vormen van “worden” gegaan!⁴⁸⁸ ♣*

IV. MEGHIYAVAGGA —HET HOOFDSTUK OVER MEGHIYA—

IV.1 OVER MEGHIYA (31) (Meghiya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Calika, op de Calika-heuvel.⁴⁸⁹ In die tijd was de Eerwaarde Meghiya de verzorger van de Bhagavat.⁴⁹⁰

Toen begaf de Eerwaarde Meghiya zich naar de Bhagavat. Daar aangekomen begroette hij Hem respectvol en plaatste zich eerbiedig terzijde. Toen hij daar zo stond, sprak hij als volgt tot de Bhagavat:

“Heer, ik zou graag naar het dorp Jantu⁴⁹¹ wandelen en daar mijn bedelronde doen.”

“Doe maar, Meghiya”, antwoordde de Bhagavat. “Doe wat je denkt te moeten doen.”

En de Eerwaarde Meghiya omgordde 's morgens zijn gewaad, nam zijn bedelnap en monnikspij en ging het dorp Jantu binnen voor zijn bedeltocht. Nadat hij zijn bedelronde beëindigd had en zijn maaltijd genuttigd, begaf hij zich naar de oever van de Kimikala-rivier.⁴⁹² Toen hij daar aankwam en zijn benen strekte door op en neer te lopen langs de oevers van de rivier, zag hij daar een aangenaam en bekoorlijk bosje van mangobomen.

De Eerwaarde Meghiya riep verrukt uit:

“Hoe mooi, hoe bekoorlijk is dit mango-bosje! Dit is werkelijk een plaats die past voor een zoon van goede familie die zich heeft voorgenomen te streven naar zijn bevrijding. Wanneer de Bhagavat ermee akkoord gaat, dan wil ik terugkeren naar dit Mango-bosje om er te streven naar mijn bevrijding.”

En de Eerwaarde Meghiya begaf zich naar de Bhagavat. Daar aangekomen begroette hij Hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal gezeten zei hij tegen de Bhagavat:

“In de voormiddag, Heer, nadat ik me gereed gemaakt had voor mijn bedelronde, mijn bedelnap en mijn monnikspij genomen had en het dorp Jantu binnengegaan was voor mijn pindapata, en nádat ik vervolgens mijn bedelronde beëindigd had en mijn maaltijd genomen, ging ik naar de oever van de Kimikala-rivier. Toen ik daar aankwam en mijn benen strekte

door op en neer te lopen langs de oevers van de rivier, zag ik plots een aangenaam en bekoorlijk bosje van mango-bomen.

Toen ik dit zag, riep ik—geëmotioneerd—het volgende uit:

“Hoe mooi, hoe bekoorlijk is dit mango-bosje! Dit is werkelijk een plaats die past voor een zoon van goede familie die zich heeft voorgenomen te streven naar zijn bevrijding. Wanneer de Bhagavat ermee akkoord gaat, wil ik terugkeren naar dit Mango-bosje om er te streven naar mijn bevrijding.”

[En de Eerwaarde Meghiya herhaalde vervolgens expliciet zijn verzoek aan de Bhagavat:]

“Heer, wanneer u ermee akkoord gaat, dan wil ik terugkeren naar dit Mango-bosje om er te streven naar mijn bevrijding.”

Nadat de Eerwaarde Meghiya deze woorden gesproken had, zei de Verhevene:

“Wacht daar nog even mee, Meghiya. Momenteel zijn wij hier alleen. Wacht hier tenminste mee tot er nog een andere monnik langs komt.”

Een tweede keer wendde de Eerwaarde Meghiya zich tot de Bhagavat en sprak volgende woorden:

“U hebt niets meer te doen, Heer; U hebt niets meer toe te voegen aan hetgeen U gerealiseerd hebt. Maar ik, Heer, moet nog veel toevoegen aan hetgeen ik al gedaan heb. Daarom vraag ik uw toestemming om me naar het mango-bosje te begeven om er verder te streven naar mijn bevrijding.”

Maar ook voor de tweede maal sprak de Bhagavat volgende woorden:

“Wacht daar nog even mee, Meghiya. Momenteel zijn wij hier alleen. Wacht hier tenminste mee tot er nog een andere monnik langs komt.”

En een derde keer wendde de Eerwaarde Meghiya zich tot de Bhagavat en sprak volgende woorden:

“U hebt niets meer te doen, Heer; U hebt niets meer toe te voegen aan hetgeen U gerealiseerd hebt. Maar ik, Heer, moet nog veel toevoegen aan hetgeen ik al gedaan heb. Daarom vraag ik uw toestemming om me naar het mango-bosje te begeven om er verder te streven naar mijn bevrijding.”

[De Boeddha sprak volgende woorden tot Meghiya:]

“Wat kan ik daar tegen inbrengen, Meghiya? Je zegt me dat je tot bevrijding wilt komen. Doe wat je denkt te moeten doen.”

En de Eerwaarde Meghiya stond op van zijn zitplaats, groette de Verhevene, draaide rechts om Hem heen en begaf zich naar de plaats waar het mango-bosje zich bevond. Daar aangekomen zette hij zich neer aan de voet van een mango-boom om er het warmste moment van de dag door te brengen.

*Wanneer hij daar zo zat aan de voet van de mango-boom werd de Eerwaarde Meghiya geplaagd door drie slechte, onheilzame gedachten, namelijk door zinnelijke gedachten; door boosaardige gedachten en door agressieve gedachten.*⁴⁹³

En de Eerwaarde Meghiya dacht bij zichzelf:

“Hoe eigenaardig is dit! Hoe vreemd is het dat ik, die uit vertrouwen⁴⁹⁴ [in de Drie Juwelen] het huis verlaten heb en de thuisloosheid ben ingegaan, door deze slechte en onheilzame gedachten geplaagd wordt, namelijk door zinnelijke gedachten; door boosaardige gedachten en door agressieve gedachten.”

’s Avonds stond de Eerwaarde Meghiya op, kwam uit zijn afzondering en begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroette hij de Bhagavat respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal gezeten zei hij tot de Bhagavat:

“Toen ik, Heer, in het mango-bosje zat werd ik geplaagd door drie slechte, onheilzame gedachten—zinnelijke gedachten; boosaardige gedachten en agressieve gedachten. En ik dacht bij mezelf: Hoe eigenaardig is dit! Hoe vreemd is het dat ik, die uit vertrouwen [in de Drie Juwelen] het huis verlaten heb en de thuisloosheid ben ingegaan, door deze slechte en onheilzame gedachten wordt geplaagd, namelijk door zinnelijke gedachten; door boosaardige gedachten en door agressieve gedachten.”

[De Bhagavat sprak de Eerwaarde Meghiya als volgt toe:]

*“Meghiya, wanneer de bevrijding van de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, leiden vijf voorwaarden tot volkomen ontplooiing.”*⁴⁹⁵

Welke zijn deze vijf voorwaarden?

In deze wereld, Meghiya, zou een monnik een deugdzame vriend, een spirituele gezel⁴⁹⁶ moeten hebben. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de eerste voorwaarde die leidt tot maturiteit.

Verder, Meghiya, moet een monnik deugdzaam zijn en zijn leven zo inrichten dat hij zich beheerst overeenkomstig de patimokkha.⁴⁹⁷ Hij moet begiftigd zijn met zuiver gedrag,⁴⁹⁸ hij moet gevaar zien in de kleinste fout en de morele precepten in acht nemen en er zich in oefenen. Voor een

monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de tweede voorwaarde die leidt tot maturiteit.

Verder, Meghiya, moet een monnik een dhammatalk ⁴⁹⁹ kunnen houden over [onderwerpen als:] de neiging tot afzondering; de bescherming van de geest; de verveling die de wereld met zich brengt; ⁵⁰⁰ het wegsterven van verlangens; ⁵⁰¹ de beëindiging van deze verlangens; ⁵⁰² de innerlijke rust; ⁵⁰³ het hogere inzicht; ⁵⁰⁴ het ontwaken; ⁵⁰⁵ Nibbana. Verder gesprekken over soberheid; ⁵⁰⁶ tevredenheid; ⁵⁰⁷ afzondering; ⁵⁰⁸ het zich onthouden van sociaal contact; ⁵⁰⁹ ijver en het opwekken van energie; ⁵¹⁰ wijsheid; ⁵¹¹ bevrijding; ⁵¹² bevrijding die voortvloeit uit 'zien en weten'. ⁵¹³

Door zulke dhammatalks wordt innerlijke vrede gerealiseerd en worden problemen en moeilijkheden overwonnen. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de derde voorwaarde die leidt tot maturiteit.

Verder, Meghiya, moet een monnik ijverig een leven van inspannende beoefening leiden; hij moet onheilzame gemoedstoestanden opgeven; heilzame gemoedstoestanden laten opkomen; zijn inspanningen krachtig ontwikkelen zodat hij niet versaaft bij het ontwikkelen van heilzame geestestoestanden. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijpheid gekomen is, is dit de vierde voorwaarde die leidt tot maturiteit.

En verder, Meghiya, moet een monnik inzicht hebben. Hij moet begiftigd zijn met inzicht in het ontstaan en vergaan van alle dingen ⁵¹⁴—die doordringing, die edele penetratie, die voert naar het einde van alle leed. Voor een monnik waarvan de geest nog niet tot volkomen rijping gekomen is, is dit de vijfde voorwaarde die leidt tot maturiteit.

Voor een monnik, Meghiya, waarvan de geest nog niet tot volkomen rijping gekomen is, zijn dit de vijf voorwaarden die leiden tot maturiteit.

Op deze manier, Meghiya, mag verwacht worden van de monnik die beschikt over een kalyanamitta, een spirituele metgezel, dat hij deugdzaam zal zijn, dat hij zijn leven zelf zal beteugelen, overeenkomstig de patimokkha; dat hij begiftigd zal zijn met deugdzaam gedrag; dat hij gevaar zal zien in zelfs de kleinste fouten; dat hij de morele precepten in acht zal nemen en er zich in zal oefenen.

Op deze manier, Meghiya, mag verwacht worden van de monnik die beschikt over een kalyanamitta, een spirituele metgezel, dat hij gesprekken kan voeren over [onderwerpen als:] de neiging tot afzondering; de bescherming van de geest; de verveling die de wereld met zich brengt; het wegsterven van verlangens; de beëindiging van deze verlangens; de innerlijke rust; het hogere inzicht; het ontwaken; Nibbana. Verder gesprekken over soberheid; tevredenheid; afzondering; het zich onthouden van sociaal contact; ijver en het opwekken van energie; wijsheid; bevrijding; bevrijding die voortvloeit uit 'zien en weten'. Dat door zulke gesprekken

innerlijke bevrediging wordt gerealiseerd en problemen en moeilijkheden overwonnen.

Op deze manier, Meghiya, mag verwacht worden van de monnik die beschikt over een kalyanamitta, een spirituele metgezel, dat hij ijverig een leven van inspannende beoefening zal leiden: onheilstoe-standen zal opgeven; heilstoe-standen zal laten opkomen; zijn inspanningen krachtig zal ontwikkelen zodat hij niet versaat bij het ontwikkelen van heilstoe-standen.

Op deze manier, Meghiya, mag verwacht worden van de monnik die beschikt over een kalyanamitta, een spirituele metgezel, dat hij inzicht zal hebben. Dat hij begiftigd is met inzicht in het ontstaan en vergaan van alle dingen—die doordringing, die edele penetratie, die voert naar het einde van alle leed.

En tenslotte, Meghiya, moet de monnik, die deze vijf voorwaarden in zichzelf gerealiseerd heeft, nog vier andere dingen ontwikkelen:

Om zinnelijke lust op te geven moet hij mediteren op de afschuwelijkheid van het lichaam; ⁵¹⁵ om aan boosheid en kwaadwilligheid te verzaken moet hij liefdevolle vriendelijkheid ontwikkelen; ⁵¹⁶ om zijn gedachtenstroom te stoppen, ⁵¹⁷ moet hij mediteren op de inkomende en de uitgaande adem ⁵¹⁸ en om de begoocheling van het 'ik' uit te roeien moet hij mediteren op de vergankelijkheid van alle dingen. ⁵¹⁹ [De monnik] die het besef van de vergankelijkheid in zichzelf realiseert, realiseert ook in zichzelf zelfloosheid. ⁵²⁰ Wie zelfloosheid in zichzelf realiseert, vernietigt de begoocheling van het 'ik' en bereikt—in dit leven—nibbana. ” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• De geest dwaalt voortdurend rond ⁵²¹
In triviale gedachten, in subtiele gedachten. ⁵²²
Wie zich niet bewust is van deze dolende geest ⁵²³
Wandelt van het ene bestaan naar het andere. ⁵²⁴

Zij echter die deze gedachtenstroom doorzien, ⁵²⁵
Zij die deze stroom aandachtig en ijverig beteugelen. ⁵²⁶
Zij die volledig ontwaakt zijn ⁵²⁷
Hebben deze voortdurend dwalende geest
Volledig achter zich gelaten. ⁵²⁸ •

IV.2 AGITATIE (32)
(Uddhata Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Kusinara, in het Upavattana, het Sal-bos van de Mallas.

In die tijd leefde daar een groot aantal monniken in boshutten, ⁵²⁹ niet ver van de plaats waar de Bhagavat verbleef.

Deze monniken waren geagiteerd, protserig, aanmatigend, lawaaiig, praatziek, onnadenkend, aandachtloos, teugelloos, warhoofdig en wellustig.

En de Bhagavat zag hoe deze monniken zich gedroegen in hun hutten in het bos: geagiteerd, protserig, aanmatigend, lawaaiig, praatziek, onnadenkend, aandachtloos, teugelloos, warhoofdig en wellustig. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie zijn lichaam niet bewaakt; ⁵³⁰*

Wie verkeerde visies volgt; ⁵³¹

Wie zwicht voor luiheid en traagheid van geest; ⁵³²

Komt in het vizier van Mara. ⁵³³

Wie zijn geest bewaakt; ⁵³⁴

Wie de juiste intenties ⁵³⁵ heeft;

Wie de juiste visies ⁵³⁶ heeft;

Wie het ontstaan en vergaan van de dingen ⁵³⁷ begrijpt;

Wie luiheid en traagheid van geest overwint—

Zulke monnik laat alle slechte bestaansrijken achter zich! ⁵³⁸ •

IV.3 DE KOEHERDER (33)

(Gopala Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens wandelde de Bhagavat van plaats tot plaats in het land van de Kosala's, samen met een grote groep monniken.

Op een bepaald moment verliet de Bhagavat de weg en liep naar de voet van een boom en zette zich neer op een aangewezen plaats.

Een zekere veehouder benaderde de Bhagavat en toen hij daar aangekomen was, begroette hij Hem respectvol en ging eerbiedig terzijde zitten. Toen de veehouder gezeten was instrueerde, verblijdde en inspireerde de Bhagavat hem met een dhammatalk.

En de veehouder vroeg de Bhagavat, nadat hij door Hem geïnstrueerd, verblijd en geïnspireerd was het volgende:

“Zou het de Bhagavat, de Gezegende, verheugen indien ik Hem en zijn volgelingen uitnodig voor de maaltijd morgen?”

De Bhagavat stemde stilzwijgend toe.

En de veehouder die de stilzwijgende instemming van de Bhagavat bemerkte had stond op, groette de Gezegende en vertrok door rechts om Hem heen te draaien.

En nadat de veehouder in de loop van de nacht in zijn huis een grote hoeveelheid pap en botermelk had laten bereiden, liet hij aan de Bhagavat weten dat alles klaar was met de woorden:

“Heer, het is tijd. De maaltijd staat klaar.”

En zo omgordde de Bhagavat zich 's ochtends met zijn gewaad, nam zijn bedelnap en monnikspij en begaf zich samen met zijn volgelingen naar het huis van de veehouder. Daar aangekomen zette hij zich neer op de Hem voorbehouden plaats. En de veehouder bediende zelf eerst de Bhagavat en dan zijn volgelingen met de pap en de botermelk.

Wanneer de Bhagavat zijn maaltijd genomen had en zijn bedelnap afgewassen had, nam de veehouder een lage stoel en zette zich respectvol terzijde. En terwijl hij daar zo zat instrueerde, verblijdde en inspireerde de Bhagavat hem met een dhammatalk.

Daarop stond de Bhagavat op van zijn stoel en vertrok.

Niet lang na het vertrek van de Bhagavat werd de veehouder door een andere man vermoord aan de dorpsgrens.

Toen begaven zich een groot aantal monniken naar de plaats waar de Verhevene zich bevond. Daar aangekomen begroetten zij de Bhagavat respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. Toen ze gezeten waren spraken zij als volgt tot de Bhagavat:

“De veehouder, Heer, die de Bhagavat en de Sangha vandaag een maaltijd van pap en botermelk aangeboden heeft en opdiende, werd door een andere man vermoord langs de dorpsgrens.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *Wat een vijand een vijand kan aandoen; ⁵³⁹*
Of een boze man aan een boze man— ⁵⁴⁰
Een geest die op het slechte gericht is, ⁵⁴¹
Kan iemand nog méér kwaad doen! ⁵⁴² •

IV.4 DE SLAG VAN DE YAKKHA (34)

(Junha Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Veluvana—het Bamboebos, bij de Eekhoornvoederplaats.

In die tijd verbleven de Eerwaarden Sariputta en Mahamoggallana in de Duivengrot. En de Eerwaarde Sariputta zat daar op een zeker ogenblik neer; in de open lucht, met zijn haar pas afgeschoren, in een of andere concentratie-toestand verzonken.

Op dat ogenblik vlogen twee bevriende yakkhas, van het noorden naar het zuiden voor één of andere zakelijke aangelegenheid.

En wanneer deze yakkhas de Eerwaarde Sariputta opmerkten, die in het maanlicht met een pas geschoren hoofd aan het mediteren was, zei de ene yakkha tegen de andere:

“Ik heb goesting om die samana een klap voor het hoofd te geven!”

Eenmaal deze woorden gesproken zei de tweede yakkha tegen de andere:

“Genoeg, Vriend, sla die samana niet. Het is een erg bekend man, heel machtig en in het bezit van magische krachten!”

Een tweede keer zei die ene yakkha tegen de andere:

“Ik heb goesting om die samana een klap voor het hoofd te geven!”

Eenmaal deze woorden gesproken zei de tweede yakkha tegen de andere:

“Genoeg, Vriend, sla die samana niet. Het is een erg bekend man, heel machtig en in het bezit van magische krachten!”

En een derde keer zei die ene yakkha tegen de andere:

“Ik heb goesting om die samana een klap voor het hoofd te geven !”

Eenmaal deze woorden gesproken zei de tweede yakkha tegen de andere:

“Genoeg, Vriend, sla die samana niet. Het is een erg bekend man, heel machtig en in het bezit van magische krachten !”

Maar de ene yakkha luisterde niet naar de andere en hij verkocht een oplawaai op het hoofd van de Eerwaarde Sariputta. De slag bezat een dermate grote kracht dat het zelfs een olifant van zeven of van zeven en een halve el ⁵⁴³ hoog zou geveld hebben. Of een bergtop zou gesplitst hebben.

En plots schreeuwde de yakkha die de slag gegeven had:

“Ik sta in brand! Ik sta in brand! “ en hij stortte neer in de hel.

De Eerwaarde Mahamoggallana, met zijn goddelijk oog dat het menselijk oog van verre overtreft had gezien dat de yakkha een reusachtige klap gegeven had aan de Eerwaarde Sariputta en spoedde zich naar hem toe. Hij zette zich naast hem neer en vroeg:

“Gaaf het, Broeder? Is alles in orde? Heb je pijn?”

“Het gaat, Broeder Mahamoggallana. Alles is in orde. Alleen heb ik een beetje hoofdpijn.” antwoordde de Eerwaarde Sariputta.

“Hoe vreemd is dit, Broeder Sariputta! Hoe wonderbaarlijk, Broeder Sariputta! Hoe groot is de magische kracht; hoe groot is de kracht van de Eerwaarde Sariputta! Een yakkha heeft je net een klap voor je hoofd verkocht. En krachtig dat die klap was! Met die slag kon je wel een olifant van zeven of van zeven en een halve el hoogte vellen! Of een bergtop splitsen! En de Eerwaarde Sariputta zegt doodleuk: Het gaat, Broeder Mahamoggallana. Alles is in orde. Alleen heb ik een beetje hoofdpijn.”

[En de Eerwaarde Sariputta sprak als volgt:]

“Hoe vreemd is dit, Broeder Moggallana! Hoe wonderbaarlijk, Broeder Moggallana! Hoe groot is de magische kracht; hoe groot is de kracht van de Eerwaarde Moggallana! Dat je zelfs een yakkha kunt zien! Ik zie zelfs geen modderduivel. ⁵⁴⁴”

En de Bhagavat met zijn goddelijk zuiver gehoor, dat het horen van de mensen ver overstijgt, hoorde de conversatie die deze beide machtige helden voerden. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wiens geest, zoals een rots, niet beeft;* ⁵⁴⁵

Wie vrij is van passie, ⁵⁴⁶

Wie niet boos is over wat boos maakt, ⁵⁴⁷

Wiens geest op deze wijze ontwikkeld is ⁵⁴⁸—

Hoe kan hij tot lijden komen? ⁵⁴⁹ •

IV.5 DE OLIFANTSTIER (35)

(Naga Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Kosambi, in het Ghositarama—het klooster van Ghosita. ⁵⁵⁰

In die tijd was de Bhagavat omringd door een menigte van bhikkhus, bhikkunis, upasakas en upasikas—monniken, nonnen, mannelijke en vrouwelijke leken—door koningen en hun ministers, door sekteleiders met hun volgelingen. Door al die drukte om hem heen voelde de Bhagavat zich ongemakkelijk. De volgende gedachte kwam bij Hem op:

“Omringd door deze menigte van bhikkhus, bhikkunis, upasakas en upasikas—monniken, nonnen, mannelijke en vrouwelijke leken—door koningen en hun ministers, door sekteleiders met hun volgelingen, voel ik me ongemakkelijk. Waarom zou ik me niet eens voor een tijdje terugtrekken uit deze drukte en op mijn eentje in afzondering gaan leven?”

En de Bhagavat maakte zich in de voormiddag gereed voor de pindapata. Hij nam zijn bedelnap en zijn monnikspij en begaf zich naar Kosambi. Nadat hij zijn bedeltocht beëindigd had, keerde hij terug naar het Ghositarama en nam er zijn maaltijd. Daarna nam Hij zijn slaapgerief, zijn bedelnap en zijn monnikspij en vertrok alleen, zonder ook maar iemand te verwittigen, in de richting van Palileyaka. De reis faserend in verschillende etappen bereikte de Bhagavat uiteindelijk Palileyaka en nam verblijf aan de voet van een Sal-boom in het dichtbegroeide Rakkhita-bos ⁵⁵¹ in de omgeving van Palileyaka.

In deze omgeving leefde een nobele olifantenstier, die zich ongemakkelijk voelde door de aanwezigheid van een grote kudde mannelijke en vrouwelijke olifanten, vergezeld van jonge olifanten en kalveren van olifanten. Hij voedde zich met grassprietten waarvan de toppen reeds afgeknabbeld waren en de kudde voedde zich met de jonge takjes die hij voor hen afgebroken had. Hij dronk troebel water en wanneer hij de rivier overstak schurkten de vrouwelijke olifanten zich tegen hem aan. Het gevolg hiervan was dat hij zich oncomfortabel voelde. De volgende gedachte kwam bij hem op:

“Omringd door een grote kudde mannelijke en vrouwelijke olifanten, vergezeld van jonge olifanten en kalveren van olifanten, voed ik me met grassprietten waarvan de toppen afgeknabbeld zijn, terwijl de kudde zich voedt met jonge takjes die ik voor hen afgebroken heb. Verder moet ik troebel water drinken en wanneer ik de rivier oversteek schurken de vrouwelijke olifanten zich tegen mij aan. Hierdoor voel ik me oncomfortabel. Waarom

zou ik me niet eens voor een tijdje terugtrekken uit deze drukte en op mijn eentje in afzondering gaan leven?”

En de olifantenstier verliet de kudde en begaf zich naar de voet van de Sal-boom in het dichtbegroeide Rakkhita-bos in de omgeving van Paliley-yaka waar de Bhagavat zich bevond. En wanneer hij toekwam op de plaats waar de Bhagavat leefde, verwijderde hij daar het gras en voorzag Hem van drinkbaar water met zijn slurf.

En terwijl de Bhagavat genoot van de kalmte die deze afzondering met zich bracht, rees volgende gedachte bij Hem op:

“Vroeger was ik omringd door een menigte van bhikkhus, bhikkunis, upasakas en upasikas—monniken, nonnen, mannelijke en vrouwelijke leken—door koningen en hun ministers, door sekteleiders met hun volgelingen en voelde ik me ongemakkelijk.

En nu ik niet meer omringd ben door een menigte van bhikkhus, bhikkunis, upasakas en upasikas—monniken, nonnen, mannelijke en vrouwelijke leken—door koningen en hun ministers, door sekteleiders met hun volgelingen, voel ik me comfortabel en op mijn gemak.”

Op hetzelfde ogenblik rees bij de olifantenstier volgende gedachte op:

“Vroeger voelde ik me ongemakkelijk door de aanwezigheid van een grote kudde mannelijke en vrouwelijke olifanten, vergezeld van jonge olifanten en kalveren van olifanten. Ik voedde me met grassprietten waarvan de toppen reeds afgeknabbeld waren en de kudde voedde zich met de jonge takjes die ik voor hen afgebroken had. Ik dronk troebel water en wanneer ik de rivier overstak schurkten de vrouwelijke olifanten zich tegen mij aan.

En nu ik niet meer omringd ben door een grote kudde mannelijke en vrouwelijke olifanten, vergezeld van jonge olifanten en kalveren van olifanten; nu ik me niet meer voed met grassprietten waarvan de toppen afgeknabbeld zijn en de kudde zich niet meer voedt met de jonge takjes die ik voor hen afgebroken heb; nu ik geen troebel water meer drink en wanneer ik de rivier overstreek de vrouwelijke olifanten zich niet meer tegen mij aanschurken, voel ik me comfortabel en op mijn gemak.” 6

Toen de Bhagavat zich zijn eigen afzondering realiseerde, welke—toen Hij de gedachtengang van de nobele olifantenstier waarnam—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in Hem op:

• *De bewustzijnstoestand van deze nobele olifantenstier*

—Met slagstanden als disselbomen— 552

Is vergelijkbaar met Mijn bewustzijnstoestand: 553

Allebei genieten we van [de afzondering] in het bos! 554 9

IV.6 OVER PINDOLA-BHARADVAJA (36)
(Pindola Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Pindola-Bharadvaja ⁵⁵⁵ in de directe omgeving van de Bhagavat met gekruiste benen en rechte rug. Hij verbleef veel in de bossen; ⁵⁵⁶ leefde van bedelvoedsel; ⁵⁵⁷ kledde zich met monnikspijen gemaakt van vodden; ⁵⁵⁸ bezat slechts de drie pijen die het bezit van een bhikkhu uitmaken; ⁵⁵⁹ was met weinig content; ⁵⁶⁰ leefde opgewekt; ⁵⁶¹ leefde solitair; ⁵⁶² meed het gezelschap van anderen; ⁵⁶³ spande zich onverdroten en gretig in; ⁵⁶⁴ was een toegewijde beoefenaar van ascetische praktijken ⁵⁶⁵ en wijdde zich toe aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn. ⁵⁶⁶

De Bhagavat aanschouwde de Eerwaarde Pindola-Bharadvaja die in zijn directe omgeving zat met gekruiste benen en rechte rug: veel verblijvend in de bossen; levend van bedelvoedsel; zich kledend met monnikspijen gemaakt van vodden; in het bezit van slechts de drie pijen die het bezit van een bhikkhu uitmaken; tevreden met weinig; in afzondering levend; het gezelschap van anderen mijdend; zich onverdroten en gretig inspannend; een toegewijde beoefenaar van ascetische praktijken en zich toewijdend aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn.

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Niet beledigen, niet kwetsen; ⁵⁶⁷*

Zich beheersen overeenkomstig de patimokkha; ⁵⁶⁸

Zich matigen met voedsel; ⁵⁶⁹

Leven in afzondering; ⁵⁷⁰

Zich toewijden aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn; ⁵⁷¹

Dit is de leer van de Boeddhas! ⁵⁷² ♀

IV.7 OVER SARIPUTTA (37)
(Sariputta Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Sariputta in de buurt van de Bhagavat, met gekruiste benen en rechte rug. De Eerwaarde Sariputta was tevreden met weinig; ⁵⁷³ hij was altijd opgewekt; ⁵⁷⁴ hij vond het geluk in afzondering; ⁵⁷⁵ hij meed het gezelschap van anderen, ⁵⁷⁶ hij streefde met onverdroten en gretige inspanning ⁵⁷⁷ en was toegewijd aan verheven gedachten. ⁵⁷⁸

De Bhagavat aanschouwde de Eerwaarde Sariputta die in zijn buurt zat met gekruiste benen en rechte rug; die tevreden was met weinig; die altijd opgewekt was; die het geluk vond in afzondering; die het gezelschap van anderen meed; streefde met onverdroten en gretige inspanning en toegewijd was aan verheven gedachten. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Voor de Muni die zich ijverig toewijdt
Aan verheven gedachten, ⁵⁷⁹
Die vredig is en aandachtig!— ⁵⁸⁰
Zulke man laat geen leed ontstaan. ⁵⁸¹ •*

IV.8 OVER SUNDARI (38)

(Sundari Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd werd de Bhagavat gerespecteerd, geëerd, met ontzag bejegend, geacht. Zo ontving de Bhagavat [in overvloed] de rekwisieten van een monnik: monnikspijen; bedelvoedsel, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte.⁵⁸²

Maar ook de Sangha werd gerespecteerd, geëerd, met ontzag bejegend en geacht. Ook de Sangha ontving [in overvloed] de rekwisieten van de monniken: monnikspijen; bedelvoedsel, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte.

De rondtrekkende asceten van andere sekten werden niet hooggeacht, niet geëerd, niet gerespecteerd en stonden niet in hoog aanzien, zodat zij niet genoten van de [schenkingen van] de rekwisieten van een monnik, namelijk monnikspijen, bedelvoedsel, huisvesting en medicijnen in geval van ziekte.

Deze rondtrekkende asceten van andere sekten konden niet verdragen dat de Bhagavat en de monniken van de Sangha zo geëerd werden en zij begaven zich naar de plaats waar de rondtrekkende ascete⁵⁸³ Sundari zich bevond. Eenmaal op deze plaats aangekomen spraken ze als volgt tegen de rondtrekkende ascete Sundari:

“Zuster, zou jij iets willen doen voor je verwanten?”

[Sundari zei:]

“Wat moet ik doen, Eerwaarden? Wat wil je dat ik voor jullie doe? Ik zou mijn leven geven voor mijn verwanten.”

[De Eerwaarden antwoordden haar als volgt:]

“Zuster, ga veelvuldig naar het Jetavana.”

“Dat zal ik doen, Eerwaarden”, antwoordde de ascete Sundari aan de rondtrekkende asceten van de andere sekten en ze begaf zich veelvuldig naar het Jetavana.

En nadat de rondtrekkende asceten van de andere sekten er zich van verzekerd hadden dat veel mensen gezien hadden dat Sundari zich veelvuldig in het Jetavana vertoond had, lieten ze haar vermoorden en begroeven haar lichaam in een kuil van de greppel die rond het Jetavana liep. Nadien begaven ze zich naar de plaats waar koning Pasenadi van Kosala verbleef en ze spraken als volgt:

“Sire, de rondtrekkende ascete, Sundari, is verdwenen.”

“Waar vermoeden jullie dat ze is?”, vroeg de koning.

“In het Jetavana, Sire.”

“Zoek haar dan in het Jetavana”, zei de koning.

En de rondtrekkende asceten van de andere sekten zochten in het Jetavana, haalden haar lichaam uit de kuil van de greppel waar ze het hadden neergelegd, legden het lichaam op een draagbaar en liepen ermee de stad Savatthi in. Ze gingen van straat tot straat, van kruispunt tot kruispunt en zeiden tegen de toeschouwers:

“Ziehier mensen, ziehier het werk van de volgelingen van de Sakya-zoon!
584 Schaamteloos zijn deze monniken. 585 Immoreel zijn ze. 586 Goddelozen.
587 Leugenaars. 588 Zedelozen! 589

Ze doen zich voor als volgelingen van de Dhamma, 590 als vrome monniken, als heiligen die de waarheid spreken. 591 Als deugdzame, goedaardige mensen! 592

Maar [vergis jullie niet] het zijn geen samanasa; het zijn geen brahmanen. Ze hebben het pad van de samanasa verlaten. Ze hebben het pad van de brahmanen verlaten. Waar bevindt zich hun pad van de samanasa? Waar bevindt zich hun pad van de brahmanen? Ze zijn volledig afgedwaald van het pad van de samanasa. Ze zijn volledig afgedwaald van het pad van de brahmanen. Hoe diep is een man gevallen die een vrouw vermoordt nadat hij eerst zijn driften op haar heeft botgevierd?” 593

Van toen af scholden de mensen van Savatthi de monniken uit wanneer ze hen zagen. Ze beledigden hen, vielen hen lastig en bestookten hen met ruwe en ongepaste woorden—[als volgt:]

“Schaamteloos zijn de volgelingen van de Sakya-zoon! Immoreel zijn ze. Goddelozen. Leugenaars. Zedelozen!

Ze doen zich voor als volgelingen van de Dhamma, als vrome monniken, als heiligen die de waarheid spreken. Als deugdzame, goedaardige mensen!

Maar [vergis jullie niet] het zijn geen samanās; het zijn geen brahmanen. Ze hebben het pad van de samanās verlaten. Ze hebben het pad van de brahmanen verlaten. Waar bevindt zich hun pad van de samanās? Waar bevindt zich hun pad van de brahmanen? Ze zijn volledig afgedwaald van het pad van de samanās. Volledig afgedwaald van het pad van de brahmanen. Hoe diep is een man gevallen die een vrouw vermoordt nadat hij eerst zijn driften op haar heeft botgevierd?”

Nadat een groot aantal monniken zich 's morgens met hun gewaden hadden omgord, de bedelnappen en de monnikspijen hadden genomen en op bedeltocht Savatthi waren ingetrokken keerden ze [naar het klooster] terug om hun maaltijd te nemen. Nadien begaven ze zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroetten zij Hem respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten zeiden deze monniken het volgende tegen de Bhagavat:

“Heer, telkens wanneer de inwoners van Savatthi monniken zien beledigen ze hen, vallen hen lastig en bestoken hen met ruwe en ongepaste woorden—[als volgt:]

“Schaamteloos zijn de volgelingen van de Sakya-zoon! Immoreel zijn ze. Goddelozen. Leugenaars. Zedelozen!

Ze doen zich voor als volgelingen van de Dhamma, als vrome monniken, als heiligen die de waarheid spreken. Als deugdzame, goedaardige mensen!

Maar [vergis jullie niet] het zijn geen samanās; het zijn geen brahmanen. Ze hebben het pad van de samanās verlaten. Ze hebben het pad van de brahmanen verlaten. Waar bevindt zich hun pad van de samanās? Waar bevindt zich hun pad van de brahmanen? Ze zijn volledig afgedwaald van het pad van de samanās. Volledig afgedwaald van het pad van de brahmanen. Hoe diep is een man gevallen die een vrouw vermoordt nadat hij eerst zijn driften op haar heeft botgevierd?”

[De Bhagavat antwoordde:]

“Deze toestand, Monniken, zal niet lang meer duren. Het zal slechts zeven dagen aanhouden. Het zal een einde nemen aan het einde van de zevende dag. Daarom, Monniken, moeten jullie de mensen die jullie met zulke woorden beledigen, als volgt van antwoord dienen: ⁵⁹⁴

“Wie leugens vertelt gaat naar de hel. ⁵⁹⁵

Ook hij die iets gedaan heeft en loochent: 'dat was ik niet'. ⁵⁹⁶

Dit soort mensen van laag allooi, ⁵⁹⁷

Ondergaat hetzelfde lot na de dood! ⁵⁹⁸ “

En deze monniken, die dit vers in de aanwezigheid van de Bhagavat uit het hoofd leerden, replikeerden hiermee op de mensen die hen beledigden op volgende wijze:

*“Wie leugens vertelt gaat naar de hel.
Ook hij die iets gedaan heeft en loochent: 'dat was ik niet'.
Dit soort mensen van laag allooi,
Ondergaat hetzelfde lot na de dood!”*

En de mensen [van Savatthi] zegden tegen elkaar:

“Deze samanas, deze zonen van de Sakya, hebben dit niet gedaan. Zij zijn onschuldig. Deze monniken, deze zonen van de Sakya's, roepen hun onschuld uit.”⁵⁹⁹

Op deze manier hield deze toestand niet lang aan. Het duurde slecht zeven dagen. Het nam een einde aan het einde van de zevende dag.

En een aantal monniken begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroetten zij de Bhagavat, draaiden respectvol om Hem heen en zetten zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal neergeseten zeiden zij het volgende tot de Bhagavat:

“Het is vreemd, Heer; het is wonderbaarlijk! Hoe juist waren de woorden van de Bhagavat—“dat deze toestand niet lang meer zou duren. Dat deze toestand slechts zeven dagen zou duren. Dat deze toestand een einde zou nemen aan het einde van de zevende dag”. Heer, de toestand heeft een einde genomen.”⁶⁰⁰

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:⁶⁰⁰

- Wie zich niet beheerst, doorboort anderen met zijn woorden⁶⁰¹
Zoals een vechtolifant doorboort wordt met pijlen.⁶⁰²
Een monnik die ruwe taal moet aanhoren⁶⁰³
Moet dit over zich laten gaan met een onbezoedelde geest!⁶⁰⁴ •*

IV.9 OVER UPASENA VANGANTAPUTTA (39)

(Upasena Vangantaputta Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat nabij Rajagaha in het Bamboe Bos (Veluvana) bij de Eekhoorn Voederplaats (Kalandakanivapa).

Bij de Eerwaarde Upasena, de zoon van Vanganta, ⁶⁰⁵ die zijn dagen doorbracht in afzondering ⁶⁰⁶ rees volgende gedachte op:

“Hoe groot is mijn oogst. Hoe groot is mijn voordeel doordat ik de Bhagavat als mijn Meester heb, de Bhagavat, die het Hoogste Volmaken bereikt heeft. Dat ik door de goed onderwezen doctrine mijn huis verlaten heb en de thuisloosheid ben ingetrokken. Dat ik als gezellen énkél ethische en rechtvaardige mensen heb. Dat ik de precepten rigoureuus volg. Dat ik in mijn concentratie éénpuntigheid van geest kan bereiken. Dat ik als een arahant de mentale vergiften vernietigd heb. Dat ik buitengewone krachten bezit. Gezegend is mijn leven! ⁶⁰⁷ Gezegend is mijn dood! ⁶⁰⁸”

En de Bhagavat zag de gedachte die in de geest van de Eerwaarde Upasena, de zoon van Vanganta, oprees. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie geen wroeging heeft over zijn leven, ⁶⁰⁹
Wie zich niet ellendig voelt bij zijn naderende dood ⁶¹⁰—
De Muni die deze staat van vrede bereikt ⁶¹¹
Ondervindt geen leed temidden van het leed. ⁶¹²*

*Zulke monnik, die tot rust gekomen is ⁶¹³
Die zijn verlangen naar bestaan vernietigd heeft, ⁶¹⁴
Beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten. ⁶¹⁵
Hij zal niet meer wedergeboren worden! ⁶¹⁶ •*

IV.10 OVER SARIPUTTA (40)
(Sariputta Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Sariputta, niet ver verwijderd van de Verhevene, met gekruiste benen en rechte rug, met zijn aandacht gericht op zijn persoonlijke gemoedstoestand van kalmte (upasama).⁶¹⁷

De Bhagavat zag de Eerwaarde Sariputta zitten, niet ver van hem verwijderd, met gekruiste benen en rechte rug, met zijn aandacht gericht op zijn persoonlijke gemoedstoestand van kalmte. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *De monnik die zijn geest tot rust gebracht heeft,⁶¹⁸
Die de koord van het “worden” heeft doorgesneden,⁶¹⁹
Beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten.⁶²⁰
Hij bevrijdt zich van Mara’s ketens!⁶²¹ •*

V. SONAVAGGA —HET HOOFDSTUK OVER SONA—

V.1 DE KONING (41) (Raja Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat koning Pasenadi van Kosala ⁶²² met zijn echtgenote Mallika op het dakterras van zijn koninklijk paleis.

En koning Pasenadi stelde koningin Mallika volgende vraag:

“Bestaat er iemand anders, Mallika, die je nauwer aan het hart ligt dan jezelf?”

“Neen, Grote Heerser”, ⁶²³ “er is niemand die me nauwer aan het hart ligt dan mezelf”. En wat uzelf betreft, Heer: is er iemand die u nauwer aan het hart ligt dan uzelf?”

“Hetzelfde geldt ook voor mij, Mallika”, zei de koning, “er is niemand die me nauwer aan het hart ligt dan mezelf.”

Toen koning Pasenadi van Kosala het dakterras verliet begaf hij zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroette hij de Bhagavat respectvol en ging eerbiedig terzijde zitten. Eenmaal gezeten sprak hij de Verhevene als volgt toe:

“Daarnet zat ik met koningin Mallika op het dakterras van het koninklijk paleis en ik vroeg aan de koningin:

“Bestaat er iemand anders, Mallika, die je nauwer aan het hart ligt dan jezelf?”

En Koningin Mallika antwoordde me:

“Neen, Grote Heerser, er is niemand die me nauwer aan het hart ligt dan mezelf. En wat uzelf betreft, Heer: is er iemand die u nauwer aan het hart ligt dan uzelf?”

Nadat de koningin mij op deze manier toegesproken had, antwoordde ik haar als volgt:

“Hetzelfde geldt ook voor mij, Mallika. Er is niemand die me nauwer aan het hart ligt dan mezelf.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Ook al laat men de geest in alle richtingen ronddwalen* ⁶²⁴

Men zal nergens iemand vinden

die hem nauwer aan het hart ligt dan zichzelf. ⁶²⁵

Maar ook ieder ander ziet zichzelf het liefst. ⁶²⁶

Daarom moet iemand die zichzelf lief heeft niemand anders kwetsen! ⁶²⁷ •

V.2 VAN KORTE DUUR (42)

(Appayuka Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd rees de Eerwaarde Ananda tegen valavond op uit zijn eenzame afzondering⁶²⁸ en begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroette hij de Bhagavat respectvol en ging eerbiedig terzijde zitten.

Eenmaal gezeten sprak hij de volgende woorden tegen de Bhagavat:

“Hoe vreemd is het, Heer. Hoe buitengewoon is het toch dat de moeder van de Bhagavat zo kortstondig leefde. Op de zevende dag na de geboorte van de Bhagavat stierf de moeder van de Bhagavat en werd wedergeboren in de Tusita-hemel.⁶²⁹”

“Zo geschiedt het, Ananda, met alle moeders van Bodhisattvas.⁶³⁰ Zij leven kortstondig en sterven allen op de zevende dag na de geboorte van een Bodhisattva en zij worden allen wedergeboren in de Tusita-hemel.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:⁶³¹

• *Alle wezens die geboren werden en die geboren zullen worden⁶³²
Zullen vergaan en hun lichaam achterlaten.⁶³³*

*De Wijze die de vergankelijkheid van alle verschijnselen begrijpt⁶³⁴
Streeft ernaar om het heilige leven te leiden.⁶³⁵”* •

V.3 DE MELAATSE (43)
(Suppabuddhakutthi Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Bamboebos (Veluvana) bij de Eekhoorn Voederplaats (Kalandakanivapa).

Op dat moment verbleef in Rajagaha een arme, beklagenswaardige, door iedereen verlaten man, ⁶³⁶ Suppabuddha genaamd, wiens lichaam door lepra aangetast was.

Op hetzelfde ogenblik verbleef ook de Bhagavat op deze plaats. Omringd door een grote groep monniken onderwees Hij er de Dhamma.

Vanop afstand zag Suppabuddha dat er zich in de verte een grote groep mensen verzameld had en hij dacht bij zichzelf:

“Op die plaats zal ongetwijfeld (hard en zacht) voedsel uitgedeeld worden. Wat als ik me daar eens naartoe begaf? Misschien kan ik dan ook wat (hard of zacht) voedsel krijgen?”

Zo gezegd, zo gedaan. De melaatse man begaf zich naar de plaats waar de menigte zich bevond. Toen hij naderde zag Suppabuddha hoe de Bhagavat de Dhamma aan het onderwijzen was temidden van een grote groep monniken.

Wanneer hij zo de Bhagavat onderwijzend zag zitten, zei hij in zichzelf:

“Hier wordt geen voedsel (noch hard, noch zacht) uitgedeeld. Hier is de Samana Gotama de Dhamma aan het onderwijzen. Wat als ik me ook eens daarheen begaf om naar de Dhamma te luisteren?”

Zo gezegd, zo gedaan. En hij begaf zich onmiddellijk daar naartoe en zette zich respectvol terzijde, denkende:

“Ook ik zal naar de Dhamma luisteren.”

En de Bhagavat die in zijn geest de gedachten las van alle aanwezigen, zei bij zichzelf:

“Wie van al deze aanwezigen is in staat om de Dhamma te begrijpen?”

En de Bhagavat zag de lepra-lijder Suppabuddha zitten temidden van de menigte. En toen hij hem daar zo zag zitten, dacht de Bhagavat bij zichzelf:

“Deze man is in staat om de Dhamma te begrijpen!”⁶³⁷

En met Suppabuddha in gedachten gaf de Bhagavat een progressief opgaande voordracht die de volgende elementen omvatte: een vertoog over vrijgevigheid;⁶³⁸ een vertoog over moraliteit;⁶³⁹ en een vertoog over 'gelukzalige gemoedstoestanden'.⁶⁴⁰ Vervolgens legde de Bhagavat de nadruk op de nadelen en de ontaarding van onheilzame verlangens⁶⁴¹ en op de voordelen van bevrijding en verzaking/onthechting.⁶⁴²

Toen de Bhagavat bemerkte dat de geest van Suppabuddha ontvankelijk was,⁶⁴³ vrij van hindernissen,⁶⁴⁴ verheven en vol vertrouwen,⁶⁴⁵ legde Hij hem de Leer uit zoals ze door de Boeddhas ontdekt werd—het lijden; de oorzaak van het lijden; de beëindiging van het lijden en de weg die leidt naar de beëindiging van het lijden.⁶⁴⁶

En zo ontving de lepra-lijder Suppabuddha op de plaats waar hij zich bevond,⁶⁴⁷ het zuivere en onbezoedelde inzicht in het Dhammawiel⁶⁴⁸ op eenzelfde wijze zoals verfstof een zuiver en onbevlekt kledingstuk kleurrijk maakt. Namelijk het inzicht dat alles wat ontstaat ook vergaat!⁶⁴⁹

En de lepra-lijder Suppabuddha nam de Dhamma met helder inzicht waar;⁶⁵⁰ maakte zich de Dhamma eigen;⁶⁵¹ begreep de Dhamma;⁶⁵² penetreerde de Dhamma;⁶⁵³ bevrijdde zichzelf van twijfel;⁶⁵⁴ bevrijdde zich van zijn onzekerheid⁶⁵⁵ en bereikte het volkomen vertrouwen in de Leer van de Meester.

Niet meer afhankelijk van de mening van anderen met betrekking tot de Dhamma⁶⁵⁶ stond hij op van zijn plaats en begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat gezeten was. Hij begroette de Bhagavat respectvol en zette zich eerbiedig terzijde.

Eenmaal gezeten sprak hij de Bhagavat toe met volgende woorden:

“Buitengewoon, Heer. Buitengewoon. Het is net of iemand opnieuw recht zet wat omver geworpen was. Of wat verborgen was opnieuw te voorschijn tovert. Of dat iemand die verdwaald was in de duisternis opnieuw de weg gewezen wordt met een lamp, “zodat zij die ogen hebben vormen kunnen zien!”⁶⁵⁷

Zo heeft de Bhagavat op vele manieren de Dhamma duidelijk uitgelegd.⁶⁵⁸ Heer, ik neem mijn toevlucht tot de Boeddha, tot de Dhamma en tot de Sangha van monniken.⁶⁵⁹

Ik verzoek de Bhagavat mij te aanvaarden als zijn volgeling, die vanaf deze dag, voor de rest van mijn leven, toevlucht tot Hem neem.”

En de lepra-lijder Suppabuddha die door de spirituele voordracht van de Bhagavat uitstekend onderwezen, geïnspireerd, aangemoedigd en verblijd werd⁶⁶⁰ prees de woorden van de Bhagavat en bedankte Hem.

Hij stond op, groette Hem respectvol draaide eerbiedig rechts om Hem heen en vertrok.

Niet veel later werd de lepra-lijder Suppabuddha gedood door een koe wiens kalfje geslacht was. ⁶⁶¹

Toen begaf een groot aantal monniken zich naar de plaats waar de Verhevene zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroetten zij Hem respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten spraken zij de Bhagavat als volgt toe:

“Heer, de lepra-lijder Suppabuddha die door de Bhagavat uitstekend onderwezen, geïnspireerd, aangemoedigd en verblijd werd is dood. Kunt U ons zeggen wat zijn bestemming is? Welke wedergeboorte mag hij verwachten?”

[De Bhagavat sprak als volgt tot de monniken:]

“Monniken, de lepra-lijder Suppabuddha was een wijs man. ⁶⁶² Hij liep de weg conform met de Leer. ⁶⁶³ En hij verveelde me niet met disputen over de Dhamma. ⁶⁶⁴ Door de vernietiging van de drie ketens ⁶⁶⁵ was de lepra-lijder Suppabuddha één van hen die ‘de stroom betreden hebben’. ⁶⁶⁶ Hierdoor kan hij niet terugvallen tot een lagere bestaansvorm ⁶⁶⁷ en is hij zeker van zijn volkomen ontwaken!” ⁶⁶⁸

Nadat de Bhagavat deze woorden gesproken had stelde een zekere monnik volgende vraag aan de Bhagavat:

“Wat Heer was de oorzaak? ⁶⁶⁹ Wat was de reden ⁶⁷⁰ dat de lepra-lijder Suppabuddha in dit bestaan een arme, beklagenswaardige, door iedereen verlaten man was?” ⁶⁷¹

“Lang geleden, Monniken”, zo sprak de Bhagavat, ‘was de lepra-lijder Suppabuddha in deze stad van Rajagaha de zoon van een rijke koopman. Toen hij op zekere dag door een park wandelde zag hij hoe de paccekabuddha ⁶⁷² Tagarasikhi de stad binnenging voor zijn pindapata en hij dacht bij zichzelf:

“Wat loopt deze melaatse man hier te doen?” En hij bespuwde hem en wandelde verder. Als gevolg van deze daad werd hij vele jaren in de hel gekweld, vele honderden jaren, vele duizenden jaren, vele honderd duizenden jaren. Als gevolg hiervan was hij in deze stad Rajagaha (in dit bestaan) een arme, beklagenswaardige, door iedereen verlaten man.

Maar dankzij de door de Bhagavat gepredikte Leer & Discipline ⁶⁷³ heeft hij vertrouwen ⁶⁷⁴ geput in de Leer; ⁶⁷⁵ heeft hij zijn moraliteit versterkt; ⁶⁷⁶ heeft hij zijn kennis verruimd; ⁶⁷⁷ kwam hij tot verzaking ⁶⁷⁸ en tot wijsheid. ⁶⁷⁹ Daardoor werd hij bij het uiteenvallen van de khandhas wedergeboren in de hemelse Tavatimsa-wereld in het gezelschap van de

Tavatimsa-goden. ⁶⁸⁰ *Daar overvleugelt hij de andere goden in aanzien en in schoonheid.* •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Een man met inzicht streeft ernaar
Om bestaande moeilijkheden uit de weg te gaan.* ⁶⁸¹
*Evenzo moet de Wijze in deze bestaanswereld
Het slechte mijden!* ⁶⁸² •

V.4 DE JONGENS (44)
(Kumaraka Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd plaagden een aantal jongens de vissen (in een vijver) op een plaats gelegen tussen Savatthi en het Jetavana.

Nadat de Bhagavat's ochtends zijn gewaad had omgord en zijn bedelnap en monnikspij genomen had, begaf Hij zich naar Savatthi om voedsel te bedelen. Het was toen dat Hij de jongens opmerkte die op een plaats tussen Savatthi en het Jetavana vissen aan het plagen waren. ⁶⁸³

Toen de Bhagavat dit zag, stapte Hij naar hen toe en vroeg:

“Jongens, vrezen jullie, pijn?”—“Ja, Eerwaarde Heer, wij vrezen pijn. Wij verafschuwen pijn”, antwoordden deze jongens. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*•Als jullie pijn (dukkha) vrezen, als jullie pijn verafschuwen, ⁶⁸⁴
Onthoudt jullie dan van het plegen van een slechte daad
In het openbaar of stiekem. ⁶⁸⁵
Als jullie nu een slechte daad begaan
Of in de toekomst een slechte daad zullen begaan, ⁶⁸⁶
Dan zullen jullie niet aan pijn ontkomen,
Ook al zouden jullie daarvoor vluchten! ⁶⁸⁷ •*

V.5 UPOSATHA DAG (45)
(Uposatha Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi, in het Pubbarama in het huis van de moeder van Migara.⁶⁸⁸

En daar het een uposatha-dag⁶⁸⁹ was, hadden de monniken zich verzameld rond de Bhagavat.

Toen de nacht vorderde en de eerste nachtwake zo goed als verstreken was rees de Eerwaarde Ananda op van zijn zitplaats, fatsueneerde zijn mantel over één schouder [terwijl de andere schouder bloot bleef], boog met gevouwen handpalmen naar de Bhagavat toe en sprak als volgt:

“Heer, de nacht is al ver gevorderd; de eerste nachtwake is zo goed als verstreken en de monnikengemeenschap⁶⁹⁰ zit al ruime tijd. Mag ik u verzoeken om de patimokkha aan de Broeders te reciteren?”

Maar eenmaal deze woorden uitgesproken waren deed de Bhagavat er het zwijgen toe.

Toen de nacht verder vorderde en de tweede nachtwake zo goed als verstreken was rees de Eerwaarde Ananda een tweede keer op van zijn zitplaats, fatsueneerde zijn mantel over één schouder [terwijl de andere schouder bloot bleef], boog met gevouwen handpalmen naar de Bhagavat toe en sprak als volgt:

“Heer, de nacht is al ver gevorderd; de tweede nachtwake is zo goed als verstreken en de monnikengemeenschap zit al ruime tijd. Mag ik u verzoeken om de patimokkha aan de Broeders te reciteren?”

Maar ook toen deze woorden een tweede maal uitgesproken waren deed de Bhagavat er het zwijgen toe.

Toen de nacht verder vorderde en de derde nachtwake zo goed als verstreken was en de ochtend gloorde rees de Eerwaarde Ananda een derde keer op van zijn zitplaats, fatsueneerde zijn mantel over één schouder [terwijl de andere schouder bloot bleef], boog met gevouwen handpalmen naar de Bhagavat toe en sprak als volgt:

“Heer, de nacht is al ver gevorderd; de derde nachtwake is zo goed als verstreken, de ochtend gloort en de monnikengemeenschap zit al ruime tijd. Mag ik u verzoeken om de patimokkha aan de Broeders te reciteren?”

[De Bhagavat sprak als volgt:]

“Ananda, deze vergadering is onzuiver!”⁶⁹¹

En volgende gedachte kwam op bij de Eerwaarde Mahamoggallana: 'Wie zou de Bhagavat bedoeld hebben met zijn woorden "Deze vergadering is onzuiver?"

En de geest van de Eerwaarde Mahamoggallana doordrong de geest van de hele monnikengemeenschap die daar aanwezig was en hij bemerkte een individu temidden van de Broedergemeenschap. Een persoon die de ondeugd uitstraalde; van slechte aard was; onzuiver; met een twijfelachtige attitude; die stiekeme dingen deed; die beweerde een samana te zijn maar niet het heilige leven beleed; die pretendeerde het heilige leven te leiden maar in wezen rot van binnen was; vol van wellust; een vat vol ontarding.

En wanneer hij die persoon opmerkte rees hij op van zijn zitplaats en begaf zich naar de plaats waar die man zat. En hij sprak hem toe als volgt:

“Sta op, man. De Bhagavat heeft je in de gaten. Hier, tussen de Broeders van deze gemeenschap, is er geen plaats voor jou.”

Maar de man zweeg.

Een tweede maal herhaalde de Eerwaarde Mahamoggallana zijn woorden:

“Sta op, man. De Bhagavat heeft je in de gaten. Hier, tussen de Broeders van deze gemeenschap, is er geen plaats voor jou.”

Maar ook nu weer zweeg de man.

En een derde maal herhaalde de Eerwaarde Mahamoggallana zijn voorheen uitgesproken woorden:

“Sta op, man. De Bhagavat heeft je in de gaten. Hier, tussen de Broeders van deze gemeenschap, is er geen plaats voor jou.”

Maar ook nu weer zweeg de man.

Nu nam de Eerwaarde Mahamoggallana de man bij de arm en begeleidde hem naar buiten. Nadat hij hem had buitengezet, sloot hij de poort van de vergaderzaal en schoof de grendel dicht.

Toen begaf Mahamoggallana zich naar de Bhagavat toe en sprak als volgt:

“Heer, ik heb die man naar buiten geleid. De vergadering is nu zuiver. Mag ik de Bhagavat verzoeken om de patimokkha te reciteren voor de Broeders.”

[De Bhagavat sprak als volgt:]

“Hoe wonderlijk, Mahamoggallana! Hoe merkwaardig dat deze nietsnut⁶⁹² gewoon wachtte tot jij hem bij de arm nam en hem naar buiten geleidde.”

Toen richtte de Bhagavat zich als volgt tot de monniken:

“Van dit moment af, Monniken, zal ik de uposatha niet meer aan jullie reciteren. Ik zal de biechtspiegel niet meer voorzeggen. Dit moeten jullie van nu af aan zélf doen. Het kan niet zijn dat de Bhagavat de uposatha leidt en de biechtspiegel reciteert in onzuiver gezelschap.

Monniken, de asuras verheugen zich over de grote oceaan⁶⁹³ om acht wonderlijke en buitengewone kenmerken. En ze verheugen zich hierover telkens ze deze eigenschappen vaststellen.

Welke zijn deze acht karakteristieken?’

“De grote oceaan helt geleidelijk naar beneden af, door een opeenvolging van hellingen die langzaam naar omlaag lopen. De spelonkachtige diepten worden op een graduele wijze bereikt, zonder steile afgrond.

Dit, Monniken, is de eerste wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

Verder, Monniken, is de grote oceaan door zijn aard stabiel. Hij treedt niet buiten zijn oevers.

Dit, Monniken, is de tweede wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

Verder, Monniken, heeft de grote oceaan geen enkele affiniteit met kren-gen. Wanneer een kren-g in de oceaan terechtkomt, dan wordt dit naar de oevers gevoerd en op het land geworpen.

Dit, Monniken, is de derde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

Verder, Monniken, verliezen alle stromen die zich in de grote oceaan werpen, zoals de Ganga, de Yamuna, de Aciravati, de Sarabhu en de Mahi op dat moment hun naam. Zij geven hun vroegere namen op en zijn nog uitsluitend gekend als de grote oceaan.

Dit, Monniken, is de vierde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

Verder, Monniken, is er noch een aanwas, noch een vermindering van de watermassa van de grote oceaan, ondanks dat alle stromen ter wereld zich erin werpen en ondanks alle stortregens die uit de hemel neerdalen.

Dit, Monniken, is de vijfde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

Verder, Monniken, heeft de grote oceaan slechts één smaak—de smaak van zout.

Dit, Monniken, is de zesde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

Verder, Monniken, herbergt de grote oceaan vele rijkdommen, edelstenen en waardevolle dingen in overvloed zoals parels, smaragden, lapis lazuli, schelpen, stenen, koraal, zilver; houd, robijnen en kattenogen.

Dit, Monniken, is de zevende wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

En tenslotte, Monniken, is de grote oceaan de verblijfplaats van een veelvoud aan grote levende wezens, zoals de Timi, de Timi-eter, de Timi-eter-eter,⁶⁹⁴ de asuras, de nagas⁶⁹⁵ en de gandhabbas.⁶⁹⁶ Er bevinden zich verder in de grote oceaan wezens die honderd mijl,⁶⁹⁷ tweehonderd mijl, driehonderd mijl, vierhonderd mijl en vijfhonderd mijl lang zijn.

Dit, Monniken, is de achtste wonderlijke en buitengewone eigenschap van de grote oceaan. Wanneer de asuras deze eigenschap opmerken dan verheugen zij er zich in.

Dit, Monniken, zijn de acht wonderlijke en buitengewone eigenschappen van de grote oceaan waarover de asuras zich verheugen telkens ze deze eigenschappen vaststellen.

Op dezelfde manier bezit de Leer van de Dhamma (Dhammavinaya) acht wonderlijke en buitengewone eigenschappen waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschappen vaststellen.

Net zoals de grote oceaan geleidelijk naar beneden helt, door een opeenvolging van hellingen die langzaam naar omlaag lopen en de spelonkachtige diepten op een graduele wijze bereikt worden, zonder een steile afgrond, zo ook is er in de discipline van de Leer een geleidelijke training,

een geleidelijke opvolging van taken, een geleidelijke vooruitgang die stap-na-stap bereikt wordt. Zo is er ook geen onvoorbereide, onverhoedse doordringing van bevrijdend inzicht. ⁶⁹⁸

Dit, Monniken, is de eerste wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma(dhammavinaya) waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.

Net zoals de grote oceaan door zijn aard stabiel is en niet buiten zijn oevers treedt, zo overtreden mijn discipelen de door mij verkondigde trainingsregels niet. Zelfs niet als hun leven op het spel staat.

Dit, Monniken, is de tweede wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.

Net zoals de grote oceaan geen enkele affiniteit met kringen heeft en een kring dat in de oceaan terechtkomt naar de oevers voert en op het land werpt, zo ook heeft de Sangha geen enkele affiniteit met een man die niet deugdzzaam is, die van nature slecht is, onzuiver is, twijfelachtig gedrag vertoont, stiekeme dingen doet, beweert een samana te zijn maar het heilige leven niet belijdt; die pretendeert het heilige leven te leiden maar in wezen rot van binnen is; vol van wellust; een vat vol ontarding. Zo ook wordt, wanneer de Sangha samenkomt zulke nietsnut vlug uitgestoten: alhoewel hij in het midden van de vergadering gezeten is bestaat er een enorme afstand tussen deze nietsnut en de Orde. En een enorme afstand tussen de Orde en deze nietsnut.

Dit, Monniken, is de derde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.

Net zoals alle stromen die zich in de grote oceaan werpen, zoals de Ganga, de Yamuna, de Aciravati, de Sarabhu en de Mahi op dat moment hun naam verliezen en van dat moment af nog uitsluitend gekend zijn onder de benaming van 'grote oceaan', zo ook geven de vier standen—Kshatriyas, Brahmanen, Vaishiyas en Shudras ⁶⁹⁹—hun vroegere namen en familienamen op. Van zodra zij, in overeenstemming met de door de Bhagavat onderwezen discipline van de Leer (dhammavinaya), het huis verlaten hebben en de thuisloosheid ingetrokken zijn, zijn ze nog uitsluitend bekend als 'asceten van de Sakya-zoon'.

Dit, Monniken, is de vierde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.

Net zoals er geen aanwas, noch een vermindering van de watermassa van de grote oceaan vastgesteld kan worden, ondanks dat alle stromen ter wereld zich erin werpen en ondanks alle stortregens die uit de hemel die

erin neerdalen, zo ook is er van de Leer van de Dhamma (dhamma-vinaya) geen aanwas, noch een vermindering aanwijsbaar in de sfeer van nibbana, ondanks het feit dat veel monniken tot volledige uitdoving komen in de sfeer van het nibbana zonder residu. ⁷⁰⁰

Dit, Monniken, is de vijfde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.

Net zoals de grote oceaan slechts één smaak heeft, namelijk de smaak van zout, zo ook heeft deze Leer van de Dhamma(dhammavinaya) maar één smaak, namelijk de smaak van bevrijding.

Dit, Monniken, is de zesde wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.

Net zoals de grote oceaan vele rijkdommen, edelstenen en waardevolle dingen in overvloed herbergt, namelijk parels, smaragden, lapis lazuli, schelpen, stenen, koraal, zilver, houd, robijnen en kattenogen, zo ook bezit deze discipline van de Leer (dhammavinaya) vele rijkdommen en waardevolle dingen, namelijk: de Vier Velden van het cultiveren van Opmerkzaamheid; ⁷⁰¹ de Vier Elementen van Juiste Inspanning; ⁷⁰² de Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht; ⁷⁰³ de Vijf Spirituele Controlerende Vermogens; ⁷⁰⁴ de Vijf Potentiële Krachten; ⁷⁰⁵ de Zeven Factoren van Verlichting; ⁷⁰⁶ en het Edele Achtvoudige Pad. ⁷⁰⁷

Dit, Monniken, is de zevende wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.

En tenslotte, Monniken, net zoals de grote oceaan de verblijfplaats is van een veelvoud aan grote levende wezens, zoals de Timi, de Timi-eter, de Timi-eter-eter, de asuras, de nagas en de gandhabbas. En net zoals er zich in de grote oceaan wezens bevinden die honderd mijl, tweehonderd mijl, driehonderd mijl, vierhonderd mijl en vijfhonderd mijl lang zijn, zo ook is de discipline van de Leer (dhammavinaya) de verblijfplaats van grote wezens, namelijk van de stroombetreder die het resultaat ⁷⁰⁸ van het betreden van de stroom in zichzelf gerealiseerd heeft; van de eenmaal-terugkeerder die het resultaat van de eenmaal-terugkeerder in zichzelf heeft gerealiseerd; van de niet-meer-terugkeerder die het resultaat van de niet-meer-terugkeerder in zichzelf heeft gerealiseerd; en van de arahant, die nibbana in zichzelf heeft gerealiseerd.

Dit, Monniken, is de achtste wonderlijke en buitengewone eigenschap van de Leer van de Dhamma waarover de monniken zich verheugen telkens ze deze eigenschap vaststellen.”⁹

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Regen doorwekt alles wat bedekt is;* ⁷⁰⁹
Wat niet bedekt is, wordt niet doorwekt. ⁷¹⁰
Daarom moeten jullie wat bedekt is openmaken. ⁷¹¹
Dan kan de regen het niet meer doorweken. ^{712 713} •

V.6 OVER SONA (46)

(Sona Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd woonde de Eerwaarde Mahakaccana ⁷¹⁴ in het koninkrijk Avanti, ⁷¹⁵ meer bepaald in de stad Kuraraghara die gelegen was op de heuvel Pabatta. De lekenvolgeling Sona Kotikanna ⁷¹⁶ was er zijn verzorger.

Toen Sona Kotikanna het geluk dat voortspruit uit afzondering ervaarde, ⁷¹⁷ rees bij hem volgende gedachte op:

“Zoals de Eerwaarde Mahakaccana de Leer onderwijst is het geen gemakkelijke opdracht voor een huisman ⁷¹⁸ om het heilige leven in al zijn pracht, in volkomen zuiverheid, in zijn stralende perfectie te leiden. Als ik nu eens mijn hoofdhaar en mijn baard zou afknippen, de monnikspij zou omgorden, het huis zou verlaten en de thuisloosheid intrekken!”

Zo gezegd, zo gedaan. De lekenvolgeling Sona Kotikanna begaf zich naar de plaats waar de Eerwaarde Mahakaccana zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroette hij de eerwaarde Mahakaccana respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Toen hij gezeten was sprak hij de volgende woorden:

“Toen ik het geluk dat voortspruit uit afzondering ervaarde, rees volgende gedachte bij me op:

Zoals de Eerwaarde Mahakaccana de Leer onderwijst is het geen gemakkelijke opdracht voor een huisman om het heilige leven in al zijn pracht, in volkomen zuiverheid, in zijn stralende perfectie te leiden. Als ik nu eens mijn hoofdhaar en mijn baard zou afknippen, de monnikspij zou omgorden, het huis zou verlaten en de thuisloosheid intrekken!”

[En Sona Kotikanna voegde er aan toe:]

“Mag ik u verzoeken, Heer, mij toe te laten tot de Orde van hen die de wereld verzaken!”

De Eerwaarde Mahakaccana sprak vervolgens deze woorden tot zijn verzorger Sona Kotikanna:

“Moeilijk is het, Sona, om het heilige leven levenslang te leiden. ⁷¹⁹ Moeilijk is het om je tevreden te stellen met één maaltijd per dag. ⁷²⁰ Moeilijk is

het om alleen te slapen. ⁷²¹ *Overweeg om, als huisman, op gezette tijden de precepten van de Boeddhas te beoefenen* ⁷²² *door je tevreden te stellen met één maaltijd per dag en om alleen te slapen.*”

Nadat Sona Kotikanna deze woorden had laten doordringen verminderde zijn voornemen om de thuisloosheid in te trekken.

Toen Sona Kotikanna echter opnieuw het geluk dat voortspruit uit afzondering ervaarde, rees bij hem voor de tweede keer de gedachte op:

“Zoals de Eerwaarde Mahakacanna de Leer onderwijst is het geen gemakkelijke opdracht voor een huisman om het heilige leven in al zijn pracht, in volkomen zuiverheid, in zijn stralende perfectie te leiden. Als ik nu eens mijn hoofdhaar en mijn baard zou afsnijpen, de monnikspij zou omgorden, het huis zou verlaten en de thuisloosheid intrekken!”

Zo gezegd, zo gedaan. De lekenvolgeling Sona Kotikanna begaf zich naar de plaats waar de Eerwaarde Mahakaccana zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroette hij de Eerwaarde Mahakaccana respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Toen hij gezeten was sprak hij de volgende woorden:

“Toen ik het geluk dat voortspruit uit afzondering ervaarde, rees volgende gedachte opnieuw bij me op:

Zoals de Eerwaarde Mahakaccana de Leer onderwijst is het geen gemakkelijke opdracht voor een huisman om het heilige leven in al zijn pracht, in volkomen zuiverheid, in zijn stralende perfectie te leiden. Als ik nu eens mijn hoofdhaar en mijn baard zou afsnijpen, de monnikspij zou omgorden, het huis zou verlaten en de thuisloosheid intrekken!”

[En Sona Kotikanna voegde er aan toe:]

“Mag ik u verzoeken, Heer, mij toe te laten tot de Orde van hen die de wereld verzaken!”

De Eerwaarde Mahakaccana sprak vervolgens opnieuw deze woorden tot zijn verzorger Sona Kotikanna:

“Moeilijk is het, Sona, om het heilige leven levenslang te leiden. Moeilijk is het om je tevreden te stellen met één maaltijd per dag. Moeilijk is het om alleen te slapen. Overweeg om, als huisman, op gezette tijden de precepten van de Boeddhas te beoefenen door je tevreden te stellen met één maaltijd per dag en om alleen te slapen.”

Nadat Sona Kotikanna deze woorden had laten doordringen verminderde zijn voornemen om de thuisloosheid in te trekken.

Maar ook een derde keer rees bij Sona Kotikanna het verlangen op om de thuisloosheid in te trekken nadat hij opnieuw het geluk ervaren had dat voortspruit uit afzondering. En opnieuw verzocht hij de Eerwaarde Mahakaccana hem toe te laten tot de Orde van hen die aan de wereld verzaken.

Nu aanvaardde de Eerwaarde Mahakaccana het verzoek van zijn verzorger Sona Kotikanna om opgenomen te worden in de Orde.

Op dat ogenblik waren er weinig monniken in het zuiden van het koninkrijk Avanti. Nadat de Eerwaarde Mahakaccana er na drie jaar met veel moeite en geduld in geslaagd was om een kapittel van tien monniken ⁷²³ samen te brengen gaf hij aan Sona de toestemming tot volledige opname in de monniken-sangha.

Toen de Eerwaarde Sona het regenseizoen in afzondering doorbracht rees volgende gedachte in hem op:

“Nog nooit heb ik de Bhagavat in de ogen gekeken. Ik heb enkel van horen zeggen dat hij zo en zo is. Indien mijn leraar ermee akkoord gaat zou ik me naar de Bhagavat—de Verhevene, de Volkomen Ontwaakte ⁷²⁴—willen begeven om hem in levende lijve te zien.”

En nadat de Eerwaarde Sona tegen valavond oprees uit zijn eenzame meditatie begaf hij zich naar de plaats waar de Eerwaarde Mahakaccana zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroette hij hem respectvol, draaide eerbiedig rechts van hem heen en zette zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten sprak de Eerwaarde Sona volgende woorden:

“Nu ik het regenseizoen in afzondering doorbreng, Heer, rijst volgende gedachte in mij op:

Nog nooit heb ik de Bhagavat in de ogen gekeken. Ik heb enkel van horen zeggen ⁷²⁵ dat hij zo en zo is. Indien mijn leraar ermee akkoord gaat zou ik me naar de Bhagavat—de Verhevene, de Volkomen Ontwaakte—willen begeven om hem in levende lijve te zien.”

[De Eerwaarde Mahakaccana sprak als volgt:]

“Goed gesproken, goed gesproken, Sona, begeef je naar de Bhagavat, de Verhevene, de Volkomen Ontwaakte en vereer Hem met een bezoek. Je zult met je eigen ogen zien hoe heilig, gracieus, vreugdevol, ⁷²⁶ vredig van zinnen en van geest ⁷²⁷ Hij is, hoe Hij de hoogste staat van zelfbeheersing heeft bereikt, hoe Hij zijn zintuigen bewaakt en zijn verlangen stilt. Een Overwinnaar is Hij. ⁷²⁸

En wanneer je Hem ziet moet je Hem groeten door met je hoofd zijn voeten te vereren en volgende woorden in mijn naam uit te spreken:

“Heer, mijn meester, de Eerwaarde Mahakaccana, groet u door met zijn hoofd Uw voeten te vereren en laat vragen of U vrij bent van ziekte; vrij van lichamenlijk ongemak en of U zich krachtig, sterk en in goede gezondheid voelt.”

“Zo zal ik het doen, Broeder”, sprak de Eerwaarde Sona die zich verheugde over de woorden van de Eerwaarde Mahakaccana. Hij stond op, groette zijn meester, draaide rechts om hem heen, bracht zijn slaappleaats op orde, nam bedelnap en monnikspij en begaf zich op weg naar Savatthi.

Wandelend van plaats tot plaats bereikte hij uiteindelijk Savatthi en begaf zich naar het Jetavana, gelegen in het park van Anathapindika, waar de Bhagavat verbleef.

Nadat hij de Bhagavat genaderd was begroette hij Hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal gezeten zei hij tegen de Bhagavat:

“Heer, mijn meester, de Eerwaarde Mahakaccana, laat u groeten door met zijn hoofd Uw voeten te vereren en laat vragen of U vrij bent van ziekte; vrij van lichamenlijk ongemak en of U zich krachtig, sterk en in goede gezondheid voelt.”

[De Bhagavat sprak als volgt:]

“Ik hoop dat de reis naar behoren verlopen is, dat de tocht niet te veel krachten van je gevergd heeft, dat je geen honger hebt geleden.”

[De Eerwaarde Sona antwoordde:]

“De reis is naar behoren verlopen. De tocht was niet te vermoeiend en ik heb geen honger geleden.”

En de Bhagavat richtte zich tot de Eerwaarde Ananda en zei:

“Wil je, Ananda, een slaappleaats voorzien voor deze pas aangekomen monnik.”

Door het verzoek van de Bhagavat om een slaappleaats te voorzien voor de Eerwaarde Sona, was de Eerwaarde Ananda van mening dat het de bedoeling was van de Bhagavat om hem een onderkomen te geven in het zelfde verblijf als dit van de Verhevene. En hij voorzag een slaappleaats in dezelfde verblijfplaats als van de Bhagavat.

Nadat de Bhagavat het grootste deel van de nacht in openlucht had doorgebracht, waste hij zijn voeten en ging zijn verblijfplaats binnen. En nadat ook de Eerwaarde Sona het grootste deel van de nacht in openlucht had doorgebracht, waste hij zijn voeten en ging eveneens zijn verblijfplaats binnen.

Toen de Bhagavat 's morgenvroeg opstond zegde hij tegen de Eerwaarde Sona:

“Moge de Leer zo inzichtelijk duidelijk voor je zijn dat je het aan de monniken kunt reciteren.”

“Dat zal ik doen, Heer”, zei de Eerwaarde Sona en hij reciteerde met veel animo de zestien hoofdstukken van de Atthakavagga. ⁷²⁹

En de Bhagavat, onder de indruk van de voordracht van de Eerwaarde Sona sprak volgende woorden:

“Goed, uitzonderlijk goed, Eerwaarde Sona. Je hebt de verzen van de Atthakavagga voorbeeldig geleerd; je hebt de teksten uitstekend overwogen en ze eveneens voortreffelijk herinnerd. Je hebt ze verder prachtig gedeclameerd, zeer duidelijk en zondere enige aarzeling. Dat maakt de betekenis van de vagga buitengewoon verstaanbaar.”

En de Bhagavat ging verder:

“Monnik, hoeveel jaar ben je geordonneerd?”

“Eén jaar, Heer”, antwoordde de Eerwaarde Sona.

“Waarom, Monnik, heb je daarvoor zo lang gewacht?”

“Ik had al een hele tijd de waardeloosheid van verlangen gezien, Heer, maar het leven van de huisman met zijn gebondenheid en verplichtingen ⁷³⁰ weerhield me.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *Wie de nadelen van de Wereld van de Vormen gezien heeft; ⁷³¹
Wie inzicht in de Waarheid verworven heeft; ⁷³²
Wie zonder hechting is; ⁷³³
Zulk edel man verheugt zich niet in het slechte; ⁷³⁴
Hij vindt geen vreugde in het kwade! ⁷³⁵ •*

V.7 OVER REVATA (47)

(Revata Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Kankharevata—Revata de Twijfelaar—⁷³⁶ met gekruiste benen en rechte rug in de omgeving van de Bhagavat, met zijn aandacht gericht op de staat van zuiverheid die het overwinnen van twijfel ⁷³⁷ met zich brengt.

En de Bhagavat zag de Eerwaarde Kankharevata daar met gekruiste benen en rechte rug zitten met zijn aandacht gericht op de staat van zuiverheid die het overwinnen van twijfel met zich brengt. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Alle twijfels die bestaan in deze wereld of in de volgende, ⁷³⁸*

Twijfels over zichzelf of twijfels over anderen: ⁷³⁹

Wie mediteert ⁷⁴⁰ vernietigt alle twijfels—⁷⁴¹

Door zijn ijver ⁷⁴² omhelst hij het heilige leven! ⁷⁴³ •

V.8 OVER ANANDA (48)
(Ananda Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Bamboebos (Veluvana) bij de Eekhoorn Voederplaats (Kalandakanivapa).

Op dat moment, op de dag van Uposatha, omgordde de Eerwaarde Ananda 's ochtends zijn gewaad, nam zijn bedelnap en monnikspij en begaf zich naar Rajagaha om voedsel te bedelen.

Toen Devadatta de Eerwaarde Ananda in Rajagaha om voedsel zag bedelen, benaderde hij hem en zei:

*“Vanaf vandaag, vriend Ananda, zal ik uposatha houden apart van de Verhevene en apart van de Sangha. Verder zal ik vanaf nu het reilen en zeilen van de Sangha op mij nemen.”*⁷⁴⁴

Nadat de Eerwaarde Ananda zijn pindapata in Rajagaha beëindigd had en zijn maaltijd genomen had begaf hij zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal bij de Bhagavat aangekomen groette hij Hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten sprak hij de Bhagavat als volgt toe:

“Nadat ik mij in de voormiddag aangekleed had, mijn bedelnap en monnikspij genomen en me naar Rajagaha begeven had om voedsel te bedelen, benaderde Devadatta mij en zei het volgende:

“Vanaf vandaag, vriend Ananda, zal ik uposatha houden apart van de Bhagavat en apart van de Sangha. Verder zal ik vanaf nu het reilen en zeilen van de Sangha op mij nemen.”

En de Eerwaarde Ananda voegde eraan toe:

“Vandaag, Heer, zal Devadatta de Sangha splitsen,⁷⁴⁵ uposatha houden en het reilen en zeilen van de Sangha op zich nemen.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *Voor een goed mens is het gemakkelijk om het goede te doen;*⁷⁴⁶
*Voor een slecht mens is het moeilijk om het goede te doen.*⁷⁴⁷
- Voor een slecht mens is het gemakkelijk om het slechte te doen;*⁷⁴⁸
*Voor de edelen (ariyas) is het moeilijk om het slechte te doen.*⁷⁴⁹ •

V.9 BESCHIMPING (49)
(Saddhayamana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens was de Bhagavat op doorreis in Kosala samen met een grote schare monniken. Op datzelfde moment maakte een groep jongeren in de directe nabijheid van de Bhagavat groot kabaal. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Leeghoofden die zich de air van een wijze aanmeten, ⁷⁵⁰
Maar slechts lawaaiërige windbuilen zijn. ⁷⁵¹
Zij maken veel heisa ⁷⁵²
Maar beseffen niet wat hen leidt! ⁷⁵³ •*

V.10 KLEINE PANTHAKA (50)
(Panthaka Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Culapanthaka ⁷⁵⁴ met gekruiste benen en rechte rug in de omgeving van de Bhagavat, met zijn aandacht gericht op hetgeen zich van moment-tot-moment aan hem presenteerde. ⁷⁵⁵

En de Bhagavat zag de Eerwaarde Culapanthaka daar met gekruiste benen en rechte rug zitten met zijn aandacht gericht op hetgeen zich van moment-tot-moment aan hem presenteerde. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Het lichaam getemd; de geest getemd ⁷⁵⁶
—Of hij nu staat, zit of ligt— ⁷⁵⁷*

Een monnik die zijn aandacht met volharding vestigt ⁷⁵⁸

Zal uiteindelijk trapsgewijs zijn doel bereiken. ⁷⁵⁹

Eenmaal het doel bereikt ⁷⁶⁰

Maakt hij zich onzichtbaar voor de koning van de dood! ⁷⁶¹ •

VI. JACCANDHAVAGGA

— HET HOOFDSTUK OVER BLIND ZIJN —

VI.1 AFSTAND VAN LEVENSKRACHT (51)

(Ayusama-osajjana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Vesali in de Pagodehall ⁷⁶² in het Mahavana—het Grote Bos. ⁷⁶³

Nadat de Bhagavat zich 's ochtends met zijn gewaad had omgord en zijn bedelnap en monnikspij genomen had ging hij Vesali binnen voor het bedelen van voedsel. Eenmaal teruggekeerd van zijn pindapata nam hij zijn maaltijd tot zich en richtte zich tot de Eerwaarde Ananda met volgend verzoek: ⁷⁶⁴

“Wil je de zitmat meenemen, Ananda. Ik wil me naar het Capala-heiligdom ⁷⁶⁵ begeven om daar de dag door te brengen.”

“Dat zal ik doen, Heer”, zei de Eerwaarde Ananda instemmend tot de Bhagavat en nadat hij de zitmat had genomen volgde hij de Bhagavat op de voet.

En de Bhagavat begaf zich naar de plaats waar zich het Capala-heiligdom bevond. Eenmaal daar aangekomen zette hij zich neer op de Hem toegewezen plaats. Eenmaal gezeten sprak Hij de Eerwaarde Ananda als volgt toe:

“Verrukkelijk is Vesali, Ananda. Verrukkelijk zijn haar heiligdommen—het Udena-heiligdom; het Gotamaka-heiligdom; het Sattamba-heiligdom; het Bahuputta-heiligdom; het Sarandada-heiligdom. Verrukkelijk is het Capala-heiligdom! ⁷⁶⁶

Wie ook de Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht (cattari idhipada) ⁷⁶⁷ ontwikkeld heeft; uitgebouwd; ze tot een nuttig instrument gemaakt; geobjectiveerd heeft; gegrondvest; samengevoegd en in zichzelf gerealiseerd heeft; kan indien hij dat zou wensen, een eon ⁷⁶⁸ of nóg ouder worden in deze wereld.

Het is de Tathagata, ⁷⁶⁹ Ananda, die deze Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht ontwikkeld heeft; uitgebouwd; ze tot een nuttig instrument gemaakt; geobjectiveerd heeft; gegrondvest; samengevoegd en in zichzelf gerealiseerd heeft. En indien hij dat zou wensen zou Hij een eon of nog ouder kunnen worden in deze wereld.”

Maar de Eerwaarde Ananda verstond de nochtans duidelijke hint van de Bhagavat niet. Hij verzuimde het om het juiste antwoord te geven op de (uitmodigende) woorden van de Bhagavat, namelijk:

“Moge de Bhagavat een eon of nog langer in deze wereld blijven! Moge Hij een eon of nog langer hier blijven voor het welzijn van vele mensen; voor het geluk van velen; uit mededogen met de mensen; tot voorspoed, tot zegen van mensen en goden.”

Het leek er op of de geest van Ananda door Mara beneveld was.

Voor de tweede maal sprak de Bhagavat de Eerwaarde Ananda toe:

“Verrukkelijk is Vesali, Ananda. Verrukkelijk zijn haar heiligdommen—het Udena-heiligdom; het Gotamaka-heiligdom; het Sattamba-heiligdom; het Bahuputta-heiligdom; het Sarandada-heiligdom. Verrukkelijk is het Capala-heiligdom!

Wie ook de Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht (cattari iddhipada) ontwikkeld heeft; uitgebouwd; ze tot een nuttig instrument maakt; geobjectiveerd heeft; gegrondvest; samengevoegd en in zichzelf gerealiseerd heeft; kan indien hij dat zou wensen, een eon of nóg ouder worden in deze wereld.

Het is de Tathagata, Ananda, die deze Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht ontwikkeld heeft; uitgebouwd; ze tot een nuttig instrument gemaakt; geobjectiveerd heeft; gegrondvest; samengevoegd en in zichzelf gerealiseerd heeft. En indien hij dat zou wensen zou Hij een eon of nog ouder kunnen worden in deze wereld.”

Maar de Eerwaarde Ananda verstond de nochtans duidelijke hint van de Bhagavat niet. Hij verzuimde het om het juiste antwoord te geven op de (uitmodigende) woorden van de Bhagavat, namelijk:

“Moge de Bhagavat een eon of nog langer in deze wereld blijven! Moge Hij een eon of nog langer hier blijven voor het welzijn van vele mensen; voor het geluk van velen; uit mededogen met de mensen; tot voorspoed, tot zegen van mensen en goden.”

Het leek er op of de geest van Ananda door Mara beneveld was.

En ook een derde maal sprak de Bhagavat de Eerwaarde Ananda op dezelfde manier toe:

“Verrukkelijk is Vesali, Ananda. Verrukkelijk zijn haar heiligdommen—het Udena-heiligdom; het Gotamaka-heiligdom; het Sattamba-heiligdom; het Bahuputta-heiligdom; het Sarandada-heiligdom. Verrukkelijk is het Capala-heiligdom!

Wie ook de Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht (cattari idhipada) ontwikkeld heeft; uitgebouwd; ze tot een nuttig instrument maakt; geobjectiveerd heeft; gegrondvest; samengevoegd en in zichzelf gerealiseerd heeft; kan indien hij dat zou wensen, een eon of nóg ouder worden in deze wereld.

Het is de Tathagata, Ananda, die deze Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht ontwikkeld heeft; uitgebouwd; ze tot een nuttig instrument gemaakt; geobjectiveerd heeft; gegrondvest; samengevoegd en in zichzelf gerealiseerd heeft. En indien hij dat zou wensen zou Hij een eon of nóg ouder kunnen worden in deze wereld.”

Maar de Eerwaarde Ananda verstond de nochtans duidelijke hint van de Bhagavat niet. Hij verzuimde het om het juiste antwoord te geven op de (uitnodigende) woorden van de Bhagavat, namelijk:

“Moge de Bhagavat een eon of nog langer in deze wereld blijven! Moge Hij een eon of nog langer hier blijven voor het welzijn van vele mensen; voor het geluk van velen; uit mededogen met de mensen; tot voorspoed, tot zegen van mensen en goden.”

Het leek er op of de geest van Ananda door Mara beneveld was.

Toen richtte de Bhagavat zich tot de Eerwaarde Ananda en zegde hem:

“Ga weg, Ananda, en doe wat je denkt dat je moet doen.”

“Dat zal ik doen, Heer!” zei de Eerwaarde Ananda en hij stond op, groette de Bhagavat, draaide rechts om Hem heen en ging in de nabije omgeving aan de voet van een boom zitten.

Kort nadat de Eerwaarde Ananda vertrokken was kwam Mara, de kwaadwillige, naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal daar aangekomen, ging hij respectvol terzijde staan en sprak volgende woorden:

“Ga nu het parinibbana binnen, Heer. ⁷⁷⁰ Bhagavat, ga nu naar die goede bestemming waar je volledig uitdooft. ⁷⁷¹ Het is nu het moment voor de Bhagavat om het bestaan te verlaten. Zelf heb je immers ooit volgende uitspraak gedaan: “Nooit, Mara, nooit zal ik het uiteindelijke nibbana (parinibbana) binnengaan vooraleer mijn monniken ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Vooraleer ze de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun Meester zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Vooraleer ze in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

“Op dit moment, Heer, beschikt de Bhagavat over monniken die ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Die de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun Meester zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Die in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

‘Ga nu het parinibbana binnen, Heer. Bhagavat, ga nu naar die goede bestemming waar je volledig uitdooft. Het is nu het moment om het bestaan te verlaten. Zelf heb je immers ooit volgende uitspraak gedaan: “Nooit, Mara, nooit zal ik het uiteindelijke nibbana (parinibbana) binnengaan vooraleer mijn nonnen (bhikkhunis) ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Vooraleer ze de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun meesters zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Vooraleer ze in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

“Op dit moment, Heer, beschikt de Bhagavat over nonnen die ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Die de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun meesters zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Die in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

“Ga nu het parinibbana binnen, Heer. Bhagavat, ga nu naar die goede bestemming waar je volledig uitdooft. Het is nu het moment om het bestaan te verlaten. Zelf heb je immers ooit volgende uitspraak gedaan: “Nooit, Mara, nooit zal ik het uiteindelijke nibbana (parinibbana) binnengaan vooraleer mijn mannelijke lekenvolgelingen (upasakas) ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Vooraleer ze de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun meesters zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Vooraleer ze in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

“Op dit moment, Heer, beschikt de Bhagavat over mannelijke lekenvolgelingen die ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Die de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun meesters zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Die in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

“Ga nu het parinibbana binnen, Heer. Bhagavat, ga nu naar die goede bestemming waar je volledig uitdooft. Het is nu het moment om het bestaan te verlaten. Zelf heb je immers ooit volgende uitspraak gedaan: “Nooit, Mara, nooit zal ik het uiteindelijke nibbana (parinibbana) binnengaan vooraleer mijn vrouwelijke lekenvolgelingen (upasikas) ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Vooraleer ze de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun meesters zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Vooraleer ze in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

“Op dit moment, Heer, beschikt de Bhagavat over vrouwelijke lekenvolgelingen die ervaren; getraind; vertrouwensvol; rust nemend na de inspanning; vaardig; met inzicht in de Dhamma; de weg lopend in overeenstemming met de Dhamma; correct in hun beoefening en in hun gedrag zijn. Die de Dhamma zoals ze het geleerd hebben van hun meesters zelf kunnen onderwijzen; beschrijven; voorbrengen; onthullen; uitleggen; volkomen duidelijk maken; maar ook in staat zijn om door hun kennis elk misverstand dat over de Dhamma kan oprijzen te weerleggen. Die in staat zijn om deze wonderlijke Dhamma te onderwijzen.”

“Ga nu het parinibbana binnen, Heer. Bhagavat, ga nu naar die goede bestemming waar je volledig uitdooft. Het is nu het moment om het bestaan te verlaten. Zelf heeft de Bhagavat ooit volgende uitspraak gedaan: “Nooit, Mara, nooit zal ik het uiteindelijke nibbana (parinibbana) binnengaan vooraleer dit heilige leven (brahmacariya) zal floreren; zal vruchten dragen; zich zal verspreiden; in het bezit komen van de mensheid en verkondigd worden onder goden en mensen.

Op dit moment, Heer floreert dit heilige leven; draagt vruchten; verspreidt het zich; komt in het bezit van de mensheid en wordt verkondigd onder goden en mensen. Ga nu het parinibbana binnen, Heer. Bhagavat, ga nu naar die goede bestemming waar je volledig uitdooft. Het is nu het moment om het bestaan te verlaten.”

Nadat Mara deze woorden gesproken had, zei de Bhagavat het volgende:

“Je hoeft geen angst te hebben, Mara. De Tathagata zal binnen afzienbare tijd het parinibbana binnengaan. Te tellen vanaf nu zal de Tathagata het uiteindelijke nibbana binnengaan.”

En op datzelfde ogenblik gaf de Bhagavat, aandachtig en helder bewust ⁷⁷² het verlangen naar een lang leven op. ⁷⁷³ En nadat de Bhagavat het verlangen naar een lang leven had opgegeven beefde de aarde en angst-aanjagende donderslagen weergalmden door de hemel. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *De Wijze deed afstand van zijn verlangen naar 'worden', ⁷⁷⁴
Dat het meetbare en het onmeetbare voortbrengt. ⁷⁷⁵
Door inwendig vredig en geconcentreerd te zijn ⁷⁷⁶
Verbrak hij het pantser van zijn eigen 'worden'. ⁷⁷⁷ •*

VI.2 AFZONDERING (52)

(Patisalla Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi, in het Pubbarama in het huis van de moeder van Migara.

Nadat de Bhagavat bij valavond uit zijn diepe meditatie was opgerezen zette hij zich neer in het portiek. En koning Pasenadi van Kosala begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zat. Eenmaal daar aangekomen groette hij Hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer.

Op datzelfde moment kwamen er zeven asceten met lang geklit haar voorbij de plaats waar de Bhagavat zich bevond, maar ook zeven Jains, ⁷⁷⁸ zeven Acelakas—naakte asceten, ⁷⁷⁹ zeven Ekasatakas—asceten die slechts één gewaad droegen, ⁷⁸⁰ en zeven Paribbajakas—rondtrekkende asceten met lang haar en lange vingernagels ⁷⁸¹ die hun rekwisieten in een zak aan een draagstok met zich droegen.

En toen koning Pasenadi deze zeven asceten met lang geklit haar, de zeven Jains, de zeven Acelakas, de zeven Ekasatakas en de zeven Paribbajaka zag, die voorbij de plaats kwamen waar de Bhagavat zich bevond, rees hij op van zijn zitplaats, legde zijn bovenkleed over één schouder, waarbij de andere schouder onbedekt bleef, knielde met zijn rechterknie tot aan de grond, boog met gevouwen handpalmen in de richting van de asceten en maakte zich bij de groep asceten bekend door driemaal volgende woorden te herhalen: “Ik ben, Eerwaarden, koning Pasenadi van het koninkrijk Kosala.”

Nadat de zeven asceten met lang geklit haar, de zeven Jains, de zeven Acelakas, de zeven Ekasatakas en de zeven Paribbajakas voorbij gegaan waren ging hij opnieuw naar de Bhagavat toe. Daar aangekomen groette hij Hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Eenmal gezeten sprak hij de Bhagavat als volgt toe:

“Zijn er, Heer, onder deze asceten sommigen die het arahantschap verworven hebben of het pad dat naar het arahantschap leidt betreden hebben?”

“Majesteit, lastig moet zijn het voor u, die als huisman van de heerlijkheden van het leven geniet, zoals van het parfum van sandelhout uit Kasi; ⁷⁸² die geparfumeerde bloemenkransen draagt en in het bezit bent van goud en zilver; om te onderkennen of er onder deze asceten sommigen zijn die het arahantschap verworven hebben of het pad dat naar het arahantschap leidt betreden hebben.

Slechts door met hen samen te leven, Majesteit, kan men hun deugdzaamheid onderkennen. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.

Slechts door met hen samen te leven, Majesteit, kan men hun integriteit beoordelen. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.

Slechts in moeilijke omstandigheden, Majesteit, komt men hun geduld te weten. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.

Slechts door met hen te praten, Majesteit, kan men hun inzicht leren kennen. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.”

[En koning Pasenadi sprak volgende woorden tot de Bhagavat:]

“Prachtig, Heer. Buitengewoon Heer; zijn de woorden die door u uitgesproken zijn.”

“Majesteit, lastig moet het zijn voor u, die als huisman van de heerlijkheden van het leven geniet, die omringd is van zonen; die geniet van het parfum van sandelhout uit Kasi; die geparfumeerde bloemenkransen draagt en die in het bezit bent van goud en zilver; om te onderkennen of er onder deze asceten sommigen zijn die het arahantschap verworven hebben of het pad dat naar het arahantschap leidt betreden hebben.

Slechts door met hen samen te leven, Majesteit, kan men hun deugdzaamheid onderkennen. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.

Slechts door met hen samen te leven, Majesteit, kan men hun integriteit ontdekken. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.

Slechts in moeilijke omstandigheden, Majesteit, komt men hun geduld te weten. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.

Slechts door met hen te praten, Majesteit, kan men hun inzicht leren kennen. En dit bespeurt men niet vlug. Het vereist een hele tijd om dit te

onderscheiden. Het vraagt veel aandacht, geen laksheid; het vergt wijsheid, geen onzinnigheid.”

[En koning Pasenadi sprak volgende woorden tot de Bhagavat:]

“Deze mannen, Heer, zijn mijn spionnen, ⁷⁸³ mijn verkenners. Zij keren terug nadat zij het land grondig verkend hebben. Wat door hen ontdekt wordt, handel ik later af. Wanneer ze het vuil en de modder van hun lijven geschrobd hebben en zich gebaad en gezalfd hebben, hun haar en baarden hebben bijgesneden en zich in witte kledij gehuld, ⁷⁸⁴ zullen zij begiftigd worden met en voorzien worden van de vijf soorten zintuiglijk genot.” ♣

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*• Men moet zich niet voor alles engageren; ⁷⁸⁵
Men moet niet ieders huurling (willen) zijn; ⁷⁸⁶
Men moet zich niet van een ander afhankelijk maken. ⁷⁸⁷
Je kan van de Dhamma geen handeltje maken! ⁷⁸⁸ ♣*

VI.3 REFLECTIE (53)
(Paccavekkhana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment overdacht de Bhagavat de vele slechte en onheilzame geestestoestanden⁷⁸⁹ die hij achter zich gelaten had en hij beschouwde de vele goede en heilzame geestestoestanden⁷⁹⁰ die hij bereikt had door de ontwikkeling van zijn meditatieve capaciteiten.⁷⁹¹ •

Toen de Bhagavat de betekenis overdacht van de vele slechte en onheilzame geestestoestanden die hij achter zich had gelaten en de vele goede en heilzame geestestoestanden beschouwde die hij bereikt had door de ontwikkeling van zijn meditatieve capaciteiten welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*• Wat vroeger was, is er momenteel niet meer;⁷⁹²
Wat er vroeger niet was, is er momenteel wel;⁷⁹³
Het was er niet en zal er ook niet [meer] komen;⁷⁹⁴
En ook nu bestaat het niet.^{795 796} •*

VI.4 AANHANGERS VAN EEN SEKTE (I) (54)

(Apara Lakuntaka Bhaddiya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment kwamen een groot aantal rondtrekkende monniken, samanās, brahmanen en paribbajakas van verschillende sekten Savatthi binnen voor hun bedelronde. Al deze sekten hingen diverse zienswijzen aan.

Deze asceten en brahmanen hadden verschillende opinies, visies, aspiraties en voorkeuren. Zo beweerden sommigen dat de wereld eeuwig is en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Anderen daarentegen beweerden dat de wereld niet eeuwig is en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Nog anderen beweerden dat de wereld eindig is en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat de wereld oneindig is, dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat lichaam en geest één zijn, en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat lichaam en geest niet één zijn, en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Sommigen beweerden dat de Tathagata opnieuw tot bestaan komt ná zijn dood, dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat de Tathagata niet meer tot bestaan komt ná zijn dood en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat de Tathagata ná zijn dood zowel wél als niet meer tot bestaan komt en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of nog verder dat de Tathagata ná zijn dood noch wel noch niet meer tot bestaan komt en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals.⁷⁹⁷

Deze twistzieke, vechtlustige, bekvechtende monniken kwetsten elkaar met scherpe woorden door te verklaren: 'de waarheid (Dhamma) is zó; de waarheid is niet zó; de waarheid is niet zó, de waarheid is zó'.

Toen omgorden een aantal bhikkhus zich 's ochtends met hun gewaad voor hun pindapata in Savatthi. Zij namen hun bedelnappen en monnikspijen en gingen de stad binnen. Wanneer ze terugkeerden van hun bedelronde en hun maaltijd beëindigd hadden begaven ze zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroetten zij de Bhagavat respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal gezeten spraken zij tot de Bhagavat als volgt:

“Toen kwamen een groot aantal rondtrekkende monniken, samanās, brahmanen en paribbajakas van verschillende sekten Savatthi binnen voor hun bedelronde. Al deze sekten hingen diverse zienswijzen aan. Deze asceten en brahmanen hadden verschillende opinies, visies, aspiraties en voorkeuren. Zo beweerden sommigen dat de wereld eeuwig is en dat énkél deze

visie wáár is en alle andere visies vals. Anderen daarentegen beweerden dat de wereld niet eeuwig is en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Nog anderen beweerden dat de wereld eindig is en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat de wereld oneindig is, dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat lichaam en geest één zijn, en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat lichaam en geest niet één zijn, en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Sommigen beweerden dat de Tathagata opnieuw tot bestaan komt ná zijn dood, dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat de Tathagata niet meer tot bestaan komt ná zijn dood en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat de Tathagata ná zijn dood zowel wél als niet meer tot bestaan komt en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of nog verder dat de Tathagata ná zijn dood noch wel noch niet meer tot bestaan komt en dat énkél deze visie wáár is en alle andere visies vals.

Deze twistzieke, vechtlustige, bekechtende monniken kwetsen elkaar met scherpe woorden door te verklaren: 'de waarheid (Dhamma) is zó; de waarheid is niet zó; de waarheid is niet zó, de waarheid is zó.'

[De Bhagavat sprak de monniken als volgt toe:]

“Deze rondtrekkende monniken, samanasa, brahmanen en paribbajakas van verschillende sekten zijn blind. Zij gebruiken hun ogen niet. Zij hebben geen inzicht. Zij weten niet wat zinvol is en wat zinloos is. Zij weten niet wat wáár is. Zij weten niet wat onwaar is. Zij weten niet wat juist is. Zij weten niet wat verkeerd is. Zij kennen de Dhamma niet. Zij weten niet van niet-Dhamma is (adhamma). Omdat ze dit alles niet weten verklaren ze: “de waarheid (Dhamma) is zó; de waarheid is niet zó; de waarheid is niet zó, de waarheid is zó.”

Monniken, lang geleden leefde er in deze stad Savatthi een koning. En deze koning riep één van zijn dienaren bij zich en zei: “Jij daar, man, breng alle blindgeborenen van Savatthi hier samen.”

“Dat zal ik doen, Majesteit”, zei de man slaafs en onderdanig tegen de koning. En hij trok de stad Savatthi binnen en verzamelde alle blindgeborenen samen op de plaats waar de koning zich bevond. Toen begaf hij zich naar de koning en zei: “Majesteit, alle blindgeborenen van Savatthi zijn hier aanwezig.”

[En de koning sprak als volgt:]

“Vooruit, toon deze blindgeborenen een olifant”.

“Dat zal ik doen, Majesteit”, zei de man slaafs en onderdanig tegen de koning en hij haalde een olifant en bracht hem vóór de verzamelde blindgeborenen.

“Dit is een olifant”, zei hij zelfverzekerd tot de blindgeborenen, “zó ziet een olifant er uit.”

Aan sommige blindgeborenen liet hij het hoofd van de olifant voelen en zei: “zó ziet een olifant er uit”. Aan andere blindgeborenen liet hij een voet van de olifant voelen en zei: “zó ziet een olifant er uit”. Aan nog anderen liet hij de rug van de olifant voelen en zei: “zó ziet een olifant er uit”. Nog anderen liet hij de staart van de olifant voelen en zei: “zó ziet een olifant er uit”.

En nog andere blindgeborenen toonde hij zelfverzekerd de slurf, de romp, een oor, de slagtrand...

Nadien begaf de man die de [verschillende onderdelen van de] olifant aan de blindgeborenen had laten voelen zich opnieuw naar de plaats waar de koning zich bevond en zei deemoedig:

“Ik heb de olifant getoond aan de blindgeborenen, Majesteit. Doe nu wat je nodig acht.”

Toen begaf de koning zich naar de plaats waar de blindgeborenen verzameld waren. Daar aangekomen stelde hij volgende vraag:

“Blindgeborenen, hebben jullie de olifant gezien?”

“Ja, Majesteit”, antwoordden de blindgeborenen, “wij hebben de olifant gezien”.

“Willen jullie me dan eens vertellen hoe een olifant er uit ziet,” vroeg de koning.

De blindgeborenen die het hoofd van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een grote ton.”

De blindgeborenen die de oren van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een platte mand.”

De blindgeborenen die een slagtrand van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een ploegschaar.”

De blindgeborenen die de slurf van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een ploegboom.”

De blindgeborenen die de romp van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een graanschuur.”

De blindgeborenen die een poot van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een pilaar.”

De blindgeborenen die de rug van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een vijzel.”

De blindgeborenen die de staart van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een stamper.”

De blindgeborenen die de kwast van de staart van de olifant hadden gevoeld zeiden: “Een olifant, Majesteit, is als een bezem.”

De blindgeborenen redetwisten heftig met elkaar: “zó is een olifant; zó is een olifant niet; een olifant is niet zó, een olifant is zó” en ze gingen met elkaar op de vuist.

En de koning was opgetogen [over het spektakel dat zich vóór zijn ogen afspeelde].

[En de Bhagavat sprak verder:]

“Op juist dezelfde manier; Monniken, zijn deze rondtrekkende asceten blind. Zij gebruiken hun ogen niet. Zij hebben geen inzicht. Zij weten niet wat zinvol is en wat zinloos is. Zij weten niet wat wáár is. Zij weten niet wat onwaar is. Zij weten niet wat juist is. Zij weten niet wat verkeerd is. Zij kennen de Dhamma niet. Zij weten niet wat niet-Dhamma is (P. adhamma). Omdat ze dit alles niet weten verklaren ze: “de waarheid (Dhamma) is zó; de waarheid is niet zó; de waarheid is niet zó, de waarheid is zó.”⁶

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*• Sommige asceten en brahmanen⁷⁹⁸
Zijn diep gehecht aan hun opinies.⁷⁹⁹
Ze verliezen zich in ruzies en disputen⁸⁰⁰
Omdat ze slechts een deel zien van het geheel!⁸⁰¹ •*

VI.5 AANHANGERS VAN EEN SEKTE (II) (55)
(Dutiyananatiṭṭhiya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment kwamen een groot aantal rondtrekkende monniken, samanas, brahmanen en paribbajakas van verschillende sekten Savatthi binnen voor hun bedelronde. Al deze sekten hingen diverse zienswijzen aan.

Deze asceten en brahmanen hadden verschillende opinies, visies, aspiraties en voorkeuren, zo beweerden sommigen dat het 'zelf'⁸⁰² en de wereld eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Anderen daarentegen beweerden dat het 'zelf' en de wereld niet eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Nog anderen beweerden dat het 'zelf' en de wereld zowel eeuwig als niet-eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf' en de wereld noch eeuwig, noch niet-eeuwig zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf' en de wereld door onszelf geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf' en de wereld door een ander geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Sommigen beweerden dat het 'zelf' en de wereld zowel door onszelf als door een ander geschapen zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of beweerden dat het 'zelf' en de wereld toevallig ontstaan zijn zonder onszelf als schepper en zonder een ander als schepper en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals.

Verder beweerden sommigen dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed⁸⁰³ eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Anderen daarentegen beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed niet eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Nog anderen beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed zowel eeuwig als niet-eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed noch eeuwig, noch niet-eeuwig zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed door onszelf geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed door een ander geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Sommigen beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed zowel door onszelf als door een ander geschapen zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed toevallig ontstaan zijn zonder onszelf als schepper en zonder een ander als schepper en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals.

Deze twistzieke, vechtlustige, bekvechtende monniken kwetsten elkaar met scherpe woorden door te verklaren: 'de waarheid (Dhamma) is zó; de waarheid is niet zó; de waarheid is niet zó, de waarheid is zó'.

Toen omgorden een aantal bhikkhus zich 's ochtends met hun gewaad voor hun pindapata in Savatthi. Zij namen hun bedelnappen en monnikspijen en gingen de stad binnen. Wanneer ze terugkeerden van hun bedelronde en hun maaltijd beëindigd hadden begaven ze zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroetten zij de Bhagavat respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal gezeten spraken zij tot de Bhagavat als volgt:

“Toen kwamen een groot aantal rondtrekkende monniken, samanasa, brahmanen en paribbajakas van verschillende sekten Savatthi binnen voor hun bedelronde. Al deze sekten hingen diverse zienswijzen aan.

Deze asceten en brahmanen hadden verschillende opinies, visies, aspiraties en voorkeuren, zo beweerden sommigen dat het 'zelf' en de wereld eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Anderen daarentegen beweerden dat het 'zelf' en de wereld niet eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Nog anderen beweerden dat het 'zelf' en de wereld zowel eeuwig als niet-eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf' en de wereld noch eeuwig, noch niet-eeuwig zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf' en de wereld door onszelf geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf' en de wereld door een ander geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Sommigen beweerden dat het 'zelf' en de wereld zowel door onszelf als door een ander geschapen zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of beweerden dat het 'zelf' en de wereld toevallig ontstaan zijn zonder onszelf als schepper en zonder een ander als schepper en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals.

Verder beweerden sommigen dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Anderen daarentegen beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed niet eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Nog anderen beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed zowel eeuwig als niet-eeuwig zijn en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed noch eeuwig, noch niet-eeuwig zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed door onszelf geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed door een ander geschapen zijn, en dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Sommigen beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed zowel door onszelf als door een ander geschapen zijn, dat énkkel deze visie wáár is en alle andere visies vals. Of beweerden dat het 'zelf', de wereld, geluk en leed toevallig ontstaan zijn

zonder onszelf als schepper en zonder een ander als schepper en dat énkelt deze visie wáár is en alle andere visies vals.

Deze twistzieke, vechtlustige, bekvechtende monniken kwetsten elkaar met scherpe woorden door te verklaren: 'de waarheid (Dhamma) is zó; de waarheid is niet zó; de waarheid is niet zó, de waarheid is zó.'

[De Bhagavat sprak de monniken als volgt toe:]

“Deze rondtrekkende monniken, samanasa, brahmanen en paribbajakas van verschillende sekten zijn blind. Zij gebruiken hun ogen niet. Zij hebben geen inzicht. Zij weten niet wat zinvol is en wat zinloos is. Zij weten niet wat wáár is. Zij weten niet wat onwaar is. Zij weten niet wat juist is. Zij weten niet wat verkeerd is. Zij kennen de Dhamma niet. Zij weten niet wat niet-Dhamma is (P. adhamma). Omdat ze dit alles niet weten verklaren ze: “de waarheid (Dhamma) is zó; de waarheid is niet zó; de waarheid is niet zó, de waarheid is zó.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde weldé—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• Sommige asceten en brahmanen ⁸⁰⁴

Zijn diep gehecht aan hun opinies. ⁸⁰⁵

Ze verdrinken in het midden van de stroom ⁸⁰⁶

Omdat ze geen vaste voet ⁸⁰⁷ aan de grond krijgen! ⁸⁰⁸ •

VI.6 AANHANGERS VAN EEN SEKTE (III) (56)

(Tatiyananatitthiya Sutta)

De tekst van deze sutta is compleet identiek aan de vorige. Enkel de geïnspireerde uitspraak van de Boeddha verschilt. Deze udana luidt als volgt:

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *De mensheid is gehecht aan het geloof dat het 'ik' de schepper is* ⁸⁰⁹
Of aan het geloof dat een 'ander' de schepper is. ⁸¹⁰
Wie de dwaling hiervan niet begrijpt ziet de pijn niet ⁸¹¹
Maar wie deze pijn gezien en uitgetrokken heeft ⁸¹²
Begrijpt dat het 'ik' niet de schepper is ⁸¹³
Evenmin als een 'ander' de schepper is. ⁸¹⁴
Deze mensheid is bezeten van hoogmoed, ⁸¹⁵
Geketend door verwaandheid, vastgeklonken in eigendunk. ⁸¹⁶
Door arrogant opinies te ventileren ⁸¹⁷
Kan de mensheid samsara niet overstijgen! ⁸¹⁸ •

VI.7 OVER SUBHUTI (57)

(Subhuti Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

In die tijd zat de Eerwaarde Subhuti niet ver verwijderd van de Verhevene, met gekruiste benen en rechte rug, terwijl hij een meditatieve concentratie van gedachteloze absorptie⁸¹⁹ bereikte.

De Bhagavat zag de Eerwaarde Sariputta daar zitten, niet ver van hem verwijderd, met gekruiste benen en rechte rug, terwijl hij een meditatieve concentratie van gedachteloze absorptie bereikte. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie afdwalende gedachten heeft uitgedreven,⁸²⁰
Compleet in zichzelf heeft afgesneden⁸²¹
Overwint hechting en ziet het vormloze.⁸²²
Nadat hij aan de vier bindingen⁸²³ ontsnapt is
Zal hij nooit meer tot 'worden' komen.⁸²⁴ •*

VI.8 DE COURTISANE (58)

(Ganika Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Bamboebos (Veluvana) bij de Eekhoorn Voederplaats (Kalandakanivapa).

Op dat moment waren er in Rajagaha twee mannen die hun hart verloren hadden aan één of andere courtisane en diep verliefd op haar waren. Beide heren ruzieden, argumenteerden, redetwisten en vielen elkaar aan met troffels, met aardkluiten, met stokken en zwaarden. Ze leken bereid om de dood te omarmen respectievelijk om elkaar de doodsteek toe te brengen.

Toen omgorden een aantal bhikkhus zich 's ochtends met hun gewaad voor hun pindapata in Savatthi. Ze namen hun bedelnap en monnikspij en gingen de stad binnen. Wanneer de bedeltocht beëindigd was en nadat ze hun maaltijd genomen hadden gingen ze naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroetten ze de Bhagavat respectvol en gingen eerbiedig terzijde zitten. Eenmaal gezeten zegden zij het volgende:

“Op dit moment zijn er in Rajagaha twee mannen die hun hart verloren hebben aan een of andere courtisane en diep verliefd op haar zijn. Beide heren ruziën, argumenteren, redetwisten en vallen elkaar aan met troffels, met aardkluiten, met stokken en zwaarden. Ze lijken bereid om de dood te omarmen, respectievelijk om elkaar de doodsteek toe te brengen.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *Wat veroverd is of wat veroverd kan worden [aan zintuiglijk genot]* ⁸²⁵
  - Is verstopt onder een laag stof*
  - Voor een zwak persoon die een valse profeet volgt.* ⁸²⁶
  - [Er zijn twee uitersten:]* ⁸²⁷
  - Het ene uiterste is:* ⁸²⁸
    - Iemand voor wie het cultiveren van precepten*
    - En beoefening evenals het volgen van het heilige leven*
    - De essentie uitmaakt.* ⁸²⁹
    - Het andere uiterste is:* ⁸³⁰
      - Iemand die geen graten ziet*
      - In het najagen van zintuiglijk genot.* ⁸³¹
      - Beide uitersten laten de begraafplaatsen uitdijen* ⁸³²
      - En begraafplaatsen doen [foutieve] opinies aanzwellen.* ⁸³³
      - Wie dit [beide uitersten] niet begrijpt hecht zich*

*óf vast aan zintuigijk genot,
óf schiet het doel voorbij door strenge ascese.* ⁸³⁴

Maar zij die dit begrijpen ⁸³⁵
[d.i. het begrip van de ellende die beide uitersten met zich brengen]
En daardoor geen van beide uitersten aanhangen
En er ook niet naar verlangen— ⁸³⁶
Voor hen valt er geen werveling
Door de cyclus [van ontstaan en vergaan] meer te beschrijven! ⁸³⁷ ♣

VI.9 GELIJK MOTTEN IN DE VLAM (59)

(Adhipataka Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment zat de Bhagavat in openlucht. Het was een donkere nacht en men had olielampen aangestoken.

Daardoor vlogen een groot aantal motten rond die olielampen hun einde tegemoet: zij vlogen recht naar hun ongeluk, naar hun verderf, naar hun vernietiging.

En de Bhagavat zag hoe deze motten hun einde tegemoet vlogen, recht naar hun ongeluk, naar hun verderf, naar hun vernietiging. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Halsoverkop lopen ze door elkaar maar bereiken de essentie niet.* ⁸³⁸

Steeds opnieuw ketenen ze zichzelf ⁸³⁹

Als motten vliegen ze in de olielamp— ⁸⁴⁰

Waarachtig, sommigen bouwen hun huis

Op hetgeen ze gezien en gehoord hebben! ⁸⁴¹ •

VI.10 VERSCHIJNINGEN (60)
(Uppajjanti Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Toen begaf de Eerwaarde Ananda zich naar de plaats waar de Verheven verbleef. Eenmaal daar aangekomen begroette hij Hem respectvol en zette zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten sprak de Eerwaarde Ananda de Bhagavat toe:

“Zolang, Heer, als de arahants, de volkomen ontwaakten ⁸⁴² niet verschijnen in de wereld, zolang zullen de rondtrekkende asceten ⁸⁴³ gerespecteerd worden, geëerbiedigd, bewonderd en geprezen; en zullen ze overvloedig de rekwisieten van de monniken—namelijk monnikspijen, bedelvoedsel, slaappleaatsen en geneesmiddelen in geval van ziekte—ontvangen.

Wanneer echter de arahants, de volkomen ontwaakten in de wereld verschijnen zullen de rondtrekkende asceten niet meer gerespecteerd, geëerbiedigd, bewonderd en geprezen worden; en zullen ze niet meer overvloedig de rekwisieten van de monniken—namelijk monnikspijen, bedelvoedsel, slaappleaatsen en geneesmiddelen in geval van ziekte—ontvangen.

Heer, U wordt nu gerespecteerd, geëerbiedigd, bewonderd en geprezen; en U en de Sangha ontvangen overvloedig de rekwisieten van de monniken—namelijk monnikspijen, bedelvoedsel, slaappleaatsen en geneesmiddelen in geval van ziekte.”

“Zo is het, Ananda, [zei de Bhagavat] zolang de arahants, de volkomen ontwaakten niet verschijnen in de wereld, zullen de rondtrekkende asceten gerespecteerd worden, geëerbiedigd, bewonderd en geprezen; en zullen ze overvloedig de rekwisieten van de monniken—namelijk monnikspijen, bedelvoedsel, slaappleaatsen en geneesmiddelen in geval van ziekte—ontvangen.

Wanneer echter de arahants, de volkomen ontwaakten in de wereld verschijnen zullen de rondtrekkende asceten niet meer gerespecteerd, geëerbiedigd, bewonderd en geprezen worden; en zullen ze niet meer overvloedig de rekwisieten van de monniken—namelijk monnikspijen, bedelvoedsel, slaappleaatsen en geneesmiddelen in geval van ziekte—ontvangen.

Nu worden de Tathagata en de Sangha gerespecteerd, geëerbiedigd, bewonderd en geprezen; en zij ontvangen overvloedig de rekwisieten van de

monniken—namelijk monnikspijen, bedelvoedsel, slaappleaatsen en geneesmiddelen in geval van ziekte.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Het licht van de glimworm wordt gezien* ⁸⁴⁴
Tot het moment van zonsopgang. ⁸⁴⁵
Door de stralen van het ochtendglorē ⁸⁴⁶
Dooft het licht van de glimworm en straalt niet meer. ⁸⁴⁷
Zo vergaat het ook met het licht van de sekteleiders: ⁸⁴⁸
Zolang er geen volkomen ontwaakten in de wereld verschijnen, ⁸⁴⁹
Worden filosofen en hun volgelingen ⁸⁵⁰ *niet gezuiverd—* ⁸⁵¹
Wie vasthoudt aan verkeerde visies ontsnapt niet aan dukkha! ⁸⁵² •

VII. CULAVAGGA

—HET KLEINE HOOFDSTUK—

VII.1 OVER BHADDIYA (I) (61)

(Pathamabhaddiya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment instrueerde, verblijdde, animeerde en verheugde de Eerwaarde Sariputta de Eerwaarde Bhaddiya, gemeenzaam de Dwerg genoemd,⁸⁵³ met een dhammatalk.

Op deze manier geïnstrueerd, verblijd, geanimeerd en verheugd door de dhammatalk van de Eerwaarde Sariputta, werd de geest van de Eerwaarde Bhaddiya bevrijd van de mentale vergiften (asavas).

En de Bhagavat bemerkte dat de geest van de Eerwaarde Bhaddiya bevrijd werd van de mentale vergiften door de instruerende, verblijdende, geanimeerde en verheugende dhammatalk van de Eerwaarde Sariputta. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Boven, beneden, op alle plaatsen, totaal bevrijd;⁸⁵⁴*

Zonder focus op 'dit ben ik'.⁸⁵⁵

Aldus gezuiverd steekt hij de stroom over⁸⁵⁶

Die hij nog nooit betrad:

Hij zal nooit meer tot “worden” (bhava) komen!⁸⁵⁷ •

VII.2 OVER BHADDIYA (II) (62)
(Dutiyabhaddiya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment instrueerde, verblijdde, animeerde en verheugde de Eerwaarde Sariputta—die er ten onrechte van overtuigd was dat de Eerwaarde Bhaddiya, gemeenzaam de Dwerg genoemd, nog een leerling was—met een veelvoud aan dhammatalks.

En de Bhagavat bemerkte hoe de Eerwaarde Sariputta—die er ten onrechte van overtuigd was dat de Eerwaarde Bhaddiya nog een leerling⁸⁵⁸ was—hem instrueerde, verblijdde, animeerde en verheugde met een veelvoud aan dhammatalks. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Hij doorbrak de cyclus⁸⁵⁹ en bevrijdde zich van zijn verlangens.⁸⁶⁰
Deze rivier is opgedroogd: hij stroomt niet meer.⁸⁶¹
De cyclus is tot stilstand gekomen.⁸⁶²
Dit, énkél dit, beëindigt dukkha!⁸⁶³ •*

VII.3 ZINTUIGLIJK GENOT (I) (63)
(Kamesu Satta Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment waren de meeste inwoners van Savatthi buitenmatig gehecht aan zintuiglijke verlangens. Zij waren eraan verzadigd, behept, verslaafd, vastgeklonken. Zij waren geabsorbeerd in zintuiglijk genot, als waren zij verteerd door passie.

Toen omgorden een aantal bhikkhus zich 's ochtends met hun gewaad voor hun pindapata in Savatthi. Ze namen hun bedelnap en monnikspij en gingen de stad binnen. Wanneer de bedelronde beëindigd was en nadat ze hun maaltijd genomen hadden gingen ze naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroetten ze de Bhagavat respectvol en gingen eerbiedig terzijde zitten. Eenmaal gezeten zegden zij het volgende:

“De meeste inwoners van Savatthi zijn buitenmatig gehecht aan zintuiglijke verlangens. Zij zijn eraan verzadigd, behept, verslaafd, vastgeklonken. Zij zijn geabsorbeerd in zintuiglijk genot, als zijn ze verteerd door passie.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- *Gehecht aan zintuiglijk genot; gehecht aan zintuiglijke ketens,* ⁸⁶⁴
Zien zij niet het slechte ervan in. ⁸⁶⁵
Waarlijk, zij die gehecht zijn aan de zintuiglijke ketens ⁸⁶⁶
Zullen nooit de grote brede stroom oversteken! ^{867 868} •

VII.4 ZINTUIGLIJK GENOT (II) (64)
(Kamesu Satta Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment waren de meeste inwoners van Savatthi gehecht aan zintuiglijke verlangens. Zij waren eraan verzadigd, behept, verslaafd, vastgeklonken. Zij waren geabsorbeerd in zintuiglijk genot, als waren zij verteerd door passie.

Toen omgorde de Bhagavat 's ochtends zijn gewaad om op pindapata te gaan in Savatthi. Hij nam zijn bedelnap en monnikspij en ging de stad binnen.

En de Bhagavat zat hoe de meeste inwoners van Savatthi gehecht waren aan zintuiglijke verlangens. Zij waren eraan verzadigd, behept, verslaafd, vastgeklonken. Zij waren geabsorbeerd in zintuiglijk genot, als waren zij verteerd door passie. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Verblind door passie zijn ze in het net verstrikt, ⁸⁶⁹
Bedekt met het kleed van begeerte, ⁸⁷⁰
Geketend door de Bloedverwant van de Achtelozen, ⁸⁷¹
Als vissen gevangen in het net ⁸⁷²
Lopen zij naar ouderdom en dood ⁸⁷³
Zoals een zuigend kalf zijn moeder achterna loopt! ⁸⁷⁴ •*

VII.5 BHADDIYA DE DWERF (65)
(Apara Lakuntaka Bhaddiya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment volgde de Eerwaarde Bhaddiya, gemeenzaam de Dwerf genoemd, een aantal monniken die zich naar de plaats begaven waar de Bhagavat zich bevond.

En de Bhagavat zag hoe de Eerwaarde Bhaddiya achter de monniken aanliep, mismaakt, ⁸⁷⁵ afzichtelijk, klein van gestalte, misprezen door de meerderheid van zijn medebroeders.

Wanneer de Bhagavat hem zo zag lopen achter de anderen aan, zei Hij:

“Zien jullie in de verte daar die lelijke monnik aankomen, mismaakt, afzichtelijk, klein van gestalte, misprezen door de meerderheid van zijn medebroeders?”

“Ja, Heer”, antwoordden de monniken.

“Deze eerbiedwaardige monnik, Vrienden, bezit magische kracht. ⁸⁷⁶ Hij heeft veel meesterschap ontwikkeld. ⁸⁷⁷ Het door hem bereikte meditatie-niveau is niet gemakkelijk te bereiken. Door zijn eigen direct inzicht heeft hij—in dit bestaan—het onovertroffen doel van het heilige leven bereikt waarvoor zonen van goede familie het huis verlaten en de thuisloosheid intrekken. Dit heeft hij in zichzelf gerealiseerd en hij verblijft erin.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Vlekkeloos met een witte huid* ⁸⁷⁸

Gaat de éénspakige kar zijn eigen weg. ⁸⁷⁹

Zie de Onverstoorbare zijn weg gaan: ⁸⁸⁰

Hij heeft de stroom afgesneden. ⁸⁸¹

Hij heeft zich van zijn ketens bevrijd! ⁸⁸² •

VII.6 HET EINDE VAN VERLANGEN (66)

(Tanhakkhaya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment zat de Eerwaarde Annasikondanna, ⁸⁸³ niet ver verwijderd van de Bhagavat, met gekruiste benen en rechte rug, met zijn aandacht gericht op de bevrijding die voortspruit uit de vernietiging van begeerte.

En de Bhagavat zag hoe de Eerwaarde Annasikondanna, die niet ver van Hem verwijderd was, met gekruiste benen en rechte rug, zijn aandacht gericht hield op de bevrijding die voortspruit uit de vernietiging van begeerte. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wanneer er geen wortels zijn en er geen aarde is ⁸⁸⁴
Dan zullen er ook geen bladeren zijn, noch lianen. ⁸⁸⁵
De Wijze die zich bevrijd heeft van zijn ketens— ⁸⁸⁶
Wie kan zo iemand misprijzen? ⁸⁸⁷
Als zelfs de goden hem prijzen ⁸⁸⁸
Als zelfs Brahma hem prijst! ⁸⁸⁹ •*

VII.7 HET EINDE VAN PERCEPTIES (67)

(Papancakkhaya Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment overdacht de Bhagavat het loslaten van percepties (P. sanna) en concepten die voortkomen uit proliferatie. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Voor wie er geen proliferatie is van percepties en concepten
en geen stagnatie van samsara ⁸⁹⁰*

Wie alle ketens en obstakels overwonnen heeft— ⁸⁹¹

Waar zulke Muni zonder hunkering ook gaat ⁸⁹²

Hij zal door de wereld met zijn goden niet geminacht worden! ⁸⁹³ •

VII.8 OVER KACCAYANA (68)

(Kaccayana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment zat de Eerwaarde Mahakaccana,⁸⁹⁴ niet ver verwijderd van de Bhagavat, met gekruiste benen en rechte rug, met volkomen aandacht op het lichaam gericht.

En de Bhagavat zag hoe de Eerwaarde Mahakaccana, die niet ver van Hem verwijderd was, met gekruiste benen en rechte rug, zijn aandacht volkomen gericht hield op het lichaam. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Voor wie de aandacht op het lichaam ononderbroken*

Als volgt gevestigd wordt:⁸⁹⁵

“Als er geen kamma meer was geweest,

Dan zou ik niet meer tot 'worden' gekomen zijn;⁸⁹⁶

Als er geen kamma meer zal zijn,

Dan zal ik niet meer tot 'worden' komen”.⁸⁹⁷

Wie zijn aandacht op het lichaam op deze manier ontwikkelt⁸⁹⁸

Zal voortschrijdend zijn verlangens overwinnen!⁸⁹⁹ •

VII.9 DE BRON (69)
(Udapana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord*

Eens, terwijl hij wandelend door het land van de Malla's⁹⁰⁰ reisde met een grote groep monniken, arriveerde de Bhagavat in Thuna, een brahmaans dorp gelegen in het land van de Malla's.

En toen de brahmaanse huismannen van Thuna hoorden "dat de asceet Gotama, die het huis van zijn Sakya-familie verlaten had om de thuisloosheid in te trekken door het land van de Malla's reisde met in zijn kielzog een grote schare monniken, vulden ze de waterput tot aan de rand met gras en kaf om te beletten dat deze kale monniken⁹⁰¹ van hun water zouden drinken."

Toen verliet de Bhagavat de weg en begaf zich naar de voet van een boom en zette zich neer op een voor hem bereide zitplaats. Eenmaal gegeten zei hij tegen Ananda:

"Ananda, zou je me wat water willen brengen van die waterput?"

Toen deze woorden gesproken waren, zei de Eerwaarde Ananda tegen de Bhagavat:

"Die waterput, Heer, is door de brahmaanse huismannen van Thuna tot aan de rand gevuld met gras en kaf om te beletten dat kale monniken van hun water zouden drinken."

Voor de tweede maal vroeg de Bhagavat aan Ananda:

"Ananda, zou je me wat water willen brengen van die waterput?"

Toen deze woorden gesproken waren, zei de Eerwaarde Ananda voor de tweede maal tegen de Bhagavat:

"Die waterput, Heer, is door de brahmaanse huismannen van Thuna tot aan de rand gevuld met gras en kaf om te beletten dat kale monniken van hun water zouden drinken"

Voor de derde maal vroeg de Bhagavat aan Ananda:

"Ananda, zou je me wat water willen brengen van die waterput?"

Toen deze woorden voor de derde maal gesproken waren, zei de Eerwaarde Ananda tegen de Bhagavat:

"Dat zal ik doen, Heer."

De Eerwaarde Ananda nam zijn bedelnap en begaf zich naar de waterput. Toen hij bij de waterput kwam zag hij dat al het gras en kaf verwijderd was en dat de waterput gevuld was met helder, zuiver, transparant water, dat tot over de rand van de put liep.

De Eerwaarde Ananda nam wat water in zijn bedelnap en begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Hij sprak als volgt tegen de Bhagavat:

"Hoe wonderlijk, Heer, hoe buitengewoon is de macht en sterkte van de Tathagata! Hoe wonderlijk en buitengewoon dat bij mijn aankomst bij de waterputten gras en kaf verwijderd was en de put gevuld met helder, zuiver, transparant water, dat tot over de rand van de put liep." En hij voegde eraan toe: "Drink, Heer, van dit water. Drink ervan." •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

*• Wat is het nut van een waterput ⁹⁰²
Als men overal water kan vinden? ⁹⁰³
Wanneer het verlangen bij de wortel afgesneden is ⁹⁰⁴
Naar wat moet men dan nog zoeken! ⁹⁰⁵ •*

VII.10 OVER KONING UDENA (70)

(Udena Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in het Ghositarama—het Park van Ghosita—in Kosambi.

*Op dat moment vernielde het vuur het in het park van koning Udena gelegen paleis van de koninklijke harem en 500 vrouwen lieten daarbij het leven. Koningin Samavati was het belangrijkste slachtoffer.*⁹⁰⁶

Toen omgordden een grote schare monniken's ochtends hun gewaad. Zij namen hun bedelnap en monnikspij en begaven zich naar Kosambi voor de pindapata. Wanneer de bedelronde ten einde was en nadat de monniken hun maaltijd verorberd hadden begaven ze zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroetten zij respectvol de Bhagavat en zetten zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten zeiden zij het volgende tegen de Bhagavat:

“Het in het park van koning Udena gelegen paleis van de koninklijke harem is door het vuur vernield en 500 vrouwen lieten daarbij het leven. Koningin Samavati is het belangrijkste slachtoffer. Wat is de bestemming van deze vrouwelijke lekenvolgelingen (upasikas)? Wat is hun lot in het volgende leven?”

[De Bhagavat antwoordde als volgt:]

*“Monniken, sommige van de vrouwelijke lekenvolgelingen waren stroombetreders (sotapanna's); andere waren eenmaal-terugkeerders (sakadagami's); nog anderen waren niet-terugkeerders (anagami's). De dood van deze vrouwelijke lekenvolgelingen bleef niet zonder vrucht.*⁹⁰⁷ •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *De wereld die door onwetendheid (moha) gekneveld is*⁹⁰⁸
*Etaleert zich als aantrekkelijk.*⁹⁰⁹

*Voor een dwaas die zich vastklampt aan 'worden' (upadhi)*⁹¹⁰
*en zich in duisternis hult,*⁹¹¹

*Verschijnt de wereld als eeuwigdurend*⁹¹²
*Maar voor wie ziet, is het een lege doos!*⁹¹³ •

VIII. PATALIGAMIYAVAGGA

—HET HOOFDSTUK OVER DE STAD PATALI—

VIII.1 NIBBANA - PARINIBBANA (I) (71)

(Pathamanibbana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment onderwees, inspireerde en verblijdde de Bhagavat de monniken met een gesprek over de Dhamma met betrekking tot Nibbana. En die monniken, die ontvankelijk waren, oplettend en hun hele geest concentreerden, waren verlangend om naar de Dhamma te luisteren. •⁹¹⁴

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:⁹¹⁵

• *Er is, monniken, een sfeer waar geen aarde,
Geen water, geen vuur, geen lucht is;*⁹¹⁶
*Geen sfeer van onbegrensde ruimte,*⁹¹⁷
*Geen sfeer van onbegrensd bewustzijn,*⁹¹⁸
*Geen sfeer van nietsheid,*⁹¹⁹

*Geen sfeer van noch-perceptie-noch-niet-perceptie;*⁹²⁰
*Noch deze wereld, noch een andere wereld, noch beiden:*⁹²¹
*Noch zon, noch maan.*⁹²²

*Hier, monniken, zeg ik, is er geen komen, geen gaan, geen blijven,*⁹²³
*Noch verdwijnen noch opkomen.*⁹²⁴

*Deze sfeer is niet stilstaand, niet bewegend,
Zonder enige voorwaardelijke grond.*⁹²⁵
*Dit is inderdaad het einde van lijden!*⁹²⁶ •

VIII.2 NIBBANA - PARINIBBANA (II) (72)

(Dutiyaniibbana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment onderwees, inspireerde en verblijdde de Bhagavat de monniken met een gesprek over de Dhamma met betrekking tot Nibbana. En die monniken, die ontvankelijk waren, oplettend en hun hele geest concentreerden, waren verlangend om naar de Dhamma te luisteren. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Nibbana is moeilijk te zien,* ⁹²⁷

De waarheid is niet gemakkelijk te zien: ⁹²⁸

Begeerte wordt compleet doorgrond door wie wéét en ziet—

Voor wie wéét en ziet is er niets

[valt er niets te begeren!] ⁹²⁹ •

VIII.3 NIBBANA - PARINIBBANA (III) (73)
(Tatīyanibbana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment onderwees, inspireerde en verblijdde de Bhagavat de monniken met een gesprek over de Dhamma met betrekking tot Nibbana. En die monniken, die ontvankelijk waren, oplettend en hun hele geest concentreerden, waren verlangend om naar de Dhamma te luisteren. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welke—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op: ⁹³⁰

• *Er is, monniken, het niet-geborene, het niet-gewordene,
Het niet-geschapene, het niet-geconditioneerde.* ⁹³¹

*Als, monniken, dit niet-geborene, dit niet-gewordene, dit niet-geschapene,
Dit niet-geconditioneerde er niet zou zijn,* ⁹³²

*Dan zou er hier [in deze wereld] geen ontkomen mogelijk zijn
Aan het geborene, het geworden, het geschapene,
Het geconditioneerde.* ⁹³³

*Maar omdat het niet-geborene, het niet-gewordene, het niet-geschapene,
Het niet-geconditioneerde er is,* ⁹³⁴

*Is het mogelijk te ontkomen aan het geborene, het geworden,
Het geschapene, het geconditioneerde!* ⁹³⁵ •

VIII.4 NIBBANA - PARINIBBANA (IV) (74)

(Catutthanibbana Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

Op dat moment onderwees, inspireerde en verblijdde de Bhagavat de monniken met een gesprek over de Dhamma met betrekking tot Nibbana. En die monniken, die ontvankelijk waren, oplettend en hun hele geest concentreerden, waren verlangend om naar de Dhamma te luisteren. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Wie begeert ervaart onrust;* ⁹³⁶

Wie niet begeert ervaart geen onrust. ⁹³⁷

Als er geen onrust is, is er innerlijke kalmte; ⁹³⁸

Als er innerlijke kalmte is, is er geen zucht naar dingen; ⁹³⁹

Als er geen zucht naar dingen is, is er geen komen en geen gaan; ⁹⁴⁰

Als er geen komen en geen gaan is,

Is er geen vergaan en geen ontstaan; ⁹⁴¹

Als er geen vergaan en geen ontstaan is, ⁹⁴²

Is er noch 'hier', noch 'voorbij', noch 'tussen de twee'. ⁹⁴³

Dit is het einde van dukkha! ⁹⁴⁴ •

VIII.5 OVER CUNDA (75)

(Cunda Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens, toen de Bhagavat te voet door het land van de Malla's reisde, vergezeld van een grote groep monniken kwam hij in Pava aan. En de Heer verbleef in het Mango Bos van Cunda de smid. ⁹⁴⁵

En Cunda de smid vernam het volgende:

“Het gerucht doet de ronde dat de Bhagavat, terwijl hij te voet, vergezeld van een grote groep monniken, door het land van de Malla's reist in Pava is aangekomen en daar in het Mango Bos (van Cunda) verblijft.”

En Cunda begaf zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal daar aangekomen boog hij respectvol voorover en zette zich eerbiedig terzijde. En de Bhagavat instrueerde, inspireerde, laafde en verblijdde hem met een gesprek over de Dhamma.

Toen zei Cunda tegen de Bhagavat:

“Mag ik u verzoeken, Heer, de maaltijd te aanvaarden die ik U, samen met de Orde van monniken, morgen wil aanbieden.”

De Heer stemde stilzwijgend toe. ⁹⁴⁶

Nadat Cunda uit de stilzwijgende houding de instemming van de Verhevene afgeleid had, stond hij van zijn zitplaats op, groette de Heer respectvol, draaide eerbiedig rechts van Hem weg en vertrok.

Toen de nacht ten einde liep, had Cunda in zijn eigen woning, een maaltijd bereid van vast en zacht voedsel, inclusief een hoeveelheid 'sukara maddava'. ⁹⁴⁷ En hij rapporteerde aan de Bhagavat dat de maaltijd gereed was met de woorden: “Het is tijd, Eerwaarde Heer. Het eten staat klaar.”

Nadat de Bhagavat 's ochtends zijn gewaad had omgord en zijn bedelnap en monnikspij genomen had, begaf Hij zich samen met de orde van monniken naar de woning van Cunda. Daar aangekomen, zette hij zich neer op de voorbehouden plaats en zei tegen Cunda:

“Cunda, bedien mij met het sukara maddava dat je bereid hebt, en bedien de orde van monniken met het vaste en zachte voedsel.”

“Dat zal ik doen, Eerwaarde Heer”, antwoordde Cunda en hij bediende de Verhevene met het sukara maddava en de orde van monniken met het vaste en zachte voedsel.

Toen sprak de Bhagavat tegen Cunda de volgende woorden:

“Begraaf in een kuil wat van het sukara maddava is overgebleven, Cunda, want ik zie in de wereld met haar devas, Maras en Brahmas, en onder de mensheid met haar samanās en brahmanen, haar prinsen en gewone mensen, niemand anders die dit kan eten en volledig kan verteren dan de Tathagata.”

“Dat zal ik doen, Heer”, antwoordde Cunda, en hij begroef in een kuil het restant dat van het sukara maddava was overgebleven.

Nadat hij dat gedaan had, keerde hij terug naar de Heer, boog respectvol, en ging aan Zijn zijde zitten. Eenmaal gezeten instrueerde, inspireerde, laafde en verblijdde de Bhagavat hem met een gesprek over de Dhamma.

Vervolgens stond Hij van zijn zetel op en vertrok.

En nadat de Bhagavat het voedsel van Cunda gegeten had, kwam er een vreselijke ziekte in hem op: dysenterie vergezeld van bloed en vreselijke pijnen alsof hij er aan zou sterven. Maar de Heer verdroeg dit alles opletend en in helderheid van begrip, zonder te klagen.

Toen zei de Heer tegen de Eerwaarde Ananda: “Kom, Ananda, laat ons naar Kusinara gaan.”

“Dat zullen we doen, Heer”, antwoordde Ananda.

[Nu volgen een aantal verhalende verzen in de tekst van deze sutta. Deze verzen werden klaarblijkelijk door de antieke compilatoren toegevoegd om het belang van de gebeurtenissen te onderlijnen die nu beschreven worden:]

•Nadat hij het voedsel van Cunda de smid gegeten had,
—zo heb ik gehoord—
overviel hem een verschrikkelijke ziekte,
pijnlijk en bijna dodelijk.
Door het eten van het sukara maddava
werd de Leraar door een vreselijke ziekte aangetast.

Nadat hij daarvan was hersteld, kondigde de Heer aan:
“Kom, laten we naar het dorp Kusinara gaan.”
Dit waren zijn onverschrokken woorden. •

En de Heer stapte van de weg af, ging naar de voet van een boom en sprak als volgt tegen de Eerwaarde Ananda:

“Kom, Ananda, vouw mijn pij in vier en breng voor mij een zitplaats in gereedheid. Ik ben moe en wil gaan zitten.”

“Dat zal ik doen, Heer”, antwoordde Ananda tot de Bhagavat, en nadat hij de monnikspij in vier gevouwen had, bracht hij een zitplaats voor de Verhevene in gereedheid waarop de Heer ging zitten.

Toen hij daar zo zat, sprak de Bhagavat tot de Eerwaarde Ananda: “Kom, Ananda, haal wat water voor me. Ik heb dorst en wil wat drinken.”

Maar Ananda zei tegen de Heer: “Zojuist, Heer, zijn er wel vijfhonderd wagens de rivier overgestoken en het ondiepe water dat door de wielen in beroering is gebracht, is niet goed. Het is smerig en troebel. Maar, Heer, de rivier de Kakuttha is dichtbij, met helder, aangenaam, koel en zuiver water, met mooie oevers en een heerlijke omgeving. Daar kan de Heer het water drinken en zijn lichaam opfrissen.”

En een tweede keer zei de Heer: “Kom, Ananda, haal wat water voor me. Ik heb dorst en wil wat drinken”

En Ananda antwoordde voor de tweede keer: “Zojuist, Heer, zijn er wel vijfhonderd wagens de rivier overgestoken en het ondiepe water dat door de wielen in beroering is gebracht, is niet goed. Het is smerig en troebel. Maar, Heer, de rivier de Kakuttha is dichtbij, met helder, aangenaam, koel en zuiver water, met mooie oevers en een heerlijke omgeving. Daar kan de Heer het water drinken en zijn lichaam opfrissen.”

En een derde keer zei de Heer: “Kom, Ananda, haal wat water voor me. Ik heb dorst en wil wat drinken”

“Dat zal ik doen, Heer”, antwoordde Ananda de Heer, en hij nam een bedelnap en ging naar de rivier. En de ondiepe rivier waarvan het water door de wielen in beroering was gebracht en niet goed was—dit water dat smerig en troebel was—begon zuiver, helder en aangenaam te stromen toen de Eerwaarde Ananda daar aankwam.

En de Eerwaarde Ananda dacht: “Hoe vreemd is dit! Hoe wonderbaarlijk zijn de bovenzinnelijke kwaliteiten en krachten van de Tathagata! Deze ondiepe rivier waarvan het water door de wielen in beroering werd gebracht en niet goed was—dit water dat smerig en troebel was—stroomde zuiver, helder en aangenaam toen ik hier aankwam!”

En hij deed wat water in de bedelnap en begaf zich terug naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond.

Daar aangekomen zegde hij tot de Verhevene: “Hoe vreemd is dit! Hoe wonderbaarlijk zijn de bovenzinnelijke kwaliteiten en krachten van de Tathagata! Deze ondiepe rivier waarvan het water door de wielen in beroering werd gebracht en niet goed was—dit water dat smerig en troebel was—stroomde zuiver, helder en aangenaam toen ik daar aankwam!”

Vervolgens zei hij tegen de Verhevene: “Drink het water, Heer! Drink het water, Sugata!” En de Heer dronk het water.

Vervolgens begaf de Bhagavat zich, samen met een grote schare monniken naar de rivier de Kakuttha. Daar begaf Hij zich in het water; nam een bad en dronk. Toen hij uit het water gekomen was, ging hij naar een mango bos en zei tegen de Eerwaarde Cundaka:

“Kom, Cundaka, vouw mijn gewaad in vier en breng een ligplaats voor mij in gereedheid. Ik ben moe en wil gaan liggen.”

“Dat zal ik doen, Heer”, zei de Eerwaarde Cundaka instemmend, en hij vouwde het gewaad in vier en legde het op de grond.

En de Bhagavat ging op zijn rechterzij liggen in de rustpositie van een leeuw; ⁹⁴⁸ zijn ene voet op de andere plaatsend, opletend en helder van begrip terwijl hij de tijd bepaalde wanneer hij zou opstaan. ⁹⁴⁹ En de Eerwaarde Cundaka zette zich neer recht vóór de Heer.

[En opnieuw volgen een aantal verhalende verzen in de tekst van deze sutta. Deze verzen werden klaarblijkelijk door de antieke compilatoren toegevoegd om het belang van de gebeurtenissen te onderlijnen die nu beschreven worden:]

• De Boeddha kwam naar de rivier de Kakuttha,
met haar zuivere, aangename, heldere wateren.

Daarin dompelde de Leraar zijn vermoeide lichaam.

De Tathagata—onvergelijkbaar in de wereld.

Omringd door de monniken van wie hij de Leider was,
de Leraar, de Heer, de belichaming van de Dhamma, ⁹⁵⁰
ging de Grote Wijze naar het mango bos.

En tot de monnik Cundaka, zei hij:

“Leg alstublieft mijn gewaad in vier gevouwen op de grond,
ik wil gaan liggen.”

En zo snel als een weerlicht inslaat,
haastte de ouderling zich om aan het verzoek
van de Meester te gehoorzamen.

De Leraar legde zijn vermoeide lichaam neer
en Cundaka ging vóór hem op de grond zitten. •

En de Heer sprak tot de Eerwaarde Ananda:

“Het kan gebeuren, Ananda, dat iemand bij Cunda, wroeging zou verwekken door te zeggen: ‘Het is erg voor u, Cunda, en spijtig voor u, dat de Tathagata stierf, nadat hij zijn laatste maal van u ontvangen had.’ Elk zodanig gevoel van wroeging bij Cunda, Ananda, behoort verdreven te worden door te zeggen:

'Het is prachtig voor u, Cunda, het is een zegening voor u, dat de Tathagata stierf na zijn laatste maal van u ontvangen te hebben. Want, vriend Cunda, uit de mond van de Gezegende zelf, heb ik dit gehoord en begrepen: 'Er zijn twee offergaven van voedsel die dezelfde vrucht dragen, die hetzelfde resultaat geven, die hetzelfde voordeel bieden en vruchtbaarder en voordeliger zijn dan iedere andere voedselgift.

Welke zijn deze twee?

De ene is de gift van het voedsel dat de Tathagata gegeten heeft juist vóórdat Hij zijn onvergelykbare verheven Zelfrealisatie verworven heeft; de andere is de gift van het voedsel dat de Tathagata gegeten heeft juist vóórdat Hij het Nibbana-element zónder residu heeft bereikt. ⁹⁵¹

Deze twee offergaven van voedsel dragen dezelfde vrucht, geven hetzelfde resultaat en bieden hetzelfde voordeel en zijn vruchtbaarder en voordeliger dan iedere andere voedselgift.

Er is door Cunda kamma vergaard, dat strekt tot een lang leven, tot schoonheid, tot voorspoed, tot een hemelse sfeer, tot een goede naam en tot grote macht.'

Op deze wijze, Ananda, moet ieder gevoel van wroeging in Cunda de smid verdreven worden." [•]

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- Van iemand die geeft vermeerderen de verdiensten.* ⁹⁵²
- Door zelfbeheersing houdt men haat onder de knie.* ⁹⁵³
- Iemand die goed getraind is, laat slechte daden los.* ⁹⁵⁴
- Wanneer hartstocht, haat en begoocheling vernietigd zijn, komt iemand tot innerlijke Vrede—Nibbana!* ⁹⁵⁵ [•]

VIII.6 IN DE STAD PATALIGAMA (76)

(Pataligama Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens kwam de Bhagavat, terwijl hij met een groot gevolg van monniken door het land van Magadha trok, in de stad Pataligama ⁹⁵⁶ aan en verbleef aldaar.

En de lekenvolgelingen (upasakas) van Pataligama hoorden het volgende gerucht: “De Gezegende is, na een tocht door het land van Magadha, met een groot gevolg van monniken in Pataligama aangekomen.”

En zij begaven zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond en daar aangekomen begroetten zij Hem respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. Eenmaal gezeten spraken zij tot Hem met volgende woorden: “Heer, wij zouden het erg op prijs stellen mocht het de Bhagavat behagen om in onze vergaderhal te verblijven.”

Stilzwijgend gaf de Bhagavat zijn instemming.

Nadat zij uit de stilzwijgende houding de instemming van de Verhevene afgeleid hadden, stonden de lekenvolgelingen van Pataligama van hun zitplaatsen op, groetten hem op respectvolle wijze, draaiden rechts om Hem heen en vertrokken naar de vergaderhal.

En zij maakten de vergaderhal gereed voor de Bhagavat door de vloer met tapijten te bedekken. Zij zetten zetels en water klaar en verder plaatsten zij ook een olielamp.

Toen zij dat hadden gedaan, keerden zij naar de Gezegende terug, groetten hem respectvol, gingen eerbiedig terzijde staan en spraken tot Hem de volgende woorden: “Heer, de vergaderhal is gereedgemaakt, de vloer is overal met tapijten bedekt, zetels en water zijn klaargezet en een olielamp is geplaatst. Laat de Heer nu doen wat hij vindt dat passend is.”

En de Bhagavat omgordde zijn gewaad, nam zijn bedelnap en monnikspij en ging samen met de monniken naar de vergaderhal. Nadat Hij zijn voeten gewassen had ging Hij de hal binnen en nam plaats met zijn rug tegen de pilaar in het midden met zijn gezicht naar het oosten gericht.

En de monniken, nadat zij hun voeten hadden gewassen, traden de hal binnen en namen plaats, met de rug gericht naar de muur aan de westzijde en met het gezicht naar het oosten zodat de Gezegende vóór hen zat.

En ook de lekenvolgelingen van Pataligama, nadat zij hun voeten hadden gewassen, traden de hal binnen en namen plaats, met de rug gericht naar

de muur aan de oostkant en met het gezicht naar het westen, zodat de Gezegende vóór hen zat.

En de Bhagavat richtte zich tot de lekenvolgelingen van Pataligama met volgende woorden:

“Lekenvolgelingen, vijf gevaren ontmoet iemand die immoreel is, iemand die van deugdzaamheid is afgeweken.

Welke zijn deze vijf gevaren?

Ten eerste: doordat hij onoplettend is op zijn zaken zal hij grote verliezen lijden op zijn bezittingen. Ten tweede: omwille van zijn ondeugdzaamheid en zijn misdragingen verkrijgt hij een slechte naam. Ten derde: temidden van welke gemeenschap ook—of het een gemeenschap is van kshatriyas, van brahmanen, lekenvolgelingen of asceten—is hij onzeker en verlegen. Ten vierde: hij sterft onrustig. Ten vijfde: hij wordt, na het uiteenvallen van het lichaam, na de dood, in een ongelukkige staat geboren, in een sfeer van ellende, in de lagere werelden, in een hel.

Dit zijn de vijf gevaren voor iemand met een slechte moraliteit.

Er zijn ook vijf zegeningen, Lekenvolgelingen, die iemand verkrijgt die een goede moraliteit bezit en die deugdzaamheid beoefent.

Welke zijn deze zegeningen?

Ten eerste: doordat hij zorgvuldig aandacht schenkt aan zijn zaken wint hij aan rijkdom. Ten tweede: omwille van zijn deugdzaamheid en zijn goed gedrag verwerft hij een goede naam. Ten derde: temidden van welke gemeenschap ook—of het een gemeenschap is van kshatriyas, van brahmanen, lekenvolgelingen of asceten—is hij vol zelfvertrouwen en zelfverzekerd. Ten vierde: hij sterft rustig. Ten vijfde: hij wordt, na het uiteenvallen van het lichaam, na de dood, in een gelukkige staat geboren, in een hemelse wereld.

Dit zijn de vijf zegeningen die iemand verkrijgt die een goede moraliteit bezit en die deugdzaamheid beoefent.”

En de Heer instrueerde, inspireerde, laafde en verblijdde de lekenvolgelingen van Pataligama met een gesprek over de Dhamma tot ver in de nacht. Toen zond hij hen weg met de woorden:

“Lekenvolgelingen, de nacht is al ver gevorderd. Het is nu tijd voor jullie om te doen wat passend is.”

“Dat zullen we doen, Heer”, zeiden de lekenvolgelingen en ze stonden op, groetten de Verhevene, draaiden rechts om Hem heen en vertrokken.

En nadat de lekenvolgelingen van Pataligama de Bhagavat verlaten hadden trok hij zich terug in zijn private verblijfplaats.

In die tijd bouwden de hoofdministers van Magadha—Sunidha en Vassakara⁹⁵⁷—een vesting te Pataligama⁹⁵⁸ ter bescherming tegen de Vajji's.
959

Op dat moment was er een grote groep van duizenden devas die in de omgeving van Pataligama hun intrek genomen hadden. In regio's waar devas met grote macht verbleven, veroorzaakten zij in de geesten van machtige koningen en koninklijke ministers de onstuitbare drang om op deze plaatsen vestingen op te trekken. Op plaatsen waar devas van middelmatige en lagere rangorde verbleven, veroorzaakten zij in de geesten van deze middelmatige en bescheidener koningen en koninklijke ministers de onstuitbare drang om op deze plaatsen overeenkomstige vestingen op te trekken.

En de Gezegende zag met zijn goddelijk oog,⁹⁶⁰ dat zuiver is en het menselijk oog ver overtreft, hoe duizenden devas hun intrek namen in de omgeving van Pataligama.

En toen de morgen aanbrak, vroeg de Bhagavat aan de Eerwaarde Ananda: “Ananda, wie bouwt er een fort te Pataligama?”

“Heer”, antwoordde Ananda, “Sunidha en Vassakara, de hoofdministers van Magadha, bouwen een fort in Pataligama ter bescherming tegen de Vajji's.”

“Het is, Ananda, alsof zij in overleg met de Goden van de Tavatimsahemel een vesting in Pataligama bouwen. Ik heb met mijn hemelse oog, dat zuiver is en het menselijke overtreft, gezien hoe een groot aantal devas, duizenden in getal, in Pataligama hun intrek nemen. In regio's waar devas met grote macht verblijven, veroorzaken zij in de geesten van machtige koningen en koninklijke ministers de onstuitbare drang om op deze plaatsen vestingen op te trekken. Op plaatsen waar devas van middelmatige en lagere rangorde verblijven, veroorzaken zij in de geesten van deze middelmatige en bescheidener koningen en koninklijke ministers de onstuitbare drang om op deze plaatsen overeenkomstige vestingen op te trekken.

Waarlijk, Ananda, zover de invloed van de het rijk van de Ariyas⁹⁶¹ zich ook moge uitstrekken en zover de handelsroutes lopen, daarvan zal Pataligama de hoofdstad zijn, het handelscentrum zijn. Maar, Ananda, Pataliputta⁹⁶² zal geteisterd worden door drie rampen: vuur, water en onenigheid.”

Toen begaven Sunidha en Vassakara zich naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroetten zij de Bhagavat respectvol en zetten zich eerbiedig terzijde. En ze spraken volgende woorden tot de

Verhevene: “Moge de Eerwaarde Gotama, samen met de orde van monniken, van ons morgen een maal aanvaarden!”

Stilzwijgend stemde de Bhagavat toe.

Nadat zij uit de stilzwijgende houding de instemming van de Verhevene afgeleid hadden, begaven Sunidha en Vassakara zich huiswaarts om een heerlijk maal van vast en zacht voedsel te bereiden.

Toen de maaltijd klaar was, berichtten zij de Bhagavat: “Heer Gotama, het maal is gereed.”

Daarop omgordde de Gezegende 's ochtends zijn gewaad, nam zijn bedelnap en pij en begaf zich met de orde van monniken naar de woonplaats van Sunidha en Vassakara. Daar zetten zij zich neer op de voor hen voorbehouden plaatsen. En Sunidha en Vassakara, de hoofdministers van het koninkrijk Maghada, bedienden met hun eigen handen de Boeddha en zijn orde van monniken met heerlijk vast en zacht voedsel totdat zij voldaan waren.

Toen de Bhagavat zijn maal beëindigd had en zijn handen en zijn bedelnap gewassen had, namen Sunidha en Vassakara lage zetels en zetten zich terzijde neer. En toen zij daar zo zaten, bedankte de Verhevene hen met deze verzen:

• *Op welke plaats een wijs man ook verblijft, ⁹⁶³
hij zou altijd de deugdzamen, de beheersten,
die het heilige leven leiden moeten spijzen. ⁹⁶⁴*

*En tot de devas die op die plaats verblijven ⁹⁶⁵
zal hij de verdiensten van zijn gift opdragen. ⁹⁶⁶
Vereerd zullen de devas ook hem vereren; ⁹⁶⁷
Geëerd zullen de devas ook hem eren. ⁹⁶⁸*

*De devas zullen met erbarmen over hem waken ⁹⁶⁹
zoals een moeder over haar eigen zoon. ⁹⁷⁰
Een man waarover de devas met erbarmen waken ⁹⁷¹
mag zich gelukkig prijzen! ⁹⁷² •*

Nadat de Bhagavat Sunidha en Vassakara bedankt had stond Hij op van zijn plaats en vertrok.

Toen liepen Sunidha en Vassakara op korte afstand achter de Bhagavat aan en ze zeiden tot elkaar: “Welke stadspoort de asceet Gotama ook neemt, die stadspoort zullen we de naam 'Gotama-poort' geven. En de plaats waar Hij de Ganga oversteekt zullen we de 'Gotama-oversteekplaats' noemen.”

En zo werd de stadspoort die de Bhagavat nam bij zijn vertrek uit Pataligama de 'Gotama-poort' genoemd. En de plaats waar hij de Ganga overstak de 'Gotama-oversteekplaats'.⁹⁷³

En toen naderde de Bhagavat de Ganga. Op dat moment stond de rivier zo hoog dat een kraai er [vanop de kaaimuur] uit kon drinken.⁹⁷⁴ Sommige mensen zochten een boot, anderen zochten een vlot, en nog anderen bonden riet bij elkaar om de oversteek te maken. Maar net zo snel als een krachtige man zijn arm kan strekken en dan weer buigen, zo snel verdween de Heer van deze zijde van de Ganga en verscheen met zijn orde van monniken aan de overkant.

En de Bhagavat zag de mensen die de oversteek wilden maken en die een boot zochten, die een vlot zochten, terwijl anderen riet bij elkaar bonden om de oversteek te maken. ♣

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

- ♣ *Zij die de buiten haar oevers tredende stroom oversteken⁹⁷⁵
Bouwen een brug en laten de moerassen achter zich.⁹⁷⁶
Wanneer de gewone mensen vlotten bouwen [om over te steken]⁹⁷⁷
Bevinden de wijzen zich al aan de overkant!^{978 979} ♣*

VIII.7 EEN WEGSPLITSING (77)

(Dvidhapatha Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens liep de Bhagavat op de hoofdweg in Kosala met de Eerwaarde Nagasamala als zijn verzorger.⁹⁸⁰ Op een bepaald ogenblik bemerkte de Eerwaarde Nagasamala dat de weg zich splitste. Toen hij dit bemerkte zei hij tot de Bhagavat:

“Heer, dit is de juiste weg. Laat ons deze richting nemen.” Maar toen hij deze woorden net uitgesproken had zei de Bhagavat tot de Eerwaarde Nagasamala: “Neen, dit is de weg, Nagasamala. Laat ons deze richting nemen.”

Een tweede maal zei de Eerwaarde Nagasamala tot de Bhagavat: “Heer, dit is de juiste weg. Laat ons deze richting nemen.” Maar toen hij deze woorden net uitgesproken had zei de Bhagavat opnieuw tot de Eerwaarde Nagasamala: “Neen, dit is de weg, Nagasamala. Laat ons deze richting nemen.”

En ook een derde maal zei de Eerwaarde Nagasamala tot de Bhagavat: “Heer, dit is de juiste weg. Laat ons deze richting nemen.” Maar toen hij deze woorden net uitgesproken had zei de Bhagavat voor de derde maal tot de Eerwaarde Nagasamala: “Neen, dit is de weg, Nagasamala. Laat ons deze richting nemen.”

Daarop legde de Eerwaarde Nagasamala Boeddha’s bedelnap en mantel op de grond en zei: “Hier zijn uw bedelnap en monnikspij, Heer.”

Nadat de Eerwaarde Nagasamala de weg had ingeslagen die hij gekozen had, kwamen er rovers op het pad die hem neersloegen en schopten; die zijn bedelnap stuk maakten en zijn mantel scheurden.

Nadat dit gebeurd was keerde de Eerwaarde Nagasamala met een gebroken bedelnap en een gescheurde mantel terug naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Daar aangekomen begroette hij de Bhagavat respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal gezeten sprak hij als volgt tot de Bhagavat:

“Nadat ik de door mij gekozen weg ingeslagen was kwamen er rovers op het pad die me neersloegen en schopten; die mijn bedelnap stuk maakten en mijn mantel scheurden.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Reizend in groep of alleen verblijvend* ⁹⁸¹
Komt de Wijze onwetende mensen tegen. ⁹⁸²
Wie dit weet laat de slechten links liggen ⁹⁸³
Zoals de melk drinkende reiger het water [links laat liggen]. ⁹⁸⁴

VIII.8 OVER VISAKHA (78)
(Visakha Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi, in het Pubbarama in het huis van de moeder van Migara.

In die tijd was een lief en charmant kleinkind van Visakha, Migara's moeder ⁹⁸⁵ gestorven. Toen ging Visakha, Migara's moeder, met natte kleren en natte haren ⁹⁸⁶ midden op de dag naar de plaats waar de Bhagavat zich bevond. Eenmaal daar aangekomen begroette zij de Bhagavat respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Daarop sprak de Bhagavat de volgende woorden tot haar:

“Waar kom jij vandaan, Visakha, midden op de dag met natte kleren en met natte haren?”

“Heer, mijn lief en charmant kleinkind is gestorven. Dat is de reden waarom ik naar hier gekomen ben op het midden van de dag met natte kleren en natte haren.”

“Visakha, zou je graag zoveel kinderen en kleinkinderen hebben als dat er mensen in Savatthi leven?”

“Heer, ik zou graag zoveel kinderen en kleinkinderen hebben als dat er mensen in Savatthi leven!”

“Maar, Visakha, hoeveel mensen sterven er dagelijks in Savatthi?”

“Soms, Heer, sterven er dagelijks tien mensen in Savatthi. Soms sterven er dagelijks negen mensen in Savatthi of acht, of zeven, of zes, of vijf, of vier, of drie, of twee mensen in Savatthi. Soms sterft slechts één mens per dag in Savatthi. Savatthi is nooit zonder stervende mensen, Heer!”

“Wat denk je, Visakha, zou je dan ooit zonder natte kleren en natte haren zijn?”

“Neen, Heer, ik heb er genoeg van om zoveel kinderen en kleinkinderen te willen hebben!”

“Visakha, zij die honderd geliefden hebben, hebben honderd maal lijden. Zij die negentig geliefden hebben, hebben negentig maal lijden. Zij die tachtig, zeventig, zestig, vijftig, veertig, dertig, twintig, tien, vijf, vier, drie, twee geliefden hebben, hebben twee maal lijden. Zij die één geliefde hebben, hebben éénmaal lijden. Zij die geen geliefden hebben, hebben geen

*lijden. Ik zeg, dat zij zonder verdriet zijn, vlekkeloos en zonder wan-
hoop.” 9*

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spon-
taan in hem op:

• *Wat voor verdriet of leed er ook bestaat* ⁹⁸⁷

—De vele soorten dukkha in de wereld— ⁹⁸⁸

Spruiten voort uit het feit dat er iets is dat je 'dierbaar' is. ⁹⁸⁹

Zonder [hechting aan] dat 'dierbare' bestaat dukkha niet. ⁹⁹⁰

Daarom zijn énkél zij gelukkig en vrij van verdriet ⁹⁹¹

Die, waar dan ook in de wereld,

Zich niet hechten aan iets wat hen 'dierbaar' is. ⁹⁹²

Wil je zonder verdriet en zonder bezoedeling zijn, ⁹⁹³

Hecht je dan, in de wereld,

Niet vast aan iets wat je 'dierbaar' is! ⁹⁹⁴ 9

VIII.9 OVER DABBA MALLAPUTTA (I) (79)
(Pathamadabba Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Rajagaha, in het Bamboebos (Veluvana) bij de Eekhoornvoederplaats (Kalandakanivapa).

Toen begaf de Eerwaarde Dabba Mallaputta⁹⁹⁵ zich naar de plaats waar de Bhagavat verbleef. Eenmaal daar aangekomen groette hij de Bhagavat respectvol en zette zich eerbiedig terzijde neer. Eenmaal gezeten sprak hij de volgende woorden tegen de Bhagavat:

“Nu, Sugata,⁹⁹⁶ is mijn tijd gekomen om het nibbana binnen te gaan.”

De Bhagavat antwoordde:

“Doe, Dabba, wat je denkt te moeten doen.”

En de Eerwaarde Dabba Mallaputta stond op, groette de Bhagavat respectvol, draaide rechts om Hem heen, verhief zich in de lucht, zette zich met gekruiste benen in de ruimte, ging het vuurelement binnen [i.c. bereikte volkomen absorptie-concentratie],⁹⁹⁷ rees daaruit op en doofde volledig uit [ging het uiteindelijke nibbana binnen].

Toen de Eerwaarde Dabba zich op deze manier in de lucht verhief, in de ruimte ging zitten met gekruiste benen, het vuurelement binnenging [i.c. volkomen absorptie-concentratie bereikte], daaruit oprees en volledig uitdoofde [het uiteindelijke nibbana binnenging], was er bij de verbranding van zijn lichaam dat door de vlammen verteerd werd geen residu van as of roet te ontwaren.

Zoals er van boter of olie dat verbrand en door de vlammen verteerd wordt geen as en roet overblijft, zo ook was er bij de verbranding van het lichaam van de Eerwaarde Dabba Mallaputta dat door de vlammen verteerd werd geen residu van as of roet te ontwaren. •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele uitspraak spontaan in hem op:

- *Het lichaam uit elkaar gevallen; ⁹⁹⁸ perceptie (sanna) beëindigd, ⁹⁹⁹ Alle gewaarwordingen (vedana) koel geworden (siti bhava), ¹⁰⁰⁰ De drijfveren (sankharas) tot staan gebracht ¹⁰⁰¹ En zelfbewustzijn stilgelegd! ¹⁰⁰²*

VIII.10 OVER DABBA MALLAPUTTA (II) (80)

(Dutiyadabba Sutta)

• *Aldus heb ik gehoord.*

Eens verbleef de Bhagavat in Savatthi in het Jetavana klooster, gelegen in het park van Anathapindika.

En de Bhagavat richtte zich tot zijn monniken en zei: “Monniken.”

En de monniken antwoordden instemmend: “Heer.”

Toen sprak de Bhagavat als volgt:

“Toen de Eerwaarde Dabba zich op deze manier in de lucht verhief, in de ruimte ging zitten met gekruiste benen, het vuurelement binnenging [i.c. volkomen absorptie-concentratie bereikte], daaruit oprees en volledig uitdoofde [het uiteindelijke nibbana binnenging], was er bij de verbranding van zijn lichaam dat door de vlammen verteerd werd geen residu van as of roet te ontwaren.

Zoals er van boter of olie dat verbrand en door de vlammen verteerd wordt geen as en roet overblijft, zo ook was er bij de verbranding van het lichaam van de Eerwaarde Dabba Mallaputta dat door de vlammen verteerd werd geen residu van as of roet te ontwaren.” •

Toen de Bhagavat de betekenis hiervan in zichzelf realiseerde welde—bij die gelegenheid—volgende emotionele en geïnspireerde uitspraak spontaan in hem op:

• *Zoals de bestemming van de wegspringende*

En uitdovende vuurvonken

Van een gloeiend stuk ijzer

Dat door de smid bewerkt wordt

Niet gekend is,

Zo ook is het pad niet aan te wijzen ¹⁰⁰³

Van hen die volkomen bevrijd zijn, ¹⁰⁰⁴

Van hen die de stroom van zintuiglijke verlangens

Overgestoken hebben ¹⁰⁰⁵

Van hen die het onwonderbaar geluk (acalam sukham) hebben bereikt! ¹⁰⁰⁶

BIBLIOGRAFIE

Anandajoti, Bhikkhu, (2016), Dhammatthavinicchaya. Dhamma Topics and their Analysis. Text compiled from Pali sources, Ancient Buddhist Texts (ABT)

Analayo, (2017), Early Buddhist Meditation Studies, Barre Center of Buddhist Studies, Barre, MA, USA

Analayo, Bhikkhu, (2013), Perspectives on Satipatthana, Windhorse Publications, Cambridge, UK

Anandajoti, Bhikkhu, (2016), Dhammatthavinicchaya. Dhamma Topics and their Analysis, based on the Sanskrit Arthaviniscayastram. Text compiled from Pali sources and translated by Anandajoti Bhikkhu. Ancient Buddhist Texts (ABT). Free Publication

Anandajoti, Bhikkhu, (2008), Udana - Exalted Utterances, Ancient Buddhist Texts, www.ancient-buddhist-texts.net, Free distribution

Buddhadasa, Bhikkhu, (1996), Handbook for Mankind, Buddha Dhamma Education Association Inc., Free distribution

Buddhadatta, Mahathera, A.P. (2014), Concise Pali-English Dictionary, Motilal Banarsidass Publishers (P). Ltd, Delhi, India

de Breet Jan, Janssen Rob, van der Vorm Anco (2007), Khuddaka-Nikaya, De verzameling van korte teksten, Deel 2: Khuddaka-Patha, Udana, Itivuttaka & Cariyapitaka, Uitgeverij Asoka, Rotterdam, Nederland

de Breet, Jan & Janssen, Rob, De volledige (nog aan de gang zijnde) Nederlandstalige vertaling van de Pali-canon, Uitgeverij Ashoka, Rotterdam, Nederland

Dhammika, Shravasti, (1999), Middle Land Middle Way. A Pilgrim's Guide to The Buddha's India, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka

Dhammika, Shravasti, (—), The Buddha and his Disciples, Buddha Dhamma Education Association, Inc. Taipei, Taiwan. Free distribution

Dubois, Guy, Eugène, (2017), Atthakavagga. De Vrede van de Boeddha, Pro-Book, Utrecht, Nederland

Dubois, Guy, Eugène, (2019), Dhammapada - Het Pad van Waarheid, Brave New Books, Rotterdam, Nederland

- Dubois, Guy, Eugène, (2019), *Itivuttaka - Zo Is Het Gezegd*, Brave New Books, Rotterdam, Nederland
- Dubois, Guy, Eugène, (2019), *Khaggavisana-Sutta*, Brave New Books, Rotterdam, Nederland
- Dubois, Guy, Eugène, (2019), *Satta-Visuddhi. De Zeven Zuiveringen*, Brave New Books, Rotterdam, Nederland
- Dubois, Guy, Eugène, (2019); *Yatra naar Majjhimadesa. Een Pelgrimsreis naar het Middenland*, Brave New Books, Rotterdam, Nederland
- Easwaran, Eknath, (2016), *Passage Meditation. A Complete Spiritual Practice*, Nilgiri Press, Tomales, CA, USA
- Fuller, Paul, (2019), *The Notion of Ditthi in Theravada Buddhism*, RoutledgeCurzon, London (UK) and New York (USA)
- Gotama, Buddha, (2012), *Udana. Pali-English Bilingual Study Edition*, CreateSpace Independent Publishing Platform
- Hardy, Edmund, (2016), *The Netti-Pakarana, with Extracts from Dhammapada Commentary*, Pali Text Society (PTS), London, UK
- Ireland, John, D. (2007), *The Udana and the Itivuttaka. Two Classics From the Pali Canon*, Buddhist Publication Society (BPS), Kandy, Sri Lanka
- Kloppenborg, Ria (2006), *The Paccekabuddha. A Buddhist Ascetic. A Study of the Concept of the Paccekabuddha in Pali Canonical and Commentarial Literature*, Buddhist Publication Society (BPS), The Wheel Publication #305/307, Kandy, Sri Lanka.
- Knibbe, Hans, (2014), *Zie, je bent al vrij! Schets van een non-duaal pad*, Uitgeverij Asoka, Rotterdam, Nederland
- Law, Bimala, Churn, (2014), *Geography of Early Buddhism, Ancient Buddhist Texts*, www.ancient-buddhist-texts.net, Free distribution
- Masefield, Peter (1997), *The Udana (Sacred Books of the Buddhists)*, Pali text Society (PTS), London, UK
- Masefield, Peter (1997), *The Udana Commentary (Sacred Books of the Buddhists)* Pali text Society (PTS), London, UK
- Rhys Davids T.W. & Stede, William, (2002), *Pali-English Dictionary*, Munshiram Manoharlal Publishers (P), Ltd, New Delhi, India
- Nakamura, Hajime, (1987), *Indian Buddhism. A Survey with Bibliographical Notes*, Buddhist Tradition Series, Motilal Banarsidass, Delhi, India

Nanamoli Bhikkhu, (1991), *[Buddhaghosa] Visuddhimagga - The Path of Purification*, BPS Pariyatti Editions, Onalaska, WA, USA

Nanamoli, Bhikkhu, (1977), *The Guide, The Netti-Ppakaranam, According to Kaccana Thera, Translated from the Pali*, Pali Text Society (PTS), London, UK

Nyanatiloka, Mahathera, (1997), *Buddhist Dictionary. Manual of Buddhist Terms and Doctrines*, Buddha Dharma Education Association Inc., Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka.

Osho, (2013), *De laatste illusie - Een andere kijk op sterven*, Osho Publicaties, Dinxperlo, Nederland

Rhys Davids T.W. & Stede, William, (2002), *Pali-English Dictionary*, Munshiram Manoharlal Publishers (P), Ltd, New Delhi, India

Sahay, Navneet, (2016), *Patna. A Paradise Lost. Saga of a 2500 Year Old City from Ajat-shatru to Present Day Patna*, Notion Press 2016, Chennai, India

Shulman, Eviatar, (2010), *Mindful Wisdom: The Satipatthana-Sutta on Mindfulness, Memory, and Liberation*, The Hebrew University of Jerusalem.

Sister Vajira & Story, Francis (2007), *Last Days of the Buddha*, The Wheel Publication # 67/68, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka, Free distribution

Thanissaro Bhikkhu, (2012), *Udana: Exclamations. A Translation With An Introduction & Notes*, www.accesstoinsight.org, Free distribution

Ubeysekara, Ari, (2018), *Seven Factors of Enlightenment (Satta Bojjhanga) in Theravada Buddhism*, Drarisworld, www.drarisworld.wordpress.com

van Dam, Hans, (2015), *De Linji Lu*, Private uitgave Hans van Dam, Nederland

Versavel, Pascal, (2019), *Sociale Aspecten van het Vroege Boeddhisme*, Artikelenreeks in Boeddhistisch Dagblad, Rotterdam, Nederland

von Hinüber, Oskar, (1996), *A Handbook of Pali Literature, Indian Philology and South Asian Studies*, Walter de Gruyter, Berlin, Germany

Wynne, Alexander, (2018), *Sariputta or Kaccana? A preliminary Study of Two Early Buddhist Philosophies of Mind and Meditation*, *Journal of the Center for Buddhist Studies (JOCBS)*, Sri Lanka

— (2017), *Buddhism Portal, Wisdom Library*, www.wisdomlib.org

– (2017), *Digital South Asia Library, Univ. of Chicago, dsal.uchicago.edu*

– *Pali Canon in Pali (Tipitaka), Pali Text Society (PTS), Bristol, UK*

VOETNOTEN

¹ 'Udana' met een hoofdletter verwijst naar het boek uit de Pali-canon met de 80 suttas. De afzonderlijke suttas ('udanas') worden met een kleine letter geschreven.

² de Breet Jan, Janssen Rob, van der Vorm Anco (2007), *Khuddaka-Nikaya, De verzameling van korte teksten, Deel 2, p. 45* — 'Terwijl in de sutta's van andere delen van de Canon meestal een koele, rationele analyse de boventoon voert, komt ons in de udana's een uitdrukking van gevoelens tegemoet, die een verwoording van de stemming op een bepaald moment weergeven'.

³ Dat deze vatthus 'aandachttrekkers' zijn blijkt uit het feit dat de auteurs (i.c. de vertellers en compilatoren) van de verhalen alle middelen uitputten om hun doel te bereiken: *imaginaire elementen (Junha Sutta—IV.4) worden afgewisseld met speelsheid en zelfs met ronduit humoristische fragmenten (Nanda Sutta—III.2).*

⁴ 'buddhasasana' (P.) → buddha+sasana: buddha = Boeddha; sasana = de leer, de richtlijn. Buddhasasana = de Leer van Boeddha, de Dhamma.

⁵ Ireland, John, D. (2007), *The Udana and the Itivuttaka. Two Classics From the Pali Canon p. 3* — 'Atha kho bhagava etam-attham veditva tayam velayam imam udanam udanesi': Thus udana means an inspired or solemn utterance spontaneously evoked, literally "breathed forth" (udanesi), by the understanding or realization (viditva) of the significance (etam-attham) of the situation or event that occasioned it (tayama velayam)'.

⁶ Deze Commentaren (P. Udana-Atthakatha = uitleg, commentaar op de Udana) worden toegeschreven aan Dhammapala. Dhammapala is, naast Buddhaghosa, één van de belangrijkste commentatoren van het Theravada boeddhisme. Hij schreef commentaren op zeven van de kleinere boeken van de Pali-canon, die meestal volledig uit verzen bestaan, evenals de commentaar op de Nettī—de Nettippakarana—wellicht het oudste boek dat in het Pali geschreven werd (maar niet in de Pali-canon is opgenomen). Dhammapala's Commentaren tonen een diepe kennis, exegetische vaardigheid en een briljant beoordelingsvermogen. Biografisch is weinig van hem bekend. Hij moet geleefd hebben ergens tussen de 4de en de 10de eeuw GTR in het zuiden van India. In de inleiding van zijn Commentaren geeft Dhammapala aan dat hij de traditie volgt van het Mahavihara-klooster van Anuradhapura (Sri Lanka), wat door de inhoud van de Commentaren zelf in alle opzichten bevestigd wordt. Het Mahavihara-klooster van Anuradhapura was ook de universiteit waar Buddhaghosa (en zijn medewerkers) de Visuddhimagga—het magnum opus van het Theravada—redigeerde.

⁷ Voor het verwerven van inzicht kan het belang van de beoefening (de meditatie) niet genoeg benadrukt worden: het mediteren over de sutta-teksten, het door-dringen, het penetreren, de innerlijke beleving (P. bhavana-maya panna) ervan is zoveel belangrijker dan intellectuele kennis (P. citta-maya panna).

Goenka, Satya, Narayan Dhamma Verses, — 'All of life is wasted in playing intellectual games. By intellectual games whose thirst has been quenched?'

⁸ cfr. *infra* — *Situering van de Udana*

⁹ GTR: afkorting voor *Gewone Tijd Rekening*. Het lijkt me weinig respectvol om, in het kader van een Dhamma-geïnspireerd boek, een tijdrekening te gebruiken die refereert naar de geboortedatum van een latere spirituele epigoon. Gezien de westerse geconditioneerdheid op dit vlak gebruik ik liever de afkorting GTR.

¹⁰ Extract uit de mail van Dave: 'May I just ask that you share the merit of your offering with the two young men in the picture?'

¹¹ Duncan, Alexander, (2017), *The Pali Canon Phenomenon*, Paliesque, www.palisuttas.wordpress.com

¹² Het 1ste boeddhistische concilie werd kort na het overlijden van de Boeddha gehouden onder het mecenaat van koning Ajatasattu van het Magadha-rijk. Het werd voorgezeten door Mahakassapa en vond plaats in Rajagaha, het huidige Rajgir. Het werd bijgewoond door 500 monniken die allen het arahantschap bereikt hadden. Het doel van deze bijeenkomst was het vastleggen van de toespraken van de Boeddha (de suttas) en de kloosterregels (de vinaya). Ananda, een neef van de Boeddha en de persoonlijke verzorger van de Boeddha gedurende 25 jaar, werd gevraagd om alle toespraken van de Boeddha te reciteren. Upali, die de meeste kennis bezat over de vinaya, reciteerde de regels van de vinaya. Dit vormde de basis voor het samenstellen van de Pali-canon.

¹³ 'parinibbana' (P): letterlijk: 'voorbij nibbana'. Parinibbana is de absolute uitdoving bij de dood (bij het definitief uiteenvallen van de vijf khandhas, de vijf aggregaten van toe-eigening) van een Boeddha of van een arahant. Het is—nadat tijdens het huidige leven complete Verlichting bereikt werd—de finale uitdoving: het is niet het einde van één leven; het is de finaliteit van miljoenen levens(momenten); ontelbare existenties die tot een einde gekomen zijn. De arahant, die nu een volmaakte Boeddha is, is volledig uitgedoofd en hij verdwijnt volkomen in de ultieme leegte. Parinibbana heeft een permanent karakter en ontsnapt compleet aan de kenmerken van alle geconditioneerde dingen—de tilakkhana.

¹⁴ Voor verdere informatie verwijs ik naar mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Atthakavagga. De Vrede van de Boeddha*, p. 26 e.v.

¹⁵ De grote boeddhistische stromingen zijn: Het Theravada; het Mahayana; het Vajrayana en het Navayana. Het Navayana, de laatst ontstane stroming in het Westen, die nog in ontwikkeling is, bezit géén specifieke canon, maar bouwt verder op de canons van de drie andere boeddhistische tradities.

¹⁶ Buddhaghosa, letterlijk 'de stem van de Boeddha', was afkomstig uit India. Hij emigreerde naar Sri Lanka, waar hij toetrad tot de Sangha.

¹⁷ 'boeddhanatuur': (P. buddhatta). buddhatva [Sanskriet]; bussho [Japans]; Onze ware, oorspronkelijke natuur. Het is de oorspronkelijke, verlichte natuur van alle levende wezens; de diepste subtiele geest; de werkelijke bron van alle bewustzijn. Het is de oorsprong en de essentie van onze geest; de aard van of het potentieel voor boeddhaschap. Boeddhanatuur is vrijheid van gedachte. Ook wel: de aard van leegte of tathagatagarbha. D.m.v. meditatie kan de boeddhanatuur ervaren worden.

In het Zenboeddhisme wordt de boeddhanatuur gezien als een metafoor. Datgene wat 'bereikt' kan worden d.m.v. meditatie is moeilijk uit te leggen en te omschrijven en wordt daarom 'boeddhanatuur' genoemd. Maar om volledige verlichting te bereiken dient ook het idee van de boeddhanatuur losgelaten te worden. Onze ware natuur is ongrijpbaar en leeg—"equally empty, equally to be loved, equally a coming Buddha" — Jack Kerouac, (1977), *The Dharma Burns*.

¹⁸ 'Atta hi attano natho' (P.), *Dhammapada*, Gatha # 160. De letterlijke vertaling van 'Atta hi attano natho' is 'Hoe kan iemand toevlucht vinden buiten zichzelf?'

¹⁹ *Dhammapada*, Gatha # 380

²⁰ Halifax, Joan, (2008), *Tricycle Magazine*, *The Lucky Dark*, Spring 2008.

²¹ Pali is een prakriet-taal. Prakriet-talen zijn Indo-Arische talen en dialecten die gesproken werden in het oude India. De prakrits waren spreektaal; het Sanskriet daarentegen werd als literaire taal gebruikt en ontwikkelde als dusdanig een geschreven grammatica. Generaliserend kan gezegd worden dat Pali en Sanskriet elkaar niet ver ontlopen. Wie Sanskriet begrijpt kan met Pali overweg en vice-versa.

²² Het vroegere koninkrijk Magadha—de belangrijkste van de Mahajanapada-staten correspondeert, grosso modo, met de huidige Indische deelstaat Bihar. Mahajanapada (Skr) → maha+janapada: maha = groot; janapada = het land dat aan een clan of aan een etnische groep toebehoort. De mahajanapadas waren een conglomeratie van 16 staten (14 koninkrijken en 2 republieken (ganatantras), in het antieke India tussen de 6de-4de eeuw vóór GTR. In de *Anguttara Nikaya* wordt frequent verwezen naar deze zestien mahajanapadas (P. solasa mahajanapadas)—een gordel van staten die zich uitstrekte van Gandhara in het noordwesten tot Anga in de oostelijke Ganga-vlakte.

²³ De Vedas en de Upanishads zijn ouder dan de boeddhistische leer, maar ze werden later neergeschreven.

²⁴ Dubois, Guy, (2018), *Dhammapada*, *Het Pad van Waarheid*.

²⁵ De drie hogere trainingen (P. tisikkha) omvat de acht onderdelen van het Edele Pad (P. ariya magga), opgedeeld in drie groepen—de groep van moraliteit (P. silakkhandha); de groep van concentratie (P. samadhi-kkhandha) en de groep van wijsheid (P. panna-kkhandha)—die de yogi in een opeenvolging van stappen progressief naar bevrijding en zelfrealisatie leidt: nadat de moraliteit (P. sila) geperfectioneerd is kan de beoefenaar concentratie (P. samadhi) ontwikkelen, waaruit wijsheid (P. panna) voortvloeit. In concreto: hoe beter de moraliteit (zuiver spreken, zuiver handelen en zuiver levensonderhoud) is, hoe beter de concentratie (zuivere inspanning, zuivere aandacht en zuivere concentratie) zal zijn. En hoe beter de concentratie, hoe beter de wijsheid (zuiver inzicht en zuivere intentie) wordt.

Maar opgelet: de acht stappen van het pad worden niet in volgorde genomen. Ontwikkeling vindt simultaan plaats op het Pad als geheel. Verschillende onderdelen kunnen tijdelijk een voorname plaats hebben in iemands doen en laten, maar het Pad als geheel is het belangrijkste, niet de onderdelen (of groepen) van het pad. De acht stappen van het pad versterken en ondersteunen elkaar voortdurend. Wanneer het Pad als geheel sterk ontwikkeld is, realiseert de yogi zichzelf.

Suminda Dharmasena, (2015), *Buddhism Stackexchange*: 'In a nutshell Buddhism revolves around the 3 trainings: (1) living a life of morality so we do not create misery for one self and others; (2) developing mastery over the mind so we do not react but be pro-active so we can be at peace with our selves and other; (3) developing wisdom of your cognitive process to identify how misery is generated so we can come out of misery.'

²⁶ *sankharas* (P.) Syn.: *sankhata*; *samskaras* (Skr.)

Er bestaat geen equivalent woord voor het begrip 'sankhara' in de Westerse talen. De gebruikte Nederlandse vertalingen zijn meestal een letterlijke vertaling van de Engelse (weinig adequate) vertalingen: conditioned things; fabrications; formations; kammic formations; mental constructions; volitional activities; volitional formations; mental formations. Daarom lijkt het me beter om—nadat het begrip voor de westerse yogi volkomen duidelijk is—de term onvertaald te laten.

Letterlijk heeft het woord twee betekenissen, namelijk 'datgene wat samengesteld is' (passieve betekenis) en 'datgene wat samenstelt' (actieve betekenis).

→ *passieve betekenis: 'datgene wat samengesteld is': het zijn de mentale formaties; wilsactiviteiten; gewoontepatronen; de geconditioneerde, samengestelde fenomenen. Al deze verschijnselen zijn onderhevig aan de 3 karakteristieken (P. tilakkhana): vergankelijkheid (P. anicca); onbevredigdheid (P. dukkha) en zelfloosheid (P. anatta). Al deze fenomenen—sankharas—ontstaan en vergaan en veranderen op elk moment. De Boeddha noemde het begrijpen van deze realiteit (de werkelijkheid zoals ze wérkelijk is = yatha bhuta) 'inzicht' of 'wijsheid' (P. panna). Meestal wordt het woord 'sankhara' in deze passieve betekenis gebruikt, namelijk om de psychologische conditionering—in het bijzonder de gewoontepatronen van ons onbewuste—aan te geven van ieder mens (wat hem/haar ook zijn/haar uniek karakter geeft).*

De belangrijkste en heel diepe sankhara is deze die verantwoordelijk is voor onze 'weder'-geboorte, de bhava-sankhara, die in feite een synthese vormt van onze (laatste) existentie, d.i. van elk laatste moment dat we 'zijn'.

→ *actieve betekenis: 'datgene wat samenstelt': de 'vorm-scheppende' hoedanigheid (kwaliteit; kracht) van ons bewustzijn (P. sankhara-kkhandha) die deze geconditioneerde fenomenen (cfr.: supra) samen brengt. De Boeddha in de Khajjaniya-Sutta, Samyutta-Nikaya 22.79 (SN 22.79): 'And why do you call them 'fabrications'? Because they fabricate fabricated things, thus they are called 'fabrications.' What do they fabricate as a fabricated thing? For the sake of form-ness, they fabricate form as a fabricated thing. For the sake of feelingness, they fabricate feeling as a fabricated thing. For the sake of perception-hood... For the sake of fabrication-hood... For the sake of consciousness-hood, they fabricate consciousness as a fabricated thing. Because they fabricate fabricated things, they are called fabrications.'*

Verder vormt de sankhara-kkhandha de 2de schakel in de Keten van Afhankelijk Ontstaan (P. paticca samuppada). In deze wet moet onder sankhara-kkhandha verstaan worden datgene wat de levende wezens voortstuwt in het proces van 'worden' (bhava). In deze betekenis zijn sankharas ons kamma—onze daden, onze handelingen, onze reacties op onze gewaarwordingen van verlangen en van afkeer (P. vedana) dat gevolgen zal genereren in de toekomst. Zo scheppen wij door onze sankharas onze eigen toekomst; ons eigen 'worden' (van moment-tot-moment).

²⁷ *'bhavacakka' → bhava+cakka: bhava = 'worden'; cakka = het wiel. Bhavacakka = het wiel van 'worden'. De bhavacakka is de iconografische voorstelling van de cyclische existentie (P. samsara). De bhavacakka bevat in gecondenseerde vorm, de essentiële elementen van de Dhamma: de vier Edele Waarheden, het Achtvoudige Pad, de Paticca-Samuppada of de twaalf schakels van onderling afhankelijk co-ontstaan.*

²⁸ Voor meer informatie betreffende de tilakkhana, zie de Anicca-Sutta, Samyutta-Nikaya, 22.45 en Anandajoti, Bhikkhu, (2016), Dhammatthavinichaya. Dhamma Topics and their Analysis, based on the Sanskrit Arthaviniscayastram. Text compiled from Pali sources and translated by Anandajoti Bhikkhu, p. 8 e.v.

²⁹ 'sankharas van verlangen': 'sankhara' (P.) → sam+kara: sam = samen; kara → kar = doen, maken. Sankharas zijn de drijfveren, de reacties, de stuwende krachten die ons handelen bepalen. Het zijn onze conditioneringen, onze gewoontepatronen en neigingen. Deze conditioneringen uit het verleden bepalen ons handelen in dit moment. Dit is het 'worden'. 'Weder'-geboorte. Het is verlangen (P. tanha) naar bestaan (P. bhava) dat de wezens voortduwt in samsara —'De yogi die het verlangen naar bestaan afsnijdt, overstijgt de cyclus van ontstaan en vergaan. Voor hem is er geen wedergeboorte meer' (Sutta-Nipata, 746).

³⁰ Het 'Doodloze' (P. amata) is een metafoor voor innerlijke vrede, zelfrealisatie, nibbana.

³¹ anusayigga (P.): latente tendensen. De 7 'neigingen', inclinaties, of tendensen zijn: zintuiglijke begeerte (P. kama raga); agressie, haat, wrok (P. patigha); speculatieve mening (P. ditthi); sceptische twijfel (P. vicikiccha); hoogmoed, eigendunk, je beter voelen dan anderen (P. mana); hunkering naar continuering van bestaan, manifestatiedrang (P. bhava raga) en onwetendheid, gebrek aan realiteitsbesef (P. avijja).

Visuddhimagga: 'Deze dingen worden "tendensen" genoemd omdat ze, vanwege hun hardnekkigheid, keer op keer de voorwaarden dreigen te zijn voor het ontstaan van steeds weer nieuwe zintuiglijke begeerte, wrok,...etc.' (Vis. 22:60)

³² 'Indra's net': Indra's (parel)net—ook Indra's juwelen genoemd—is een boeddhistische metafoer die het concept van leegte, van afhankelijkheid en van verflechting van alles-met-alles beschrijft. Een Tao-spreuk zegt: 'wie een grasspriet verplettert, verstoort een ster'. Deze metafoer werd ontwikkeld door het Mahayana en gedistilleerd uit de Avatamsaka Soetra.

Nakao, Wendy, Roshi, '2017), Tricycle Magazine, Summer 2017, Hold to the Center — 'Not favoring any one thing over another allows you to center yourself within a boundless net of interconnection and to expand your circle of caring.'

³³ Easwaran, Eknath, (2007), The Dhammapada p. 21-22 — 'Unpaid karmic debts and unfulfilled desires do not vanish when the physical body dies. They are forces which remain in the universe to quicken life again at the moment of conception when conditions are right for past karma to be fulfilled. We live and act, and everything we do goes into what we think at the present moment, so that at death, the mind is the sum of everything we have done and everything we still desire to do. That sum of forces has karma to reap, and when the right context comes—the right parents, the right society, the right epoch—the bundle of energy that is the germ of personality is born again. We are not just limited physical creatures with a beginning in a particular year and an end after fourscore years and ten. We go back eons, and some of the contents of the deepest unconscious are the dark drives of an evolutionary heritage much older than the human race.'

³⁴ De Boeddha nam het begrip 'kamma' over van het brahmanisme, maar gaf er een herinterpretatie aan: waar het vedische kamma automatisch en anoniem werkte, ontstaat kamma volgens de opvatting van de Boeddha door wilsintenties. Zonder een persoonlijke bedoeling, drijfveer of intentie kan er geen kamma ontstaan. Anders gezegd: kamma is het effect van de eigen geest op de eigen geest. Deze herdefiniëring van het begrip 'kamma' is opnieuw een voorbeeld van de manier waarop de boeddha een vedisch begrip een andere betekenis geeft.

³⁵ Dhammapada, Gatha #15—Cundasukarika Vatthu en Gatha #16—Dhammika-
Upasaka Vatthu

³⁶ 'brahmaviharas' (P): letterlijk: 'de verblijfplaats van de goden'; Syn.: de 'onmetelikheden'; het zijn de Vier Verheven Gemoedstoestanden: liefdevolle vriendelijkheid (P. metta), mededogen (P. karuna), medevreugde (P. mudita) en gelijkmoedigheid (P. upekkha). Het zijn de vier hoogste emoties en de enige vier die de Boeddha als waardevol en heilzaam bestempelt. Ayya Khema: 'We kunnen ons innerlijk paradijs ervaren als we deze vier emoties in onszelf weten te vervolmaken.'

In het kort: (1) metta (liefdevolle vriendelijkheid) betekent liefde, vrede, vreugde schenken zonder onderscheid van de persoon. Aan de basis ligt het 'niet-zelf denken. Liefde en aandacht gaan naar de mens als mens, niet naar dit of dat individu dat ons om één of andere reden aanspreekt op een bepaald moment. Deze houding geldt niet enkel voor de mens, maar voor alle wezens en levensvormen. Het betekent: liefdevol begaan zijn met alle wezens zonder onderscheid: geen enkele levensvorm is immers vrij van lijden. Alle wezens hebben metta nodig. (2) karuna (mededogen): aangezien alle wezens onderworpen zijn aan dezelfde wetmatigheid in dit bestaan, kan men nooit iemand oordelen of veroordelen, kan men niemand afstoten of uitsluiten. Mededogen is lijden wegnemen. Karuna is in feite het solidariteitsgevoel met alles wat bestaat. (3) mudita (medevreugde) is vreugde beleven om de vreugde van anderen; geluk beleven met de voorspoed die alle wezens ondervinden en (4) upekkha (gelijkmoedigheid) is het actief aanvaarden van het bestaan zoals het is, zonder voorkeur, zonder afkeuring. Gelijkmoedigheid komt in essentie neer op 'loslaten'

³⁷ Hakuin, Tricycle Magazine, Black Fire, Winter 2014 — 'The principle of karmic retribution—cause and effect—works with perfect clarity right before our eyes. Even the smallest, most minor evils are consumed in this fire, burning like dim stars in the night.'

³⁸ 'vrij van 'worden': wanneer de yogi goed 'kijkt' zal hij 'zien' dat elk 'worden' een illusie is. Alles is een 'proces'. Alles 'is' er. 'Worden' is een hersenspinsel.

³⁹ Akasa 'P): verlichte ruimte.

⁴⁰ 'ariya': letterlijk: 'de edele, de nobele'.

⁴¹ 'arahant (P) → ari+hata: ari = het kwade, de vijand; hata = doden, vernietigen. 'Arahant' betekent letterlijk 'hij die de vijand/het kwade vernietigt', i.c. hij die de onheilzame neigingen of bezoedelingen (onwetendheid, verlangen en afkeer) in zijn geest vernietigt. Nadat hij de kilesas vernietigd heeft is hij in staat om de doctrine van de Boeddha volkomen te verstaan. Daarom draagt hij ook de epitheta: 'Khināsava' → 'hij in wie alle kankers vernietigd werden'; 'Jitendriya' → 'hij die het perfecte inzicht bereikt heeft'; 'Paragami' → 'hij die de stroom is overgestoken' en 'Savaka Buddha' → 'hij die tot volkomen ontwaken gekomen is door te luisteren naar de instructies van de Boeddha'.

⁴² 'de monnik die al zijn kamma opgeeft' → vert. van 'sabba-kamma-jahassa bhikkhuno'.

⁴³ 'die het stof van zijn vroegere daden afschudt' → vert. van 'dhunamanassa pure katam rajam'.

⁴⁴ 'die standvastig is en niets het zijne noemt' → vert. van 'a-mam'assa thitassa tadino'.

⁴⁵ 'voelt geen behoefte om met anderen te jeremiëren!' → vert. van 'attho n'atthi janam lapetave 'ti'.

⁴⁶ 'Equanimity is said to be an anchor. It protects you against the "worldly winds"—pleasure and pain, praise and blame, gain and loss, and fame and disrepute—by keeping you anchored so you're not tossed about by those winds' — Daisy Hernández, *The Noble Abode of Equanimity*, *Tricycle Magazine*, Summer 2019.

⁴⁷ 'kamacchanda' (P): hechting aan zintuiglijke verlangens. Kamacchanda is de eerste van de Vijf Hindernissen (P. panca nivarana). Maha Prajnaparamita-sastra, Hoofdstuk 28: 'Wie ten prooi valt aan kamacchanda dwaalt ver af van het Pad. Waarom? Omdat kamacchanda de basis is van allerlei zorgen en chaos. Als de geest gehecht is kan het Pad niet benaderd worden.'

⁴⁸ 'vyapada' (P), Syn. dosa: afkeer, haat, boosheid. Vyapada is de tweede van de Vijf Hindernissen (P. panca nivarana) en één van de Tien Ketens (P. samyojana). Vyapada belet liefdevolle vriendelijkheid (P. metta) en medeogen (P. karuna). Bij vyapada is er ook geen inzicht in de werking van namarupa. Volgens de Maha Prajnaparamita-sastra, Hoofdstuk 28 leidt Vyapada tot het verlies van alle goede dhammas; is het de oorzaak van een toekomstige ongelukkige bestemming (P. durgati); de opponent van geluk en verder vormt het een reservoir van boosaardige woorden (P. parusyavada).'

⁴⁹ 'wat vroeger was, is er momenteel niet meer' → vert. van 'ahu pubbe tada nahu'.

⁵⁰ 'wat er vroeger niet was, is er momenteel wel' → vert. van 'n'ahu pubbe tada ahu'.

⁵¹ 'het was er niet en zal er ook niet [meer] komen' → vert. van 'na c'ahu na ca bhavissati'.

⁵² 'en ook nu bestaat het niet!' → vert. van 'na cetarahi vijjati'ti'.

⁵³ *Het is een natuurwet die wáár is. Het criterium voor 'wáár' en 'waarheid' is haar geldigheid in het verleden, in het heden en in de toekomst'. Deze definitie van 'wáár' en 'waarheid' maakt dat er in de fenomenale wereld uiterst weinig 'wáár' en 'waarheid' te vinden is.*

⁵⁴ *Dhammapada, Gatha # 127*

⁵⁵ *'als jullie pijn vrezén, als jullie pijn verafschuwen', vert. van 'sacce bhayatha dukkhassa, sace vo dukkhamappiyam'.*

⁵⁶ *'onthoudt jullie dan van het plegen van een slechte daad in het openbaar of stiekem.' → vert. van 'makattha papakam kammam, avi va yadi va raho'.*

⁵⁷ *'als jullie nu een slechte daad begaan of in de toekomst een slechte daad zullen begaan' → vert. van 'sace ca papakam kammam, karissatha karotha va'.*

⁵⁸ *'dan zullen jullie niet aan pijn ontkomen, ook al zouden jullie daarvoor vluchten' → vert. van 'na vo dukkha pamutyatthi, upeccapi palayatan'ti'.*

De betekenis van dit vers is dat wie slechte daden pleegt zich nooit van dukkha zal bevrijden.

⁵⁹ *Mahaparinibbana Sutta, Digha-Nikaya 16*

⁶⁰ *'stroombetredér' → vert. van 'sotapanna'. De stroombetredér is het eerste niveau van ontwaken.*

⁶¹ *'resultaat' → vert. van 'phala' = de vrucht van het stroombetreden.*

⁶² *'eenmaal-terugkeerder' → vert. van 'sakadagami'. De eenmaal-terugkeerder is het tweede niveau van ontwaken.*

⁶³ *'de niet-meer-terugkeerder' → vert. van 'anagami'. De niet-meer-terugkeerder is het derde niveau van ontwaken.*

⁶⁴ *'de arahant' is het vierde niveau van ontwaken.*

⁶⁵ *'Toestand' is een slechte woordkeuze (maar ik vind er geen andere) vermits deze 'toestand' niet in 'woorden' of 'concepten' kan gevat worden.*

⁶⁶ *Buddhadasa Bhikkhu, (1989), Anapanasati — Mindfulness of Breathing, Glossary — 'magga-phala-nibbana, path, fruition, and nibbana: this compound (although the three terms appear separately throughout the Pali texts, their compound is found only in Thai) refers to the three activities that occur in rapid succession in the realization of Dhamma, Magga (path) is the activity of vipassana cutting through defilements. Phala (fruit) is the successful completion of that cutting, the result of magga. Nibbana is the coolness which appears once the defilements are cut.'*

⁶⁷ Het loslaten van onwetendheid, van verlangen en van afkeer = bevrijding = zelfrealisatie. Loslaten = schoon schip maken. Opruimen. Opgeven. Loslaten = zich niet identificeren, noch met onwetendheid, noch met verlangen, noch met afkeer. Loslaten = opgeven. Onwetendheid kan niet met wijsheid gecombineerd worden. Daarom moeten we onwetendheid opgeven. Het spirituele pad gaat over wat we opgeven; niet over wat we verwerven. Patinisagga (P): alles loslaten, alles verzaken, zonder ervoor iets in de plaats te verachten.

⁶⁸ 'leiden tot volledige ontplooiing' → vert. van 'paripakaya samvattanti'.

⁶⁹ 'spirituele vriend' → vert. van 'kalyanamitta'. Syn.: kalyanasahaya. Kalyanamitta → kalyana+mitta: kalyana = spiritueel; mita = vriend; kalyanasahaya → kalyana+sahaya: kalyana = spiritueel; sahaya = een medestander op de weg naar inzicht. Een kalyanamitta is iemand waar je niet alleen iets kán van leren; je móet er ook van leren. Het tegenovergestelde is papamita—een slechte vriend.

In de Visuddhimagga—'Het pad van zuivering'—zegt Buddhaghosa dat, als er geen Boeddha als kalyanamitta voorhanden is, men zich moet wenden tot één van de acht grote discipelen. Als dit ook niet kan moet men iemand zoeken die alle [mentale] hindernissen verwijderd heeft, alle jhanas heeft bereikt en inzicht heeft ontwikkeld.

Is ook dit niet mogelijk, dan moet men iemand zoeken die tenminste één jhana heeft bereikt, of iemand die de volledige tipitaka [de drie onderdelen van de Pali-Canon] kent; of iemand die er twee kent of iemand die tenminste één deel van de tipitaka kent. Is dit ook niet mogelijk dan moet men op zoek gaan naar iemand die tenminste één hoofdstuk, met commentaar, uit de Canon kent en die in aandacht leeft.

En als je géén spirituele vriend kunt vinden, raadt de Boeddha aan: '(...) leef dan alleen als een koning die zijn verslagen koninkrijk heeft opgegeven; als een olifantenstier in de wildernis. Het is beter om alleen te leven; er bestaat geen vriendschap met een dwaas. Leef alleen, onbekommerd, doe geen kwaad; als een olifantenstier in de wildernis.'

Zie in dit verband: Easwaran, Eknath, (2016), *Passage Meditation. A Complete Spiritual Practice, Spiritual Fellowship*, p. 151 e.v.

⁷⁰ patimokkha (P): het 'boeddhistische wetboek van strafrecht', de boeddhistische kloosterregels; ze bestaan uit 227 regels voor bhikkhus en 311 voor bhikkhunis. De patimokkha omvat vier rechtsterreinen: het gedrag van de monnik, resp. de non, t.o.v. personen, zaken, de orde en de religie. De regels worden niet gecodificeerd volgens bovengenoemde indeling, maar naar de zwaarte van de straffen of de maatregelen die op het niet in acht nemen van de regels staat.

⁷¹ 'zuiver gedrag': de betekenis van 'zuiver' is hier: 'zoals het hoort te zijn', d.i. conform de vinaya.

⁷² 'dhammatalik' → vert. van 'katha' = een spreekbeurt, een dhammatalik, een gesprek.

⁷³ 'de verveling die de wereld met zich brengt' → vert. van 'ekanta-nibbidaya'. Nibbida (P.) is de ontnuchtering, de ontgoocheling, de desillusie over de geconditioneerde samsarische wereld, gekenmerkt door vergankelijkheid, door lijden en zelfloosheid, en daardoor niet de moeite waard om zich hieraan te hechten. Als gevolg van nibbida wordt deze wereld van ellende losgelaten. De consequentie hiervan is dat de yogi de blik richt naar het ongeconditioneerde, het Ongeborene, het Doodloze, nibbana.

Nibbida leidt tot viraga, het wegsterven van de dingen; begeerteloosheid; zonder verlangen zijn. En viraga leidt tot upasama: stilte, kalmte, vrede. Upasama ten slotte voert naar nibbana. Dit inzicht voert de yogi tot Zelfrealisatie, geschematiseerd met vier Pali-woorden: nibbida → viraga → upasama → nibbana.

⁷⁴ 'het wegsterven van verlangens' → vert. van 'viragaya' → viraga → vi+raga: vi = in de betekenis van 'zonder'; raga = zintuiglijk genot; viraga = zonder zintuiglijk genot, zintuiglijk verlangen

⁷⁵ 'de beëindiging van deze verlangens' → vert. van 'nirodha' = de beëindiging, het stoppen, de vernietiging.

⁷⁶ 'de innerlijke rust' → vert. van 'upasamaya' → upasama → upa+sam: upa = bij, nabij; sam = hier in de betekenis van kalmte, innerlijke rust. 'Kalmte' staat hier voor het 'tot rust komen', het 'koel worden'; geen verlangens of verwachtingen meer koesteren, onthechting en inzicht in de vergankelijkheid van alle dingen (P. anicca), het tot rust brengen van passie en tevredenheid met het simpele leven, waaraan verder geen eisen meer gesteld worden.

De Dhamma smaakt zoet voor de yogi die de nectar van kalmte (P. upasama) en afzondering (P. viveka) geproefd heeft. Zie Gatha # 205 van de Dhammapada — 'Wie de smaak van kalmte en van afzondering geproefd heeft, bevrijdt zich van angst en kwaad: hij drinkt de vreugde van Dhamma'.

⁷⁷ 'het hogere inzicht' → vert. van 'abhinnaya' → abhi+na: abhi = volledig, compleet, volkomen; na = weten, kennen; abhinnaya = volledig weten, volledig bewust zijn van.

Abhinna staat voor 'direct weten'; 'directe kennis'; 'hogere kennis': dit is de kennis die énkél kan verworven worden door een deugdzaam leven te leiden, door het volgen van het Achtvoudige Pad én door meditatie.

De Pali-canon handelt over 6 hogere krachten of bovenwereldse soorten van kennis. Deze bestaan uit 5 wereldse (P. lokiya) krachten die te verwerven zijn door de hoogste perfectie in mentale concentratie (P. samadhi), en één bovenwereldse (P. lokuttara) kracht door inzicht (P. vipassana), d.i., de uitdoving van alle bezoedelingen (P. asava), i.c. realisatie van het arahantschap.

Deze 6 hogere krachten zijn: 1) magische krachten (Pali: iddhi vidha); 2) goddelijk oor (Pali: dibba sota); 3) het doordringen van de geest van anderen (Pali: ceto pariya nana); 4) het zich kunnen herinneren van vorige geboorten (Pali: pubbe niva sanussati); 5) goddelijk oog (Pali: dibba cakkhu); 6) de uitdoving van alle mentale bezoedelingen (Pali: asavakkhaya), waardoor de yogi bevrijding van geest, bevrijding door wijsheid verwerft, in dit leven.

⁷⁸ 'het ontwaken' → vert. van 'sambodhaya'.

⁷⁹ 'dhammatalk over soberheid' vert. van 'appicchakatha' → appiccha+katha: appiccha = soberheid, weinig noden hebben; katha = een spreekbeurt, een dhamma-talk, een gesprek.

⁸⁰ 'dhammatalk over tevredenheid' → vert. van 'santutthikatha' → santutthi+katha: santutthi = tevredenheid, blijheid; katha = een spreekbeurt, een Dhamma-talk, een gesprek.

⁸¹ 'dhammatalk over afzondering' → vert. van pavivekakatha → pa+viveka+katha: pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; viveka = afzondering. Afzondering bestaat in twee vormen: lichamelijke afzondering (P. kaya-viveka) en mentale afzondering (P. citta-viveka). Ik refereer hier naar mijn boek met de integrale vertaling uit het Pali van de Khaggavisana-Sutta, p. 38; katha = een gesprek, een dhammatalk.

⁸² 'dhammatalk over het zich onthouden van sociaal contact' → vert. van 'asamsaggakatha' → asamsagga+katha: asamsagga = zich onthouden van sociale contacten, niet 'socializen'; katha = een spreekbeurt, een dhammatalk, een gesprek.

⁸³ 'dhammatalk over ijver en het opwekken van energie' → vert. van 'viriyarambhakatha'.

⁸⁴ 'dhammatalk over wijsheid' → pannakatha.

⁸⁵ 'dhammatalk over bevrijding' → vert. van vimuttikatha.

⁸⁶ 'dhammatalk over bevrijding die voortvloeit uit 'zien en weten' → vert. van 'vimuttinanadassanakatha' → vimutti+nana+dassana+katha: vimutti = bevrijding; nana = inzicht; dassana = zien en weten; katha = een spreekbeurt, een Dhamma-talk, een gesprek.

⁸⁷ 'hij moet begiftigd zijn met inzicht in het ontstaan en vergaan van alle dingen' → vert. van 'udayatthagaminiya pannaya samannagato'.

⁸⁸ 'die edele penetratie' → vert. van 'ariyaya nibbedhikaya'. Het is het opgeven van de ontkenning dat de dingen steeds veranderen (P. anicca). Van moment tot moment. Ontstaan en vergaan maken deel uit van het natuurlijke proces van het bestaan. Het is inherent aan ons bestaan in een eeuwig veranderend universum. Anicca hoeft helemaal niet angstaanjagend te zijn. De schoonheid van vergankelijkheid bestaat er in dat we tot het Geheel behoren, dat we er niet van afgescheiden zijn, dat we niet geïsoleerd zijn.

⁸⁹ 'de afschuwelijkheid van het lichaam' → vert. van 'asubha' → a+subha: a = niet; subha = het aangename, het plezierige; asubha = het onaangename. Asubha bhavana kan beschouwd worden als de traditionele ascetische manier om problemen van seksuele aantrekkingskracht op te lossen: de geliefde wordt voorgesteld zoals hij/zij er zou uitzien, 3 dagen, resp. 10 dagen na de dood..., aangevreten door insecten en knaagdieren, en vervolgens als rottend lijk, en verder als afgekloven skelet. Door deze meditatie (P. khayanupassin) realiseert de yogi in zichzelf de vergankelijkheid van het lichaam. Asubha bhavana was—en is—een afdoende methode om alle gevoelens van verliefdheid te boven te komen.

⁹⁰ 'liefdevolle vriendelijkheid' → vert. van 'metta'. Metta is één van 'de vier verheven toestanden' van de geest (P. brahmaviharas). Door een bewustzijn dat vol is van vriendelijkheid (P. mettacittena) wordt haat gestild. Enkel door 'liefde' kan haat overwonnen worden. Enkel met een geest die gevuld is van metta kunnen we onze wereld verbeteren. Mettacittena.

⁹¹ 'om zijn gedachtenstroom te stoppen': cfr. Huang Po, Chinese Zenmeester, 850 GTR: 'Terwijl ik ben zonder gedachten. Niets... Tot betekenis komt'. Prachtig!

⁹² 'mediteren op de inkomende en de uitgaande adem' → vert. van 'anapana-sati'.

⁹³ 'de vergankelijkheid van alle dingen' → vert. van 'anicca'. We zijn slechts een golf op de oceaan. Maar wel een golf die beseft dat ze een golf is.

⁹⁴ 'zelfloosheid' → vert. van 'anatta'.

⁹⁵ Dubois, Guy, Eugène, (2018), Khaggavisana-Sutta p. 27

⁹⁶ 'hoe zoet is de afzondering voor wie gelukkig is' → vert. van 'sukho viveko tutthassa'.

⁹⁷ 'voor wie de Waarheid gehoord heeft en inzicht verkregen heeft' → vert. van 'sutadhammassa passato'.

⁹⁸ 'met slagtanden als disselbomen' → vert. van 'isadantassa hatthino'.

⁹⁹ 'de bewustzijnstoestand van deze nobele olifantenster [...] is vergelijkbaar met mijn bewustzijnstoestand' → vert. van 'etam nagassa narena, sameti cittam cittena'.

'Nagassa narena': een woordspeling. Zowel de Boeddha (of een arahant) als de olifant (en de slang) worden 'naga' genoemd.

¹⁰⁰ 'allebei genieten we van [de afzondering] in het bos!' → vert. van 'yadeko ramati mano 'ti'.

¹⁰¹ 'niet beledigen, niet kwetsen' → vert. van 'anupavado anupaghato'.

¹⁰² 'zich beheersen overeenkomstig de patimokkha' → vert. van 'patimokkhe ca samvaro'.

¹⁰³ 'zich matigen met voedsel' → vert. van 'mattannuta ca bhattasim'.

¹⁰⁴ 'leven in afzondering' → vert. van 'pantanca sayanasanam'.

¹⁰⁵ 'zich toewijden aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn' → vert. van 'adhicitte ca ayogo'.

¹⁰⁶ 'dít is de leer van de Boeddhas!' → vert. van 'etam buddhana sasanam 'ti'.

¹⁰⁷ 'alle wezens die geboren werden en die geboren zullen worden' → vert. van 'ye keci bhuta bhavissanti ye vapi'.

¹⁰⁸ 'zullen vergaan en hun lichaam achterlaten' → vert. van 'sabbe gamissanti pahaya deham'.

¹⁰⁹ 'de Wijze die de vergankelijkheid van alle verschijnselen begrijpt' → vert. van 'tam sabbajanim kusalo viditva'.

¹¹⁰ 'streeft ernaar om het heilige leven te leiden!' → vert. van 'atapiyo brahmacariyam careyya'ti'.

¹¹¹ 'wat veroverd is of wat veroverd kan worden [aan zintuiglijk genot]' → vert. van 'yanca pattam yanca pattabbam'

¹¹² 'is verstopt onder een laag stof voor een zwak persoon die een valse profeet volgt' → vert. van 'ubhayametam rajanukinnam aturassanusikkhato'.

¹¹³ De twee extremen verwijzen hier naar strenge ascese (P. attakilamathanuyoga) enerzijds en zwelgen in zintuiglijk genot (P. kamasukhallikanuyoga) anderzijds. Het zijn de twee extremen die door de Boeddha verworpen werden in zijn eerste voordracht—de Dhammacakkapavattana-Sutta, Samyutta-Nikaya 56.11 (SN 56.11) voor de Vijf Gezellen in Sarnath: 'Monniken, een bhikkhu hoort de volgende twee uitersten niet te beoefenen. Welke twee? Het nastreven van geluk door zintuiglijk genot, wat laag, vulgair, ordinair en onedel is en niet tot welzijn leidt. Het nastreven van een strict ascetisme, wat pijnlijk en onedel is en niet tot welzijn leidt.' Wie één van de twee extremen tóch nastreeft mag zich aan ellende verwachten. In het NU en in de toekomst.

¹¹⁴ 'het ene (eerste) uiterste is' → vert. van 'ayam eko anto'.

¹¹⁵ 'iemand voor wie het cultiveren van precepten en beoefening evenals het volgen van het heilige leven de essentie uitmaakt' → vert. van 'ye ca sikkhasara silabbatam jivitam brahmacariyam upatthanasara'.

¹¹⁶ 'het andere (tweede) uiterste is' → vert. van 'ayam dutiyo anto'.

¹¹⁷ 'iemand die geen graten ziet in het najagen van zintuiglijk genot' → vert. van 'ye ca evamvadino n'atthi kamesu doso'ti'.

¹¹⁸ 'beide uitersten laten de begraafplaatsen uitdijen' → vert. van 'iccete ubho anta katasivaddhana'.

Begraafplaatsen nemen toe bij elke wedergeboorte; bij elk 'worden'. Wie één van de twee extremen tóch nastreeft zal 'de begraafplaatsen doen uitdijen en foutieve opinies doen aanzwellen': De 'begraafplaatsen' zijn een metafoor voor onwetendheid en verlangens, die op hun beurt de oorzaak zijn van verkeerde opinies.

¹¹⁹ 'en begraafplaatsen doen [foutieve] opinies aanzwellen' → vert. van 'katasiyoditthim vaddhenti'.

¹²⁰ 'wie dit [beide uitersten] niet begrijpt hecht zich óf vast aan zintuiglijk genot, óf schiet het doel voorbij door strenge ascese' → vert. van 'etete ubho ante anabhinna oiyanti eke atidhavanti eke'.

¹²¹ 'zij die dit begrijpen [d.i. het begrip van de ellende die beide uitersten met zich brengen] → vert. van 'ye ca kho te abhinna'. Abhinna → abhinna = gepenetreerd 'weten'; doorvoelde wijsheid; verzadigd zijn van wijsheid; perfecte wijsheid.

Zulke wijsheid komt ook tot uiting in volgend vers uit de Samyutta Nikaya 1.8: 'Yesam Dhamma asammuttha paravadesu na niyare; te sambuddha samma-danna, caranti visame samam'— 'Diegenen voor wie de Dhamma duidelijk is, worden niet naar andere doctrines geleid: zij zijn perfect verlicht met perfecte wijsheid. Gelijkmatic schreiden ze over de oneffenheden.'

¹²² 'en daardoor geen van beide uitersten aanhangen en er ook niet naar verlangen' → vert. van 'tatra ca n'ahesum, tena ca n'amanninimsu'.

Dit zijn diegenen die 'ontwaken aan de Middenweg, die zien en weten oplevert en tot innerlijke vrede, direct begrip, ontwaken en nibbana leidt. En wat is die Middenweg die zien en weten oplevert, en tot innerlijke vrede, direct begrip, ontwaken en Nibbana leidt? Het is het Edele Achtvoudige Pad, zuiver begrip, zuivere intentie, zuiver spreken, zuiver handelen, zuiver levensonderhoud, zuivere inspanning, zuivere aandacht en zuivere concentratie. (Dhammacakka-pavattana-Sutta).'

¹²³ 'voor hen valt er geen werveling door de cyclus [van ontstaan en vergaan] meer te beschrijven!' → vert. van 'vattam tesam n'atthi pannapanaya 'ti'.

De betekenis van deze versregel is dat zij nibbana bereiken.

¹²⁴ 'op hetgeen zich van moment-tot-moment aan hem presenteert.' → vert. van 'pari-mukham satim upatthapetva'. 'Pari-mukham' is letterlijk: 'in de omgeving van de mond'.

¹²⁵ 'het lichaam getemd; de geest getemd' → vert. van 'thitena kayena; thitena cetasa'.

¹²⁶ 'of hij nu staat, zit of ligt' → vert. van 'tittham nisinno uda va sayano'.

¹²⁷ 'een monnik die zijn aandacht met volharding vestigt' → vert. van 'etam satim bhikkhu adhitthahano'.

¹²⁸ 'zal uiteindelijk trapsgewijs zijn doel bereiken' → vert. van 'labhetha pubba-pariyam visesam'.

Trapsgewijs wijst, volgens de Commentaren, naar de geleidelijke ontwikkeling door de yogi van de vormelijke jhanas (rupa-jhanas) en vormloze jhanas (arupa jhanas), waaruit inzicht (vipassana) volgt dat vervolgens tot het arahantschap leidt.

¹²⁹ 'eenmaal het doel bereikt' → vert. van 'laddhana pubbapariyam visesam'.

¹³⁰ 'maakt hij zich onzichtbaar voor de koning van de dood!' → vert. van 'adassanam maccurajassa gacche'ti'.

Dezelfde tekst vinden we woordelijk terug in Gatha #46 van de Dhammapada.

¹³¹ 'voor wie de aandacht op het lichaam ononderbroken als volgt gevestigd wordt' → vert. van 'yassa siya sabbada sati, satatam kayagata upatthita'.

¹³² 'als er geen kamma meer was geweest, dan zou ik niet meer tot 'worden' gekomen zijn' → vert. van 'no c'assa no ca me siya'. De betekenis van dit vers is het volgende: indien er geen onheilzame daden (P. kilesa-kamma) zouden gebeurd zijn in het verleden, zouden ze NU (in dit moment) ook nooit tot rijping (P. vipaka) kunnen gekomen zijn.

¹³³ 'als er geen kamma meer zal zijn, dan zal ik niet meer tot 'worden' komen' → vert. van 'na bhavissati na ca me bhavissati'. Dezelfde gedachtengang als supra voor onheilzame daden die NU (in dit moment) worden vermeden en daardoor in de toekomst ook nooit tot rijping zullen komen.

¹³⁴ 'wie zijn aandacht op het lichaam op deze manier ontwikkelt' → vert. van 'anupubbavihari tattha so'.

¹³⁵ 'zal voortschrijdend zijn verlangen overwinnen!' → vert. van 'kaleneva tare visattikan 'ti'. Voortschrijdend, in de betekenis van progressief; stap-na-stap.

¹³⁶ 'alle wezens die geboren werden en die geboren zullen worden' → vert. van 'ye keci bhuta bhavissanti ye vapi'.

¹³⁷ 'zullen vergaan en hun lichaam achterlaten' → vert. van 'sabbe gamissanti pahaya deham'.

¹³⁸ 'de Wijze die de vergankelijkheid van alle verschijnselen begrijpt' → vert. van 'tam sabbajanim kusalo veditva'.

¹³⁹ 'streeft ernaar om het heilige leven te leiden!' → vert. van 'atapiyo brahmā-cariyam careyya'ti'.

¹⁴⁰ Dhammapada, Gatha #338.

¹⁴¹ bhava (P): letterlijk: 'worden'; steeds opnieuw ontstaan. Alles waar we ons aan hechten of belang aan toekennen heeft wording —bhava—tot gevolg. Alles wat we aanzien als een 'zelf' of een 'ander' of behorend tot onszelf, zonder ons ervan bewust te zijn dat het hier enkel over een conventie gaat, is 'worden'. Bhava heeft verschillende betekenissen, maar het wordt vooral gebruikt als verwijzing naar de 10de schakel van Afhankelijk Ontstaan: het wordingsproces dat wordt bepaald door het zich eigen maken van persoonlijkheidsbestanddelen; het is de keten tussen hechten (P. upadana) en geboorte (P. jati). Het tegengestelde is anabhava: de ultieme beëindiging van 'worden'

¹⁴² Het contact (P. phassa) van de zintuigen met de respectievelijke objecten leidt tot gewaarwordingen (P. vedana).

¹⁴³ De Commentaren geven aan dat het enige tegengif om deze ziekte te overwinnen erin bestaat om het 'zelf' op te geven.

¹⁴⁴ 'gehecht aan worden' → vert. van 'bhava'. Het verlangen, de 'dorst' (P. tanha) om iets te bereiken; maar ook de afkeer om iets te zijn, te hebben of om iets te (moeten) doen. 'Worden' is wedergeboorte. Op elk moment. Van moment-tot-moment.

¹⁴⁵ 'angst' → vert. van 'bhaya'. Bhaya = de angst die ontstaat door het aandachtig en continu observeren van alle mentale en fysieke fenomenen (satipat-thana).

¹⁴⁶ 'lijden' → vert. van 'dukkha'.

¹⁴⁷ 'het heilige leven' → vert. van 'brahmacariya'.

¹⁴⁸ 'onwetendheid' → vert. van 'avijja'.

¹⁴⁹ 'door dit te zien zoals het werkelijk is' → vert. van 'evam'etam yethabbutam'.

Door helder inzicht (= 'zien en weten' = nana dassana) de dingen waarnemen zoals ze wérkelijk zijn (yatha bhuta). Dit komt voor de yogi hierop neer: de drie kenmerken van alle verschijnselen (P. tilakkhana) in zichzelf realiseren: vergankelijkheid (P. anicca); onbevredigdheid (P. dukkha) en zelfloosheid (P. anatta). Hierdoor ervaart de yogi experiëntieel de illusie die bestaat tussen zijn perceptie (P. sanna) en de werkelijkheid zoals ze is (P. yatha bhuta).

¹⁵⁰ 'met helder inzicht te zien hoe het zich manifesteert' → vert. van 'sammappannaya passato'.

¹⁵¹ 'wordt de hunkering naar bestaan [het "worden"] opgegeven' → vert. van 'bhavatanha pahiyati'.

¹⁵² 'evenmin zoekt men dan vreugde in 'niet-bestaan'' → vert. van 'vibhavam nabhinandati'.

¹⁵³ 'nibbana is de vernietiging van alle hunkering. Het is het versterven—het 'uitdoven' (*) → vert. van 'sabbaso tanhanam khaya, asesaviraganirodho nibbanam'.

(*): 'versterven' → vert. van 'viraga' = het passieloos worden.

¹⁵⁴ 'op deze manier' → vert. van 'anupada' = stap-na-stap, continu.

¹⁵⁵ 'door zich aan niets meer te hechten komt hij niet meer tot "worden"' → vert. van ' → vert. van 'anupada puna-bbhavo na hoti'.

Ajahn Chah, (2012), Tricycle Magazine, Winter 2012 — 'Maak je niet druk over de toekomst; maak je niet druk over het verleden. Blijf gewoonweg waar je bent. In het hier. Uiteindelijk begrijp je dat je niet kunt zeggen dat je vooruit gaat; dat je niet kunt zeggen dat je teruggaat; dat je niet kunt zeggen dat je op je plek blijft. Er valt niets te hechten.'

¹⁵⁶ 'Mara is verslagen. De strijd is beslist' → vert. van 'abhi-bhuto maro vijita-sangamo'.

¹⁵⁷ 'deze man is voorbij alle vormen van "worden" gegaan!' → vert. van 'upacaga sabbabhavani tadi 'ti'.

¹⁵⁸ 'de monnik die zijn geest tot rust gebracht heeft' → vert. van 'upasanta-santa-cittassa'.

¹⁵⁹ 'die de koord van het "worden" heeft doorgesneden' → vert. van 'netti-cchinnassa bhikkhuno'.

¹⁶⁰ 'beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten' → vert. van 'vikkhino jati-samsaro'.

¹⁶¹ 'hij heeft zich bevrijd van Mara's ketens!' → vert. van 'mutto so mara-bandhana'ti'.

¹⁶² 'de Wijze deed afstand van zijn verlangen naar 'worden'' → vert. van 'bhava-sankharamavassaji muni'.

¹⁶³ 'dat het meetbare en het onmeetbare voortbrengt' → vert. van 'tulamatulanca sambhavam'.

Een moeilijk vers. In de Commentaren worden verschillende mogelijkheden naar voor gebracht: het meetbare (P. tulam) is kamma uit de zintuiglijke sfeer; het onmeetbare (P. atulam) is kamma uit de transcendente sfeer (van de jhanas). Andere mogelijkheid: het meetbare (P. tulam) is kamma uit de fijn-materiële sfeer; het onmeetbare (P. atulam) is kamma uit de immateriële sfeer. Nog een mogelijkheid: tulam leidt tot beperkte resultaten; atulam tot overvloedige resultaten.

'Sambhavam' is de oorzaak van het 'worden' = datgene dat tot 'weder'-geboorte aanleiding geeft.

Het meetbare (de vijf khandhas) wordt als vergankelijk beschouwd; het onmeetbare (nibbana) als permanent. De Wijze (hier de Boeddha) die enerzijds het gevaar van het 'worden' onderkent maar anderzijds de voordelen van nibbana inziet, verwerpt door het volgen van het Edele Pad (van het arahantschap) kamma, waaruit het 'worden' voortvloeit, dat op zijn beurt de wortel is voor de khandhas.

¹⁶⁴ 'door inwendig vredig en geconcentreerd te zijn' → vert. van 'ajjhatarato samahito'.

¹⁶⁵ 'verbrak hij het pantser van zijn eigen 'worden'!' → vert. van 'abhindi kavacam-iv'attasambhavan'ti'.

¹⁶⁶ 'boven, beneden, op alle plaatsen, totaal bevrijd' → vert. van 'uddham adho sabbadhi vip pamutto'.

¹⁶⁷ 'zonder focus op 'dit ben ik'. → vert. van 'ayamhamasmiti ananupassi'.

'Het 'ik' loslaten betekent hoogmoed afzweren en verkeerde opinies over het 'ik' vernietigen, zoals dit door een arahant wordt gerealiseerd. Om dit te bereiken is inzicht vereist in de aard van alle geconditioneerde dingen (P. tilakkhana). De Boeddha heeft dit verduidelijkt in de Anattalakkhana-Sutta—zijn tweede prediking in Sarnath, vijf dagen na dat hij het Wiel van de Leer in beweging gezet had (cfr. Dhammacakkapavattana-Sutta).

In de Anattalakkhana-Sutta wijst de Boeddha de Vijf Gezellen erop dat de khandhas zonder 'zelf' zijn, d.i. géén enkele stabiliteit in zich dragen en veranderen van moment-tot-moment: 'Monniken, fysieke vorm (lichaam—rupa) is zonder zelf; gevoelens (gewaarwordingen—vedana) zijn zonder zelf; percepties (sanna) zijn zonder zelf; mentale formaties (sankharas) zijn zonder zelf; bewustzijn (vinnana) is zonder zelf.' Alles wat veranderlijk, onbevredigend en zelfloos is (= de tilakkhana) moet dan ook beschouwd worden als "Dit is niet van mij, dit ben ik niet, dit is niet mijn zelf."

Het resultaat van zulk juist inzicht (P. samma ditthi) is dan ook dat 'een goed onderwezen edele discipel, die dit alles met juist inzicht beschouwt: baalt van fysieke vorm; baalt van gevoelens; baalt van percepties; baalt van formaties; baalt van bewustzijn. Doordat hij ervan baalt, wordt hij passieloos; Doordat hij passieloos is, wordt [zijn geest] bevrijd; Doordat zijn geest bevrijd is, is er de wijsheid dat zijn geest bevrijd is.'

¹⁶⁸ 'aldus gezuiverd steekt hij de stroom over' → vert. van 'evam vimutto udatari ogham'.

Wie de stroom is overgestoken is de arahant. De arahant heeft zich volkomen bevrijd van de asavas. Waar 'kilesas' de algemene term is van bezoedelingen, zijn asavas de reële uitvloeisels. De term 'asava' wordt vooral gebruikt in functionele zin: alles wat het bewustzijn vergiftigt door zintuiglijk contact met de buitenwereld wordt asava genoemd. Het zijn de Vier Kankers van zintuiglijke lust (P. kama-asava); onwetendheid (P. avijja-asava); vaststaande persoonlijke meningen/inzichten (P. ditthi-asava) en gehechtheid aan het bestaan (P. bhava-asava). Deze Vier Kankers noemt men ook de Vier Jukken (P. yoga, i.c. kama-yoga; avijja-yoga; ditthi-yoga en bhava-yoga) of de Vier Stromen (P. ogha, i.c. kamogha; avijjogha; ditthogha en bhavogha).

Vergelijkbaar met de asavas zijn de vier (giftige) pijlen (P. salla): begeerte, haat, hoogmoed en onwetendheid.

Andere bezoedelingen zijn de 10 ketens (P. samyojanas) (*) en de Vijf Hindernissen (P. panca nivarana) (**).

Al deze bezoedelingen (kilesas; asavas, yogas, oghas, samyojanas en panca nivarana) worden vermeld in de Udana. Maar hoe men al deze bezoedelingen ook noemt, de arahant heeft zich ervan bevrijd. Maar ook de andere drie soorten 'edele volgelingen' (P. ariyasavakas, i.c. sotapannas; sakadagamis en anagamis) zijn op weg naar de Andere Oever.

(*): Samyojanas (P): de 10 mentale ketens die ons aan samsara binden en ons aldus beletten tot ontwaken te komen. Het zijn:

1. Geloof in 'persoonlijkheid' (Pali: sakkaya-ditthi)
2. Sceptische twijfel (Pali: vicikiccha)
3. Gehechtheid aan regels/ritueel (Pali: silabbata-paramasa)
4. Verlangen naar sensueel genot (Pali: kama-raga)
5. Kwaadheid en haat (Pali: vyapada of dosa)
6. Verlangen naar fijn-materieel bestaan [materiële wedergeboorte] (Pali: rupa-raga)
7. Verlangen naar immaterieel bestaan [wedergeboorte als een vormloze entiteit] (Pali: arupa-raga)
8. Verwaandheid; hoogmoed; arrogantie (Pali: mana)
9. Rusteloosheid (Pali: udhacca)
10. Onwetendheid (Pali: avijja)

(**): Panca nivarana (P): de 5 obstakels of de 5 hindernissen die ons hinderen bij onze zoektocht naar bevrijding. Het zijn: zintuiglijk verlangen (P. kamacchanda); slechte wil & boosheid (P. vyapada); luiheid & traagheid van geest (P. thinamiddha); rusteloosheid & piekeren (P. uddhaccakukkucca) en tenslotte sceptische twijfel (P. vicikiccha).

¹⁶⁹ 'die hij nog nooit betrad: hij zal nooit meer tot "worden" komen!' → vert. van 'atinnapubbam apunabbhava'ti'.

¹⁷⁰ 'wie zijn lichaam niet bewaakt' → vert. van 'arakkhitena kayena'.

¹⁷¹ 'wie verkeerde visies volgt' → vert. van 'micchaditthihatena'.

¹⁷² 'luiheid en traagheid van geest' → vert. van 'thinamiddha'.

¹⁷³ 'Komt in het vizier van Mara' → vert. van 'vasam marassa gacchati'. Wie zich voluit overgeeft aan zintuiglijke genoegens, d.i. wie zijn zintuigen niet bewaakt, is een gewillig slachtoffer voor Mara, de kracht achter de illusies; de drijfkracht achter de neigingen en impulsen die de mens geklemd houden in de belemmerende patronen van onvrijheid en lijden. Mara is de personificatie van het kwaad en het kwade, zodat de persoon die naar Zelfrealisatie streeft de strijd tegen hem moet opnemen. Hij moet ervoor zorgen dat hij er niet door overweldigd wordt, zodat hij hem nadien zélf kan verslaan.

Mara is zowel een personificatie als een metafoor voor de grote verleider; de demon van begoocheling; de begeerte; de hartstochten die de mens overweldigen; het kwade; de duivel; de misleiding; de wisselvalligheid; de onbetrouwbaarheid en de willekeur van het bestaan; (de hunkering naar) het seksuele genot en de personificatie van de dood (in Tibet wordt hij afgebeeld als Yama, die ons in de bhavacakka de spiegel van het leven voorhoudt).

Mara is de man met de zeis, die komt als een dief in de nacht en die toeslaat zonder enige waarschuwing. Het is de bedrieger die zich nooit aan de (door ons geregisseerde) spelregels houdt. Het is de heerser over de meedogenloze (maar in wezen 'uitgevonden') tijd. Mara is de opponent van ons wanhopige verlangen naar een 'zelf' of naar een wereld die (voor ons) begrijpelijk, hanteerbaar en veilig is. Mara valt énkél te overwinnen door 'inzicht' in de ware aard van de verschijnselen, d.i. door inzicht in de tilakkhana. Als personificatie van de menselijke begoocheling is Mara even illusoir als het 'ik' waaruit hij voortspruit. Mara is een creatie van de eigen geest. Daardoor hoort hij thuis in dezelfde categorie als goden, duivels, hemel en hel...

Mara is een metafoor voor de immense illusie dat er een 'zelf' bestaat. Dit 'zelf' is een door de geest gecreëerde illusie—'cittakatam bimbam'. Het is dit niet-bestaande 'ik' dat ons belet om los te komen van onze gehechtheid (P. lobha; tanha). Dit 'ik' dat ons belemmert om tot Zelfrealisatie (P. nibbana) te komen.

Mara ontwortelt, net als een sterke wind, de zwakke bomen. Het is een metafoor voor zwakke, onwetende mensen, die gevangen zitten in hun voortdurende jacht naar zintuiglijk genot. Het tegenovergestelde: wie zijn zintuigen bewaakt, zal niet door Mara overweldigd worden. Het volgen van Dhamma—de natuurwet, de wereld zoals zij wérkelijk is—zal de yogi ook vertrouwen geven dat het pad dat hij loopt, het juiste is. Spirituele kracht is onverslaanbaar.

¹⁷⁴ 'wie zijn geest bewaakt' → vert. van 'tasma rakkhitacittassa'.

¹⁷⁵ 'de juiste intenties' → vert. van 'sammasankappa'.

¹⁷⁶ 'de juiste visies' → vert. van 'samma ditthi'. Volgens de vroeg-boeddhistische teksten is 'samma ditthi' niet zozeer het tegenovergestelde van verkeerde visies of van helemaal géén visies. De vroeg-boeddhistische teksten verklaren 'samma ditthi' als een 'andere manier van zien'—een manier die alle visies transcendeert, die 'voorbij' alle visies gaat.

Zie in dit verband ook: Fuller, Paul, (2019), *The Notion of Ditthi in Theravada Buddhism* p. 157

¹⁷⁷ 'het ontstaan en vergaan van de dingen' → vert. van 'udayabbayam' udaya+bbaya: udaya = ontstaan; bbaya = vergaan.

¹⁷⁸ 'zulke monnik laat alle slechte bestaansrijken achter zich!' → vert. van 'sabba duggatiyo jahe 'ti'.

¹⁷⁹ 'sommige asceten en brahmanen' → vert. van 'eke samanabrahmana'.

¹⁸⁰ 'zijn diep gehecht aan hun opinies' → vert. van 'imesu kira sajjanti'.

¹⁸¹ 'ze verliezen zich in ruzies en dispuuten' → vert. van 'viggayha nam vivadanti'.

¹⁸² 'omdat ze slechts een deel zien van het geheel!' → vert. van 'jana ekan-gadassino 'ti'.

¹⁸³ 'sommige asceten en brahmanen' → vert. van 'eke samanabrahmana'.

¹⁸⁴ 'zijn diep gehecht aan hun opinies' → vert. van 'imesu kira sajjanti'.

¹⁸⁵ 'ze verdrinken in het midden van de stroom' → vert. van 'antarava visidanti'.

¹⁸⁶ 'vaste voet' → vert. van 'ogadha'. Ogadha = 'de gelukzaligheid waar het heilige leven van verzadigd is'. Zie Ogadha (Satayha) Sutta: 'Een edele volgeling die beschikt over een onwrikbaar vertrouwen in de Boeddha, de Dhamma en de Sangha, zal uiteindelijk de gelukzaligheid bereiken waar het heilige leven van verzadigd is'.

¹⁸⁷ 'omdat ze geen vaste voet aan de grond krijgen!' → vert. van 'appatvava tamogadhan 'ti'.

¹⁸⁸ 'de mensheid is gehecht aan het geloof dat het 'ik' de schepper is' → vert. van 'ahankarapasutayam paja'.

¹⁸⁹ 'of aan het geloof dat een 'ander' de schepper is' → vert. van 'param-karapasamhita'.

¹⁹⁰ 'wie de dwaling hiervan niet begrijpt ziet de pijl niet' → vert. van 'etadeke nabbhannamsu na nam sallanti addasum'.

'ziet de pijl niet' = in de betekenis van: 'ziet de werkelijkheid niet zoals ze wérkelijk is' ('yatha bhuta').

¹⁹¹ 'maar wie deze pijl gezien en uitgetrokken heeft' → vert. van 'etanca sallam patikacca passato'.

'wie de pijl gezien heeft' = in de betekenis van: 'wie de werkelijkheid gezien heeft zoals ze wérkelijk is' ('yatha bhuta nana dassana').

¹⁹² 'begrijpt dat het 'ik' niet de schepper is' → vert. van 'aham karomiti na tassa hoti'.

¹⁹³ 'evenmin als een 'ander' de schepper is' → vert. van 'paro karotiti na tassa hoti'.

¹⁹⁴ 'deze mensheid is bezeten van hoogmoed' → vert. van 'manupeta ayam paja'.

¹⁹⁵ 'geketend door verwaandheid, vastgeklonken in eigendunk' → vert. van 'managantha manavinibaddha'. 'Mana (P.)' = hoogmoed; verwaandheid, eigendunk'.

¹⁹⁶ 'door arrogant opinies te ventileren' → vert. van 'ditthisu sarambhakatha'.

¹⁹⁷ 'kan de mensheid samsara niet overstijgen!' → vert. van 'samsaram nativat-tati'ti'.

Samsara = anamatagga: zonder begin, zonder einde.

¹⁹⁸ 'waar noch water, noch aarde' → vert. van 'yattha apo ca pathavi'.

¹⁹⁹ 'noch vuur, noch lucht bestaan' → vert. van 'tejo vayo na gadhati'.

Water, aarde, vuur en lucht zijn de vier elementen.

²⁰⁰ 'daar fonkelen geen sterren, daar straalt het zonlicht niet' → vert. van 'na tattha sukka jotanti, adicco nappakasati'.

²⁰¹ 'daar weerkaatst geen maan, maar toch heerst er geen duisternis' → vert. van 'na tattha candima bhati, tamo tattha na vijjati'.

²⁰² Dit is de 'brahmaan' in de geherdefinieerde versie van de Boeddha: dit is de arahant zoals hij summier beschreven staat in ud. I.4 (Nigrodha sutta); ud. I.5 (Thera sutta); ud. I.6 (Kassapa sutta) en ud. I.9 (Jatila sutta) en verder uitvoerig aan bod komt in het laatste hoofdstuk van de Dhammapada.

²⁰³ 'wanneer zich bij een brahmaan de waarheid onthult' → vert. van 'muni monena brahmano'.

²⁰⁴ 'en hij op eigen houtje inzicht verwerft' → vert. van 'yada ca attanavedi'. Attanavedi → attana+vedi: attana = zonder bescherming, vrij vertaald als: 'op eigen houtje'; vedi → vidati = wéét, vrij vertaald als 'verwerft'.

²⁰⁵ 'dan is hij bevrijd van vorm en het vormloze; dan is hij bevrijd van geluk en van pijn!' → vert. van 'atha rupa arupa ca sukhadukkha pamuccati 'ti.'

Met 'vorm' wordt de fenomenale werkelijkheid bedoeld; met het 'vormloze' de noumenale werkelijkheid. De Muni bevrijdt zich van de dualiteit tussen beide.

²⁰⁶ 'er is, monniken, een staat waar geen aarde, geen water, geen vuur, geen lucht is' → vert. van 'atthi, bhikkhave, tadayatanam, yattha neva pathavi, na apo, na tejo, na vayo'. Aarde, water, vuur en lucht zijn de vier elementen. Zij vormen de vier primaire eigenschappen van materie.

'Tadayatanam' = een 'sfeer', in de betekenis van een basis; een 'staat'; een positie. Met deze 'sfeer' wordt nibbana bedoeld.

²⁰⁷ 'geen sfeer van onbegrensde ruimte' → vert. van 'na akasanancayatana'. Wat in de volgende versregels volgt is een opsomming van de vier 'vormloze sferen' (P. arupadhatus). Zij vormen de subtielste aspecten van perceptie en kunnen énkél ervaren worden in de diepste meditatiestaten, namelijk in de hogere, immateriële jhanas (P. arupa jhanas). Deze jhanas worden 'immaterieel' genoemd omdat zij verwijzen naar bewustzijnsstaten waar er géén perceptie (meer) is van vormen of lichamen. Ze corresponderen met (metaforisch bedoeld) zogenaamde 'hemelse' omgevingen: het zijn 'vredige onstoffelijke bevrijdingen om de stoffelijke vorm te overstijgen'.

Het zijn diepe meditatiestaten waarin de mentale rust onverstoord heerst. Laat het echter héél, héél duidelijk zijn dat de beoefening van de immateriële jhanas niet nodig is om tot bevrijding, i.c. tot bevrijdend inzicht, te komen. Het enige wat deze hogere jhanas wél doen is de kalmte (P. samatha) van de yogi vermeerderen. Maar het zijn en blijven 'wereldse' bewustzijnsstaten en behoren niet tot het noumenale (nibbana).

De sfeer van onbegrensde ruimte (P. akasanancayatana) wordt de vijfde jhana genoemd.

Voor meer uitleg over de immateriële jhanas, zie mijn boek Dubois, Guy, Eugène, (2019), Satta-Visuddhi. De Zeven Zuiveringen p. 195 e.v.

²⁰⁸ 'Geen sfeer van onbegrensd bewustzijn' → vert. van 'na vinnanancayatana'. De sfeer van onbegrensd bewustzijn (P. vinnanancayatana) wordt de zesde jhana genoemd. De 5de en 6de jhana laat de yogi inzien dat er een essentieel verschil bestaat tussen enerzijds de relatieve werkelijkheid zoals die ervaren wordt door zijn zintuigen—zijn conventionele 'ik' van de vijf khandhas én anderzijds de absolute werkelijkheid die hem nu getoond wordt (in de 5de en 6de jhana). Zijn horizon wijzigt fundamenteel door deze jhanas: een oneindige ruimte en een oneindig bewustzijn. Zijn 'ik' verliest elk houvast; de fundamenten van zijn 'ik' brokkelen af...

De vijfde en de zesde jhana maken hem ervan bewust dat er geen 'ik' is, geen 'zelf'. Dat zijn mening dat hij iets uniëks is; dat hij een afzonderlijk substantieel deel, een ziel 'bezit', slechts een illusie is. Een groteske illusie die hij nochtans met alle mogelijke middelen wil bestendigen en in stand houden 'door waardeering, geld, roem, rust, reizen, zintuiglijke indrukken, denken, lezen, amusement...' Al deze dingen hebben de neiging het ego op te blazen. Bhava. Beide jhanas geven hem het inzicht dat er niets is waaraan hij zich kan vastklampen. Er is geen enkele kern, geen onafhankelijke substantie, geen ziel te bespeuren. Door beide jhanas ervaart hij flagrant duidelijk dat er niets te bestendigen of in stand te houden valt.

²⁰⁹ 'Geen sfeer van nietsheid' → vert. van 'na akincannayatanam'. Dit is de zevende jhana. Vanuit het onbegrensde bewustzijn van de zesde jhanaervaart de beoefenaar dat dit onbegrensde bewustzijn leeg is van elke permanente inhoud: er is niets in het hele universum te vinden dat enige permanente essentie in zich draagt. De oneindigheid is leeg van alles; er bevindt zich niets wat aanwijsbaar is; niets waar zijn verlangen naar uit gaat; niets wat naar een doel wijst; niets wat geluk brengt. Deze oneindigheid is vooral leeg van zichzelf! De yogi realiseert zich dat alles zich in een constante [energie] stroom bevindt. Er is enkel beweging, enkel energie, fijne, subtiele energie. Ayya Khema merkt op dat de arupajhanas vijf, zes en zeven de 'vipassana-jhanas' genoemd worden en dat het quasi onmogelijk is om deze vormloze jhanas te ervaren zonder tot de inzichten te komen die tot bevrijding leiden — Khema, Ayya, (1999) *Kom en zie!*, p. 141.

²¹⁰ 'Geen sfeer van noch-perceptie-noch-niet-perceptie' → vert. van 'na n'evanasannayatanā'. Dit is de achtste jhana (*P. nasannayatanā*), een zeer vredevolle meditatiestaat, waarbij de dualiteit tussen perceptie en niet-perceptie; tussen waarnemen en niet-waarnemen; tussen voorstelling en niet-voorstelling overstegen wordt. Zo verliest de 'waarnemer' het conceptuele, de dualiteit en 'beseft' hij dat alles één is. Er bestaat geen 'ander', zoals er evenmin een 'ik' bestaat. Er is geen plaats meer voor 'zelf'; er is evenmin plaats voor 'anders-dan-zelf'. 'Noch-dit-noch-dat'; het niet-vinden is het vinden.

²¹¹ 'noch deze wereld, noch een andere wereld, noch beiden' → vert. van 'n'ayam loko, na paraloko, na ubho'.

²¹² 'noch zon, noch maan' → vert. van 'na ubho candimasuriya'. Zon en maan staan voor het hele fysische universum.

²¹³ 'hier, monniken, zeg ik, is er geen komen, geen gaan, geen blijven' → vert. van 'tatra'p'aham, bhikkhave, n'eva agatim vadami, na gatim, na thitim'.

²¹⁴ 'noch verdwijnen noch opkomen' → vert. van 'na cutim, na upapattim'. De betekenis is hier: noch dood, noch geboorte.

²¹⁵ 'deze sfeer is niet stilstaand, niet bewegend, zonder enige voorwaardelijke grond' → vert. van 'appatittham, appavattam, anarāmmaṇam'ev'etaṃ'.

'zonder enige voorwaardelijke grond', in de betekenis van 'ongeconditioneerd'.

²¹⁶ 'dit is inderdaad het einde van lijden!' → vert. van 'es'evanto dukkhassa 'ti'.

²¹⁷ 'nibbana is moeilijk te zien' → vert. van 'duddasam anātam nama'. 'Anātam' is opnieuw een erg cryptische, moeilijke omschrijving die zelfs de Commentatoren zodanig in verwarring heeft gebracht dat ze zelfs een aantal opties hebben open gehouden. Maar wars van wat ook de etymologische verklaring zou kunnen zijn is het wél duidelijk wat met 'anātam' bedoeld wordt. De betekenis wordt duidelijk wanneer men de eerste en tweede versregel samen bekijkt. Deze twee versregels zijn immers twee beschrijvingen van éénzelfde idee. Zo bekeken bestaat er geen enkele twijfel over dat met 'anātam' de 'waarheid' bedoeld wordt. En waarheid staat synoniem voor 'nibbana'. Om die reden heb ik voor de duidelijkheid 'anātam' vrij vertaald als 'nibbana'.

²¹⁸ 'de waarheid is niet makkelijk te zien' → vert. van 'na hi saccam sudassanam'. Saccam → sacca = waarheid = wat wáár is = wat gold in het verleden, geldt in het heden en wat zal gelden in de toekomst.

²¹⁹ 'begeerte wordt compleet doorgrond door wie wéét en ziet—voor wie wéét en ziet is er niets [valt er niets te begeren!]' → vert. van 'patividdha tanha janato, passato n'atthi kincanam 'ti'.

'Patividdha' staat voor: penetreren, diep kennen, 'begrijpen' op een bijzondere manier, volkomen doorgronden en onderkennen, integraal wéten en zien, dat tot bevrijding voert. (*) Wil de waarheid effectief zijn dan moet ze in het lichaam doordringen als een pijl: als het niet pijn doet is het de waarheid niet.

'Tanha' = verlangen, begeerte.

'Janato passato n'atthi kincanam' = letterlijk: 'voor wie wéét en ziet is er niets'. De betekenis is dat wie 'begeerte' door inzicht en wijsheid integraal begrijpt (tot in zijn diepste essentie) in zichzelf de 'leegte' van de wereld realiseert. Leegte betekent niet dat de geest vernietigd is. Het enige dat vernietigd wordt, is vastklampen en gehechtheid.

(*): Shulman, Eviatar, (2010), *Mindful Wisdom: The Satipatthana-Sutta on Mindfulness, Memory, and Liberation*, The Hebrew University of Jerusalem p.419 — 'The liberation attained when such an awareness is enhanced by deep meditative samadhi proves to be a particular form of Buddhist wisdom, a wisdom that fully experiences the truths to which awareness has become attuned.'

²²⁰ 'er is, monniken, het niet-geborene, het niet-gewordene, het niet-geschapene, het niet-geconditioneerde' → vert. van 'Atthi, bhikkhave, ajatam, abhutam, akatam, asankhatam'.

Het geconditioneerde = sankhata; het ongeconditioneerde = asankhata.

²²¹ 'als, monniken, dit niet-geborene, dit niet-gewordene, dit niet-geschapene, niet-geconditioneerde er niet zou zijn' → vert. van 'no cetam, bhikkhave, abhavissa ajatam, abhutam, akatam, asankhatam'.

²²² 'dan zou er hier [in deze wereld] geen ontkomen mogelijk zijn aan het geborene, het geworden, het geschapene, het geconditioneerde' → vert. van 'nay'idha jatassa, bhutassa, katassa, sankhatassa nissaranam pannayetha'.

²²³ 'maar omdat het niet-geborene, het niet-gewordene, het niet-geschapene, het niet-geconditioneerde er is' → vert. van 'yasma ca kho, bhikkhave, atthi ajatam, abhutam, akatam, asankhatam'.

²²⁴ 'is het mogelijk te ontkomen aan het geborene, het geworden, het geschapene, het geconditioneerde!' → vert. van 'tasma jatassa, bhutassa, katassa, sankhatassa nissaranam pannayati 'ti'.

²²⁵ 'wie begeert ervaart onrust' → vert. van 'nissitassa calitam'. Letterlijk vertaald is 'nissitassa': 'wie neigt naar iets; wie verlangt naar iets'.

²²⁶ 'wie niet begeert ervaart geen onrust' → vert. van 'anissitassa calitam n'atthi'. De twee eerste versregels vormen dus een dichotomie: iemand die begeert versus iemand die niet begeert. En deze dichotomie zet zich verder doorheen de hele udana: vergaan en ontstaan; dood en leven; hier en voorbij.

²²⁷ 'als er geen onrust is, is er innerlijke kalmte' → vert. van 'calite asati passaddhi'. Passaddhi = kalmte van de geest.

²²⁸ 'als er innerlijke kalmte is, is er geen zucht naar dingen' → vert. van 'passaddhiya sati nati na hoti'. Het kernwoord is hier 'nati' = zucht naar dingen, hang naar dingen, neiging naar dingen, verlangen naar dingen. Het is juist deze 'hang naar dingen' die het hele mechanisme dat leidt naar dukkha in gang zet.

²²⁹ 'als er geen zucht naar dingen is, is er geen komen en geen gaan' → vert. van 'natiya asati agatigati na hoti'.

²³⁰ 'als er geen komen en geen gaan is, is er geen vergaan en geen ontstaan' → vert. van 'agatigatiya asati cutupapato na hoti'. 'Geen vergaan en geen ontstaan' in de betekenis van: 'is er geen dood en geen geboorte'. Cutupapato → cuti+uppatti: cuti = de dood, vergaan, verdwijnen; uppatti = geboorte, wedergeboorte, ontstaan.

²³¹ 'als er geen vergaan en geen ontstaan is' → vert. van 'cutupapate asati'.

²³² 'is er noch 'hier', noch 'voorbij', noch 'tussen de twee' → vert. van 'n'ev'idha na huram na ubhayam-antarena'. De concepten 'hier' en 'voorbij' krijgen slechts betekenis wanneer er een vergaan en een ontstaan is. En het 'tussen de twee' is een gevolg van het bestaan van het 'hier' en het 'voorbij': wanneer er een begin is en een einde is er ook een 'tussen de twee'. 'Hier' en 'voorbij' (en 'tussen de twee') doet zich niet voor wanneer er geen vergaan en geen ontstaan is, dus wanneer het bestaan als een 'proces' beschouwd wordt (wat het in werkelijkheid ook is).

²³³ 'dit is het einde van dukkha!' → vert. van 'es'ev'anto dukkhassa 'ti'.

²³⁴ 'het lichaam uit elkaar gevallen': een verwijzing naar het uiteenvallen van de kkhandhas, de 5 veranderlijke en onstabiele componenten die dit geest/lichaam-complex, het 'ik' (P. namarupa) uitmaken.

²³⁵ 'het lichaam uit elkaar gevallen; perceptie beëindigd' → vert. van 'abhedhi kayo nirodhi sanna'.

²³⁶ 'alle gewaarwordingen koel geworden (sitibhava)' → vert. van 'vedana sitibhāvimsu sabba'.

²³⁷ 'de drijfveren tot staan gebracht' → vert. van 'vupasamimsu sankhara'.

²³⁸ 'en zelfbewustzijn stilgelegd' → vert. van 'vinnanam atthamagama 'ti'.

²³⁹ 'zo ook is het pad niet aan te wijzen' → vert. van 'pannapetum gati n'atthi'.

²⁴⁰ 'zo ook is de bestemming niet bekend van hen die volkomen bevrijd zijn' → vert. van 'evam sammavimuttanam'.

²⁴¹ 'die de stroom van zintuiglijke verlangens overgestoken hebben' → vert. van 'kamabandhohatarinam'.

²⁴² 'die het onwankelbaar geluk hebben bereikt!' → vert. van 'pattanam acalam sukhan' 'tj'.

²⁴³ 'pathamabodhi' (P) → pathama+bodhi: pathama = het eerste; bodhi = ontwaken. Pathamabodhi, is vrij vertaald: het eerste ontwaken.

²⁴⁴ 'Bhagavat' (P.&Skt.): Syn.: Bhagavanta, Bhagavan. Bhagavat wordt gewoonlijk vertaald als: 'de Verhevene', maar het woord 'Bhagavat' draagt veel méér substantie in zich. Het is een epitheton dat gebruikt wordt voor gerealiseerde Indiëse yogi's, zowel boeddhistisch als niet-boeddhistisch. Maar het is nooit vergeefs om de etymologische betekenis van een woord te onderkennen. Bhagavat → bhaga+antha: bhaga = begeerte, eveneens een synoniem voor vagina; antha = het einde van iets, de beëindiging van iets. Bhagavanta = 'hij die voorbij begeerte is gegaan'; bij uitbreiding: 'hij die voorbij wedergeboorte, voorbij 'worden' (bhava) is gegaan'.

²⁴⁵ 'hij ervaarde het geluk van zijn Zelfrealisatie' → vert. van: vimuttisukhapatissam-vedi.

²⁴⁶ Thanissaro Bhikkhu, (2012), Bodhi Sutta (Ud 1.1), Access to Insight (BCBS Edition) — 'Notice that dependent co-arising is expressed in terms of processes —of events and actions—without reference to a framework containing those processes. In other words, it doesn't mention the existence or non-existence of agents doing the actions, or of a framework in time and space in which these processes happen. Thus it makes possible a way of understanding the causes of suffering and stress without reference to the existence or non-existence of an "I" or an "other" responsible for those events. Instead, the events are viewed simply as events in the context of the process—a way of viewing that makes it possible to abandon clinging for any of these events, so as to bring suffering to an end. Even the idea of an "I" or an "other" is seen simply as part of the process (under the factors of fabrication and the sub-factor of attention under "name" in name-and-form). This is what makes possible the abandoning of any attachment to the conceit "I am," as mentioned in Ud 2:1, 4:1, 6:6, and 7:1. In this way, the treatment of dependent co-arising in the first three udanas, while terse, actually sets the stage for understanding some of the more paradoxical teachings that appear later in the collection'.

²⁴⁷ 'in oplopende richting' → vert. van 'anuloma' = in de 'juiste' richting, i.c. in de richting zoals het normaal is. Wat hier bedoeld wordt is: de verschillende stappen van 'Afhankelijk Ontstaan' beginnend bij 'onwetendheid' (P. avijja) en eindigend met de dood (P. jara maranam).

248 'onwetendheid' (P. *avijja*, *moha*): onwetendheid is één van de drie *kilesas* (bezoedelingen, vervuiling, onzuiverheid, obstakels die onze capaciteit om de dingen te zien zoals ze wérkelijk zijn (*yatha bhuta nana dassana*) in de weg staan. Ze zijn irrationeel, vaak onbewust en diep geworteld. Het zijn perceptuele (P. *sanna*) vervormingen of misvormingen in ons bewustzijn die zich uiten in ons denken, spreken en handelen. De drie belangrijkste *kilesas* zijn: onwetendheid; verlangen/begeerte en afkeer/boosheid). *Avijja* komt erop neer dat de *yogi* de Vier Edele Waarheden (P. *cattari ariya saccani*) niet kent (*wéét/inziet*), namelijk: het lijden (P. *dukkha*); de oorzaak ervan (P. *samudaya dukkha*); de beëindiging ervan (P. *nirodha dukkha*) en het pad dat leidt tot de beëindiging ervan (P. *magga sacca*). In de praktijk is onwetendheid het niet 'zien en kennen' van wat ontwaaken inhoudt, evenmin als de beoefening die tot ontwaaken leidt. Door deze onwetendheid ontstaan er intentionele wilsformaties (P. *sankharas*), dit zijn zowel goede als slechte, heilzame als onheilzame gedachten, woorden en daden, die tot bepaalde resultaten leiden (P. *vipaka* = letterlijk 'tot rijping komen') en die het gevolg zijn van de ethische kwaliteit van die gedachten, die woorden en die daden. Volgens de Boeddha zijn het deze bewuste wilsintenties (P. *cetana*) die het actuele *kamma* vormen.

249 'voorwaarde' → vert. van: '*paccaya*'.

250 'deze hele opeenstapeling van ellende ontstaat' → vert. van: *dukkha-kkhandhassa samudayo*: *dukkhakhandhassa* → *dukkha+kkhandhassa*: *dukkha* = lijden, ellende; *kkhandhassa* = hoop, massa; *samudayo* → *samudaya* = ontstaat, voortvloeit uit.

251 'wanneer de Dhamma zich onthult' → vert. van '*yada have patubhavantī dhamma*'. De Dhamma is hier te verstaan in de betekenis van de 'Vier Edele Waarheden' (P. *cattari ariya saccani*).

252 'aan de ijverig mediterende brahmaan' → vert. van '*atapino jhayato brahmanassa*'.

De 'brahmaan' waarvan hier sprake is, is niet de traditionele brahmaanse priester, maar wel de geherdefinieerde versie ervan. In het Indiase kastensysteem—zoals uitvoerig beschreven in de *Rig Veda*—is een brahmaan iemand die geboren is in de (hoogste) priesterkaste en énkél door dit nataal feit 'edel van geest' (*ariya*). De Boeddha had het niet hoog op met deze kaste, die zijn privileges niet verworven had door eigen verdienste, maar uitsluitend door geboorte. En verder haar macht bestendigde door het lege—louter vormelijk—uitvoeren van allerlei rituelen. Hij noemde deze priesters dan ook niet bij de traditionele naam 'brahmanen', maar 'offeraars'.

De Boeddha gebruikte het woord 'brahmaan' in een compleet andere betekenis. Hij herdefinieerde het woord door er een persoon mee aan te duiden die zich heilzaam gedroeg óf als definitie voor iemand die tot Zelfrealisatie gekomen was. In het laatste hoofdstuk van de *Dhammapada* omschrijft de Boeddha omstandig wat hij onder het begrip 'brahmaan' verstaat: "Iemand die vrij is van bezoedelingen, dát is een brahmaan: iemand wordt geen uitgestotene door geboorte; iemand wordt geen brahmaan door geboorte. Het is door de daad, dat iemand een uitgestotene wordt; het is door de daad, dat iemand een brahmaan wordt".

²⁵³ 'verdwijnen al zijn twijfels' → vert. van 'athassa kankha vapayanti sabba'.

'Twijfels': onzekerheden → vert. van: 'kankha'. Syn.: vicikiccha. Alhoewel beide termen door elkaar gebruikt worden, bestaat er toch een essentieel verschil tussen beide: vicikiccha is geliëerd aan meditatie [samadhi kan niet bereikt worden wanneer de beoefenaar niet gezuiverd is van vicikiccha]; kankha is verbonden met spirituele vooruitgang [sotapanna kan niet bereikt worden door een yogi die niet gezuiverd is van kankha].

²⁵⁴ 'omdat hij de keten van oorzaak en gevolg begrijpt!' → vert. van 'yato pajanati sahetudhamman 'ti'. ti = ! (uitroepteken). In de Pali-tekst wordt de versregel beëindigd met het woordje 'ti'. Dit is het equivalent van ons uitroepteken;

²⁵⁵ 'dutyabodhi' (P) → dutya+bodhi: dutya = het tweede; bodhi = ontwaken.

²⁵⁶ 'in omgekeerde richting' → vert. van 'patiloma' = in de omgekeerde richting, in de negatieve richting. Wat hier bedoeld wordt is: de verschillende stappen van 'Afhankelijk Ontstaan' in negatieve zin.

²⁵⁷ 'de beëindiging van deze hele opeenstapeling van ellende' vert. van: dukkha-kkhandhassa nirodho: dukkhakkhandhassa → dukkha+khandhassa: dukkha = lijden, ellende; kkhandhassa = hoop, massa; nirodho → nirodha = beëindiging.

²⁵⁸ 'omdat hij de beëindiging van de voorwaarden begrijpt!' → vert. van 'yato khayam paccayanam avedi 'ti'.

'voorwaarden' → vert. van 'paccaya'. De betekenis van dit vers is de volgende: omdat hij zowel de ware aard van het universum als van zichzelf duidelijk ziet, i.c. geconditioneerde dingen die ontstaan en vergaan overeenkomstig ontelbare oorzaken (P. hetus) en voorwaarden (P. paccayas). Met als gevolg dat, wanneer de condities veranderen, of nieuwe condities ontstaan, dit onverbiddelijk leidt tot de verandering of de verdwijning van de (fysieke of mentale) objecten of dingen.

Het zien en het helder begrip van het 'proces' wordt gegeneerd door de tweede verlichtingsfactor dhammavicaya. Dhammavicaya is het forensisch onderzoek van de dingen. Het is het scherpe, penetrerende, analytische inzicht in en het helder begrip van de ware aard van alle geconditioneerde (samengestelde) verschijnselen. Het is de werkelijkheid zien zoals ze wérkelijk is; dingen in hun juiste perspectief zien. Het is onderzoek naar alles wat bestaat op een dissecterende, desintegrerende, in onderdelen splitsende, uit elkaar halende manier. Zulk onderzoek leidt ertoe dat de yogi helder begrijpt hoe alle geconditioneerde dingen (= alle verschijnselen, alle dingen, kortom: alles) met een reusachtige snelheid ontstaan (P. uppada), bestaan (P. thiti) en vergaan (P. bhanga). Net zoals een golf van de oceaan ontstaat, tot een climax komt en dan weer vergaat. Het hele universum verandert voortdurend en blijft geen twee opeenvolgende momenten hetzelfde. Alle fenomenen zijn onderworpen aan oorzaken (P. hetus), voorwaarden (P. paccayas) en gevolgen/resultaat/vrucht (P. phalas). Dhammavicaya is het directe gevolg van juiste aandacht (P. samma sati). Zulk systematisch onderzoek (P. yoniso manasikara) spoort de yogi aan tot onderscheiden, redeneren en onderzoeken. Onsystematisch onderzoek (P. ayoniso manasikara) daarentegen leidt tot warrigheid waardoor men de ware aard van de dingen niet onderkent, waardoor men het ontstaan, vergaan en vergaan van de geconditioneerde fenomenen niet onderkent. Daarom zei de Boeddha: 'Deze leer is voor de wijzen; deze leer is niet voor de onwijzen.'

²⁵⁹ 'tatiyabodhi' (P.) → tatiya+bodhi: tatiya = het derde; bodhi = ontwaken.

²⁶⁰ 'zowel in oplopende richting als in omgekeerde richting' → vert. van 'anuloma-patiloma' → anuloma+patiloma= anuloma = in oplopende richting; patiloma = in omgekeerde richting.

²⁶¹ 'voorwaarde' → vert. van 'paccaya'.

²⁶² 'drijft hij Mara's troepen uit elkaar' → vert. van 'vidhupayam titthati marasenam'.

In dit vers wordt Mara geportretteerd als de aanvoerder van een vijandig leger. Dit refereert naar de heroïsche beschrijving in de Dhammacakkapavattana-Sutta (→ Dhamma+cakka+pavattana: Dhamma = Dhamma; cakka = wiel; pavattana = in beweging zetten), waar Mara het leger aanvoert dat Siddhattha Gotama wil beletten tot ontwaken te komen.

²⁶³ 'zoals de zon haar lichtstralen door de ruimte rondstrooit!' → vert. van 'suriyo'va obhasayam-antalikkhan 'ti'.

²⁶⁴ 'Nigrodha' (P.): Syn.: Banyan-boom

²⁶⁵ 'Zeg eens, Gotama' → vert. van: Bho Gotama: In de tijd van de Boeddha was 'bho' de door brahmanen gebruikte informele manier van aanspreken van gelijken en minderen. Wanneer arrogante brahmanen bepaalde onderwerpen kwamen bespreken met de Boeddha, spraken ze hem familiaal aan met 'Bho, Gotama', waaruit een verdoken minachting spreekt. Daarom noemden de volgelingen van de Boeddha de brahmanen 'bhovadin', letterlijk: 'iemand die de term 'bho' gebruikt'.

²⁶⁶ 'een brahmaan is iemand die alle slechte dingen heeft afgeworpen' → vert. van 'yo brahmano bahitapapadhammo'.

²⁶⁷ 'hij is bescheiden, vrij van onzuiverheden, hij beheerst zichzelf' → vert. van 'nīhumhunko nikkasavo yatatto'.

²⁶⁸ 'ingebed in wijsheid leidt hij het heilige leven' → vert. van 'vedantagu vusita-brahmacariyo'.

'Vedantagu': letterlijk vertaald: 'een persoon die uitblinkt in de kennis van de Vedas'. Hier herdefinieert en hergebruikt de Boeddha een brahmaanse term voor eigen doeleinden. Wat de Boeddha hier bedoeld is een persoon die door zijn inzicht in de Vier Edele Waarheden 'ingebed is in wijsheid' en op deze manier nibbana bereikt.

'Brahmacariya': het celibaat; het pure, heilige leven (het objectief dat de monnik zich stelt: 'de geest volledig onthecht van verlangen'), het volkomen loslaten van verlangen (P. tanha); hechting (P. upadana) en 'worden' (P. bhava). Bhikkhu Buddhadasa in Handbook for Mankind p. 56 - 'When the mind is free from attachment, there is nothing to bind it and make it a slave of the world. There is nothing to keep it spinning on in the cycle of birth and death, so the whole process comes to a stop, or rather, becomes world transcending, free from the world. The giving up of unskillful clinging is, then, the key to Buddhist practice'.

²⁶⁹ 'met recht spreekt hij het woord 'Brahman' uit' → vert. van 'dhammena so brahmavadam vadeyya'.

'Brahman': hier in de betekenis van het heilige woord dat door de brahmanen werd uitgesproken. 'Brahman' is het concept van de transcendente en immanente ultieme realiteit. Het concept van 'Brahman' staat centraal in de Hindoe filosofie, in het bijzonder in de Vedanta. Naarmate de cultus complexer werd, ontwikkelden de offer-brahmanen een buitengewone arrogante en aanmatigende houding en dit niet alleen tegenover de offerheer maar evenzeer tegenover de goden. Dit komt vooral tot uiting in de zgn. brahmana-teksten: "De goden hangen van het offer af"; "Het rituele hulde brengen houdt hemel en aarde in stand; het hulde doen is voor de goden; het hulde doen is heer over hen". Het heilige offer-woord "brahman" zelf, is een mechanisch werkende betovering en onderwerpt de hemelse goden aan de wil van de celebrerende brahmaan. Het brahmaanse toverwoord was almachtig. Wie het kende en op de juiste manier wist uit te spreken, was de *major domus* van het spel.

²⁷⁰ 'hij ervaart nergens agitatie in de wereld!' → vert. van 'yassussada natthi kuhinci loke 'ti'.

²⁷¹ Deze sutta handelt over de brahmanen. Een 'brahmana' (P) is een man die behoort tot de kaste van de brahmanen. In het Indiase kastensysteem—zoals beschreven in de Rig Veda—is een brahmaan iemand die geboren is in de [hoogste] priesterkaste en daardoor 'edel van geest' [ariya]. De brahmanen beheersen de techniek van het offerritueel—yajna genaamd—en verzorgen zodoende het bestaan van de schepping. Zij bewaren in hun geheugen en door orale overlevering de Veda's—d.i. eeuwige, universele kennis die door Brahma aan de mensheid geschonken werd. Veda staat voor 'weten'.

De Boeddha had het niet hoog op met deze kaste, die zijn privileges niet verworven had door eigen verdienste, maar enkel door geboorte. En verder haar macht bestendigde door het lege—vormelijke—uitvoeren van allerlei rituelen. Hij noemde de hindoe-priesters dan ook niet bij de traditionele naam 'brahmanen', maar 'offeraars'.

De Boeddha herdefinieerde het begrip en gebruikt het woord 'brahmaan' om een mens aan te duiden die zich heilzaam gedraagt of als definitie voor iemand die tot Zelfrealisatie gekomen is. Wanneer in Dhamma gesproken wordt over 'brahmaan', dan wordt daar de 'arahant' mee bedoeld.

In o.a. de Dhammapada, hoofdstuk 26 'de brahmaan', wordt duidelijk aangegeven wat de Boeddha onder een brahmaan verstaat. Het heilige leven (P. brahmācariya), het hoogste en beste in gedrag, is het celibatair geestelijke leven van de bhikkhu of bhikkhuni. Iemand die vrij is van bezoedelingen, dat is een brahmaan: 'Iemand wordt geen uitgestotene door geboorte, iemand wordt geen brahmaan door geboorte. Het is door de daad, dat iemand een uitgestotene wordt, het is door de daad, dat iemand een brahmaan wordt.'

²⁷² Savatthi was de hoofdstad van de antieke Indische Mahajanapada-staat Kosala. Het was één van de zes grootste steden van Majjhimadesa. Gelegen in de vruchtbare Ganga-vlakte, uitstekend verbonden met de buurlanden, was het een rijke, cultureel hoogstaande, levendige stad. Savatthi was een stad waar zowel de regering als de bevolking de Boeddha, de Dhamma en de Sangha hoog in het vaandel droegen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Boeddha er zijn laatste 25 vassas doorbracht en er ook de laatste 20 jaar van zijn leven quasi constant verbleef. Door dit feit werd Savatthi de plaats waarvan de rondtrekkende bhikkhus wisten dat ze de meeste kans maakten om de Boeddha (en/of één van zijn vijf belangrijkste discipelen, zoals Ananda, Sariputta, Asvajit, Upali en Magallana) te ontmoeten om hen vragen te stellen over de Dhamma, over de patimokkha of over hun persoonlijke meditatie-beoefening. Op deze manier werd de stad de facto de virtuele uitgangsbasis voor de verspreiding van de Dhamma. De Dhamma Headquaters. Daardoor is Savatthi ook de plaats waar de meeste suttas werden uitgesproken.

Het Jetavana was een park, inclusief het volledige klooster met kamers, meditatieplaatsen, Dhammahallen, refectos, open en overdekte opslagruimten, badkamers, vijvers, een speciale residentie voor de Boeddha (Gandhakuti) en een publieke ruimte (Gandhakuti-parivena) waar de Boeddha de bhikkhus kon verzamelen en toespreken, enz.) dat de bankier Anathapindika bouwde voor en schonk aan de Boeddha en de Sangha.

Voor meer details over het Savatthi, Jetavana en Anathapindika, zie mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2019); Yatra naar Majjhimadesa. Een Pelgrimsreis naar het Middenland p. 223 e.v.

²⁷³ 'zij die het kwade achter zich hebben gelaten' → vert. van 'bahitva papake dhamme'.

²⁷⁴ 'zij die altijd aandachtig zijn' → vert. van 'ye caranti sada sata'.

²⁷⁵ 'zij die de ketens verbroken hebben en ontwaakt zijn' → vert. van 'khinasmayojana buddha'.

²⁷⁶ 'voorwaar: dit zijn de brahmanen in deze wereld!' → vert. van 'te ve lokasmi brahmana 'ti'.

²⁷⁷ De Eekhoornvoederplaats (P. Kalandakanivapa) wordt in de suttas van de Pali-canon op verschillende plaatsen vermeld. Het was een plaats in het Veluvana waar op regelmatige tijdstippen voedsel (nivapa = het strooien van voedsel) werd gestrooid voor de eekhoorns. In de Commentaren (Udana Atthakatha) wordt verhaald dat op een bepaald moment een bepaalde raja op deze plaats kwam picknicken en, na te veel gedronken te hebben, in slaap viel. Zijn gevolg ging op zoek naar bloemen en fruit terwijl de koning zijn roes lag uit te slapen. Een slang, aangetrokken door de geur van sterke drank, naderde de raja vanuit een naburige boomstam en zou hem gebeten hebben indien een boomgeest, die de vorm van een eekhoorn had aangenomen hem niet wakker had gemaakt. Uit dankbaarheid beval de raja dat de eekhoorns vanaf dat moment op die plaats regelmatig zouden gevoed worden.

²⁷⁸ Pipphali-grot → vert. van 'Pipphaliguha'. Volgens de geschriften was de Pipphali-grot de favoriete verblijf- en meditatieplaats van Mahakassapa.

²⁷⁹ 'devatas' (P), Syn. devas. Men zou deze term kunnen vertalen als 'goden', maar dan wel een bijzonder soort 'goden', namelijk sterfelijke goden: het zijn wezens die ontstaan en vergaan zoals alle andere wezens. Ondanks ze langer leven en ook grotere krachten bezitten dan mensen blijven ze een onderdeel van 'deze' (sterfelijke) wereld. De vorst van deze devas is Sakka. Hij leeft met zijn gezellin Suja in de Tavatimsa-hemel—de 'hemel van de Drieëndertig'. De Tavatimsa-hemel wordt in verschillende suttas van de Pali-canon vermeld.

²⁸⁰ 'achterbuurten' → vert. van 'daliddavisikha' → *dalidda+visikha*: *dalidda* = de behoeftigen, de armen, de vagebonden; *visikha* = een straat. 'Daliddavisikha', is vrij vertaald als: achterbuurt.

²⁸¹ 'armen en behoeftigen' → vert. van 'kapanavisikha' → *kapana+visikha*: *kapana* = armen, behoeftigen; *visikha* = een straat.

²⁸² 'de straten van de wevers' → vert. van 'pesakaravisikha' → *pesakara+visikha*: *pesakara* = wever; *visikha* = een straat

²⁸³ 'wie door niemand onderhouden wordt en onbekend is' → vert. van: 'anannaposisimannatam'. 'Anannaposisimannatam' → *anannaposi+anatta*. 'Anannaposi' kan op twee manieren geïnterpreteerd worden. Het kan zijn: 'door niemand onderhouden worden', i.c. hij is van niemand afhankelijk voor het verkrijgen van zijn rekvisieten (voedsel, monnikspij, huisvesting en geneesmiddelen). Maar eveneens: 'hij moet niemand onderhouden', i.c. doordat hij het huis verlaten heeft en in de thuisloosheid verblijft moet hij niet instaan voor anderen. 'Anatta', hier in de betekenis van 'onbekend'. Ook in dit woord zit een dubbele bodem. Hij is 'onbekend' omdat zijn 'ik' zich niet manifesteert (er is geen 'worden' (bhava) meer naar enigerlei vorm van verlangen (naar enigerlei vorm van bezit, eer, roem...). Maar ook het tegengestelde is een mogelijkheid: door de 'leegte' (P. *anatta*) (*) die hij tentoonspreidt is hij 'gekend' omwille van zijn goede eigenschappen.

(*) 'leegte' wil niet zeggen dat er niets is. Leegte verwijst naar de afwezigheid van iets waarvan we (perceptueel) verwachten dat het er is. Nooit heeft de Boeddha in zijn verhandelingen beweerd dat het 'zelf' niet bestaat. Hij heeft wél gezegd dat het 'zelf' een gekleurde invulling is van onze ervaring. Voorbeeld: we gaan ervan uit dat ons 'ik' stabiel is; dat we ons 'ik' onder controle hebben. Dat is niet het geval. Het 'ik' is leeg aan enige stabiliteit. Het is efemeer. Het is 'zelfloos'. Het 'zelf' is een 'constructie' die wijzelf illusoir creëren en in stand houden. Samengevat: de vijf *kkhandhas* bestaán wel degelijk. Alleen behoren ze aan niemand toe. Daarom zegt de Boeddha in de *Anatta-Lakkhana-Sutta*, *Samyutta-Nikaya*, 22.59: 'n-eso-ham-asmi, na m-eso atta'ti evam-etam yatha-bhutam samma-p-pannaya dattabbam. —Dit is niet van mij, dit ben ik niet, dit is niet mijn zelf.'

De Boeddha rafelde dit 'zelf' uit elkaar in vijf 'aggregaten van toe-eigening', vijf componenten (P. *kkhandhas*) die ons geest/lichaam-complex (P. *nama-rupa*) samenstellen. Deze vijf componenten zijn de vijf lichamelijke en mentale factoren die ons bestendig vastklampen en onze hunkering verklaren.

Deze *kkhandhas* zijn: vorm of lichaam (P. *rupa*) en de vier elementen van de geest (P. *nama*): perceptie (P. *sanna*); gewaarwording (P. *vedana*); mentale formaties = intenties en gedachten (P. *sankhara*) en bewustzijn (P. *vinnana*).

²⁸⁴ 'wie zichzelf beheerst en vastberaden is voor wat belangrijk is' → vert. van 'dantam sare patitthitam'.

Eenzelfde stelling vinden we terug in de Gathas #11-12 (Sariputta Thera Vatthu) in het hoofdstuk over de dichotomieën in de Dhammapada:

Gatha #11: "Wie het onbelangrijke als essentieel beschouwt, en het essentiële als onbelangrijk, zal nooit de essentie ontdekken."

Gatha #12: "Wie het essentiële als de essentie beschouwt, en het onbelangrijke als onbelangrijk, zal de essentie bereiken."

Wie het materiële (het onbelangrijke, het triviale) laat prevaleren boven het spirituele (de essentie) zal nooit tot Zelfrealisatie komen. Wie zijn gedachten richt op bijkomstigheden mag niet verwachten ooit de essentie te bereiken.

Wie het belangrijke als het belangrijke herkent en in zichzelf realiseert, zal tot Zelfrealisatie komen, vermits hij de juiste accenten legt en de juiste waarden in zich uitkristalliseert. Zijn gedachten zijn immers gefocust op het spirituele. De intentie én vastberadenheid om de essentie in alle fenomenen te ontdekken is uiterst belangrijk.

Nu stelt zich natuurlijk de vraag wát de essentie is. Volgens de Commentaren van de Pali-canon omvat de essentie van de Dhamma: de morele precepten (P. sila); concentratie (P. samadhi) en wijsheid (P. panna). Hieruit volgen automatisch: bevrijding (P. vimutti); kennis en inzicht van bevrijding (P. vimutti-nana-dassana); ultieme waarheid (P. haramattha) en tenslotte nibbana.

²⁸⁵ 'wie zijn bezoedelingen heeft vernietigd en zich bevrijd heeft van zijn gebreken' → vert. van 'khināsavaṃ vantaḍasam'. 'Khināsava' → khin+asava. 'Khināsava' = 'wie zijn bezoedelingen vernietigd heeft. Khināsava is een epitheton voor een arahant.

Asavas zijn 'bezoedelingen' of 'kankers'. Asavas zijn gehechtheden en fictieve ideeën die automatisch ontstaan door het zintuiglijk contact met de buitenwereld, zoals zintuiglijke lust (P. kamasava); onwetendheid (P. avijjasava); vastgevoerde persoonlijke meningen/inzichten (P. ditthi-asava); gehechtheid aan het bestaan (P. bhavasava). Het woordgebruik van 'asava' is vooral functioneel: alles wat het bewustzijn intoxiceert wordt asava genoemd. Asavas zijn mentale kankers die de yogi geketend houden; het zijn kankers van de geest die zijn spirituele vooruitgang naar bevrijding blokkeren.

Wanneer de geest op een bepaald moment vol is van een bepaalde bezoedeling (bv. passie—de diepste asava), dan ontstaan binnen het lichaam subatomische partikels—kalapas—van een specifiek type en start er een biochemische flow—een flow van passie (Pali: kamasava) doorheen de hele lichamelijke structuur. Deze flow van passie beïnvloedt het volgende moment met nog méér passie en verandert in kamma-tanha, een verlangen naar passie op mentaal vlak, dat een flow van passie stimuleert op het lichamenlijk vlak. Beide beïnvloeden en versterken elkaar. Niet enkel passie, maar elke vorm van bezoedeling (verlangen; haat; angst...) die opkomt in de geest genereert een asava—een biochemische flow. En deze asava versterkt en multipliceert deze bezoedeling verder en verder. Het resultaat is een vicieuze cirkel van ellende en lijden.

Zoals supra reeds aangehaald, catalogueert de Abhidhamma de asavas als volgt:

1. de kanker van zintuiglijk verlangen (P. kamasava → kama+asava: kama = zintuiglijke begeerte; asava = bezoedeling): het verlangen naar vormen; naar geluiden; naar geuren; naar smaken; naar tastbare dingen en naar gedachten.
2. de kanker van 'worden', van bestaan (P. bhavasava → bhava+asava: bhava = 'worden', ontstaan, tot geboorte komen; asava = bezoedeling): het verlangen naar een voortdurend of eeuwig bestaan (P. bhava-tanha) ofwel in de materiële (P. rupaloka) ofwel in de immateriële wereld (P. arupaloka);
3. de kanker van onwetendheid (P. avijjasava → avijja+asava: avijja = niet-weten, onwetendheid, verwarring, confusie—niet in zijn intellectuele betekenis, maar in de betekenis van 'verkeerd' weten, zoals (a) het verkeerde idee dat er een 'ik' of een 'zelf' (P. atta) bestaat; (b) het onheilzame aanzien voor het heilzame; (c) het vergankelijke zien als onvergankelijk; (d) het onwerkelijke onderkennen als werkelijk; (e) het zelfloze aanzien als een stabiele kern, enz...; asava = bezoedeling);
4. de kanker van valse opinies (P. ditthasava → ditthi+asava: ditthi = inzicht, opinie, mening; asava = bezoedeling) die elke harmonie verstoort, vermits de beoefenaar zich—illusoïr—separaat voelt t.o.v. het geheel.

Om deze asavas onder de knie te krijgen moet de yogi zich, met grote opmerkzaamheid (P. sati) rekenschap geven van iedere gedachte, woord en handeling én voortdurend de Dhamma voor ogen houden. De beoefening van meditatie zal de kracht van de asavas verminderen en uiteindelijk vernietigen. Het finale einde van de asavas is synoniem voor perfect ontwaken. Nibbana.

²⁸⁶ 'zo iemand noem ik een brahmaan!' → vert. van 'tam-aham brumī brahmanan 'ti'.

²⁸⁷ *Pava was een stad van de Mallas. Het was ook een centrum van de Niganthas—de volgelingen van Mahavira. Het was in Pava dat de lekenvolgeling Cunda de Boeddha en zijn bhikkhus uitnodigde voor een maaltijd, wat nadien zijn laatste maaltijd zou blijken. Van Pava trok de Boeddha naar Kusinara waar hij het parinibbana bereikte. Na Boeddha's parinibbana claimden de Paveyyaka—de inwoners van Pava, een deel van de reliken. Dit verzoek werd ingewilligd en een stupa werd in Pava over de asresten opgericht.*

²⁸⁸ *yakkha' (P): een boze demon. De yakkhas vormen in de Indische mythologie een klasse apart van 'niet-menselijke' wezens, die soms vriendelijk, maar eveneens moorddadig en wreed kunnen zijn. De vrouwelijke soort (P. yakkhini) wordt als gevaarlijker bestempeld dan de mannelijke soort.*

²⁸⁹ *'boze geest' → vert. van 'pisaca', Syn.: pishacha. Het zijn twee Sanskriet-terminen die in de Indiase folklore verwijzen naar boosaardige, vleesetende demonen, die rondwalen op de crematiegronden. Het zijn astrale geesten van personen die een slecht leven hebben geleid.*

²⁹⁰ *'Als een brahmaan naar de Andere Oever is gegaan' → vert. van 'yada sakesu dhammesu, paragu hoti brahmano'.*

'Sakesu dhammesu': letterlijk: 'de dingen die betrekking hebben op hemzelf' = een cryptische omschrijving voor de vijf khandhas die zijn persoonlijkheid samenstellen.

'Paragu' → para+ gu: para = de andere oever; gu → gam = gaan. Paragu = voorbij gegaan, [de stroom] overgestoken, naar de Andere Oever gegaan'. De betekenis van dit vers is dat de brahmaan (met de geherdefinieerde inhoud die de Boeddha eraan gaf, i.c. brahmaan = arahant) tot Zelfrealisatie gekomen is, doordat hij tot volkomen inzicht gekomen is van de khandhas, door het loslaten van hun oorzaak (verlangen), door het realiseren van hun beëindiging en door het cultiveren van het pad dat leidt tot hun beëindiging.

Maar deze versregel zou ook anders geïnterpreteerd kunnen worden. 'De dingen die betrekking hebben op hemzelf' zou ook kunnen wijzen naar de staten van zuivering (sila, samadhi, panna) waaraan hij 'voorbij' gegaan is doordat hij ze volkomen voltooid heeft en tot bevrijding en innerlijke vrede gekomen is.

²⁹¹ *'dan kan geen enkele luidruchtige demon' → vert. van 'pakkulan-c'ativattati'ti'.*

²⁹² *'hem ook maar iets in de weg leggen!' → vert. van 'atha etam pisacanca 'ti'.*

²⁹³ *'Met het goddelijke oog' → vert. van 'dibbena cakkhuna → dibbacakkhu → dibba+cakkhu: dibba = goddelijk; cakkhu = oog. Dibbacakkhu = het goddelijk oog. De betekenis van het 'goddelijk oog' is dat men alles kan bekijken vanuit alle richtingen en perspectieven.*

²⁹⁴ 'het onhoffelijke gedrag' → vert. van 'evarupam vippakaram', letterlijk: 'deze lelijke daad', met name het neerzetten van zijn zoon op zijn schoot.

Laat het duidelijk zijn dat er een discrepantie bestond tussen enerzijds de denkbeelden van de Boeddha en de Sangha en anderzijds een aanzienlijk deel van de samenleving inzake de thuisverlating van de monniken.

Versavel, Pascal, (2019), *Sociale Aspecten van het Vroege Boeddhisme*, Artikelenreeks in het Boeddhistisch Dagblad — 'Toch had de Boeddha ook met maatschappelijke weerstand te kampen. Mannen die toen dan hun brood zelf hadden verdiend en een normaal gezinsleven leidden, voelden zich aangetrokken tot het monnikenbestaan en lieten hun gezinnen hulpbehoevend achter. De Boeddha werd beschuldigd families uit elkaar te doen vallen, ouders kinderloos te maken en vrouwen monniksweduwen. Hoewel de Boeddha zich bewust was van de noodzakelijkheid van de maatschappelijke welwillendheid tegenover zijn nieuwe beweging voor de verspreiding van de dhamma, blijkt nergens uit de teksten dat hij zich bekommerde over het lot van het achtergelaten gezin van monniken. Blijkbaar ging hij ervan uit dat zij door de bredere familie zouden worden opgevangen (wat voor kinderloze 'weduwen' niet evident was).'

²⁹⁵ 'hij had geen plezier in haar komst' → vert. van 'ayantim nabhinandati'.

²⁹⁶ 'noch verdriet toen zij vertrok' → vert. van 'pakkamantim na socati'.

²⁹⁷ 'Sangamaji is bevrijd van zijn kluister' → vert. van 'sanga Sangamajim muttam'.

'van zijn kluister' = 'van wat hem bond' → vert. van 'sanga' = kluister, gehechtheid, band, verknochtheid, afhankelijkheid. Let op de artistieke woordspeling met de eigenaam van de monnik: 'sanga Sangamajim'.

²⁹⁸ 'zo iemand noem ik een brahmaan!' → vert. van 'tamaham brumi brahmanan 'ti'.

²⁹⁹ 'Jatila-asceten': deze asceten werden zo genoemd omwille van hun gevlochten haardracht.

³⁰⁰ 'Gayasisa' is de naam van een heuvel die zich bevindt op ongeveer 1 km ten zuidwesten van Gaya. Volgens de Udana Commentaren werd de heuvel zo genoemd omwille van de specifieke vorm van de heuvel waarin men (mits enige moeite) een olifantenkop kan ontwaren—'gaja sisa sadisa pitthipasano'. De heuvel wordt op verschillende plaatsen vermeld in de Pali-canon. Hier predikte de Boeddha o.m. de Vuurrede—de Adittapariyaya Sutta, Samyutta-Nikaya 35.28. De huidige naam van de heuvel is Brahmayoni.

³⁰¹ 'Antaratthaka' (P.) → antara+atthaka: antara = tussen; atthaka = een groep van acht (i.c. dagen) vóór en na volle maan van de wintermaand (januari/februari). Het zijn de koudste acht dagen van de winter, wanneer er sneeuw valt in Noord-India.

³⁰² 'veel mensen baden in water' → vert. van 'bav'ettha nhayati jano'.

³⁰³ 'maar door water wordt men niet gezuiverd' → vert. van 'na udakena suci hoti'.

³⁰⁴ 'in wie waarheid is en Dhamma' → vert. van 'yamhi saccanca dhammo ca'.

³⁰⁵ 'hij is gezuiverd, hem noem ik een brahmaan! → vert. van 'so suci so ca brahmano 'ti'.

³⁰⁶ Het verhaal van Bahiya gaat als volgt: hij werd geboren in Bahiya—vandaar zijn naam—en hield zich bezig met maritieme handel. Zeven keer vaarde hij de Indus af en telkens keerde hij behouden terug. Maar de achtste keer, toen hij op weg was naar Suvannabhumi, verging het schip. Op wrakhout bereikte hij het vasteland bij Supparaka. Doordat hij al zijn kleren verloren had in de schipbreuk kleepte hij zich met boomschors en bedelde aalmoezen in Supparaka. Omwille van zijn ascetische leefwijze en houding (hij weigerde pertinent de dure geschenken die hem werden aangeboden) nam zijn roem toe .... Zo begon hij uiteindelijk zelf te geloven dat hij het arahantschap had bereikt, maar een deva die zijn gedachten las en die het beste met hem voor had, wees hem op zijn denkfout en raadde hem aan om de Boeddha in Savatthi op te zoeken. Eenmaal in Savatthi aangekomen hoorde Bahiya dat de Boeddha in de stad op bedelronde was. Hij spoedde zich spoorslags naar de Bhagavat toe. Het vervolg van het verhaal wordt beschreven in deze sutta.

³⁰⁷ De vier rekwisieten van een monnik.

³⁰⁸ Savatthi was de plaats waar de Boeddha, het grootste gedeelte van zijn laatste twintig jaar verbleef. Dit had het voordeel dat de monniken wisten op welke plaats zij met hun intrinsieke vragen steeds terecht konden.

³⁰⁹ 'de Volledig Verlichte' → vert. van 'Samma Sambuddho'.

³¹⁰ De betekenis is: dan zal je je niet vereenzelvigen met je zintuigen. Wanneer je je niet identificeert met je zintuigen zal er ook geen 'ik' bestaan. Wanneer je het separaat 'ik'-gevoel loslaat verdwijnt ook de noodzaak om beter, slimmer en gedrevenener te zijn dan de anderen. Dan eindigt het separate 'ik' en word je deel van het Geheel. Van het 'proces'. Dan is het 'ik' niet meer belangrijk. Ik herhaal: dan-is-het-ik-niet-meer-belangrijk. Dan ga je voorbij aan geboorte en dood. En bereik je het Ongeborene (P. ajata) en het Doodloze (P. amata). Amata = de 'doodloze staat' = een 'staat' waar er geen 'worden' meer is; geen ontstaan meer, geen vergaan. Het is de gemoedstoestand voorbij dukkha; voorbij de cyclus van geboorte en dood; voorbij samsara. Buddhaghosa: 'na jayati na jiyati na miyati ti amatan ti vuccati'.

Osho, (2013), *De laatste illusie* p.47 — 'Als je je identificeert met het lichaam, word je het lichaam. Dan ben je een sterveling, en is er angst voor de dood. Als je je niet identificeert met het lichaam, ben je gewoon een waarnemer, je bent louter bewustzijn, zonder denken. En dan is er geen dood, geen ziekte, geen ouderdom.'

Zie: Dubois, Guy Eugène, (2019), *Yatra naar Majjhimadesa*, p. 34 — 'Er zal in mijn zien niets dan zien zijn. In mijn horen niets dan horen. In mijn ruiken niets dan ruiken. In mijn proeven niets dan proeven. In mijn voelen niets dan voelen. In mijn kennen niets dan kennen. Zónder verhalen. Zónder drama's. Zónder fantasie. Zónder geconditioneerde perceptie. Zónder de sluier van automatische vooroordelen en geconditioneerde gewoontepatronen. Zónder reactie. Spontaan. Enkel geconcentreerde aandacht en gelijkmoedigheid. Als een stille getuige. Als een waarnemer. Bearing witness'.

311 Een soortgelijk ongeval doet zich voor in een andere sutta van de Udana, namelijk in de Kutthi-Sutta (Ud. 5.3), waar de melaatse monnik Suppabuddha een identiek lot ondergaat.

312 'pindapata' (P.) → pinda+pata: pinda = voedsel dat aangeboden wordt aan monniken; pata = bedelnap, kom. De monnik wacht in stilte voor een huis terwijl hij de bedelnap vóór zich houdt. Zodra iemand voedsel aanbiedt tilt hij het deksel van de bedelnap stilzwijgend op. De monnik geeft bij de ontvangst geen enkele erkenning aan de gever: geen bedanking, geen woord, geen oogopslag.

313 'wijs man' → vert. van 'pandito'. De uiterst snelle Zelfrealisatie van Bahiya wekt onze verbazing op. Het zegt alles over (a) de diepzinnigheid van de cryptische leerrede die de Boeddha aan Bahiya gaf, maar (b) ook over het snelle begripsvermogen van de monnik zelf. Op een andere plaats roemde de Boeddha bhikkhu Bahiya als zijn meest uitmuntende volgeling inzake snelheid van inzicht — 'etadaggam khippabhinnanam'.

314 'hij beoefende de Dhamma zoals ze moet beoefend worden' → vert. van dhammassanudhammam'.

315 'heeft nibbana bereikt' → vert. van 'parinibbuto' → parinibbuta = uitgedoofd zijn.

316 'waar noch water, noch aarde' → vert. van 'yattha apo ca pathavi'.

317 'noch vuur, noch lucht bestaan' → vert. van 'tejo vayo na gadhati'.

Water, aarde, vuur en lucht zijn de vier elementen.

318 'daar fonkelen geen sterren, daar straalt het zonlicht niet' → vert. van 'na tattha sukka jotanti, adicco nappakasati'.

319 'daar weerkaatst geen maan, maar toch heerst er geen duisternis' → vert. van 'na tattha candima bhāti, tamo tattha na vijjati'.

320 'wanneer zich bij een brahmaan de waarheid onthult' → vert. van 'muni monena brahmano'.

321 en hij op eigen houtje inzicht verwerft' → vert. van 'yada ca attanavedi'. Attanavedi → attana+vedi: attana = zonder bescherming, vrij vertaald als: 'op eigen houtje'; vedi → vidati = wéét, vrij vertaald als 'verwerft'.

322 'dan is hij bevrijd van vorm en het vormloze; dan is hij bevrijd van geluk en van pijn!' → vert. van 'atha rupa arupa ca sukhadukkha pamuccati 'ti.'

Met 'vorm' wordt de fenomenale werkelijkheid bedoeld; met het 'vormloze' de noumenale werkelijkheid. De Muni bevrijdt zich van de dualiteit tussen beide.

323 'Mucalinda' (P): het is aan de voet van deze boom dat de Boeddha de zesde week na zijn ontwaken verbleef—Mucalinda Sattaha (letterlijk: de week van de Mucalinda-boom). De boom (L. Barringtonia acutangula), is genoemd naar de slangengeest (P. naga), die, overeenkomstig de geschriften, in een nabijgelegen vijver verbleef.

³²⁴ 'De Slangenkonink' → vert. van 'nagaraja' → naga+raja: naga = slang; raja = konink. In de Indische mythologie zijn 'nagas' halfgoden. Zij verblijven in oceanen, rivieren, poelen en in donkere plaatsen. Ze werden beschouwd als de bewakers van verborgen schatten. Ze worden uitgebeeld als cobra's (de konink van de slangen) en in een half mens/half slang-gedaante. De reusachtige mythische Garuda-vogel is in de Jatakas de grote vijand van de nagas. In de Nyingma-traditie van het Tibetaanse boeddhisme en in de traditie van de Bön-religie speelt hij in het onderricht van dzogchen een belangrijke rol. De Garuda vernietigt het gif, een metafoor voor onwetendheid.

³²⁵ 'gaf zijn eigen gedaante op en nam de gedaante van een jongeling aan' → vert. van 'sakavannam patisamharitva manavakavannam abhinimninitva'.

³²⁶ 'hoe zoet is de afzondering voor wie gelukkig is' → vert. van 'sukho viveko tutthassa'.

³²⁷ 'voor wie de Waarheid gehoord heeft en inzicht verkregen' → vert. van 'sutadhammassa passato'.

³²⁸ 'gelukkig zijn is niemand tergen in de wereld!' → vert. van 'abyapajjam sukham loke'.

³²⁹ 'terughoudend voor alle wezens' → vert. van 'panabhutesu samyamo 'ti. In de betekenis van: zich beheersend opstellen t.o.v. alle wezens, d.i. niets of niemand schade toebrengen.

³³⁰ 'gelukkig zijn zij die hun passie hebben getemd in de wereld' → vert. van 'sukha viragate loke'.

'Viraga' → vi+raga: vi = in de betekenis van 'zonder'; raga = zintuiglijk genot; viraga = zonder zintuiglijk genot. Viraga = 'het wegsterven van de dingen'. Viraga is één van de vier stapstenen die naar nibbana leiden: nibbida (balen) → viraga (passieloos worden) → upasama (rustig zijn, zich kalmeren/zich bevrijden van 'worden'= van de kilesas) → nibbana (inwendige vrede = de dingen zien zoals ze wérkelijk zijn (yatha bhuta) + dit aanvaarden (upekkha).

³³¹ 'gelukkig zijn zij die begeerte overwinnen' → vert. van 'kamanam samatikkamo'.

³³² 'maar het 'ik' loslaten, dát is de ultieme vreugde' → vert. van 'Asmimanassa yo vinayo, etam ve paramam sukhan 'ti'.

Loslaten is de sleutel tot bevrijding (P. vimutti). Dit is wat Thich Nhat Hanh ons steeds opnieuw probeert duidelijk te maken: "Loslaten geeft ons vrijheid en vrijheid is de enige voorwaarde voor geluk. Als we ons in ons hart nog steeds vastklampen aan iets—woede, angst of bezittingen—kunnen we niet vrij zijn". Wanneer we ons gelijkmoedig opstellen (P. upekkha) t.o.v. al onze ervaringen bevrijden we ons, ongeacht de omstandigheden waarin we ons bevinden.

³³³ *Bimbisara* (ca 543-491 vóór GTR) was een koning van het antieke Indische koninkrijk Magadha, één van de 16 Mahajanapadas. Zijn uitbreiding van het koninkrijk, vooral door de annexatie van het koninkrijk Anga in het oosten, legde de basis voor de latere uitbouw van het Mauryaanse rijk. *Bimbisara* staat ook bekend om zijn culturele inbreng. Hij was een persoonlijke vriend en beschermer van de Boeddha en de Sangha. *Bimbisara* bouwde de hoofdstad Rajagaha, die in de Pali-canon veelvuldig wordt vermeld. *Bimbisara* werd vermoord door en opgevolgd door zijn zoon Ajatasattu.

³³⁴ *Pasenadi* (6de eeuw vóór GTR) was een koning van het antieke Indische koninkrijk Kosala, één van de 16 Mahajanapadas, met Savatthi als hoofdstad in het tijdsgewricht van de Boeddha. Hij werd opgeleid in Takasila (*Taxila*), de hoofdstad van Gandhara in het uiterste noorden van Voor-India (het huidige Pakistan) en een uiterst belangrijk studiecentrum en verzamelaarsplaats voor la jeunesse dorée in het oude India. Zo behoorden o.m. de Licchavi-prins Mahali; de Malla-prins Bandhula Jivaka, de persoonlijke arts van koning *Bimbisara* tot zijn leeftijdsgenoten. Bij zijn terugkeer uit Takasila was zijn vader zo opgezet met zijn bekwaamheid dat hij hem onmiddellijk het koningschap aanbood. Tijdens zijn koningschap omringde hij zich met wijze raadgevers. *Pasenadi* werd al heel snel een volgeling van de Boeddha en ook een persoonlijke vriend. Zijn toewijding tot de Boeddha, de Dhamma en de Sangha wordt op verschillende plaatsen in de Pali-canon geprezen.

³³⁵ 'vertrouwen' → vert. van *saddha*.

³³⁶ 'edele stilte' → vert. van 'ariyo tunhibhavo'. Het advies van de Boeddha aan zijn monniken is duidelijk: wil je tot mentale onthechting komen en inzicht ontwikkelen dan moet je je afzonderen (*P. viveka*). Wanneer je samenkomt met anderen zijn er slechts twee mogelijkheden: ofwel bespreek je Dhamma-gerelateerde onderwerpen; ofwel neem je edele stilte in acht. Slechts door het in acht nemen van edele stilte vermijd je anderen te belemmeren in hun streven om tot concentratie (de *jhanas*) te komen. Zonder concentratie (*P. samadhi*) zal er ook geen wijsheid (*P. panna*) zijn.

Bhikkhu-Samyutta, Samyutta-Nikaya, 21.1.3-4 — 'Mahamoggallana sprak de volgende woorden tot de Monniken: "Toen ik hier, vrienden, in eenzame meditatie teruggetrokken was, kwam de volgende gedachte in mijn geest op: men spreekt over Edele Stilte. Maar wat is deze Edele Stilte eigenlijk? Daarop dacht ik dit: Hier bereikt een monnik, door het tot rust komen van nadenken en overwegen, innerlijke vrede en eenpuntigheid van geest, dat vrij is van nadenken en overwegen, dat uit concentratie ontstaat en gekenmerkt wordt door vreugde en geluk. Dit wordt Edele Stilte genoemd'.

Door 'edele stilte': wordt niet énkél het verbale gestild, maar het hele lichaam/geest-complex (*P. namarupa*).

³³⁷ 'welk zintuiglijk genot er ook moge bestaan' → vert. van 'yanca kamasukham'.

³³⁸ 'in deze wereld of in de godenwereld' → vert. van 'loke yancidam diviyam sukham'.

³³⁹ 'vergeleken met de vreugde die de vernietiging van begeerte met zich brengt' → vert. van 'tanha-kkhaya-sukhass'ete'.

³⁴⁰ 'is dit genot slechts een zestiende waard!' → vert. van 'kalam nagghanti solasin 'ti'.

³⁴¹ 'wie geluk zoekt voor zichzelf en letsel toebrengt aan andere wezens' → vert. van 'sukha-kamani bhutani, yo dandena vihimsati'.

³⁴² 'verwerft geen geluk in het hiernamaals' → vert. van 'attano sukham-esano, pecca so na labhate sukham'.

³⁴³ 'maar wie geluk zoekt voor zichzelf en geen letsel toebrengt aan andere wezens' → vert. van 'sukha-kamani bhutani, yo dandena na himsati'.

³⁴⁴ 'verwerft geluk in het hiernamaals!' → vert. van 'attano sukham-esano, pecca so labhate sukhan 'ti'.

³⁴⁵ 'sakkara'(P) = eerbetuiging.

³⁴⁶ De vier rekwisieten van een monnik zijn: de monnikspijen; de bedelnap, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte.

³⁴⁷ 'rondtrekkende asceten' → vert. van 'paribbajaka'.

³⁴⁸ 'van andere sekten' → vert. van 'annatitthiya' → anna+titthiya: anna = andere (behorende tot een andere groep); titthiya = een persoon die behoort tot een groep die een verkeerde opinie aankleeft over de realiteit.

³⁴⁹ 'wie in een dorp of in de wildernis geconfronteerd wordt met gemak of ongemak' → vert. van 'game aranne sukha-dukkha-phuttho'.

³⁵⁰ 'moet dit niet toeschrijven aan zichzelf of aan anderen' → vert. van 'n'ev 'attato no parato dahetha'.

³⁵¹ 'relaties beroeren iemand op basis van hechting' → vert. van 'phusanti phassa upadhim paticca'.

Wat hier bedoeld wordt is het volgende: we identificeren ons met onze gedachten, met onze indrukken. We worden er één mee. Upadhi. (*) Gedachten zijn er de oorzaak van dat we ons gelukkig of ellendig voelen. Gedachten zijn machten.

(*): Upadhi (P)= het substraat van bestaan, het substraat van wedergeboorte. In de Commentaren worden vier soorten vermeld: de 5 kkhanda; zintuiglijk verlangen (P. kama); mentale bezoedelingen (P. kilesas) en intentionele handelingen (P. kamma). In relatie tot nibbana wordt het woord 'upadhi' gebruikt als volgt: 'sabbupadhi-patinissagga' = het loslaten van alle substrata.

Upadhi verklaart zowel de betekenis van vastklampen (hechting) als het fundament ervan. Upadhi is de basis, de grond van, het substraat dat tot wedergeboorte, tot 'worden' (P. bhava) leidt. 'Hechten' is zich vastklampen, zich vastkleven aan, zich identificeren met het voorwerp of met de gedachte; er één mee worden. Generaliserend kan men zeggen dat 'upadhi' = vastklampen aan verlangen, aan begeerte, door er zich mee te identificeren.

352 'hoe kunnen relaties iemand beroeren die vrij is van hechting?' → vert. van 'nirupadhim kena phuseyyu phassa ''ti'.

353 'lekenvolgeling' → vert. van *upasaka (P)*. Volgens de *Udana Commentaren* was het een aanhankelijke volgeling van de Boeddha die de gewoonte had om Hem geregeld te komen bezoeken.

354 *Icchanangala* was een brahmaanse nederzetting in het koninkrijk Kosala.

355 'geluk bestaat erin niets te bezitten' → vert. van 'sukham vata tassa na hoti kinci'.

Bezit werd in het antieke India en bijgevolg ook in de *Commentaren* erg ruim geïnterpreteerd: Vrouwen, kinderen en ondergeschikten werden ondubbelzinnig als bezit beschouwd.

356 'voor wie inzicht verworven heeft en de Dhamma in zich gerealiseerd' → vert. van 'sankhatadhammassa bahussutassa'.

357 'zie hoe een mens met bezit geteisterd wordt' → vert. van 'sakincanam passa vihannamanam'.

358 'want een mens is sterk aan andere mensen gebonden!' → vert. van 'jano janasmim patibaddharupo ''ti'

359 'zij die niets bezitten zijn oprecht gelukkig' → vert. van 'sukhino vata ye akincana'.

360 'wie het grootste inzicht heeft bezit niets' → vert. van 'vedaguno hi jana akincana'.

361 'zie hoe een mens met bezit geteisterd wordt' → vert. van 'sakincanam passa vihannamanam'.

362 'want een mens is sterk aan andere mensen gebonden!' → vert. van 'jano janasmim patibaddharupo ''ti'

363 'natte kleren en natte haren': een teken van rouw. Na een begrafenis werd een rituele wassing/reiniging uitgevoerd.

364 'in het midden van de dag' → vert. van 'diva divassa'. De betekenis hiervan is: op een moment dat niet past; een verkeerd ogenblik om iemand een bezoek te brengen.

365 'begerig naar de vreugde en verrukking van [vormelijke] schoonheid' → vert. van 'piyarup' assada-gadhitase'.

366 'zijn zowel goden als mensen' → vert. van 'devakaya puthu manussa ca'.

367 'door hun gehuil [wanneer hun geliefden sterven]' → vert. van 'aghavino parijunna'.

³⁶⁸ 'vallen ze ten prooi aan de koning van de Dood' → vert. van 'Maccurajassa vasam gacchanti'. Maccurajassa = Mara als personificatie van de spirituele dood.

³⁶⁹ 'maar diegenen die dag en nacht alert blijven' → vert. van 'ye ve diva ca ratto ca'.

³⁷⁰ 'en alles loslaten wat beminnelijk lijkt aan [vormelijke] schoonheid' → vert. van 'appamatta jahanti piyarupam'.

³⁷¹ 'graven daadwerkelijk de wortel van het lijden op' → vert. van 'te ve khananti agha-mulam'.

Dit is dezelfde metafoer die de Boeddha gebruikt in de Sukarapitika vatthu van de Dhammapada, Gatha #338: "graaf de wortel op om hem compleet te vernietigen zodat er geen residu meer overblijft dat opnieuw tot bhava —tot 'worden', tot ontstaan—aanleiding kan geven."

³⁷² 'het is moeilijk om de valstrik te ontwijken die naar de Dood leidt' → vert. van 'maccuno amisam du-r-ativattan 'ti'.

³⁷³ Kundi was een nederzetting van de Koliya's.

³⁷⁴ Suppavasa was de dochter van de raja van Koliya. Haar echtgenoot was de Licchavi Mahali. Zij woonde in het Koliya dorp Sajjana, waar de Boeddha haar bezocht en haar een dhammatak gaf over de werkzaamheid van het geven van voedsel. Ze werd door de Boeddha beschreven als de belangrijkste schenker van aalmoezen (P. *aggam panitadayikanam*). Suppavasa maakt deel uit van een lijst van vooraanstaande upasikas. Ze wordt vernoemd in het gezelschap van o.m. Anathapindika, Culla Anathapindika en Visakha als gerenommeerde schenker van giften die door de Sangha graag werd aanvaard.

³⁷⁵ 'de zoon van de Koliya's': de eigennaam is niet vermeld. Volgens de Commentaren was hij de zoon (P. *putta*) van de koning van Koliya. En volgens de zelfde bron was Suppavasa de dochter van de koning. Dit wil evenwel niet zeggen dat ze broer en zuster waren. Het is énkél een aanduiding dat ze beiden behoorden tot de adel (*ariya's*) van de Koliya's.

³⁷⁶ *lekenvolging* → vert. van '*upasaka*'.

³⁷⁷ 'mijn bezittingen, mijn leven en mijn vertrouwen': in de Commentaren wordt deze garantie als volgt uitgelegd: de volging wil er zeker van zijn dat Mahamoggallana hem ervan verzekert dat hij ook na de zeven dagen, waar Suppavasa de maaltijden schenkt, in staat zal zijn om zijn gift aan de Boeddha en de Sangha na te komen.

³⁷⁸ *vertrouwen* → vert. van '*saddha*'.

³⁷⁹ 'generaal van de Sangha' → vert. van '*dhammasenapati*'. Het was een epitheton voor Sariputta, één van de twee hoofddiscipelen van de Boeddha. De andere was Mahamoggallana.

³⁸⁰ 'onbehaaglijkheid verpakt als genot' → vert. van '*asatam satarupena*'.

- ³⁸¹ 'het onbeminde verpakt als het beminde' → vert. van 'piyarupena appiyam'.
- ³⁸² 'lijden verpakt als geluk' → vert. van 'dukkham sukhasa rupena'.
- ³⁸³ 'zo worden de achtelozen overmeesterd!' → vert. van 'pamattam-ativattati 'ti'. De 'achtelozen' zijn diegenen die niet waakzaam, die niet alert zijn.
- ³⁸⁴ Pubbarama was een park dat zich bevond aan de oostelijke toegangspoort van Savatthi. Visakha, een vrouwelijke lekenvolgeling, bouwde in het Pubbarama het Migaramatupasada-klooster. Volgens de Udana Commentaren was het, gedurende de laatste twintig jaar van zijn leven, de gewoonte van de Boeddha om afwisselend de dag door te brengen in het Jetavana en de nacht in het Migaramatupasada-klooster. En vice-versa.
- ³⁸⁵ 'waar men geen macht over heeft veroorzaakt ellende' → vert. van 'sabbam paravasam dukkham'.
- ³⁸⁶ 'waar men macht over heeft is geluk' → vert. van 'sabbam issariyam sukham'.
- ³⁸⁷ 'wanneer om iets strijd moet geleverd worden, is ergernis troef' → vert. van *sadharane vihannanti*'
- ³⁸⁸ 'moeilijk is het om te ontsnappen aan de slavernij die daaruit voortvloeit!' → vert. van 'yoga hi duratikkama 'ti'.
- ³⁸⁹ Anupiya was een nederzetting van de Malla's, in het oosten van Kapilavatthu. Het was de geboorteplaats van Dabba Mallaputta.
- ³⁹⁰ Thera Bhaddiya, de zoon van Kaligodha (P. Kaligodhaputta), behoorde tot een familie van de Sakya-koningen van Kapilavatthu. Hij was het hoofd van de monniken die van aristocratische komaf waren (P. *uccakulikanam*).
- ³⁹¹ 'zo vrij als een gazelle': in de Commentaren wordt dit als volgt omschreven: 'als een gazelle, levend in een bos waar geen mensen zijn, staat zit en slaapt hij zelfverzekerd, ongehinderd in zijn bewegingen waar hij wilt. Zo leeft hij'.
- ³⁹² 'in wie geen innerlijke beroering bestaat' → vert. van 'yass'antarato na santi kopa'.
- ³⁹³ 'wie voorbij alle vormen van bestaan gegaan is' → vert. van 'iti bhav'abhavatan' ca vitivatto'.
- ³⁹⁴ 'zo iemand is vrij van angst, gelukkig en zonder verdriet' → vert. van 'tam vigatabhayam sukhim asokam'.
- Pilar Jennings (2017), *Tricycle Magazine*, *Fear* — 'Fear is not inherent in what is known as main or basic mind. What is inherent? Clear seeing, spaciousness, pure awareness.'

³⁹⁵ 'zelfs voor de goden is zo iemand onzichtbaar!' → vert. van 'deva n'anubhavanti dassanaya 'ti'.

De Commentaren: 'Met uitzondering van hen die het pad [van het arahantschap] doorlopen hebben, zijn zij die als goden wedergeboren zijn, niet in staat om hem te zien. Zelfs indien deze goden het zouden proberen kunnen zij hem niet zien, in die zin dat zij de denkrichting van zijn geest niet kunnen volgen (P. cittacara). Nog veel minder kunnen mensen hem zien en de denkrichting van zijn geest volgen. Omdat mensen, zelfs goed getrainden (P. sekha's) onder hen, het mentale proces van de arahant niet begrijpen'.

De gathas #92 en 93 van de Dhammapada wijzen in dezelfde richting: 'Zij die de leegte en de ongeconditioneerde bevrijding ervaring hebben: hun spoor is moeilijk te volgen—zoals het spoor van vogels in de lucht'.

³⁹⁶ 'kammavipakaja' (P) → kamma+vipaka: kamma = daden, handelingen; vipaka = het resultaat.

³⁹⁷ 'als een getuige, aandachtig en volbewust, volkomen onaangedaan' → vert. van: 'adhivasento sato sampajano avihannamano'.

³⁹⁸ 'de monnik die al zijn kamma opgeeft' → vert. van 'sabba-kamma-jahassa bhikkhuno'.

³⁹⁹ 'die het stof van zijn vroegere daden afschudt' → vert. van 'dhunamanassa pure katam rajam'.

⁴⁰⁰ 'die standvastig is en niets het zijne noemt' → vert. van 'a-mam'assa thitassa tadino'.

⁴⁰¹ 'voelt geen behoefte om met anderen te jerejiëren!' → vert. van 'attho n'atthi janam lapetave 'ti'.

⁴⁰² Nanda was de zoon van Boeddha's vader, Suddhodana, uit zijn huwelijk met de zuster van zijn moeder, Mahapajapati, die hij huwde na het overlijden van zijn eerste vrouw, Mahamaya, acht dagen na haar bevalling van Gotama.

⁴⁰³ 'het religieuze leven' → vert. van 'brahmacariya'. Brahmacariya verwijst naar het 'heilige leven'. Het woord zelf is van brahmaanse oorsprong en verwijst naar het rigoureuze opvolgen van voorgeschreven regels en specifiek naar het celibaat. Het woord werd overgenomen door de Boeddha en verwijst hier eveneens naar het opvolgen van de zelf aangegane precepten en naar het celibaat. Het staat synoniem voor het 'heilige leven' zoals het geleid wordt door de arahant.

⁴⁰⁴ 'terug te keren naar het lagere leven' → vert. van 'hinayavattissami'. Het 'lagere leven' is een verwijzing naar het leven van de leek, van de huisman.

⁴⁰⁵ 'het mooiste meisje: vert. van 'janapada-kalyani'. Volgens de Commentaren was dit ook de eigennaam van Nanda's geliefde: Janapadakalyani. In de Udana Commentaren wordt haar schoonheid niet enkel geprezen maar ook uitgebreid beschreven.

406 'de hemel van de Drieëndertig Devas': de Tavatimsa-hemel. Het is de laagste hemel in de Indiase mythologie. De *primus inter pares* over deze 33 devas is Sakka. Als hoofd van de Tavatimsa-hemel wordt Sakka ook Devanam Indo genoemd. Indo wijst naar Inda (Skr. Indra). Indra is als koning van de goden (P. *devaraja*) de meest geëerde god: hij is vrijgesteld van ouderdom en dood en daardoor de meest gelukkige van alle goden. Hij alleen overwon de Asuras. De Asuras uit de Indische mythologie kunnen vergeleken worden met de Titanen uit de Griekse mythologie: zoals de Titanen pre-Griekse goden waren die overruled werden door de Olympische goden, zo zijn de Asuras pre-arische goden die door de arische devas werden onttroond.

407 In de Indische mythologie is sakka de *primus inter pares* over de goden van de Tavatimsa-hemel, de laagste hemel. Hij overtrof zijn medegoden in 10 dingen: ouderdom; schoonheid; geluk; beroemdheid; macht en door de intensiteit van zijn zintuiglijke ervaringen (zien, horen, ruiken, smaken en voelen). Volgens de Jatakas wordt Sakka ook Gandhabbaraja genoemd. Gandhabbaraja → *gandhabba+raja* = de koning van de Gandhabbas. Gandhabbas vormden een soort mythologische hemelse minnestrelen. Ze stonden niet in hoog aanzien bij de bhikkhus. Voor monniken werd het als een oneer beschouwd om 'vereenzelvigd' te worden met een *gandhabba*.

408 'ijver' → vert. van 'appamatto'.

409 'met vastberadenheid' → vert. van 'atapi'.

410 'met zelfbeheersing' → vert. van 'pahitatto'.

411 'reeds in dit leven' → vert. van 'dittheva dhamme'.

412 'mentale bezoedelingen' → vert. van 'asavas'.

413 'wie het moeras van de onzuiverheid overgestoken is' → vert. van 'yassa nittinno panko'.

414 'wie de doornen van het verlangen heeft vernietigd' → vert. van 'maddito kamakantako'.

415 'en de uitroeiing van onwetendheid heeft gerealiseerd' → vert. van 'mohakkhayam anuppatto'.

416 'zulke monnik gaat voorbij aan geluk en leed!' → vert. van 'sukhadukkesu na vedhati sa bhikkhu 'ti'.

417 Yasoja werd geboren in een dorp van vissers in de omgeving van Savatthi. De opmerking van de Boeddha over de luidruchtigheid van zijn monniken is dus niet gespeend van enig sarcasme.

418 'Het past niet dat jullie in mijn gezelschap blijven!' → vert. van 'na vo mama santike vatthabban 'ti'.

⁴¹⁹ 'regenseizoen' (P. vassa): De jaarlijkse periode van vassa duurt 3 maanden, namelijk van de volle maan van (meestal) juli tot de volle maan van (meestal) oktober. De Boeddha legde de mobiliteit van de bhikkhus tijdens de moessonperiode aan banden, omwille van praktische en ecologische redenen. De monniken waren verplicht deze periode door te brengen in een ruimte met een dak boven het hoofd en met opstaande muren; het was niet toegestaan om in de wilde natuur te verblijven, hetgeen voor de bhikkhu's in de beginperiode ongetwijfeld hun natuurlijke habitat was. Deze periode werd gebruikt om de meditatie aan te scherpen; de lering te verdiepen en voor het geven van onderricht aan de leken. De vassa-retraite wordt nog steeds gevolgd in het Theravada-boeddhisme. Mahayana en Vajrayana volgen het gebruik van vassa meestal niet meer. De anciënniteit van monniken en nonnen wordt gemeten naar het aantal vassas die ze als monnik/non hebben doorgebracht. Intern bestaat er een protocollaire rangorde op basis van deze anciënniteit; naar buiten toe zijn alle monniken echter gelijk in rang.

⁴²⁰ 'het drievoudige weten': (1) de herinnering van vroegere levens; (2) het ontstaan en vergaan van de wezens, overeenkomstig hun kamma en (3) het afhankelijk ontstaan i.c. het inzicht waardoor de bezoedelingen kunnen uitgeroeid worden. Dit correspondeert met de drie nachtwaken (inzichten) van de Boeddha tijdens zijn proces van ontwaken onder de Bodhi-boom.

⁴²¹ 'Pagode hall' → vert. van 'kutagarasala'. Kutagarasala was een plek in het Mahavana, dicht bij de stad Vesali, waar de Boeddha volgens de Pali-canon diverse malen verbleef. Op deze plaats bracht hij ook zijn zesde regenretraite (P. vassa) door.

⁴²² 'Mahavana' (P.) → maha+vana: maha = groot; vana = bos, woud. Mahavana = groot bos. Dit uitgestrekte bos strekte zich uit van Vesali tot aan de voet van de Himalaya.

⁴²³ 'zijn geest doordrongen had met de geest van deze monniken': dit is één van de zes hogere krachten of bovenwereldse soorten van kennis, namelijk 'ceto pariya nana'.

⁴²⁴ 'verdween en verscheen': dit is een andere van de zes hogere krachten of bovenwereldse soorten van kennis, i.c. 'iddhi vidha'.

⁴²⁵ 'bewegingsloze concentratie' → vert. van 'anenjena samadhina' = phala-samapatti. Phalasamapatti is, volgens de geschriften, de meditatieve staat waar de yogi geabsorbeerd is in nibbana. Het is het resultaat, de vrucht (P. phala) van het bereiken van één van de vier niveaus van ontwaken (stroombetreder; de eenmaal terugkeerder; de niet-terugkeerder; de arahant). Door inzicht in het pad (P. magga nana) en inzicht in de vrucht (P. phala nana) 'proeft' de yogi a.h.w. nibbana = de finaliteit, i.c. het bereiken van innerlijke vrede—de 'koelte' nà het doven van het vuur (P. sitibhava).

⁴²⁶ 'wie de doornen van het verlangen vernietigd heeft' → vert. van 'yassa jito kamakantako'.

⁴²⁷ 'wie haat en hechting overwonnen heeft' → vert. van 'akkoso ca vadho ca bandhananca'.

428 'staat stevig als een berg, onbeweeglijk' → vert. van 'pabbato'va so thito anejo'.

429 'zulke monnik wordt niet getroffen door lief of leed!' → vert. van 'sukhadukkhesu na vedhati sa bhikkhu 'ti'.

430 Sariputta was de hoofddiscipel van de Boeddha. Hij is ook gekend onder de naam Upatissa, wat waarschijnlijk zijn persoonlijke naam was. Zijn vader's naam was Vanganta en zijn moeder's naam Rupasari (waarvan de naam 'Sariputta' → zoon van Sari). Door de Boeddha werd hij geroemd voor zijn inzicht en zijn wijsheid ('etadaggam mahapannanam').

431 'in zijn directe omgeving' → vert. van 'pari-mukha' = letterlijk 'in de omgeving van zijn mond'.

432 'onbeweeglijk als een berg' → vert. van 'yatha'pi pabbato selo, acalo suppatitthito'.

433 'illusie' → vert. van 'moha' = onwetendheid, begoocheling, illusie, maya.

434 'zo blijft een monnik onberoerd, die de illusie vernietigd heeft!' → vert. van 'evam moha-kkhaya bhikkhu, pabbato'va na vedhati 'ti'.

435 Mahamoggallana was de tweede Hoofddiscipel van de Boeddha (nà Sariputta). Hij werd geboren in Kolitagama in de nabijheid van Rajagaha. Volgens de geschriften gebeurde dat op dezelfde dag als Sariputta. Sariputta en Mahamoggallana waren van kindsbeen af bevriend. De Pali-canon beschrijft dat er tussen beide families 'sinds zeven generaties' hechte banden bestonden.

436 'met zijn aandacht gericht op zijn lichaam' → vert. van 'kayataya satiya'.

437 'wie zijn aandacht op zijn lichaam vestigt' → vert. van 'sati kayagata upatthita'.

438 'wie de zes zintuiglijke contacten beheerst' → vert. van 'chasu phassa ayatanesu samvuto'.

'zintuiglijke contacten' → vert. van 'phass'ayatanesu' → phassa ayatanesu. Wat hier bedoeld wordt is het contact (P. phassa) tussen de zintuigen (P. ayatana) en de zintuiglijke objecten. Dit contact veroorzaakt gewaarwordingen (P. vedana).

439 'zulke beheerste monnik realiseert nibbana' → vert. van 'satatam bhikkhu samahito, janna nibbanam'attano 'ti'.

440 Pilindavaccha: Pilinda was zijn voornaam; Vaccha zijn familienaam.

441 'kasteloos' → vert. van 'vasala'.

442 'bij wie geen bedriegerij en geen eigendunk bestaat' → vert. van 'yamhi na maya vasati na mano'.

443 'wie niet gierig is, onzelfzuchtig, zonder passie' → vert. van 'yo vitalobho amamo niraso'.

⁴⁴⁴ 'wie zijn woede onderdrukt heeft; zijn geest geblust' → vert. van 'panunna-kodho abhinibbutatto'.

⁴⁴⁵ 'samana' (P): een thuisloze; een wandelende bedelmonnik, waarbij vier karakteristieken centraal staan: celibaat, zonder bezit, thuisloos rondzwerfen en zich voeden met aalmoezen. Het ultieme, na te streven doel van de samana is innerlijke vrede (realisatie). De Boeddha vond de belangrijkste eigenschap van een bedelmonnik zijn ongevaarlijkheid voor alle levende wezens, zelfs t.o.v. de meest angstaanjagende creaturen.

In de agrarische samenleving van Noord-India, die een offerpolytheïsme aanhing, kwam rond 600 vóór GTR een stroming op gang die een uitweg zocht uit het enge keurslijf van de ritualistische religie en de sociale groep. Een streven naar vrijheid en naar wijsheid evenals een drang naar spirituele mondigheid had zich van de mens meester gemaakt en duizenden mannen van alle kasten ertoe aangezet om hun broodwinning op te geven, vrouw en kinderen aan de zorgen van de familie toe te vertrouwen en de bamboehut, het dorp of de stad te verlaten om—in de hoop op een verlossend inzicht—een rondtrekkend bestaan als celibataire monnik te leiden.

De afkeer van de traditie en de levenswijze van het vrije rondtrekken en bedelen waren de enige overeenkomsten die de bedelmonniken met elkaar verbonden. Wereldbeschouwelijk volgden ze zeer uiteenlopende tendensen. Het waren in ieder geval rondtrekkende asceten, voor wie de hymnen van de Veda's en de brahmaanse offercultuur niets betekenden en die bij hun streven naar wijsheid gekozen hadden voor het thuisloze leven: zij zochten de mystieke ervaring volledig buiten de tradities.

Samanas stonden weigerachtig tegenover het brahmaanse socio-religieuze systeem. Het waren in feite vrijdenkers en hippies avant la lettre. Ze werden strevers genoemd vanwege de ascetische inspanning die ze zich getroosten: ze hongerden zichzelf bijna uit en ondergingen extreme hitte en/of koude om hun lichaam mentaal onder controle te krijgen. Ze waren immuun voor gewone verlangens en ambities en stonden onverschillig tegenover conventies en wat andere mensen van hen dachten.

De Grieken, die door de veroveringsoorlogen van Alexander de Grote met hen in contact kwamen waren erg onder de indruk van de levenswijze van deze mensen die zij gymnosofisten (naakte wijzen) noemden. Mahavira en Gotama Boeddha waren gedurende een tijd van hun leven samanas. De wervingskracht die van de anti-vedische stroming uitging was voor Siddharta Gotama heel sterk. Volgens zijn eigen woorden: 'Een benauwenis is het huiselijke leven, een stoffig pad, het samana-schap is de vrije wereld'.

⁴⁴⁶ 'dát is een brahmaan, een samana en een bhikkhu!' → vert. van 'so brahmano so samano sa bhikkhu 'ti'.

⁴⁴⁷ De Pippali-grot is een grot in de omgeving van Rajagaha. Het was een favoriete meditatieplaats van Mahakassapa. De grot wordt vermeld op verschillende plaatsen in de Pali-canon.

⁴⁴⁸ 'Sujata, het asurameisje': Sujata → su+jata: su = wel, goed; jata = geboren. Sujata = letterlijk 'uit goede familie geboren'. Sujata is de vrouw van Sakka. Daarom wordt Sakka soms ook Sujapati genoemd.

449 'van deur tot deur' → vert. van 'sapadanam' → *sapadanacarika*. De betekenis die hierachter schuilt is: zonder ook maar één huis over te slaan.

450 'Kosiya', letterlijk: 'de uil' was de familienaam van Sakka.

451 'goede verdiensten' (*P. punna kusala*) = heilzame kammische daden.

452 'met zijn goddelijk oor' → vert. van 'dibbaya sotadhatuya visuddhaya'. Het 'goddelijk oor' (*P. dibba sota*) is één van de zes hogere krachten of bovenwereldse soorten van kennis.

453 'de monnik die bedelvoedsel ontvangt' → vert. van 'pindapatikassa bhikkhuno'.

454 'en zo zichzelf onderhoudt zonder de hulp van anderen' → vert. van 'attabharassa an-annaposino'.

455 'wordt door de goden bemind' → vert. van 'deva pihayanti tadino'.

456 'omwille van zijn sereniteit en aandacht!' → vert. van 'upasantassa sada satimato 'ti'. *Upasantassa* → *upasanta* = kalmte; beheerstheid; koelte; vrede uitstralend. *Satimato* → *sati* = aandacht, alertheid.

457 De Kareri-hall was één van de vier hoofdgebouwen of kloosters (*P. viharas*) die in het Jetavana opgericht waren in de tijd van de Boeddha: het Karerigebouw; het gebouw van de Kosambi-boom; het Geurige gebouw en het gebouw van de Dennenboom. De eerste drie gebouwen werden opgericht door Anathapindika; het vierde door koning Pasenadi.

458 Uit deze zin blijkt duidelijk dat de monniken waarvan in deze sutta sprake, bhikkhus waren die sedentair in het Jetavana-klooster leefden en hun voedsel niet zelf bedelden, maar leefden van het voedsel dat door leken aan het klooster geschonken wordt.

459 'de monnik die bedelvoedsel ontvangt' → vert. van 'pinda-patikassa bhikkhuno'.

460 'en zo zichzelf onderhoudt zonder de hulp van anderen' → vert. van 'attabharassa an-annaposino'.

461 'wordt door de goden bemind' → vert. van 'deva pihayanti tadino'.

462 'als hij zich onthoudt van lof en roem!' → vert. van 'no ce sadda-siloka-nissito 'ti'.

463 'het communiceren door middel van handgebaren' → vert. van 'muddasippan'. Dit heeft wellicht betrekking op militaire oorlogsvoering: het doorgeven van bevelen op het slagveld d.m.v. handgebaren.

464 'de kunst van het debatteren' → vert. van 'lokayata'. Dit handelt over de kunst van het filosofisch debat waarbij gebruik gemaakt wordt van logisch denken en redeneren. Hierin waren vooral de brahmanen onderlegd. Voorbeelden van zulke debatonderwerpen vinden we terug in *udana* VI.4 — *Tittha Sutta*.

465 'wie niet van [de opbrengst van] een ambacht leeft, wie zonder [deze] belastende druk het doel bereiken wil' → vert. van 'asippajivi lahu atthakamo'.

466 'zich door beheersing volledig bevrijdt' → vert. van 'yatindriyo sabbadhi vippamutto. De betekenis van dit vers is, volgens de Commentaren, dat een bhikkhu zich, door de favorabele omstandigheden (zonder verplichtingen), zich gemakkelijker kan beheersen en op deze manier ook gemakkelijker tot bevrijding kan komen.

467 'de thuisloosheid omarmend, onzelfzuchtig, zonder verlangen' → vert. van 'anokasari amamo niraso'.

468 'vrij van eigendunk, in afzondering vertoeft' → vert. van 'hitva manam ekacaro'.

469 'dát is een monnik!' → vert. van 'sa bhikkhu 'ti'.

470 'Boeddha-oog' → vert. van 'buddhacakkhuna' → *dibba cakkhu*. Het is opnieuw één van de zes hogere krachten of bovenwereldse soorten van kennis. Hierdoor kan men de wereld bekijken vanuit alle richtingen en perspectieven.

471 'geboren uit passie (raga), haat (dosa) en begoocheling (moha)' → vert. van 'raga-jehi-pi, dosa-jehi-pi, moha-jehi-pi'.

Vergelijk dit vers met de tekst van de Adittapariyaya-Sutta, Samyutta-Nikaya 35.28. Dit is de Vuurrede. Het was de derde leerrede van de Boeddha, uitgesproken in Rajagaha na de Dhammacakkapavattana-Sutta en de Anattalakkhana-Sutta in Sarnath—'Het oog, monniken, staat in brand; vormen staan in brand; visueel bewustzijn staat in brand; visueel contact staat in brand. En ook de aangename, de onaangename en de niet-aangename-noch-onaangename gewaarwordingen (P. vedana) veroorzaakt door visueel contact staan in brand. En waarmee staan ze in brand? Ze staan in brand door het vuur van verlangen (P. lobha); door het vuur van haat (P. dosa); door het vuur van onwetendheid (P. moha).'

472 Het contact (P. phassa) van de zintuigen met de respectievelijke objecten leidt tot gewaarwordingen (P. vedana).

473 De Commentaren geven aan dat het enige tegengif om deze ziekte te overwinnen erin bestaat om het 'zelf' op te geven.

474 'gehecht aan worden' → vert. van 'bhava'. Het verlangen, de 'dorst' (P. tanha) om iets te bereiken; maar ook de afkeer om iets te zijn, te hebben of om iets te (moeten) doen. 'Worden' is wedergeboorte. Op elk moment. Van moment-tot-moment.

475 'angst' → vert. van 'bhaya'. Bhaya = de angst die ontstaat door het aandachtig en continu observeren van alle mentale en fysieke fenomenen (satipat-thana).

476 'lijden' → vert. van 'dukkha'.

477 'het heilige leven' → vert. van 'brahmacariya'.

⁴⁷⁸ 'hechting' → vert. van 'upadhi'. Upadhi = de de voedingsbodem van het bestaan. Upadhi-viveka = onthechting van alles wat behoort tot wedergeboorte; onthechting van de voedingsbodem van het steeds opnieuw ontstaan—het continu 'worden' (bhava).

Sumana, Samanera, (1995), *Going Forth. A Call to Buddhist Monkhood*, boek zonder paginering — 'Bodily isolation (kaya-viveka) in secluded places facilitates [mental] isolation (citta-viveka) from craving and other hindrances. At the start, this purification and concentration of mind comes only temporarily, during specific meditative exercises; but later on, strengthened by these very exercises, that pure and concentrated state of mind can be maintained for an increasingly longer time, and will make possible a deep and penetrative insight (panna vipassana) into the true nature of things. And that vision, when completely cleansed of delusion will finally bring about ultimate isolation, the freedom of every kind of attachment (upadhi-viveka = nibbana).

In other words: to a disciple tirelessly meditating in solitude, the transient, painful and unsubstantial nature of all constituents of existence [tilakkhana] will become apparent with an increasing clarity and certainty. To the degree, however, that ignorance and delusion (avijja; moha) about this world disappear, also desire (lobha; raga) for anything in it, and hate or anger (dosa) against anything in it, will die away: they will lose their objects, their foothold, their basis, their sanction. Thus, with the withdrawal of the fuel, this terrible conflagration of suffering is brought to extinction, sooner or later, according to previous action-force (kamma) and present effort.'

⁴⁷⁹ 'onwetendheid' → vert. van 'avijja'.

⁴⁸⁰ 'door dit te zien zoals het werkelijk is' → vert. van 'evam'etam yethabbutam'.

Door helder inzicht (= 'zien en weten' = nana dassana) de dingen waarnemen zoals ze wérkelijk zijn (yatha bhuta). Dit komt voor de yogi hierop neer: de drie kenmerken van alle verschijnselen (P. tilakkhana) in zichzelf realiseren: vergankelijkheid (P. anicca); onbevredigdheid (P. dukkha) en zelfloosheid (P. anatta). Hierdoor ervaart de yogi experiëntieel de illusie die bestaat tussen zijn perceptie (P. sanna) en de werkelijkheid zoals ze is (P. yatha bhuta).

⁴⁸¹ 'met helder inzicht te zien hoe het zich manifesteert' → vert. van 'sammappannaya passato'.

⁴⁸² 'wordt de hunkering naar bestaan [het "worden"] opgegeven' → vert. van 'bhavatanha pahiyati'.

⁴⁸³ 'evenmin zoekt men dan vreugde in 'niet-bestaan'' → vert. van 'vibhavam nabhinandati'.

⁴⁸⁴ 'nibbana is de vernietiging van alle hunkering. Het is het versterven—het 'uitdoven' (*) → vert. van 'sabbaso tanhanam khaya, asesaviraganirodho nibbanam'.

(*): 'versterven' → vert. van 'viraga' = het passieloos worden.

⁴⁸⁵ 'op deze manier' → vert. van 'anupada' = stap-na-stap, continu.

⁴⁸⁶ 'door zich aan niets meer te hechten komt hij niet meer tot "worden" → vert. van ' → vert. van 'anupada puna-bbhavo na hoti'.

⁴⁸⁷ 'Mara is verslagen. De strijd is beslist' → vert. van 'abhi-bhuto maro vijjita-sangamo'.

⁴⁸⁸ 'deze man is voorbij alle vormen van "worden" gegaan!' → vert. van 'upacaga sabbabhavani tadi 'ti'.

⁴⁸⁹ Calika: een dorp dat gelegen was aan de Calikapabbata—de Calika-heuvel, waar de Boeddha zijn 13de, 18de en 19de vassa doorbracht.

⁴⁹⁰ Meghiya Thera was de eerste persoonlijke helper (verzorger) van de Boeddha. Hij behoorde, net als Ananda en de Boeddha zelf tot de Sakya-stam.

⁴⁹¹ Jantu, Syn.: Jantugama. Het is een dorp in de nabijheid van Calika. De Kimikala-rivier grensde aan het dorp. Op de oevers van de Kimikala-rivier lag een mango-bos.

⁴⁹² Kimikala: volgens de Commentaren was het een rivier in de nabijheid van Jantugama, het dorp Jantu. Dezelfde bron vermeldt dat de naam van de rivier haar oorsprong vond in de reusachtige aanwezigheid van zwarte wormen (kalakiminam bahulataya).

⁴⁹³ De Commentaren geven wel een heel aparte uitleg over het plots verschijnen van zinnelijke, boosaardige en agressieve gedachten: Gedurende 500 opeenvolgende geboortes was Meghiya een koning geweest. Zijn koninklijk park bevond zich op de plaats waar nu het mango-bos stond. En op deze zelfde plaats waar Meghiya nu zijn meditatie hield had hij zich in zijn vroegere levens vermaakt met zijn harem. Toen hij zich in meditatie neerzette werd zijn geest overrompeld door zinnelijke fantasieën. Verder was het ook op deze plaats dat hij de executie beval van bandieten en moordenaars. Om die reden werd zijn geest bevangen door boosaardige en agressieve gedachten.

⁴⁹⁴ 'vertrouwen' → vert. van 'saddha'.

⁴⁹⁵ 'leiden tot volledige ontplooiing' → vert. van 'paripakaya samvattanti'.

⁴⁹⁶ 'spirituele vriend' → vert. van 'kalyanamitta'. Syn.: kalyanasahaya. Kalyanamitta → kalyana+mitta: kalyana = spiritueel; mitta = vriend; kalyanasahaya → kalyana+sahaya: kalyana = spiritueel; sahaya = een medestander op de weg naar inzicht. Een kalyanamitta is iemand waar je niet alleen iets kán van leren; je móet er ook van leren. Het tegenovergestelde is papamita—een slechte vriend.

In de Visuddhimagga—'Het pad van zuivering'—zegt Buddhaghosa dat, als er geen Boeddha als kalyanamitta voorhanden is, men zich moet wenden tot één van de acht grote discipelen. Als dit ook niet kan moet men iemand zoeken die alle [mentale] hindernissen verwijderd heeft, alle jhanas heeft bereikt en inzicht heeft ontwikkeld.

Is ook dit niet mogelijk, dan moet men iemand zoeken die tenminste één jhana heeft bereikt, of iemand die de volledige tipitaka [de drie onderdelen van de Pali-Canon] kent; of iemand die er twee kent of iemand die tenminste één deel van de tipitaka kent. Is dit ook niet mogelijk dan moet men op zoek gaan naar iemand die tenminste één hoofdstuk, met commentaar, uit de Canon kent en die in aandacht leeft.

En als je géén spirituele vriend kunt vinden, raadt de Boeddha aan: '(...) leef dan alleen als een koning die zijn verslagen koninkrijk heeft opgegeven; als een olifantenstier in de wildernis. Het is beter om alleen te leven; er bestaat geen vriendschap met een dwaas. Leef alleen, onbekommerd, doe geen kwaad; als een olifantenstier in de wildernis.'

Zie in dit verband: Easwaran, Eknath, (2016), *Passage Meditation. A Complete Spiritual Practice*, Spiritual Fellowship, p. 151 e.v.

⁴⁹⁷ patimokkha (P): het 'boeddhistische wetboek van strafrecht', de boeddhistische kloosterregels; ze bestaan uit 227 regels voor bhikkhus en 311 voor bhikkhunis. De patimokkha omvat vier rechtsterreinen: het gedrag van de monnik, resp. de non, t.o.v. personen, zaken, de orde en de religie. De regels worden niet gecodificeerd volgens bovengenoemde indeling, maar naar de zwaarte van de straffen of de maatregelen die op het niet in acht nemen van de regels staat.

⁴⁹⁸ 'zuiver gedrag': de betekenis van 'zuiver' is hier: 'zoals het hoort te zijn', d.i. conform de vinaya.

⁴⁹⁹ 'dhammatak' → vert. van 'katha' = een spreekbeurt, een dhammatak, een gesprek.

⁵⁰⁰ 'de verveling die de wereld met zich brengt' → vert. van 'ekanta-nibbidaya'. Nibbida (P) is de ontnuchtering, de ontgoocheling, de desillusie over de geconditioneerde samsarische wereld, gekenmerkt door vergankelijkheid, door lijden en zelfloosheid, en daardoor niet de moeite waard om zich hieraan te hechten. Als gevolg van nibbida wordt deze wereld van ellende losgelaten. De consequentie hiervan is dat de yogi de blik richt naar het ongeconditioneerde, het Ongeborene, het Doodloze, nibbana.

Nibbida leidt tot viraga, het wegsterven van de dingen; begeerteloosheid; zonder verlangen zijn. En viraga leidt tot upasama: stilte, kalmte, vrede. Upasama ten slotte voert naar nibbana. Dit inzicht voert de yogi tot Zelfrealisatie, geschematiseerd met vier Pali-woorden: nibbida → viraga → upasama → nibbana.

⁵⁰¹ 'het wegsterven van verlangens' → vert. van 'viragaya' → viraga → vi+raga: vi = in de betekenis van 'zonder'; raga = zintuiglijk genot; viraga = zonder zintuiglijk genot, zintuiglijk verlangen

⁵⁰² 'de beëindiging van deze verlangens' → vert. van 'nirodha' = de beëindiging, het stoppen, de vernietiging.

⁵⁰³ 'de innerlijke rust' → vert. van 'upasamaya' → upasama → upa+sam: upa = bij, nabij; sam = hier in de betekenis van kalmte, innerlijke rust. 'Kalmte' staat hier voor het 'tot rust komen', het 'koel worden'; geen verlangens of verwachtingen meer koesteren, onthechting en inzicht in de vergankelijkheid van alle dingen (P. anicca), het tot rust brengen van passie en tevredenheid met het simpele leven, waaraan verder geen eisen meer gesteld worden.

De Dhamma smaakt zoet voor de yogi die de nectar van kalmte (P. upasama) en afzondering (P. viveka) geproefd heeft. Zie Gatha # 205 van de Dhammapada — 'Wie de smaak van kalmte en van afzondering geproefd heeft, bevrijdt zich van angst en kwaad: hij drinkt de vreugde van Dhamma'.

⁵⁰⁴ 'het hogere inzicht' → vert. van 'abhinnaya' → abhi+na: abhi = volledig, compleet, volkomen; na = weten, kennen; abhinnaya = volledig weten, volledig bewust zijn van.

Abhinna staat voor 'direct weten'; 'directe kennis'; 'hogere kennis': dit is de kennis die énkél kan verworven worden door een deugdzaam leven te leiden, door het volgen van het Achtvoudige Pad én door meditatie.

De Pali-canon handelt over 6 hogere krachten of bovenwereldse soorten van kennis. Deze bestaan uit 5 wereldse (P. lokiya) krachten die te verwerven zijn door de hoogste perfectie in mentale concentratie (P. samadhi), en één bovenwereldse (P. lokuttara) kracht door inzicht (P. vipassana), d.i., de uitdoving van alle bezoedelingen (P. asava), i.c. realisatie van het arahantschap.

Deze 6 hogere krachten zijn: 1) magische krachten (Pali: iddhi vidha); 2) goddelijk oor (Pali: dibba sota); 3) het doordringen van de geest van anderen (Pali: ceto pariya nana); 4) het zich kunnen herinneren van vorige geboorten (Pali: pubbe niva sanussati); 5) goddelijk oog (Pali: dibba cakkhu); 6) de uitdoving van alle mentale bezoedelingen (Pali: asavakkhaya), waardoor de yogi bevrijding van geest, bevrijding door wijsheid verwerft, in dit leven.

⁵⁰⁵ 'het ontwaken' → vert. van 'sambodhaya'.

⁵⁰⁶ 'dhammatalk over soberheid' vert. van 'appicchakatha' → appiccha+katha: appiccha = soberheid, weinig noden hebben; katha = een spreekbeurt, een dhamma-talk, een gesprek.

⁵⁰⁷ 'dhammatalk over tevredenheid' → vert. van 'santutthikatha' → santutthi+katha: santutthi = tevredenheid, blijheid; katha = een spreekbeurt, een Dhamma-talk, een gesprek.

⁵⁰⁸ 'dhammatak over afzondering' → vert. van pavivekakatha → pa+viveka+katha: pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; viveka = afzondering. Afzondering bestaat in twee vormen: lichamelijke afzondering (P. kaya-viveka) en mentale afzondering (P. citta-viveka). Ik refereer hier naar mijn boek met de integrale vertaling uit het Pali van de Khaggavisana-Sutta, p. 38; katha = een gesprek, een dhammatak.

⁵⁰⁹ 'dhammatak over het zich onthouden van sociaal contact' → vert. van 'asamsaggakatha' → asamsagga+katha: asamsagga = zich onthouden van sociale contacten, niet 'socializen'; katha = een spreekbeurt, een dhammatak, een gesprek.

⁵¹⁰ 'dhammatak over ijver en het opwekken van energie' → vert. van 'viriyarambhakatha'.

⁵¹¹ 'dhammatak over wijsheid' → pannakatha.

⁵¹² 'dhammatak over bevrijding' → vert. van vimuttikatha.

⁵¹³ 'dhammatak over bevrijding die voortvloeit uit 'zien en weten' → vert. van 'vimuttinanadassanakatha' → vimutti+nana+dassana+katha: vimutti = bevrijding; nana = inzicht; dassana = zien en weten; katha = een spreekbeurt, een Dhammatak, een gesprek.

⁵¹⁴ 'hij moet begiftigd zijn met inzicht in het ontstaan en vergaan van alle dingen' → vert. van 'udayatthagaminiya pannaya samannagato'.

⁵¹⁵ 'de afschuwelijkheid van het lichaam' → vert. van 'asubha' → a+subha: a = niet; subha = het aangename, het plezierige; asubha = het onaangename. Asubha bhavana kan beschouwd worden als de traditionele ascetische manier om problemen van seksuele aantrekkingskracht op te lossen: de geliefde wordt voorgesteld zoals hij/zij er zou uitzien, 3 dagen, resp. 10 dagen na de dood..., aangevreten door insecten en knaagdieren, en vervolgens als rottend lijk, en verder als afgekloven skelet. Door deze meditatie (P. khayanupassin) realiseert de yogi in zichzelf de vergankelijkheid van het lichaam. Asubha bhavana was—en is—een afdoende methode om alle gevoelens van verliefdheid te boven te komen.

⁵¹⁶ 'liefdevolle vriendelijkheid' → vert. van 'metta'. Metta is één van 'de vier verheven toestanden' van de geest (P. brahmaviharas). Door een bewustzijn dat vol is van vriendelijkheid (P. mettacittena) wordt haat gestild. Enkel door 'liefde' kan haat overwonnen worden.

⁵¹⁷ 'om zijn gedachtenstroom te stoppen': cfr. Huang Po, Chinese Zenmeester, 850 GTR: 'Terwijl ik ben zonder gedachten. Niets... Tot betekenis komt'. Prachtig!

⁵¹⁸ 'mediteren op de inkomende en de uitgaande adem' → vert. van 'anapana-sati'.

⁵¹⁹ 'de vergankelijkheid van alle dingen' → vert. van 'anicca'. We zijn slechts een golf op de oceaan. Maar wel een golf die beseft dat ze een golf is.

⁵²⁰ 'zelfloosheid' → vert. van 'anatta'.

- 521 'de geest dwaalt voortdurend rond' → vert. van 'anugata manaso uppilava'.
- 522 'in triviale gedachten, in subtiële gedachten' → vert. van 'khudda vitakka sukhumā vitakka'.
- 523 'wie zich niet bewust is van deze dolende geest' → vert. van 'ete avidva manaso vitakke'.
- 524 'wandelt van het ene bestaan naar het andere' → vert. van 'hurahuram dhavati bhantacitto'.
- 525 'zij echter die deze gedachtenstroom doorzien' → vert. van 'ete ca vidva manaso vitakke'.
- 526 'zij die deze stroom aandachtig en ijverig beteugelen' → vert. van 'atapiyo samvarati satima'.
- 527 'zij die volledig ontwaakt zijn' → vert. van 'asesam'ete pajahasi buddho 'ti'.
- 528 'hebben deze voortdurend dwalende geest volledig achter zich gelaten' → vert. van 'anugate manaso uppilave'.
- 529 'boshut' → vert. van 'aranna-kutikayam'.
- 530 'wie zijn lichaam niet bewaakt' → vert. van 'arakkhitena kayena'.
- 531 'wie verkeerde visies volgt' → vert. van 'micchaditthihatena'.
- 532 'luiheid en traagheid van geest' → vert. van 'thinamiddha'.
- 533 'komt in het vizier van Mara' → vert. van 'vasam marassa gacchati'.
- 534 'wie zijn geest bewaakt' → vert. van 'tasma rakkhitacittassa'.
- 535 'de juiste intenties' → vert. van 'sammasankappa'.
- 536 'de juiste visies' → vert. van 'samma ditthi'.
- 537 'het ontstaan en vergaan van de dingen' → vert. van 'udayabbayam' udaya+bbaya: udaya = ontstaan; bbaya = vergaan.
- 538 'zulke monnik laat alle slechte bestaansrijken achter zich!' → vert. van 'sabba duggatiyo jaha 'ti'.
- 539 'wat een vijand een vijand kan aandoen' → vert. van 'diso disam yam tam kayira'.
- 540 'of een boze man aan een boze man' → vert. van 'veri pana verinam'.
- 541 'een geest die op het slechte gericht is' → vert. van 'miccha-panihitam cittam'.

- 542 'kan iemand nog méér kwaad doen!' → vert. van 'papiyo nam tato kare ''ti'.
- 543 'el': Syn.: ellepijp of ellebooglengte. Het is een oude lengtemaat die correspondeert met de lengte van de voorarm (ongeveer 44 cm lengte).
- 544 'modderduivel': het is de benaming voor een mythisch waterwezen.
- 545 'wiens geest, zoals een rots, niet beeft' → vert. van 'yassa sel'upamam cittam, thitam n'anupakampati'.
- 546 'wie vrij is van passie' → vert. van 'virattam rajaniyesu'.
- 547 'wie niet boos is over wat boos maakt' → vert. van 'kopaneyye na kuppati'.
- 548 'wiens geest op deze wijze ontwikkeld is' → vert. van 'yass'evam bhavitam cittam'.
- 549 'hoe kan hij tot lijden komen?' → vert. van 'kuto tam dukkham'essati ''ti'. Eenzelfde thema wordt op verschillende plaatsen in de Pali-canon aangehaald, zo o.m. in de Mangala Sutta, Khuddakapatha 5: 'Phutthassa loka-dhammehi, cittam yassa na kampati; asokam virajam khemam, etaṃ mangala-muttamam — Een geest bezitten die onbewogen blijft; zonder verdriet is, smetteloos en vredig in het contact met de wereld—dit alles geeft de hoogste zegening'.
- 550 Ghositarama: het klooster van Ghosita in Kosambi. Zie: Dubois, Guy, Eugène, (2019), *Itivuttaka. Zo Is Het Gezegd*, p. 17 — 'Toen drie uiterst welgestelde handelaars uit Kosambi—Ghosita, Kukkuta en Pavarika—een voordracht hadden gehoord van de Boeddha, nodigden zij hem uit naar hun stad te komen om er de Dhamma te onderwijzen. Zoals het tussen zakenmensen gaat: voor wat, hoort wat. En toen de Boeddha zich akkoord verklaarde met hun voorstel, waren ze dermate opgetogen dat ieder van hen—uit dankbaarheid en uit devotie—behoefde een vihara voor de Sangha te bouwen. De drie monasteria dragen in de Pali-teksten de namen van de goedwillige schenkers: Ghositarama, Kukkutarama en Pavarika Ambavana. De Boeddha verbleef meermaals in het Ghositarama-klooster en in de Pali-canon wordt het monasterium verschillende malen vermeld i.v.m. een aantal incidenten die zich op deze plaats voordeden tussen rivaliserende monniken'.
- 551 'Rakkhita-bos': een beschermd bos, waar bijvoorbeeld niet mocht gejaagd worden of geen hout gekapt.
- 552 'met slagtanden als disselbomen' → vert. van 'isadantassa hatthino'.
- 553 'de bewustzijnsstoestand van deze nobele olifantenstier [...] is vergelijkbaar met mijn bewustzijnsstoestand' → vert. van 'etam nagassa nagenā, sameti cittam cittena'.
- 'Nagassa nagenā': een woordspeling. Zowel de Boeddha (of een arahant) als de olifant (en de slang) worden 'naga' genoemd.
- 554 'allebei genieten we van [de afzondering] in het bos!' → vert. van 'yadeko ramati mano ''ti'.

⁵⁵⁵ Pindola-Bharadvaja was de zoon van de kapelaan van koning Udena van Kosambi. Hij behoorde tot de Bharadvajagotta. Hij studeerde de Vedas en werd hierin een succesvolle leraar. Daar hij zijn werk oninteressant vond stopte hij deze activiteit en begaf zich naar Rajagaha. Daar observeerde hij de gaven en gunsten die aan de bhikkhus geschonken werden en voegde zich bij de Orde. Hij was uitermate gulzig voor voedsel. Later overwon hij zijn onmatigheid en werd een arahant.

⁵⁵⁶ 'hij verbleef veel in de bossen' → vert. van 'aranniko' → arannika = iemand die de gewoonte heeft om in bossen (P. aranna) te verblijven. Generaliserend is het iemand die verblijft ver weg van de bewoonde wereld.

⁵⁵⁷ 'leefde van bedelvoedsel' → van 'pindapatika' → pindapatiko → pinda+patika: pinda = bedelvoedsel voor monniken; patika = een bedelnap. Een pindapatiko is een monnik die leeft van bedelvoedsel.

⁵⁵⁸ 'kleepte zich met monnikspijen gemaakt van voden' → vert. van 'pamsukuliko'.

⁵⁵⁹ 'bezit slechts de drie pijen die het bezit van een bhikkhu uitmaken' → vert. van 'te-civariko'. Een civara = een monnikspij.

⁵⁶⁰ 'was met weinig content' → vert. van 'appiccho' = iemand die tevreden is met weinig. Appicchata = zich tevreden stellen met weinig; weinig wensen hebben.

⁵⁶¹ 'leefde opgewekt' → vert. van 'santuttho' → santuttha = opgewekt, gelukkig, tevreden.

⁵⁶² 'solitair' → vert. van 'pavitto' = solitair, eenzaamheid.

⁵⁶³ 'meed het gezelschap van anderen' → vert. van 'asamsattho'.

⁵⁶⁴ 'spande zich onverdroten en gretig in' → vert. van 'araddhaviyio'.

⁵⁶⁵ 'een toegewijde beoefenaar van ascetische praktijken' → vert. van 'dhutavado' = iemand die de weldaden van de dhutanga-praktijk aanhangt. Dhutanga: Syn. tudong; thudong. Letterlijk: 'afstand nemen; verzaken; loslaten'.

Vanaf zijn eerste prediking (Dhammacakkapavattana-Sutta) verwierp de Boeddha categorisch de twee uitersten (zintuiglijke wellust en ascetisme) en propageerde hij het 'Middenpad' (majjhima patipada) dat leidt naar het juiste inzicht in de werkelijkheid (yatha bhuta) en naar wijsheid (panna). De twee uitersten ontwikkelen verlangen (tanha), hechting (upadana) en verkeerde opinies, dit in tegenstelling tot het Middenpad, dat verlangen en hechting vermindert en het juiste inzicht (samma ditthi) ontwikkelt.

Door de Boeddha werden de regels voor monniken en nonnen vastgelegd in de patimokkha; voor novicen zijn dat de 10 leefregels (dasa sila) en voor leken de 5 (panca sila), resp. de 8 (attha sila) leefregels.

Voor hen die een meer rigoureuze weg willen volgen, heeft de Boeddha een aantal (niet-verplichte) ascetische oefeningen opgesomd: de 13 dhutanga's (die niet opgenomen zijn in de vinaya). Een dhutanga is geen extreme oefening: het is slechts een oefening die de geest in staat stelt om sneller en gemakkelijker tot ethische zuivering (sila) te komen, wat een absolute voorwaarde vormt voor de ontwikkeling van aandacht (sati) en concentratie (samadhi). Het inschakelen van de dhutanga's vermindert de invloed van allerlei zaken die de beoefening belemmeren, zoals overmatig eten, overdaad aan kledij, agitatie die bewoonde gebieden met zich brengen, enz. Elke yogi is vrij om, overeenkomstig zijn persoonlijke capaciteiten, één of meerdere dhutanga's op zich te nemen.

Deze 13 dhutanga's hebben betrekking op kledij (2), op voedsel (5), op verblijfplaats (5) en op houding (1):

→ Kledij: (1) uitsluitend kledij dragen die gemaakt is van lompen (pamsukula); (2) slechts 3 monnikspijen bezitten (tecivarika).

→ Voedsel: (1) uitsluitend bedelvoedsel nuttigen (pindapata); (2) geen huis overslaan tijdens de bedelronde (sapadanacarika); (3) slechts één maaltijd per dag nemen (ekasanika); (4) voedsel gemixed eten uit de bedelnap (pattapindika); (5) geen extra voedsel meer nemen nadat men beginnen eten is = géén repasse (khalupacchabattika).

→ Verblijfplaats: (1) in bossen verblijven (arannika); (2) aan de wortels van een boom verblijven (rukkhamula); (3) verblijven op de blote grond zonder enige bescherming (abbhokasika); (4) verblijven op begraafplaatsen of crematiegronden (susanika); (5) slapen op elke plaats die je aangewezen wordt (yathasantatike).

→ Houding: nooit neerliggen; énkél zitten, staan en wandelen (nesajjika).

⁵⁶⁶ 'en wijdde zich toe aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn' → vert. van 'adhi-cittam-anuyutto'.

'Adhi-cittam-anuyutto' of 'adhicittamanuyutto'. Adhicitta = de training in concentratie (P. samadhi). Het is de tweede training van het triumviraat dat bestaat uit moraliteit (P. adhisila); concentratie (P. adhicitta) en wijsheid (P. adhipanna). Zo gezien is de betekenis van 'ontwikkeling van een hoger bewustzijn' hier gelijk aan het realiseren van de acht jhanas—de vier vormelijke jhanas (P. rupa-jhanas) en de vier niet-vormelijke jhanas (P. arupa-jhanas).

⁵⁶⁷ 'niet beledigen, niet kwetsen' → vert. van 'anupavado anupaghato'.

⁵⁶⁸ 'zich beheersen overeenkomstig de patimokkha' → vert. van 'patimokkhe ca samvaro'.

⁵⁶⁹ 'zich matigen met voedsel' → vert. van 'mattannuta ca bhattachasim'.

⁵⁷⁰ 'leven in afzondering' → vert. van 'pantanca sayanasanam'.

⁵⁷¹ 'zich toewijden aan de ontwikkeling van een hoger bewustzijn' → vert. van 'adhicitte ca ayogo'.

⁵⁷² 'dít is de leer van de Boeddhas!' → vert. van 'etam buddhana sasanan 'ti'.

Het hier gebruikte meervoud ('de Boeddhas') refereert hier niet naar de Boeddhas uit een ver verleden (de 'sammasambuddhas'), maar naar Boeddha Gotama én zijn directe hoofddiscipelen (Sariputta, Mahamoggallana, Mahakaccana. Dit zijn 'savaka-buddhas' of 'anu-buddhas' = gelijkend aan de Boeddha, d.i. zij zijn tot verlichting gekomen doordat ze de instructies volgden. Savaka-buddhas/anubuddhas moeten hier beschouwd worden als tegenpool voor de pacceka-buddhas, die eveneens tot verlichting gekomen zijn, maar zonder enige instructie van een Boeddha (pacceka-buddhas verspreiden de Leer ook niet).

⁵⁷³ 'was tevreden met weinig' → vert. van 'appiccho'.

⁵⁷⁴ 'opgewekt' → vert. van 'santuttho' → santuttha = opgewekt, gelukkig, tevreden.

⁵⁷⁵ 'vond het geluk in afzondering' → vert. van 'pavivitto'. Syn.: 'viveka' (P): afzondering bestaat in twee vormen: lichamelijke afzondering (P. kaya-viveka) en mentale afzondering (P. citta-viveka). Ik refereer hier naar mijn boek met de integrale vertaling uit het Pali van de Khaggavisana-Sutta, p. 38.

Dit komt op verschillende plaatsen voor in de Pali-canon. Zo o.m. in de Dhammapada, Gatha #205: dit vers benadrukt dat uit kalmte (P. upasama) en afzondering (P. viveka) perfectie van deugdzaamheid voortvloeit. Maar ook innerlijke vrede (P. santi) en bevrijding van angst (bhaya-vimutti).

'Kalmte' (P. upasama) is het 'tot rust komen', het 'koel worden' (P. sitibhava); geen verlangens of verwachtingen meer koesteren, onthechting en inzicht in de vergankelijkheid van alle dingen (P. anicca), het tot rust brengen van passie en tevredenheid met het simpele leven, waaraan geen eisen meer gesteld worden.

De Dhamma smaakt zoet voor de yogi die de nectar van kalmte (P. upasama) en afzondering (P. viveka) geproefd heeft: pavivekarasam pitva rasam upasamassa ca: pavivekarasam → paviveka+rasa: paviveka → pa+viveka: pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; viveka = afzondering; pitva → pa = drinken; pitva = heeft gedronken, heeft geproefd; rasam → rasa = nectar, hier in de betekenis van 'de smaak'; upasamassa → upasama → upa+ sam: upa = nabij; sam = kalmeren; upasama = kalmte; upasamassa = van kalmte; ca = en. 'Pavivekarasam pitva rasam upasamassa ca', is vrij vertaald als: 'wie de smaak van kalmte en van afzondering geproefd heeft'.

- 576 'hij meed het gezelschap van anderen,' → vert. van 'asamsattho'.
- 577 'streefde met onverdroten en gretige inspanning' → vert. van 'araddhaviriyo'
- 578 'was toegewijd aan verheven gedachten' → vert. van 'adhicittamanuyutto'.
- 579 'voor de Muni die zich ijverig toewijdt aan verheven gedachten → vert. van 'adhicetaso appamajjato, munino monapathesu sikkhato'.
- 580 'die vredig is en aandachtig!' → vert. van 'upasantassa sada satimato 'ti'.
- 581 'zulke man laat geen leed ontstaan' → vert. van 'soka na bhavanti tadino'.
- 582 *De vier rekwisieten van een monnik zijn: de monnikspijen; de bedelnap, huisvesting en geneesmiddelen in geval van ziekte.*
- 583 'rondtrekkende ascete' → vert. van 'paribbajika'.
- 584 'ziehier het werk van de volgelingen van de Sakya-zoon!' → vert. van 'samanam sakyaputtiyanam kammam!'. Sakyaputtiya is een veelgebruikt epitheton voor de Boeddha in de Pali-canon.
- 585 'schaamteloos zijn deze monniken' → vert. van 'alajjino'.
- 586 'Immoreel zijn ze' → vert. van 'dussila'.
- 587 'goddelozen' → vert. van 'papadhamma'.
- 588 'leugenaars' → vert. van 'musavadino'.
- 589 'zedelozen' → vert. van 'abrahamcarino'.
- 590 'ze doen zich voor als volgelingen van de Dhamma' → vert. van 'ime hi nama dhammacarino'.
- 591 'als heiligen die de waarheid spreken' → vert. van 'brahmacarino sacca-vadino'.
- 592 'als deugdzame, goedaardige mensen' → vert. van 'silavanto kalyanadhamma'.
- 593 'Hoe diep is een man gevallen die een vrouw vermoordt nadat hij eerst zijn driften op haar heeft bot gevierd' → vert. van 'kathanhi nama puriso purisakiccam karitva itthim jivita voropessati'ti'.
- 594 *Eenzelfde vers vinden we terug in de Dhammapada, Gatha #306.*

⁵⁹⁵ 'wie leugens vertelt gaat naar de hel': vert. van → *abhutavadi nirayam upeti*: *abhuta-vadi* → *a+bhuta+vadi*: *a* = niet; *bhuta* → *bhu* = zijn; *bhuta* = wat is, zoals het is; *vadi* → *vad* = spreken; *abhutavadi* = letterlijk: wie zegt wat niet is, vrij vertaald als 'wie leugens vertelt'; *niraya* = de hel, *nirayam* = naar de hel; *upeti* → *upa+i*: *upa* = naar; *i* = gaan; *upeti* = gaat. 'Abhutavadi nirayam upeti, is vrij vertaald als: 'wie leugens vertelt gaat naar de hel'.

⁵⁹⁶ 'ook hij die iets gedaan heeft en loochent: 'dat was ik niet!': → *yo vapi katva na karomi c'aha*: *yo* = wie; *vapi* → *va+pi*: *va* = of; *pi* = zo; *vapi* = of zo; *katva* → *kar* = doen; *katva* = heeft gedaan; *na* = niet; *karomi* → *kar* = doen; *karomi* = ik heb gedaan; *c'aha* → *ca+aha* → *ca* = en; *aha* → *ah* = zeggen; *c'aha* = zegt. 'Yo vapi katva na karomi c'aha', is vrij vertaald als: 'ook hij die iets gedaan heeft en loochent: 'dat was ik niet!'.
'

⁵⁹⁷ 'dit soort mensen van laag allooi': vert. van → *nihinakamma manuja*: *nihinakamma* → *nihina+kamma*: *nihina* = laag; *kamma* = daden, handelingen; *manuja* = man, mens. 'Nihina-kamma manuja', is vrij vertaald als: 'dit soort mensen van laag allooi'.

⁵⁹⁸ 'ondergaat na de dood hetzelfde lot': vert. van → *parattha (...) sama bhavanti*: *parattha* = hierna, in de andere wereld, voorbij deze wereld, na de dood; *sama* = hetzelfde; *bhavanti* → *bhava* = worden, in de betekenis van 'krijgen hetzelfde lot'. 'Parattha (...) sama bhavan-ti', is vrij vertaald als: 'ondergaat na de dood hetzelfde lot'.

⁵⁹⁹ 'roepen hun onschuld uit' → vert. van 'sapanti' = letterlijk: 'zweren dat zij het niet hebben gedaan'

⁶⁰⁰ Vergelijk dit vers met Gatha #320 van de Dhammapada — "Zoals een olifant op het slagveld, de pijl, vanuit een boog geschoten [verdraagt], zo zal ik beledigingen [beledigende taal] verdragen. De meeste mensen vertonen immers immoreel gedrag.'

⁶⁰¹ 'wie zich niet beheerst, doorboort anderen met zijn woorden' → vert. van 'tudanti vacaya jana asannata'.

⁶⁰² 'zoals een vechtolifant doorboort wordt met pijlen' → vert. van 'sarehi sangamagatamva kunjaram'.

⁶⁰³ 'een monnik die ruwe taal moet aanhoren' → vert. van 'sutvana vakyam pharusam udiritam'.

⁶⁰⁴ 'moet dit over zich laten gaan met een onbezoedelde geest!' → vert. van 'adhivasaye bhikkhu aduttha-citto 'ti'.

⁶⁰⁵ *Upasena Vangantaputta* was de jongere broer van *Sariputta*. *Upasena* verschijnt op diverse plaatsen in de Pali-canon als een uiterst beminnelijk man—de Boeddha beschreef hem als de meest charmante bhikkhu (*P. samantapasadikānam*) en een erg slimme en begaafde spreker (*P. pathavighutthadhammakathika*) waardoor velen zich aansloten bij de Sangha.

⁶⁰⁶ 'die zijn dagen doorbracht in afzondering' → vert. van 'rahogatassa patisal-linassa'

⁶⁰⁷ 'gezegend is mijn leven' → vert. van 'bhaddakam me jivitam'.

⁶⁰⁸ 'gezegend is mijn dood' → vert. van 'bhaddakam maranan'ti'.

⁶⁰⁹ 'wie geen wroeging heeft over zijn leven' → vert. van 'yam jivitam na tapati'.

⁶¹⁰ 'wie zich niet ellendig voelt bij zijn naderende dood' → vert. van 'maranante na socati'.

⁶¹¹ 'de Wijze die deze staat van vrede bereikt' → vert. van 'sa ve ditthapado dhiro'.

'ditthapado' = wie nibbana gezien of gerealiseerd heeft.

⁶¹² 'ondervindt geen leed temidden van het leed' → vert. van 'soka-majjhe na socati'.

⁶¹³ 'zulke monnik, die tot rust gekomen is' → vert. van 'santacittassa bhikkhuno'.

⁶¹⁴ 'die zijn verlangen tot "worden" vernietigd heeft' → vert. van 'ucchinnabhava-tanhassa' → ucchinna+bhava+tanhassa: ucchinna → uccheda = vernietiging; bhava = het "worden"; tanhassa → tanha = verlangen. Letterlijk vertaald: 'die zijn verlangen naar "worden" vernietigd heeft'.

⁶¹⁵ 'beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten' → vert. van: 'vikkhino jati-samsaro'.

⁶¹⁶ 'hij zal niet meer wedergeboren worden!' → vert. van 'n'atthi tassa punabhavo'ti'

⁶¹⁷ 'met zijn aandacht gericht op zijn gemoedstoestand van kalmte' → vert. van 'attano upasamam paccavekkhamano'.

'upasama': rustig zijn, zich kalmeren/zich bevrijden van 'worden'= zich bevrijden van de kilesas). Upasama refereert naar de gemoedstoestand van de arahant die tot rust gekomen is doordat hij al zijn bezoedelingen vernietigd heeft.

⁶¹⁸ 'de monnik die zijn geest tot rust gebracht heeft' → vert. van 'upasanta-santa-cittassa'.

⁶¹⁹ 'die de koord van het "worden" heeft doorgesneden' → vert. van 'netti-cchinnassa bhikkhuno'.

⁶²⁰ 'beëindigt zijn wandeling door de kringloop van geboorten' → vert. van 'vikkhino jati-samsaro'.

⁶²¹ 'hij heeft zich bevrijd van Mara's ketens!' → vert. van 'mutto so mara-bandhana'ti'.

⁶²² Kosala was één van de 16 Mahajanapadas.

- 623 'Grote Heerser' → vert. van 'Maharaja'.
- 624 'ook al laat men de geest in alle richtingen ronddwalen' → vert. van 'sabba dīsa anuparigamma cetasa'.
- 625 'men zal nergens iemand vinden die hem nauwer aan het hart ligt dan zichzelf' → vert. van 'n'evajjhaga piyataram-attana kvaci'.
- 626 'maar ook ieder ander ziet zichzelf het liefst' → vert. van 'evam piyo puthu atta paresam'.
- 627 'daarom moet iemand die zichzelf lief heeft niemand anders kwetsen' → vert. van 'tasma na himse paramattakamo'ti'.
- 628 'uit zijn eenzame afzondering' → vert. van 'patisallana vutthito'.
- 629 De 'Tusita'-hemel is in de boeddhistische mythologie de vierde godenhemel (P. devaloka). Het is het Rijk van Maitreya, die daar herboren wordt alvorens in de mensenwereld de volgende Boeddha te worden.
- 630 'Boddhisattva': de Buddha-to-be; de toekomstige Boeddha.
- 631 Het is duidelijk dat het verhaal (de 'vatthu') niet correspondeert met de udana van de Boeddha. De 'kapstok' is hier door de verhaler duidelijk niet zorgvuldig gekozen.
- 632 'alle wezens die geboren werden en die geboren zullen worden' → vert. van 'ye keci bhuta bhavissanti ye vapi'.
- 633 'zullen vergaan en hun lichaam achterlaten' → vert. van 'sabbe gamissanti pahaya deham'.
- 634 'de Wijze die de vergankelijkheid van alle verschijnselen begrijpt' → vert. van 'tam sabbajanim kusalo veditva'.
- 635 'streeft ernaar om het heilige leven te leiden!' → vert. van 'atapiyo brahmācariyam careyya'ti'.
- 636 'een arme, beklagenswaardige, door iedereen verlaten man' → vert. van 'manussadaliddo, manussakapano, manussavarako'.
- 637 'deze man is in staat om de Dhamma te begrijpen!' → vert. van 'ayam kho idha bhabbo dhammam vinnatun'ti'.
- 638 'een vertoog over vrijgevigheid' → vert. van 'danakatham' → dana+katha: dana = vrijgevigheid; katha = vertoog, betoog, uiteenzetting, voordracht.
- 639 'een vertoog over moraliteit' → vert. van 'silakatham' → sila+katha: sila = moraliteit, ethiek; katha = vertoog, betoog, uiteenzetting, voordracht.

⁶⁴⁰ 'een vertoog over gelukzalige gemoedstoestanden' → vert. van *saggakatham* → *saga+katha*: *sagga*: Syn. *sugati* = hemel, de verblijfplaats van de goden (*devas*)—een metafoor voor 'een plaats waar geluk heerst'; een 'gelukkige bestemming'; een 'gelukkig lot'; een 'gelukzalige gemoedstoestand' — zie voor meer uitleg: *Wisdom Library*, onder 'sagga' en 'sugati'.

Van 'wedergeboorte in de hemel' (remember: wedergeboorte van moment-tot-moment) wordt gezegd dat het één van de beloningen is voor het beoefenen van vrijgevigheid (*dana*) en moraliteit (*silā*). 'Wedergeboorte' is dus een tijdelijk gegeven en géén permanente toestand. Immers, ook een 'gelukzalige gemoedstoestand' is een vorm van 'worden' (*bhava*) en bijgevolg van *samsara*. 'Gelukzalige gemoedstoestanden' zijn slechts gedachten. Ze zijn deel van de zintuiglijke relationele werkelijkheid.

Het interval echter tussen twee opeenvolgende gedachten ligt, die korte 'ruimte' tussen twee gedachten (al opgemerkt?), laat ons een glimp zien van de absolute werkelijkheid.

⁶⁴¹ 'de nadruk op het inferieure karakter en de ontarding van onheilhare verlangens' → vert. van '*kamanam adīnavam okaram sankilesam*'.

⁶⁴² 'de voordelen van bevrijding en verzaking' → vert. van '*nekkhamme anisamsam pakasesi*'.

⁶⁴³ 'dat zijn geest ontvankelijk was' → vert. van '*muducittam*'.

⁶⁴⁴ 'vrij van hindernissen' → vert. van '*vinivaranacittam*'.

⁶⁴⁵ 'verheven en vol vertrouwen' → vert. van '*udaggacittam pasannacittam*'.

⁶⁴⁶ 'het lijden; de oorzaak van het lijden; de beëindiging van het lijden en de weg die leidt naar de beëindiging van het lijden' → vert. van '*dukkham; samudayam; nirodham; maggam*'.

⁶⁴⁷ 'op de plaats waar hij zich bevond' → vert. van '*tasmimīyeva asane*'.

⁶⁴⁸ 'hij ontving het zuivere en onbezoedelde inzicht in het Dhammawiel' → vert. van '*virajam vitāmalam dhammacakkhum udapadi*'.

'*Dhammacakkhum*' → *dhammacakka* = letterlijk: 'het Dhammawiel' of 'het 'oog van Dhamma', in de betekenis van 'waar het écht om gaat', d.i. het verwerven van het eerste niveau van ontwaken, namelijk stroombetreding (*P. sotapatti*). Door het bereiken van dit eerste niveau van het Pad van Ontwaken vernietigt de stroombetreder (*P. sotapanna*) de eerste drie ketens die hem aan *samsara* binden: het geloof in een 'zelf'; hechting aan rituelen, rituelen en reglementen en sceptische twijfel. Belangrijk is dat stroombetreding een keerpunt vormt in zijn leven. Het vormt 'a point of no-return'. Het is het moment waarop de yogi als een slang vervelt. Opnieuw geboren wordt. 'Weder'-geboren wordt. Transformeert. Zijn lineage herschept: als een edele telg van de Ariya's verrijst. *Gotrabhu*. Als stroombetreder kan hij niet meer terugvallen tot een lager niveau van bestaan. Hij kan énkél nog vooruit gaan. Hij is de Rubicon overgestoken.

⁶⁴⁹ 'dat alles wat ontstaat ook vergaat!' → vert. van 'yam kinci samudayadhammam sabbam tam nirohadhamman'ti'. Dit is de kern van de Dhamma—'het zuivere en onbeoedelde inzicht'.

⁶⁵⁰ 'nam de Dhamma met helder inzicht waar' → vert. van 'ditthadhammo'.

⁶⁵¹ 'maakte zich de Dhamma eigen' → vert. van 'pattadhammo'.

⁶⁵² 'begreep de Dhamma' → vert. van 'viditadhammo'.

⁶⁵³ 'penetreerde de Dhamma' → vert. van 'pariyogalhadhammo'.

⁶⁵⁴ 'bevrijdde zichzelf van twijfel' → vert. van 'tinnavicikiccho'.

⁶⁵⁵ 'bevrijdde zich van zijn onzekerheid' → vert. van 'vigatakathamkatho'.

⁶⁵⁶ Niet meer afhankelijk zijn van de mening van anderen met betrekking tot de Dhamma betekent dat hij stroombetreder (P. sotapanna) geworden is. Hij heeft 'geen hoofd meer boven zijn hoofd'. Hij 'ziet' en 'weet'. 'Het oog van Dhamma is voor hem opengegaan'. Door 'het betreden van de stroom' vangt de yogi een glimp op van nibbana.

⁶⁵⁷ 'zodat zij die ogen hebben vormen kunnen zien!' → vert. van 'cakkhumanto rupani dakkhanti'ti'.

⁶⁵⁸ 'op vele manieren de Dhamma duidelijk uitgelegd' → vert. van 'aneka-pariyayena dhammo pakasito'.

⁶⁵⁹ 'Heer, ik neem mijn toevlucht tot de Boeddha, tot de Dhamma en tot de Sangha' → vert. van 'Es'aham, Bhante, bhagavantam saranam gacchami, dhammanca bhikkhusanghanca'.

'Toevlucht nemen' is niet specifiek boeddhistisch. Toevlucht nemen wordt ook vermeld in de Upanishaden (Svetasvatara Upanishad - VI.18), maar hier staat het duidelijk voor bescherming zoeken en zich onder het gezag plaatsen van Brahman. De Boeddha herdefinieert dit 'toevlucht zoeken'. De Boeddha zegt héél duidelijk dat de yogi zijn eigen toevlucht moet zijn (zijn eigen eiland; zijn eigen licht). Nog duidelijker: de Boeddha zegt dat vrouwen stellen op externe bescherming de yogi zou kunnen afwenden van het juiste pad.

Zie ook Eric Hoogcarspel, Boeddhistisch Dagblad, 31 juli 2019, De Toevlucht in Bodhgaya — 'De belofte van een goede wedergeboorte is er klaarblijkelijk later bijgesleept om toch nog een soort bescherming te kunnen beloven. Het is de vraag of de Boeddha, dhamma en sangha oorspronkelijk wel alle drie deel uitmaakten van de toevlucht. Ananda, de verzorger van de Boeddha, heeft gezegd dat na het overlijden de dhamma de enige toevlucht kan zijn (Madyama Nikaya III blz.88). Als deze passage authentiek is, dan is dat een aanwijzing dat de toevluchtsformule zoals we die nu kennen toen nog niet in zwang was. In een orale traditie heb je echter mensen nodig die de teksten onthouden en doorgeven, het klinkt dus logisch om de drie als een eenheid te zien, vooral in een cultuur waar men inclusief denkt. (...) De Drie Juwelen vormen beslist geen hermetische eenheid en de toevlucht met de bijbehorende boeddhistische naam is geen onmisbaar element van de beoefening van het boeddhisme.'

⁶⁶⁰ 'door de spirituele voordracht van de Bhagavat uitstekend onderwezen, geïnspireerd, aangemoedigd en verblijd werd' → vert. van 'bhagavata dhammiya kathaya sandassito samadapito samuttajito sampahamsito'.

⁶⁶¹ Hij onderging bijgevolg hetzelfde lot als Bahiya in Udana I.10

⁶⁶² 'een wijs man' → vert. van 'pandito'.

⁶⁶³ 'hij liep de weg conform met de Leer' → vert. van 'paccapadi dhammassanu-dhammam'.

⁶⁶⁴ 'en hij verveelde me niet met disputen over de Dhamma' → vert. van 'na ca mam dhammadhikaranam'.

⁶⁶⁵ Door zijn stroombetreding wordt de yogi een sotapanna, d.i. een stroombetreder. Sotapatti, wil letterlijk zeggen 'de stroom binnengaan'. Het is het 1ste niveau van verlichting, dat gekenmerkt wordt door de vernietiging van de eerste 3 [van de 10] schakels van de keten (P: samyojanas) die de yogi aan samsara, aan de Wereld van de Vormen, aan de Wereld van Ontstaan en Vergaan binden. Deze 3 schakels zijn: het geloof in 'persoonlijkheid' (P. sakkaya-ditthi); sceptische twijfel over de Drie Juwelen en over zichzelf (P. vicikiccha) en gehechtheid aan riten en/of ritueel (P. silabbata-paramasa). De stroombetreder (P. sotapanna) kan niet wedergeboren worden in lagere sferen en zal de volledige bevrijding bereiken in een tijdspanne van maximum zeven levens. Het is iemand die m.a.w. de waarheid heeft gezien. Sotapatti impliceert onafhankelijk worden van de meningen van anderen wat betreft de Dhamma, dus ook onafhankelijk [noem het voor mijn part gelijkmoedig t.o.v. alle mogelijke kritiek op de persoonlijke visie en op zichzelf]. De sotapanna is onafhankelijk: hij gaat in meditatie zitten, laat alles los en bevrijdt zichzelf. Als stroombetreder is de yogi op zichzelf aangewezen: hij moet 'zijn eigen eiland, (*) zijn eigen toevlucht zijn, met niemand anders als zijn toevlucht, met de Dhamma als een eiland, met Dhamma als zijn toevlucht, met geen andere toevlucht.' (Samyutta-Nikaya 22.43) Een stroombetreder heeft weinig wensen, is nergens vragende partij, en laat geen zware voetafdruk op de wereld achter; hij laat zoveel mogelijk alles los en 'verdwijnt'. Als puntje bij paaltje komt is het enige wat overblijft, vrede, verstillings en uitdoving.

(*) In de Samyutta-Nikaya 22.43 staat 'dipa'. Dipa heeft 2 betekenissen: eiland en licht. Beide betekenissen kunnen in deze context gebruikt worden.

⁶⁶⁶ 'één van hen die 'de stroom betreden hebben' → vert. van 'sotapanna'.

⁶⁶⁷ 'hierdoor kan hij niet terugvallen tot een lagere bestaansvorm' → vert. van 'avinipatahadhammo'.

⁶⁶⁸ 'zeker van zijn volkomen ontwaken!' → vert. van 'niyato sambodhiparayo'ni'. De stroombetreder heeft (metaforisch) nog slechts zeven levens doorlopen. De reden waarom de yogi die stroombetreder geworden is, nog slechts 'zeven wedergeboortes' moet doorlopen is de volgende: elk van de vier niveaus van Verlichting bestaat uit twee delen (het 'paar') namelijk: de weg (P. magga) en de vrucht/het resultaat (P. phala). Er zijn dus vier paren en acht op zichzelf staande 'toestanden': A1: de ariya die het pad realiseert van de stroombetreder (P. sotapatti-magga); A2: de ariya die de vrucht/het resultaat realiseert van de stroombetreder (P. sotapatti-phala); A3: de ariya die het pad realiseert van de eenmaal-terugkeerder (P. sakadagami-magga); A4: de ariya die de vrucht/het resultaat realiseert van de eenmaal-terugkeerder (P. sakadagami-phala); A5: de ariya die het pad realiseert van de niet-terugkeerder (P. anagami-magga); A6: de ariya die de vrucht/het resultaat realiseert van de niet-terugkeerder (P. anagami-phala); A7: de ariya die het pad realiseert van de arahant (P. arahatta-magga); A8: de ariya die de vrucht/het resultaat van de arahant realiseert (P. arahatta-phala). De ariya die het pad gerealiseerd heeft van de stroombetreder (A1), moet dus ten hoogste zeven 'stappen' maken om arahant te worden (A8).

⁶⁶⁹ 'oorzaak' → vert. van 'hetu'.

⁶⁷⁰ 'voorwaarde' → vert. van 'paccaya'.

⁶⁷¹ 'een arme, beklagenswaardige, door iedereen verlaten man' → vert. van 'manussadaliddo, manussakapano, manussavarako'.

⁶⁷² Een paccakabuddha is een solitair verlicht persoon—een boeddha—die zelfstandig tot Volkomen Ontwaken komt door inzicht in de non-substantialiteit van alle dingen op basis van de twaalf schakels van het Afhankelijk Ontstaan (P. paticca samuppada). Hij heeft aldus de aard van het voorwaardelijk bestaan doorgond, zonder leermeester en/of zonder een boeddhistische gemeenschap. Een paccakabuddha is aldus een ontwaakte yogi (die de essentiële waarheden van de Dhamma op eigen houtje ontdekt heeft, zonder de hulp en instructies van een sammasambuddha), maar die de anderen niet aanzet om tot verlichting te komen (in tegenstelling tot de sammasambuddha). Paccakabuddha's worden erkend door Theravada en Mahayana, zodat het bereiken van nibbana niet expliciet aan een boeddhistische context gebonden is.

Voor meer uitleg over de paccakabuddhas zie: Kloppenborg, Ria, (2006), *The Paccakabuddha: A Buddhist Ascetic*, BPS Wheel #305/307.

⁶⁷³ 'Leer & Discipline' → vert. van 'dhammavinayam' → dhamma+vinaya: dhamma = Dhamma, de Leer; vinaya = de discipline.

⁶⁷⁴ 'vertrouwen' → vert. van 'saddha'.

⁶⁷⁵ 'heeft hij vertrouwen geput in de Leer' → vert. van 'saddham samadiyitva'.

⁶⁷⁶ 'heeft hij zijn moraliteit versterkt' → vert. van 'silam samadiyitva'.

⁶⁷⁷ 'heeft hij zijn kennis verruimd' → vert. van 'sutam samadiyitva'.

⁶⁷⁸ 'kwam hij tot verzaking' → vert. van 'cagam samadiyitva'.

⁶⁷⁹ 'kwam hij tot wijsheid' → vert. van 'pannam samadiyitva'.

⁶⁸⁰ 'in het gezelschap van de Tavatimsa-goden' → vert. van 'devanam tavatimsa-nam saḥabyatam'.

⁶⁸¹ 'een man met inzicht streeft ernaar om bestaande moeilijkheden uit de weg te gaan' → vert. van 'cakkhuma visamaniva, vijjamane parakkame'.

⁶⁸² 'evenzo moet de Wijze in deze bestaanswereld het slechte mijden!' → vert. van 'pandito jivalokasmim, papani parivajjaye'ti'.

⁶⁸³ Dit is ongeveer een identiek verhaal als in Ud. II.3

⁶⁸⁴ 'als jullie pijn vrezen, als jullie pijn verafschuwen', vert. van 'sacce bhayatha dukkhassa, sace vo dukkhamappiyam'.

⁶⁸⁵ 'onthoudt jullie dan van het plegen van een slechte daad in het openbaar of stiekem.' → vert. van 'makattha papakam kammam, avi va yadi va raho'.

⁶⁸⁶ 'als jullie nu een slechte daad begaan of in de toekomst een slechte daad zullen begaan' → vert. van 'sace ca papakam kammam, karissatha karoṭha va'.

⁶⁸⁷ 'dan zullen jullie niet aan pijn ontkomen, ook al zouden jullie daarvoor vluchten' → vert. van 'na vo dukkha pamutyatthi, upeccapi palayatan'ti'.

De betekenis van dit vers is dat wie slechte daden pleegt zich nooit van dukkha zal bevrijden.

⁶⁸⁸ 'in het huis van de moeder van Migara.' → vert. van 'migaramatupasade'.

⁶⁸⁹ Uposatha-dagen zijn in het boeddhisme bijzondere dagen voor het uitvoeren van religieuze praktijken (vooral in het Theravada; in het Mahayana is het belang gering): meditatie, ethisch gedrag, precepten onderhouden, ontvangen en geven van instructies. Uposatha-dagen zijn afhankelijk van de maan: het is de dag die voorafgaat aan de vier schijngestalten van de maan—namelijk: nieuwe maan, eerste kwartier, volle maan en laatste kwartier. Vooral de uposatha-dagen van volle maan en nieuwe maan zijn belangrijk omdat dan in de kloosters de patimokkha (biechtspiegel), de kern van de kloosterregels—de vinaya—wordt geciteerd. De patimokkha bestaat uit 227 regels voor bhikkhus en 311 voor bhikkhunis.

⁶⁹⁰ 'monnikengemeenschap' → vert. van 'bhikkhusangha'.

⁶⁹¹ 'Ananda, deze vergadering is onzuiver!' → vert. van 'Aparisuddha, Ananda, parisa'ti'. Aparisuddha → a+pari+suddha: a= niet; pari = geheel, rondom; suddha = zuiver. Aparisuddha = onzuiver, gecontamineerd.

⁶⁹² 'nietsnut' → vert. van 'moghapurisa' = een dom persoon, die voor niets goed is, die niets bijbrengt aan de Dhamma. De Boeddha gebruikt het woord 'moghapurisa' in de suttas van de Pali-canon om een persoon aan te duiden die, hoewel hij in de Sangha opgenomen is, een leeg en ijdel bestaan leidt, d.i. een leven zonder de Dhamma te bestuderen, te beoefenen en te onderwijzen.

⁶⁹³ 'de grote oceaan' → vert. van 'mahasamuddo'.

⁶⁹⁴ 'de Timi, de Timi-eter, de Timi-eter-eter' → vert. van 'timi, timingalo, timitimingalo'. De 'timi' is een mythische vis, een soort 'Leviathan', een zeemonster van ontzaglijke afmetingen. In de Raghuvamsa wordt het monster als volgt beschreven: 'Zie hoe dit monster, aan de monding van de rivieren, het water opzuigt met alle vissen die er zich in bevinden. Plots sluit het zijn muil en spuit het kolommen water de lucht in door een gat in zijn hoofd'.

⁶⁹⁵ Nagas zijn zeeslangen die ook een menselijke vorm kunnen aannemen.

⁶⁹⁶ Gandhabbas zijn hemelse minnestrelen..

⁶⁹⁷ 'mijl' → vert. van 'yojana'. Dit is een antieke Indische lengtemaat (ca 6 mijlen).

⁶⁹⁸ 'er is geen onvoorbereide, onverhoedse doordringing van bevrijdend inzicht.' → vert. van 'na ayatakeneva annapativedho'.

De penetratie van bevrijdend inzicht ontstaat niet zonder moeite. En komt niet toevallig tot stand. Integendeel. Het is steeds het resultaat van het moeizame en eenzame gevecht van de yogi met zichzelf. De yogi zal de hem toegewezen grond naarstig moeten cultiveren. Hij zal, wil hij oogsten, moeten ploegen, zaaien en héél, héél, héél veel onkruid verdelgen. Zijn lichaam en zijn geest temmen. Domesticeren. Hij zal zijn handen moeten gebruiken. Creuser aves les mains dans la terre pour mieux se connaître soi-même. In het Pali spreekt men van 'kasi'—ploegen, het cultiveren van de grond, het bewerken van de aarde.

Kitagiri-Sutta, Majjhima-Nikaya (MN #70) — 'Monniken, ik zeg niet dat bevrijdend inzicht ineens bereikt wordt. Integendeel, bevrijdend inzicht wordt bereikt door geleidelijke training, door een geleidelijke praktijk, door een geleidelijke oefenweg.'

De Boeddha beschrijft deze geleidelijke ('stap-na-stap') vooruitgang uitvoerig in de Ganakamoggallana-Sutta, Majjhima-Nikaya 107 (MN 107) in zeven stappen: (1) moraliteit; (2) bewaken van de zintuigen; (3) matiging met voedsel; (4) waakzaamheid; (5) opmerkzaamheid; (6) het overwinnen van de Vijf Hindernissen; (7) het realiseren van de jhanas. Zulk 'paleis' met zeven verdiepingen wordt niet op één dag gebouwd.

Maar abstractie gemaakt van de noeste arbeid van de landman, is stroombetreding an sich 'plots'. Plots. Onverwachts. Transformatie is niet iets wat je doet, maar iets dat gebeurt als de omstandigheden goed zijn. Wanneer hét 'gebeurt' is het manifest en expliciet. An eye-opener. When it happens, the yogi can't ignore it. Eén van die uiterst zeldzame zaken die je in het leven niet kunt 'faken'. Daarom is sotapatti ook zo waardevol.

"Als het zwaard van wijsheid flitst, is de weg vrij en kan het licht in de duisternis ongehinderd stralen" (Hans van Dam).

⁶⁹⁹ Het Indische kastenstelsel onderscheidt 4 hoofdkasten, namelijk: Brahmanen (priesters), Kshatriya's (strijders en heersers), Vaishya's (landbouwers en handelaars) en Shudra's (arbeiders—zij staan ten dienste van de 3 hogere kasten). Deze hoofdklassen worden verder onderverdeeld in talloze subklassen. Als vijfde categorie heeft men de onaanraakbaren, de paria's, de dalits: zij worden als kaste-loos beschouwd. Het kastenstelsel wordt gekenmerkt door ongelijkheid, maar ondanks die ongelijkheid hebben de kasten tegelijkertijd ook een nauwe samenhang. Voor elk soort werk is er een aparte kaste of sub-kaste. Hoe onaanzienlijk dat werk ook mag wezen, het moet wel gedaan worden. Alle kasten zijn dus nodig. Deze nauwe samenhang zorgt ervoor dat de samenleving blijft functioneren. Alhoewel de huidige grondwet van Indië het kastenstelsel heeft afgeschaft, zijn de sporen ervan nog lang niet overal weggewist. In de steden is het kastenstelsel meer weggewerkt dan op het platteland, maar het blijft, hoe dan ook, nog steeds een maatschappelijke factor waarmee rekening moet gehouden worden.

⁷⁰⁰ Onder 'residu' wordt hier 'levensbrandstof' bedoeld. Er bestaan twee nibbana-sferen: een nibbana-sfeer mét residu [aan 'worden'] en een nibbana-sfeer zónder residu.

— 'de nibbana-sfeer mét een residu': (P. sa-upadisesa-nibbanadhatu). Het bereiken van het arahantschap bestaat in de uitdoving van de mentale vergiften (P. kilesa-parinibbana)—verlangen, afkeer en onwetendheid—en gedurende de periode dat de arahant zijn leven voleindigt, wordt zijn bevrijding van de mentale vergiften de nibbana-sfeer mét residu genoemd.

— 'de nibbana-sfeer zónder residu': (P. an-upadisesa-nibbanadhatu) = de volledige uitblussing van de geledingen waaruit de persoon bestaat. Vermits er geen verlangen noch afkeer meer bestaat bij het uiteenvallen van het lichaam van de arahant, wordt ook elk toekomstig 'worden' (P. bhava) uitgeschakeld. Hieruit volgt de finale uitdoving van de aggregaten (P. khandha-parinibbana).

⁷⁰¹ 'de Vier velden van het cultiveren van Opmerkzaamheid' → vert. van 'cattari satipatthana'. Deze vier velden zijn: 1. observatie van het lichaam in het lichaam (P. kayanupassana-satipatthana); 2. observatie van de gewaarwordingen in de gewaarwordingen (P. vedananupassana-satipatthana); 3. observatie van de geest in de geest (P. cittanupassana-satipatthana) en 4. observatie van de objecten van de geest in de objecten van de geest (P. dhammanupassana-satipatthana). Deze laatste observatie komt neer op de observatie van alle verschijnselen (P. dhammas), in deze volgorde: de 5 hindernissen (P. panca nivarana); de 5 khandhas (P. panca upadana khandha); de 6 innerlijke en 6 uiterlijke zintuigssferen (P. salayatana); de 7 factoren van verlichting (P. sambojjhanga) en de 4 Edele Waarheden (P. cattari ariya saccani).

De cattari satipatthana zijn beschreven in de Pali-canon: in de Satipatthana Sutta (MN 10); in de Mahasatipatthana Sutta (DN 22) en in de Satipatthana-Vibhanga Sutta (SN 47.40).

⁷⁰² 'de Vier Elementen van Juiste/Zuivere Inspanning' → vert. van 'cattari sammappadhana'. Deze vier elementen zijn: 1. heilzame gedachten die opgekomen zijn tot groei brengen (P. anurakkana padhana); 2. heilzame gedachten die nog niet opgekomen zijn opwekken en ontwikkelen (P. bhavana padhana); 3. onheilzame gedachten die opgekomen zijn overwinnen (P. pahana padhana) en 4. onheilzame gedachten die nog niet opgekomen zijn vermijden dat ze opkomen (P. samvara padhana).

De cattari sammappadhana zijn beschreven in de Pali-canon in de Padhana Sutta (AN 4.13).

⁷⁰³ 'de Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht' → vert. van 'cattari iddhipada'. Deze vier eigenschappen zijn: 1. de wil om verlichting te bereiken (P. chanda); 2. energie (inzet/ijver) (P. viriya); 3. bewuste focus om verlichting te bereiken (P. citta) en 4. wijsheid (P. vimamsa = [vrij] onderzoek, navorsing, research, ontleding, analyse, nadenken, experimenteren). De cultivering (door observatie/meditatie) van de iddhipadas ontwikkelt spirituele kracht en paranormale vermogens. Ze zijn enkel toegankelijk voor yogis die de 4de jhana bereikt hebben.

⁷⁰⁴ 'de Vijf Spirituele Controlerende Vermogens' → vert. van 'panca indriyana'. Deze vijf vermogens zijn: 1. zelfvertrouwen (P. saddha → saddh-indriya); 2. energie (inzet/ijver) (P. viriya → viriy-indriya); 3. aandacht (P. sati → sat-indriya); 4. concentratie (P. samadhi → samadhi-indriya) en 5. wijsheid (P. panna → pann-indriya).

De panca indriyana zijn parallele aspecten van de panca bala (cfr. infra). De panca indriyana zijn mentale eigenschappen in tegenstelling tot de panca bala die fysische eigenschappen zijn.

⁷⁰⁵ 'de Vijf Potentiële Krachten' → vert. van 'panca bala'. Deze vijf krachten zijn: 1. zelfvertrouwen (P. saddha-bala; 2. energie (inzet/ijver) (P. viriya-bala); 3. aandacht (P. sati-bala); 4. concentratie (P. samadhi-bala) en 5. wijsheid (P. panna-bala).

De panca bala zijn parallele aspecten van de panca indriyana (cfr. supra). De panca bala zijn fysische eigenschappen in tegenstelling tot de panca indriyana die mentale eigenschappen zijn.

⁷⁰⁶ 'de Zeven Factoren van Verlichting' → vert. van satta bojjhanga. Deze zeven factoren zijn: 1. aandacht (P. sati-sambojjhanga); 2. onderzoek naar waarheid (P. dhammavicaya-sambojjhanga); 3. energie (inzet/ijver) (P. viriya-sambojjhanga); 4. vreugde (P. piti-sambojjhanga); 5. kalmte/sereniteit (P. passadha-sambojjhanga); 6. concentratie (P. samadhi-sambojjhanga) en 7. gelijkmoedigheid (P. upekkha-sambojjhanga).

Zie: Ubeyssekara, Ari, (2018), *Seven Factors of Enlightenment (Satta Bojjhanga) in Theravada Buddhism* en verder

Piyadassi, Thera, (2013), *The Seven Factors of Enlightenment*, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka, <https://www.accesstoinsight.org/lib/authors/piyadassi/wheel001.html>

⁷⁰⁷ 'het Edele Achtvoudige Pad' → vert. van 'ariya atthangika magga'. Het Edele Achtvoudige Pad = het Middenpad (P. majjhima patipada), bestaande uit de 3 trainingen (moraliteit-sila; concentratie-samadhi en wijsheid-panna) en de 8 'samma's' (samma = zuiver, juist, zoals het hoort te zijn): 1. sila: zuiver spreken (P. samma vaca); zuiver handelen (P. samma kammanta); zuiver levensonderhoud (P. samma ajiva); 2. samadhi: zuivere inspanning (P. samma vayama); zuivere aandacht (P. samma sati); zuivere concentratie (P. samma samadhi) en 3. panna: zuiver inzicht (P. samma ditthi) en zuivere intentie (P. samma sankappa).

⁷⁰⁸ 'resultaat' → vert. van 'phala' = de vrucht van het stroombetreden.

⁷⁰⁹ 'regen doorweekt alles wat bedekt is' → vert. van 'channamativassati'.

⁷¹⁰ 'wat niet bedekt is, wordt niet doorweekt' → vert. van 'vivatam nativassati'.

⁷¹¹ 'daarom moeten jullie wat bedekt is openmaken' → vert. van 'tasma channam vivaretha'.

⁷¹² 'dan kan de regen het niet meer doorweken!' → vert. van 'evam tam nativasati'ti'.

⁷¹³ De betekenis van deze Boeddha-uitspraak is de volgende: wie zich vrij maakt (P. vimutti) van zijn mentale bezoedelingen (P. asavas) bereikt innerlijke vrede (P. nibbana).

⁷¹⁴ *Mahakaccana* is de 'miskende parel' onder de hoofddiscipelen van de Boeddha. (*) Na zijn wijding als bhikkhu, woonde de Eerwaarde Mahakaccana voor het grootste gedeelte van zijn leven in zijn geboorteland Avanti, een afgelegen regio in het zuidwesten van het Middenland waar de Boeddha resideerde. Juist om die reden bracht hij niet zoveel tijd door in de directe omgeving van de Bhagavat als sommige van de andere grote discipelen, zoals Sariputta, Maha Moggallana en Ananda. Om deze reden komt hij, in de suttas van de Pali-canon, niet zo nadrukkelijk in beeld als de hiervoor genoemde hoofddiscipelen. Niettemin wendden de andere (hoofd)monniken zich vaak tot hem wanneer hij in hun nabijheid vertoefde voor het toelichten van de betekenis van de woorden van de Boeddha omwille van de scherpzinnigheid van zijn intellect, de diepzinnigheid van zijn inzicht in de Dhamma, en zijn bekwaamheid als spreker. Zo vinden we in de Pali-canon een resem redevoeringen waar de Eerwaarde Mahakaccana een centrale plaats inneemt. Deze teksten, immer methodisch verrijnd en analytisch nauwkeurig, demonstreren met verbazingwekkende helderheid de verreikende implicaties en praktische invloeden van verschillende uitspraken van de Boeddha die anders, zonder zijn diepzinnige uitleg en commentaar aan ons begrip zouden ontsnappen. In de Pali-canon wordt ook vermeld dat Mahakaccana beter dan wie ook kleine verhalen kon omvormen en illustreren tot een omvangrijke sutta: 'sankhepena bhasitassa vittharena attham vibhajanatnam agga'. Mahakaccana komt ook in beeld als de auteur van de *Netti-Pakarana* (ook gewoon 'Netti' genoemd). Deze *Netti* is waarschijnlijk de oudst bestaande Pali-tekst (wat deze tekst natuurlijk uiterst interessant maakt), alhoewel hij niet werd opgenomen in de Pali-canon zelf. Ondanks het feit dat in de 'Netti' ongeveer 1/3 van de *Udanas* worden vermeld (!).

Voor de *Netti-Pakarana*, zie: Hardy, Edmund, (2016), *The Netti-Pakarana, with Extracts from Dhammapada Commentary*, Pali Text Society, London, UK en Nanamoli, Bhikkhu, (1977), *The Guide, The Netti-Ppakaranam, according to Kaccana Thera, Translated from the Pali*, Pali Text Society, London, UK

(*): Wynne, Alexander, (2018), *Sariputta or Kaccana? A preliminary Study of Two Early Buddhist Philosophies of Mind and Meditation*, *Journal of the Center for Buddhist Studies (JOCBS)*, Sri Lanka, 2018 (14), p. 77-107

⁷¹⁵ Het koninkrijk Avanti was één van de vier grote monarchieën in Boeddha's tijd (de andere drie waren Magadha, Kosala en Vamsa). Het koninkrijk was één van de 16 mahajanapadas. De koning van Avanti was Pajjota, een heerszuchtig man, die zijn oog had laten vallen op het naburige koninkrijk van Kosambi, waarvan Udena koning was. Maar doordat zijn dochter Vasuladatta de vrouw werd van Udena zag Pajjota af van zijn heerszuchtige plannen. In tegenstelling tot Udena (cfr. zie de *Itivuttaka*) was Pajjota de Dhamma genegen. In de Pali-canon wordt vermeld hoe Pajjota, toen hij hoorde van de zelfrealisatie van de Boeddha, dat hij onmiddellijk Kaccana, de aalmoezenier van zijn zoon, naar de Boeddha stuurde om Hem uit te nodigen voor een bezoek aan Avanti.

⁷¹⁶ 'kotikanna': Volgens de Commentaren droeg Sona erg dure (koti) juwelen in zijn oren (kanna). Dit zou de aanleiding geweest zijn voor zijn bijnaam.

⁷¹⁷ 'het geluk van afzondering ervaarde' → vert. van 'rahogatassa patisallinassa'.

⁷¹⁸ 'huisman' → vert. van 'agaram ajjhasata'. Soms wordt de huisman in de geschriften gedefinieerd als 'gahapati' = 'de meester van het huis', de major domus. Getalmatig behoorden de gahapatis niet tot de grootste groep van volgelingen. Ondanks het feit dat ze niet de omvangrijkste groep vormden waren ze wel de meest invloedrijke groep: door hun vermogen waren ze in staat om kloosters te stichten en door hun reizen konden ze de buddhasasana verbreiden. En uit de geschriften blijkt dat de Boeddha steeds een welwillende houding aannam ten aanzien van handels- en economische activiteiten.

⁷¹⁹ 'moeilijk is het om het heilige leven levenslang te leiden' → vert. van 'dukkharam kho yavajivam'.

⁷²⁰ 'moeilijk is het om je tevreden te stellen met één maaltijd per dag' → vert. van 'ekabhattam'.

⁷²¹ 'moeilijk is het om alleen te slapen' → vert. van 'ekaseyyam brahmacariyam'.

⁷²² 'de precepten van de Boeddhas te beoefenen' → vert. van buddhanam sasanam anuyunja'.

⁷²³ 'een kapittel van tien monniken' → vert. van 'dasavaggam bhikkhusangham'. Overeenkomstig de Vinaya is een kapittel van minstens tien monniken vereist om de ceremonie van de hogere ordinatie (P. upasampada) te kunnen/mogen volbrengen, d.i. de verheffing van de novice (P. samanera) tot de status van bhikkhu. Uit de Pali-canon weten we dat Mahakaccana zelf het voorstel lanceerde om dit aantal terug te brengen tot vijf monniken voor de afgelegen gebieden. Wat ook aanvaard werd. Om het huis te verlaten en de thuisloosheid in te trekken en novice te worden, was slechts de toestemming van één enkele bhikkhu vereist. Vandaar ook het (drievoudige) verzoek van Sona aan Mahakaccana om hem op te nemen in de orde.

⁷²⁴ 'de Bhagavat, de Volkomen Ontwaakte' → vert. van 'arahantam sammasambuddhan'.

⁷²⁵ 'van horen zeggen' = vert. van 'anitiha' (P) ↔ zelfkennis door direct experiëntieel ervaren. Anitiha was de traditionele manier van het doorgeven van Vedische kennis door de brahmanen. De Boeddha predikte de Dhamma vanuit de eigen directe ervaring van zijn Zelfrealisatie. Dit gegeven wordt op diverse plaatsen herhaald in de Pali-canon, o.m. in de Itivuttaka, Pathamajanakuhana-Sutta (iti # 35).

⁷²⁶ 'vreugdevol' → vert. van 'pasadikam'.

⁷²⁷ 'vredig van zinnen en van geest' → vert. van 'santindriyam, santamanasam'.

⁷²⁸ 'Overwinnaar' → vert. van 'naga'. Het is een term die in de Pali-canon vaak gebruikt wordt om te verwijzen naar sterke, statige en heroïsche dieren, zoals olifanten en magische slangen. Metaforisch wordt de term eveneens gebruikt om te verwijzen naar diegenen die het hoogste 'doel' van de Leer hebben bereikt.

⁷²⁹ *De Atthakavagga wordt beschouwd als één van de oudste en diepste vroeg-boeddhistische teksten.*

Voor de vertaling van de Atthakavagga zie mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Atthakavagga. De Vrede van de Boeddha.*

⁷³⁰ 'met zijn gebondenheid en verplichtingen' → vert. van 'bahukicco bahu-karaniyo'.

⁷³¹ 'wie de nadelen van de Wereld van de Vormen gezien heeft' → vert. van 'disva adinavam loke'.

⁷³² 'wie inzicht in de Waarheid verworven heeft' → vert. van 'natva dhammam'.

⁷³³ 'wie zonder hechting is' → vert. van 'nirupadhim'.

⁷³⁴ 'zulk edel man verheugt zich niet in het slechte' → 'ariyo na ramati pape'.

⁷³⁵ 'hij vindt geen vreugde in het kwadel' → vert. van 'pape na ramati suci'ti'.

⁷³⁶ *Kankharevata → kankha+Revata: kankha = 'twijfel'; Revata = een eigennaam. Twijfel is tweërlei: het kan een intellectuele, kritische twijfel zijn. Een met redenen omklede, kritische twijfel in dubieuze zaken mag nooit ontmoedigd worden. Dit is de twijfel die voortspruit uit Vrij Onderzoek. Kankha is een ander soort twijfel. Het is een ethische en psychologische schadelijke twijfel zijn. Dit kan een aanhoudend negatief scepticisme zijn t.o.v. de Drie Juwelen (P. tiratna) of een persoonlijke, aarzelende besluiteloosheid. Enkel deze nadelige twijfel (Syn.: P. vicikiccha) is kammisch ongezond, omdat het het denken verlamt en de innerlijke spirituele ontwikkeling van de mens hindert. Vicikiccha is één van de Vijf Hindernissen (P. panca nivarana). De vernietiging van twijfel (P. kankham vitarati) wordt beschouwd als één van de vele voordelen van het luisteren naar de Dhamma.*

⁷³⁷ 'staat van zuiverheid die het overwinnen van twijfel' → vert. van 'kankha-vitarana-visuddhi'. Het is de vierde zuivering van de Satta-visuddhi.

Voor meer uitleg zie mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Satta-visuddhi. De Zeven Zuiveringen & de Zestien Fasen van Inzicht p. 227 e.v.*

⁷³⁸ 'alle twijfels die bestaan in deze wereld of in de volgende' → vert. van 'ya kaci kankha idha va huram va'.

⁷³⁹ 'twijfels over zichzelf of twijfels over anderen' → vert. van 'sakavediya va paravediya va'.

- *Twijfels over zichzelf: zulke twijfels handelen over de yogi zelf. Het zijn speculaties over o.m. het feit of er—al-dan-niet—een 'zelf' zou 'hebben' bestaan in het verleden; 'bestaat' in het heden; of zal 'bestaan' in de toekomst. Wanneer dergelijke misleidende gedachten opkomen bij de yogi leiden ze tot allerlei [uiteraard illusoire] speculaties en verkeerde interpretaties.*
- *Twijfels over anderen: twijfels over de tiratna, namelijk over de Boeddha, de Dhamma en de Sangha.*

Al deze twijfels vinden hun oorsprong in de gewoontepatronen van het samsarisch bestaan.

Het overwinnen van die twijfels kan de mediteerder bewerkstelligen door alle fenomenen objectief te observeren; d.i. door alle verschijnselen te observeren als een getuige—zónder er enig oordeel of vooroordeel aan toe te voegen. Zonder verhalen. Zonder drama's. Wanneer de yogi de ware aard van de dingen ziet en kent (yatha bhuta janami passami) wéét hij hóe ze in werkelijkheid zijn. Op deze manier overwint hij élke twijfel.

⁷⁴⁰ *Volgens de Majjhima Commentaren was Kankhavaṭṭa afkomstig uit een rijke brahmaanse familie uit Savatthi. In de geschriften verklaarde de Boeddha dat Revata behoorde tot diegenen die het arahantschap verwierven d.m.v. de beoefening van de jhana-meditatie techniek (P. jhāyī). Vandaar de verwijzing ('jhāyino') naar de jhana-techniek in dit vers. Ook op andere plaatsen in de Pāli-canon wordt de bevrijdende ervaring door beoefening van de jhana-meditatie-techniek aangehaald, zo o.m. in de Saṃyutta-Nikāya 2.12—'De [jhāna] mediteerders die mij volgen als het woord van de Leraar verkondigd is, die op het juiste moment vol ijver zijn [die i.c. de tilakkhaṇa in zichzelf realiseren] zullen niet in de macht van de dood (P. maccu) raken'. Hetzelfde thema vinden we terug op andere plaatsen in de Pāli-canon: De yogi die zelfs de eerste jhana realiseert 'wordt niet meer door Mara gezien' (Majjhima Nikāya 25); en 'heeft zichzelf bevrijd van Mara' (Anguttara Nikāya 9.4.8). Mara is hier een metafoor voor de dood. Wat hier gezegd wordt is dat de yogi het 'Doodloze' (P. amata) realiseert. Amata = nibbāna.*

⁷⁴¹ 'wie mediteert vernietigt alle twijfels' → vert. van 'ye jhāyino ta pajahanti sabba'.

⁷⁴² 'door zijn ijver': een allusie om de tilakkhaṇa in zichzelf te realiseren.

⁷⁴³ 'door zijn ijver omhelt hij het heilige leven!' → vert. van 'atāpino brahmacariyam caranta'ti'.

⁷⁴⁴ Ondanks het feit dat de Boeddha in zijn eerste voordracht duidelijk élk extremisme veroordeelde en het Middenpad vooropstelde, bleven vele van de oude asceten die zich bij de Sangha hadden aangesloten vasthouden aan hun oude levensstijl. Zij verheerlijkten het leven in de jungle (ze werden 'aranyakas' = bosbewoners genoemd); ze verheerlijkten de eenzaamheid, ver weg van de samenleving en ze waren uitgesproken vrouwonvriendelijk.

Versavel, Pascal, (2019), *Sociale Aspecten van het Vroege Boeddhisme* — 'De aanpassing van die asceten aan het Pad van het Midden (de middenweg van de Boeddha tussen ascese en hedonisme) verliep problematisch. Hun ruige leefwijze, hun minachting voor leken en vrouwen en hun grove uiterlijk en manieren vergde heel wat energie en aandacht van de Boeddha. De Middenweg van de Boeddha werd door sommigen als te laks beschouwd wat aanleiding gaf tot een afscheuring door Devadatta (een neef van de Boeddha), die de meerderheid van de toenmalige Orde (tijdelijk) met zich meenam.'

⁷⁴⁵ 'de sangha splitsen' → vert. van 'sangham bhindissati'.

⁷⁴⁶ 'voor een goed mens is het gemakkelijk om het goede te doen' → vert. van 'sukaram sadhuna sadhu'.

⁷⁴⁷ 'voor een slecht mens is het moeilijk om het goede te doen' → vert. van 'sadhu papen dukkaram'.

⁷⁴⁸ 'voor een slecht mens is het gemakkelijk om het slechte te doen' → vert. van 'papam papena sukaram'.

⁷⁴⁹ 'voor de edelen is het moeilijk om het slechte te doen!' → vert. van 'papamariyehi dukkaram'ti'.

Ook in de Dhammapada wordt verwezen naar het schisma dat Devadatta wilde veroorzaken in de Sangha. De Gathas #163-164 refereren hiernaar:

Gatha #163: 'Het is gemakkelijk om dingen te doen die verkeerd zijn en slecht voor jezelf. Wat voordeel brengt en goed is, dat is heel wat moeilijker [om te doen].'

Gatha #164: 'De dwaas, die de Leer van de Arahants—van de Edelen die volgens de Dhamma leven—beschimpt op basis van verkeerde inzichten, brengt, net als bamboeriet, de vrucht voort, die tot zijn eigen zelfvernietiging leidt.'

⁷⁵⁰ 'leeghoofden die zich de air van een wijze aanmeten' → vert. van 'parimuttha panditabhasa'.

⁷⁵¹ 'maar slechts lawaaiige windbuilen zijn' → vert. van 'vacagocarabhanino'.

⁷⁵² 'zij maken veel heisa' → yav'icchanti mukhayamam'.

⁷⁵³ 'maar beseffen niet wat hen leidt' → vert. van 'yena nita na tam vidu'ti'.

⁷⁵⁴ *Culapanthaka was de broer van Mahapanthaka. Beiden waren kinderen van de dochter van een rijke koopman uit Rajagaha met een onaanraakbare. Beide kinderen werden opgevoed door de grootouders. Mahapanthaka vergezelde zijn grootvader dikwijls naar de voordrachten van de Boeddha en verlangde ernaar om monnik te worden. Hij trad de Orde binnen en wijdde nadien ook zijn broer Culapanthaka in de Sangha in. Maar waar Mahapanthaka carrière maakte in de Sangha was Culapanthaka eerder een sufferd, die er in zijn eerste jaren echt niets van bakte: hij slaagde er zelfs niet in om in de eerste vier maanden als samanera één vers uit het hoofd te leren. Toen Mahapanthaka geconfronteerd werd met de aartsdomheid van zijn broer vroeg hij hem om de Orde te verlaten. Maar Culapanthaka was zo geporteerd voor de Boeddha dat hij niet wilde terugkeren naar de lekenstaat. Na een instructie van de Boeddha en met een ongehooflijke volharding slaagde Culapanthaka erin om de analytische wijsheid (P. patisambhida) van de Pitakas te begrijpen en zo het arahantschap te bereiken.*

⁷⁵⁵ 'met zijn aandacht gericht op wat zich aan hem presenteert' → vert. van 'parimukham satim upatthapetva'. Pari-mukham is letterlijk 'in de omgeving van de mond'.

⁷⁵⁶ 'het lichaam getemd; de geest getemd' → vert. van 'thitena kayena; thitena cetasa'.

⁷⁵⁷ 'of hij nu staat, zit of ligt' → vert. van 'tittham nisinno uda va sayano'.

⁷⁵⁸ 'een monnik die zijn aandacht met volharding vestigt' → vert. van 'etam satim bhikkhu adhitthahano'.

⁷⁵⁹ 'zal uiteindelijk trapsgewijs zijn doel bereiken' → vert. van 'labhetha pubbapariyam visesam'.

Trapsgewijs wijst, volgens de Commentaren, naar de geleidelijke ontwikkeling door de yogi van de vormelijke jhanas (rupa-jhanas) en vormloze jhanas (arupa jhanas), waaruit inzicht (vipassana) volgt dat vervolgens tot het arahantschap leidt.

⁷⁶⁰ 'eenmaal het doel bereikt' → vert. van 'laddhana pubbapariyam visesam'.

⁷⁶¹ 'maakt hij zich onzichtbaar voor de koning van de dood!' → vert. van 'adassanam maccurajassa gacche'ti'.

Dezelfde tekst vinden we woordelijk terug in Gatha #46 van de Dhammapada.

⁷⁶² 'Pagode hall' → vert. van 'kutagarasala'. Kutagarasala was een plek in het Mahavana, dicht bij de stad Vesali, waar de Boeddha volgens de Pali-canon diverse malen verbleef. Op deze plaats bracht hij ook zijn zesde regenretraite (P. vassa) door.

⁷⁶³ 'Mahavana' (P) → maha+vana: maha = groot; vana = bos, woud. Mahavana = groot bos. Dit uitgestrekte bos strekte zich uit van Vesali tot aan de voet van de Himalaya.

⁷⁶⁴ Deze vatthu vormt in feite de inleiding tot het parinibbana van de Boeddha. De laatste drie maanden van het vormelijke verhaal van de Boeddha zijn uitvoerig beschreven in de Mahaparinibbana-Sutta, Digha-Nikaya 16 (DN 16). Het is één van de meest aangrijpende suttas van de hele Pali-canon.

⁷⁶⁵ Capala-heiligdom: (P. Capala Cetiya). Het was een heiligdom in de omgeving van Vesali. In de Commentaren van de Anguttara-Nikaya (P. Anguttara Atthakatha) wordt vermeld dat de Boeddha geregeld het Capala-heiligdom bezocht. Ooit was het heiligdom toegewezen aan de yakkha Capala; later werden er op deze plaats verschillende boeddhistische kloosters (viharas) gebouwd.

⁷⁶⁶ Waarschijnlijk waren dit allemaal yakkha-heiligdommen.

⁷⁶⁷ 'de Vier Mentale Eigenschappen van Spirituele Kracht' → vert. van 'cattari iddhipada'. Deze vier eigenschappen zijn: 1. de wil om verlichting te bereiken (P. chanda); 2. energie (inzet/lijver) (P. viriya); 3. bewuste focus om verlichting te bereiken (P. citta) en 4. wijsheid (P. vimamsa = [vrij] onderzoek, navorsing, research, ontleding, analyse, nadenken, experimenteren). De cultivering (door observatie/meditatie) van de iddhipadas ontwikkelt spirituele kracht en paranormale vermogens. Ze zijn enkel toegankelijk voor yogis die de 4de jhana bereikt hebben.

⁷⁶⁸ 'eon' → vert. van 'kappa'. Wanneer 'kappa' gebruikt wordt in de suttas wordt met deze term een 'wereld'-kappa bedoeld, d.i. de levensduur van een wereld-systeem. In de Commentaren van de Udana wordt uitgelegd dat de betekenis in dit geval moet beschouwd worden als de natuurlijke levensduur van een mens (P. ayukappa), waarvan de maximumduur hypothetisch bepaald werd op 120 jaar.

⁷⁶⁹ 'Tathagata' (P.): letterlijk vertaald: 'zo gekomen, zo gegaan'. Het is een epitheton voor de Boeddha, waarvan de betekenis is: Hij die de weg gegaan is die andere Boeddhas vóór hem zijn gegaan. Hij die, op dezelfde manier als zijn voorgangers, naar de waarheid gegaan is. Hij die als 'zoeker' uiteindelijk 'aangekomen' is, die zijn 'doel'—Zelfrealisatie—bereikt heeft, d.i. die nergens meer te vinden is; die geen bestaand 'iemand' of 'iets' meer is. Hij gaat nergens meer naartoe (noch naar een 'hemel', noch naar een 'hel'; noch naar enig ander 'bestaan') omdat hij het onderscheid tussen bestaan en niet-bestaan losgelaten heeft. De term werd door de Boeddha, volgens de canonieke overlevering, gebruikt als hij over zichzelf sprak. Het definieerde hem perfect.

⁷⁷⁰ 'ga nu het parinibbana binnen' → vert. va, 'parinibbatu dani'. Letterlijk vertaald: 'Doof nu definitief uit'.

⁷⁷¹ 'ga nu naar die goede bestemming waar je volledig uitdooft' → vert. van 'parinibbatu sugato'. Het woord 'sugato' heeft hier een dubbele bodem: op de eerste plaats is het een epitheton voor de Boeddha; maar het heeft ook de betekenis van 'naar een goede bestemming gaan'.

⁷⁷² 'aandachtig en bewust van de vergankelijkheid van de fenomenen' → 'sato sampajano'. Sampajana = een moeilijk te vertalen woord. Sampajana behelst: helder bewustzijn, heel alert en aandachtig, bedachtzaam met voortdurende reflectie op het ontstaan en vergaan van alle geconditioneerde dingen. Sampajana is een speciale vorm van bewust zijn. Het is een combinatie van bewust zijn met 'naakte' aandacht (P. sati). 'Naakte' aandacht = aandacht zonder toevoeging van verhaaltjes en/of drama's, d.i. een penetrerende aandacht die exclusief gericht is op de basiskenmerken van de verschijnselen, i.c. op de tilakkhana. Zulke 'naakte' aandacht leidt naar zuiver begrip (P. samma ditthi).

⁷⁷³ 'het verlangen naar een lang leven op ' → vert. van 'ayusankharam ossajji'.

⁷⁷⁴ 'de Wijze deed afstand van zijn verlangen naar 'worden'' → vert. van 'bhava-sankharamavassaji muni'.

⁷⁷⁵ 'dat het meetbare en het onmeetbare voortbrengt' → vert. van 'tulamatulanca sambhavam'.

Een moeilijk vers. In de Commentaren worden verschillende mogelijkheden naar voor gebracht: het meetbare (P. tulam) is kamma uit de zintuiglijke sfeer; het onmeetbare (P. atulam) is kamma uit de sublieme sfeer (van de jhanas). Andere mogelijkheid: het meetbare (P. tulam) is kamma uit de fijn-materiële sfeer; het onmeetbare (P. atulam) is kamma uit de immateriële sfeer. Nog een mogelijkheid: tulam leidt tot beperkte resultaten; atulam tot overvloedige resultaten.

'Sambhavam' is de oorzaak van het 'worden' = datgene wat tot 'weder'-geboorte aanleiding geeft.

Het meetbare (de vijf khandhas) wordt als vergankelijk beschouwd; het onmeetbare (nibbana) als permanent. De Wijze (hier de Boeddha) die enerzijds het gevaar van het 'worden' onderkent maar anderzijds de voordelen van nibbana in-ziet, verwerpt door het volgen van het Edele Pad (van het arahantschap) kamma, waaruit het 'worden' voortvloeit, dat op zijn beurt de wortel is voor de khandhas.

⁷⁷⁶ 'door inwendig vredig en geconcentreerd te zijn' → vert. van 'ajjhatarato samahito'.

⁷⁷⁷ 'verbrak hij het pantser van zijn eigen 'worden'' → vert. van 'abhindi kavacam-iv'attasambhavan'ti'.

⁷⁷⁸ 'Jains' → vert. van 'Niganthas'. Niganthas zijn volgelingen van Mahavira, een tijdgenoot van de Boeddha. Deze oude Indische religie bestaat nog steeds en is momenteel vooral gekend onder de naam jainisme. Het jainisme, dat traditioneel als 'Jain Dharma' bekendstaat, is een religie die voornamelijk aanhangers heeft in het westen van India. Het jainisme gelooft dat de mensheid onderwezen wordt door tirtamkara's—spirituele en religieuze leraren waarvan Mahavira (vijfde eeuw vóór GTR), een tijdgenoot van Gautama Boeddha, de laatste was. Net zoals Gautama Boeddha werd Mahavira geboren in de groep van de kshatriya, de krijgers en heersers. Op de leeftijd van dertig jaar nam hij afstand van wereldse activiteiten en ging in eenzame ascese op zoek naar de spirituele waarheid. Hij vond de verlossing na dertien jaar van wereldverzaking. In de vroegste geschriften wordt gemeld dat hij nabij het huidige Patna overleed als gevolg van salkkhana, een vrijwillig vasten tot de dood erop volgt. Zijn overlijden wordt ook vermeld in meerdere van de vroegste boeddhistische geschriften. Zowel boeddhisme als jainisme startten als een monastieke beweging van monniken en nonnen. Het waren bedelmonniken en bedelnonnen die buiten het regenseizoen rondtrokken en afhankelijk waren van bedelvoedsel om in hun levensonderhoud te voorzien. Belangrijke concepten zijn de leer van geweldloosheid (P. ahimsa), geloof in reïncarnatie, kamma en dhamma en verlossing door ascese. Hoewel de aanhangers tegenwoordig slechts een fractie van de bevolking van India uitmaken, is jainisme belangrijk geweest voor de ontwikkeling van de Indiase cultuur en filosofie, kunst, architectuur, wetenschappen en politiek. Het jainisme heeft ook bijgedragen tot het geweldloze Indiase onafhankelijkheidsstreven van Mahatma Gandhi. Het woord 'jainisme' is afgeleid van 'jina' (overwinnaar), een term die gebruikt wordt voor de tirtamkara's, die hun hartstochten overwonnen hebben. De termen 'jainisme' en 'jain' dateren uit de tweede helft van de negentiende eeuw.

⁷⁷⁹ 'Acelaka', Syn.: Acela → a+cela: a = niet; cela = gekleed. Letterlijk vertaald: 'niet gekleed'. Acelakas zijn naakte asceten, die meestal een anti-boeddhistische houding aannamen.

⁷⁸⁰ 'die slechts één gewaad droegen' → vert. van 'ekasataka'. De naam 'ekasataka' was de eigennaam van een zeer arme brahmaan die leefde in de tijd van Vipassi Boeddha. Hij werd zo genoemd omdat hij en zijn vrouw slechts beschikten over één bovenkledingstuk, dat gedragen werd door diegene die zich in de openbaarheid vertoonde.

⁷⁸¹ 'rondtrekkende asceten met lang haar en lange vingernagels' → vert. van 'paribbajaka'. De omschrijving 'met lang haar en lange vingernagels' is een eufemisme voor 'smerig, stinkend en ongewassen'.

⁷⁸² Kasi = Benares, Varanasi. Varanasi was (en is tot op heden) beroemd voor zijn uitgelezen reukwerk en exquis textiel.

⁷⁸³ 'spionnen' → vert. van 'cora', wat letterlijk 'dieven' betekent: zij 'stelen' als het ware het bedelvoedsel en de offergaven die de bevolking te goeder trouw aan hen afgeeft. Het zijn dieven omdat ze zich énkél maar voordoen als asceten, terwijl het in werkelijkheid spionnen zijn van de koning.

'verkenners' → vert. van 'ocaraka'.

⁷⁸⁴ 'in witte kledij gehuld' verwijst naar hun werkelijke toestand. Witte kledij was de normale klederdracht van de leken.

⁷⁸⁵ 'men moet zich niet voor alles engageren' → vert. van 'na vayameyya sabbattha'.

⁷⁸⁶ 'men moet niet ieders huurling (willen) zijn' → vert. van 'n'annassa puriso siya'.

⁷⁸⁷ 'men moet zich niet van een ander afhankelijk maken' → vert. van 'n'annam nissaya jiveyya'.

⁷⁸⁸ 'je kan van de Dhamma geen handeltje maken!' → vert. van 'dhammena na vanim care'ti'.

De betekenis van deze verzen is dat monniken zich niet moeten inlaten met handelingen zoals deze ambtenaren van de koning die slechts spionnenwerk verrichten onder het mom van een ascetisch leven. De Boeddha waarschuwt de monniken hier voor onheilzaam levensonderhoud. Hij geeft zijn afkeuring weer voor hen die uitwendige vormen van religie misbruiken voor het verzamelen van informatie die gebruikt wordt voor politieke en militaire doeleinden.

⁷⁸⁹ 'slechte en onheilzame geestestoestanden' → vert. van 'papake akusale dhamme'.

⁷⁹⁰ 'goede en heilzame geestestoestanden' → vert. van 'aneke ca kusale dhamme'.

⁷⁹¹ 'door de ontwikkeling van zijn meditatieve capaciteiten' → vert. van 'bhavanaparipurim'.

⁷⁹² 'wat vroeger was, is er momenteel niet meer' → vert. van 'ahu pubbe tada nahu'.

⁷⁹³ 'wat er vroeger niet was, is er momenteel wel' → vert. van 'n'ahu pubbe tada ahu'.

⁷⁹⁴ 'het was er niet en zal er ook niet [meer] komen' → vert. van 'na c'ahu na ca bhavissati'.

⁷⁹⁵ 'en ook nu bestaat het niet!' → vert. van 'na cetarahi vijjati'ti'.

⁷⁹⁶ De betekenis van deze uitspraak wordt in de Commentaren als volgt uitgelegd: Vooraleer Siddhattha Gotama tot ontwaken kwam en de Boeddha werd kende hij onheilzame geestestoestanden. Eenmaal ontwaakt niet meer. Vooraleer hij tot ontwaken kwam kende hij geen smetteloze gemoedstoestand. Na zijn ontwaken wel. Deze smetteloze geestestoestand (het edele pad tot ontwaken) was er niet voordat hij arahant werd. Het edele pad zal er in de toekomst niet [meer] zijn en is er ook nu niet [meer] omdat het niet [meer] nodig is.

⁷⁹⁷ In de Aggi-Vacchagotta-Sutta, Majjhima-Nikaya 72, schetst de Boeddha een beeld van de verschillende sektarische visies die in het antieke India opgeld maakten.

⁷⁹⁸ 'sommige asceten en brahmanen' → vert. van 'eke samanabrahmana'.

- ⁷⁹⁹ 'zijn diep gehecht aan hun opinies' → vert. van 'imesu kira sajjanti'.
- ⁸⁰⁰ 'ze verliezen zich in ruzies en disputen' → vert. van 'viggayha nam vivadanti'.
- ⁸⁰¹ 'omdat ze slechts een deel zien van het geheel!' → vert. van 'jana ekan-gadassino'ti'.
- ⁸⁰² 'het zelf' → vert. van 'atta'. Atta = het 'ik'; het ego.
- ⁸⁰³ 'geluk en leed' → vert. van 'sukhadukkha'.
- ⁸⁰⁴ 'sommige asceten en brahmanen' → vert. van 'eke samanabrahmana'.
- ⁸⁰⁵ 'zijn diep gehecht aan hun opinies' → vert. van 'imesu kira sajjanti'.
- ⁸⁰⁶ 'ze verdrinken in het midden van de stroom' → vert. van 'antarava visidanti'.
- ⁸⁰⁷ 'vaste voet' → vert. van 'ogadha'. Ogadha = 'de gelukzaligheid waar het heilige leven van verzadigd is'. Zie Ogadha (Satayha) Sutta: 'Een edele volgeling die beschikt over een onwrikbaar vertrouwen in de Boeddha, de Dhamma en de Sangha, zal uiteindelijk de gelukzaligheid bereiken waar het heilige leven van verzadigd is'.
- ⁸⁰⁸ 'omdat ze geen vaste voet aan de grond krijgen!' → vert. van 'appatvava tamogadhan'ti'.
- ⁸⁰⁹ 'de mensheid is gehecht aan het geloof dat het 'ik' de schepper is' → vert. van 'ahankarapasutayam paja'.
- ⁸¹⁰ 'of aan het geloof dat een 'ander' de schepper is' → vert. van 'param-karupasamhita'.
- ⁸¹¹ 'wie de dwaling hiervan niet begrijpt ziet de pijl niet' → vert. van 'etadeke nabbhannamsu na nam sallanti addasum'.
- 'ziet de pijl niet' = in de betekenis van: 'ziet de werkelijkheid niet zoals ze wérkelijk is' ('yatha bhuta').
- ⁸¹² 'maar wie deze pijl gezien en uitgetrokken heeft' → vert. van 'etanca sallam patikacca passato'.
- 'wie de pijl gezien heeft' = in de betekenis van: 'wie de werkelijkheid gezien heeft zoals ze wérkelijk is' ('yatha bhuta nana dassana').
- ⁸¹³ 'begrijpt dat het 'ik' niet de schepper is' → vert. van 'aham karomiti na tassa hoti'.
- ⁸¹⁴ 'evenmin als een 'ander' de schepper is' → vert. van 'paro karotiti na tassa hoti'.
- ⁸¹⁵ 'deze mensheid is bezeten van hoogmoed' → vert. van 'manupeta ayam paja'.

⁸¹⁶ 'geketend door verwaandheid, vastgeklonken in eigendunk' → vert. van 'managantha manavinibaddha'. 'Mana (P.)' = hoogmoed; verwaandheid, eigendunk'.

⁸¹⁷ 'door arrogant opinies te ventileren' → vert. van 'ditthisu sarambhakatha'.

⁸¹⁸ 'Kan de mensheid samsara niet overstijgen!' → vert. van 'samsaram nativatati'ti'.

Samsara = anamatagga: zonder begin, zonder einde.

⁸¹⁹ 'een meditatieve concentratie van gedachteloze absorptie' → vert. van 'avitakkam samadhim samapajjitva'.

⁸²⁰ 'wie afdwalende gedachten heeft uitgedreven' → vert. van 'yassa vitakka vidhupita'.

⁸²¹ 'compleet in zichzelf heeft afgesneden' → vert. van 'ajjhatam suvikappita asesa'.

⁸²² 'overwint hechting en ziet het vormloze' → vert. van 'tam sangamaticca arupasanni'. In de hechting aan het vormelijke is geen bevrijding uit onwetendheid, noch realisatie van innerlijke vrede verbonden.

De Commentaren stellen daarom dat het 'vormloze' (P. arupa) hier moet beschouwd worden als een synoniem voor nibbana, omdat het 'vormloze' niet onderhevig is aan vergankelijkheid, wat het essentiële kenmerk is van 'vorm'.

van Dam, Hans, (2015), *De Linji Lu*: 'Wie buiten zich een boeddha vindt, zal nimmer op hem lijken; maar wie zijn eigen weetenietgeest ontdekt, heeft niets meer te bereiken. De ware Boeddha heeft geen vorm. De ware weg heeft geen richting. De ware leer heeft geen inhoud. Ik zeg jullie, de ware boeddha is niet waar en geen boeddha. De ware weg is niet waar en geen weg. De ware leer is niet waar en geen leer. Wie zoekt zal niet vinden, maar wie niet meer zoekt is ervan verlost'.

⁸²³ 'de vier bindingen' zijn: zinnelijke begeerte; wedergeboorte; opinies en onwetendheid.

⁸²⁴ 'nadat hij aan de vier bindingen ontsnapt is zal hij nooit meer tot 'worden' komen!' → vert. van 'catuyogatigato na jatum eti 'ti'.

'Hij zal niet meer tot 'worden' komen' wordt in de Commentaren uitgelegd als 'punabbhavavaya'. Het is een term die in de vroeg-boeddhistische suttas staat voor opnieuw worden; nieuw bestaan; wedergeboorte: 'Nathi'dani punabbhavo' = 'Nu komt er geen hernieuwd bestaan meer'.

De term 'punabbhava' is vaak gekoppeld aan een andere term 'abhinibbati', wat wijst naar 'toekomstig ontstaan', zoals in volgende zin uit de Maha-Vedalla-Sutta, Majjhima-Nikaya 43 (MN 43): 'Ayatim punabbhava-abhinibbatti? → 'Hoe komt wedergeboorte in de toekomst tot stand? Doordat de wezens, gevangen in onwetendheid en geketend door hun begeerte, hierin verrukking vinden. Daarom is er hernieuwd bestaan en toekomstig ontstaan. En hoe komt wedergeboorte in de toekomst niet meer tot stand? Door het ophouden van onwetendheid, door het opkomen van wijsheid en door het stoppen van begeerte—zo komt wedergeboorte in de toekomst niet meer tot stand.'

In latere Pali-teksten wordt deze term niet meer gebruikt en wordt vervangen door 'patisandhi', wat verwijst naar het bereiken van het arahantschap (P. arahatta).

⁸²⁵ 'wat veroverd is of wat veroverd kan worden [aan zintuiglijk genot] → vert. van 'yanca pattam yanca pabbattam''

⁸²⁶ 'is verstopt onder een laag stof voor een zwak persoon die een valse profeet volgt' → vert. van 'ubhayametam rajanukinam aturassanusikkhato'.

⁸²⁷ De twee extremen verwijzen hier naar strenge ascese (P. attakilamathanuyoga) enerzijds en zwelgen in zintuiglijk genot (P. kamasukhallikanuyoga) anderzijds. Het zijn de twee extremen die door de Boeddha verworpen werden in zijn eerste voordracht—de Dhammacakkapavattana-Sutta, Samyutta-Nikaya 56.11 (SN 56.11) voor de Vijf Gezellen in Sarnath: 'Monniken, een bhikkhu hoort de volgende twee uitersten niet te beoefenen. Welke twee? Het nastreven van geluk door zintuiglijk genot, wat laag, vulgair, ordinair en onedel is en niet tot welzijn leidt. Het nastreven van een strict ascetisme, wat pijnlijk en onedel is en niet tot welzijn leidt.' Wie één van de twee extremen tóch nastreeft mag zich aan ellende verwachten. In het NU en in de toekomst.

⁸²⁸ 'het ene uiterste is' → vert. van 'ayameko anto'.

⁸²⁹ 'iemand voor wie het cultiveren van precepten en beoefening evenals het volgen van het heilige leven de essentie uitmaakt' → vert. van 'ye ca sikkhasara silabbatam jivitam brahmacariyam upatthanasara'.

⁸³⁰ 'het andere uiterste is' → vert. van 'ayam dutiyo anto'.

⁸³¹ 'iemand die geen graten ziet in het najagen van zintuiglijk genot' → vert. van 'ye ca evamvadino n'atthi kamesu doso'ti'.

⁸³² 'beide uitersten laten de begraafplaatsen uitdijen' → vert. van 'iccete ubho anta katasivaddhana'.

Begraafplaatsen nemen toe bij elke wedergeboorte; bij elk 'worden'. Wie één van de twee extremen tóch nastreeft zal 'de begraafplaatsen doen uitdijen en foutieve opinies doen aanzwellen': De 'begraafplaatsen' zijn een metafoor voor onwetendheid en verlangens, die op hun beurt de oorzaak zijn van verkeerde opinies.

⁸³³ 'en begraafplaatsen doen [foutieve] opinies aanzwellen' → vert. van 'katsiyho ditthim vaddhenti'.

⁸³⁴ 'wie dit [beide uitersten] niet begrijpt hecht zich óf vast aan zintuiglijk genot, óf schiet het doel voorbij door strenge ascese' → vert. van 'etete ubho ante anabhinnaya oliyanti eke atidhavanti eke'.

⁸³⁵ 'zij die dit begrijpen [d.i. het begrip van de ellende die beide uitersten met zich brengen] → vert. van 'ye ca kho te abhinnaya'. Abhinnaya → abhinna = geopenetreerd 'weten'; doorvoelde wijsheid; verzadigd zijn van wijsheid; perfecte wijsheid.

Zulke wijsheid komt ook tot uiting in volgend vers uit de Samyutta Nikaya 1.8: 'Yesam Dhamma asammuttha paravadesu na niyare; te sambuddha sammadanna, caranti visame samam'— 'Diegenen voor wie de Dhamma duidelijk is, worden niet naar andere doctrines geleid: zij zijn perfect verlicht met perfecte wijsheid. Gelijkmatig schreiden ze over de oneffenheden.'

⁸³⁶ 'en daardoor geen van beide uitersten aanhangen en er ook niet naar verlangen' → vert. van 'tatra ca n'ahesum, tena ca n'amanninimsu'.

Dit zijn diegenen die 'ontwaken aan de Middenweg, die zien en weten oplevert en tot innerlijke vrede, direct begrip, ontwaken en nibbana leidt. En wat is die Middenweg die zien en weten oplevert, en tot innerlijke vrede, direct begrip, ontwaken en Nibbana leidt? Het is het Edele Achtvoudige Pad, zuiver begrip, zuivere intentie, zuiver spreken, zuiver handelen, zuiver levensonderhoud, zuivere inspanning, zuivere aandacht en zuivere concentratie. (Dhammacakka-pavattana-Sutta).'

⁸³⁷ 'voor hen valt er geen werveling door de cyclus [van ontstaan en vergaan] meer te beschrijven!' → vert. van 'vattam tesam n'atthi pannapanaya 'ti'.

De betekenis van deze versregel is dat zij nibbana bereiken.

⁸³⁸ 'halsoverkop lopen ze door elkaar maar bereiken de essentie niet' → vert. van 'upatidhavanti na saramenti'.

⁸³⁹ 'steeds opnieuw ketenen ze zichzelf' → vert. van 'navam navam bandhanam bruhayanti'.

⁸⁴⁰ 'als motten vliegen ze in de olielamp' → vert. van 'patanti pajjotamivadhī-pataka'.

⁸⁴¹ 'waarachtig, sommigen bouwen hun huis op hetgeen ze gezien en gehoord hebben!' → vert. van 'ditthe sute iti'h'heke nivittha'ti'.

Deze versregel wordt in de Commentaren als volgt beoordeeld: 'Door begeerte en opinies zijn sommige kluzenaars en brahmanen gehecht aan wat ze hebben gezien met oogbewustzijn of met hun eigen opvattingen (wat gezien is) of aan wat ze hebben gehoord door mondelinge overlevering (wat gehoord is). Zo ketenen ze zich vast aan hun eeuwige opvattingen, enz., en zien ze de echte ontsnappingsmogelijkheid niet. Zoals motten vliegen ze naar de vlam, komen ze terecht in de drie rijken van het bestaan (*) die als een kuil van hete kolen zijn en worden ze verbrand door de vuren van lust, enz.'

(*) de drie rijken van het bestaan' (P. tiloka): het zijn de drie bestemmingen voor kammische wedergeboorte volgens de boeddhistische kosmologie: de wereld van Mara (P. kamaloka of kamadathu); de wereld van de vormen (P. rupaloka of rupadhatu) en de vormloze wereld (P. arupaloka of arupadhatu).

⁸⁴² 'de arahants, de volkomen ontwaakten' → vert. van '(arahanto sammāsambuddha'.

⁸⁴³ 'de rondtrekkende asceten' → vert. van 'annatitthiya paribbajaka'.

⁸⁴⁴ 'het licht van de glimworm wordt gezien' → vert. van 'obhasati tava so kimi'.

⁸⁴⁵ 'tot het moment van zonsopgang' → vert. van 'yava na unnamate pabhan-karo'.

⁸⁴⁶ 'door de stralen van het ochtendgloren' → vert. van 'verocanamhi uggate'.

⁸⁴⁷ 'dooft het licht van de glimworm en straalt niet meer' → vert. van 'hatap-pabho hoti na c'api bhasati'.

⁸⁴⁸ 'zo vergaat het ook met het licht van de sekteleiders' → vert. van 'evam obhasitameva takkikanam'.

⁸⁴⁹ 'zolang er geen volkomen ontwaakten in de wereld verschijnen' → vert. van 'yava sammāsambuddha loke nuppajanti'.

'volkomen ontwaakten' → vert. van 'sammāsambuddhas' = Boeddhas.

⁸⁵⁰ 'filosofen en hun volgelingen' — vert. van 'takkika' = theoretische denkers wiens leringen gegrondest zijn op redenering en argumentering (kennis), maar niet op directe experiëntiele ervaring (wijsheid).

⁸⁵¹ 'worden deze sekteleiders en hun volgelingen niet gezuiverd' → vert. van 'na takkika sujjhanti na c'api savaka'.

⁸⁵² 'wie vasthoudt aan verkeerde visies ontsnapt niet aan dukkha!' → vert. van 'dudditthi na dukkha pamuccare'ti'.

⁸⁵³ *Bhaddiya, de Dwerg, was een rijke inwoner van Savatthi. Volgens de letterlijke omschrijving in de Commentaren was hij uiterlijk klein, lelijk gebouwd, afzichtelijk. Nadat hij de Boeddha verschillende keren had horen spreken kreeg hij vertrouwen in de Leer, verliet het huis, ging de thuisloosheid in en werd monnik. Nadat hij stroombetreder (P. sotapanna) geworden was benaderde hij Sariputta met de vraag om hem een dhammatak te geven die hem in staat zou stellen om ook de hogere niveaus van ontwaken te kunnen bereiken.*

⁸⁵⁴ 'boven, beneden, op alle plaatsen, totaal bevrijd' → vert. van 'uddham adho sabbadhi vippamutto'.

⁸⁵⁵ 'zonder focus op 'dit ben ik'.' → vert. van 'ayamhamasmiti ananupassi'.

'Het 'ik' loslaten betekent hoogmoed afzweren en verkeerde opinies over het 'ik' vernietigen, zoals dit door een arahant wordt gerealiseerd. Om dit te bereiken is inzicht vereist in de aard van alle geconditioneerde dingen (P. tilakkhana). De Boeddha heeft dit verduidelijkt in de Anattalakkhana-Sutta—zijn tweede prediking in Sarnath, vijf dagen na dat hij het Wiel van de Leer in beweging gezet had (cfr. Dhammacakkapavattana-Sutta).

In de Anattalakkhana-Sutta wijst de Boeddha de Vijf Gezellen erop dat de khandhas zonder 'zelf' zijn, d.i. géén éneke stabiliteit in zich dragen en veranderen van moment-tot-moment: 'Monniken, fysieke vorm (lichaam—rupa) is zonder zelf; gevoelens (gewaarwordingen—vedana) zijn zonder zelf; percepties (sanna) zijn zonder zelf; mentale formaties (sankharas) zijn zonder zelf; bewustzijn (vinnana) is zonder zelf.' Alles wat veranderlijk, onbevredigend en zelfloos is (de tilakkhana) moet dan ook beschouwd worden als "Dit is niet van mij, dit ben ik niet, dit is niet mijn zelf."

Het resultaat van zulk juist inzicht (P. samma ditthi) is dan ook dat 'een goed onderwezen edele discipel, die dit alles met juist inzicht beschouwt: baalt van fysieke vorm; baalt van gevoelens; baalt van percepties; baalt van formaties; baalt van bewustzijn. Doordat hij ervan baalt, wordt hij passieloos; Doordat hij passieloos is, wordt [zijn geest] bevrijd; Doordat zijn geest bevrijd is, is er de wijsheid dat zijn geest bevrijd is.'

⁸⁵⁶ 'aldus gezuiverd steekt hij de stroom over' → vert. van 'evam vimutto udatari ogham'.

Wie de stroom is overgestoken is de arahant. De arahant heeft zich volkomen bevrijd van de asavas. Waar 'kilesas' de algemene term is van bezoedelingen, zijn asavas de reële uitvloeisels. De term 'asava' wordt vooral gebruikt in functionele zin: alles wat het bewustzijn vergiftigt door zintuiglijk contact met de buitenwereld wordt asava genoemd. Het zijn de Vier Kankers van zintuiglijke lust (P. kama-asava); onwetendheid (P. avijja-asava); vaststaande persoonlijke meningen/inzichten (P. ditthi-asava) en gehechtheid aan het bestaan (P. bhava-asava). Deze Vier Kankers noemt men ook de Vier Jukken (P. yoga, i.c. kama-yoga; avijja-yoga; ditthi-yoga en bhava-yoga) of de Vier Stromen (P. ogha, i.c. kamogha; avijjogha; ditthogha en bhavogha).

Vergelijkbaar met de asavas zijn de vier (giftige) pijlen (P. salla): begeerte, haat, hoogmoed en onwetendheid.

Andere bezoedelingen zijn de 10 ketens (P. samyojanas) (*) en de Vijf Hindernissen (P. panca nivarana) (**).

Al deze bezoedelingen (kilesas; asavas, yogas, oghas, samyojanas en panca nivarana) worden vermeld in de Udana. Maar hoe men al deze bezoedelingen ook noemt, de arahant heeft zich ervan bevrijd. Maar ook de andere drie soorten 'edele volgelingen' (P. ariyasavakas, i.c. sotapannas; sakadagamis en anagamis) zijn op weg naar de Andere Oever.

(*): Samyojanas (P): de 10 mentale ketens die ons aan samsara binden en ons aldus beletten tot ontwaken te komen. Het zijn:

1. Geloof in 'persoonlijkheid' (Pali: sakkaya-ditthi)
2. Sceptische twijfel (Pali: vicikiccha)
3. Gehechtheid aan regels/ritueel (Pali: silabbata-paramasa)
4. Verlangen naar sensueel genot (Pali: kama-raga)
5. Kwaadheid en haat (Pali: vyapada of dosa)
6. Verlangen naar fijn-materieel bestaan [materiële wedergeboorte] (Pali: rupa-raga)
7. Verlangen naar immaterieel bestaan [wedergeboorte als een vormloze entiteit] (Pali: arupa-raga)
8. Verwaandheid; hoogmoed; arrogantie (Pali: mana)
9. Rusteloosheid (Pali: udhacca)
10. Onwetendheid (Pali: avijja)

(**): Panca nivarana (P): de 5 obstakels of de 5 hindernissen die ons hinderen bij onze zoektocht naar bevrijding. Het zijn: zintuiglijk verlangen (P. kamacchanda); slechte wil & boosheid (P. vyapada); luiheid & traagheid van geest (P. thinamiddha); rusteloosheid & piekeren (P. uddhaccakukkucca) en tenslotte sceptische twijfel (P. vicikiccha).

⁸⁵⁷ 'die hij nog nooit betrad: hij zal nooit meer tot "worden" komen!' → vert. van 'atinnapubbam apunabbhava'ya'ti'.

⁸⁵⁸ Volgens de Commentaren bereikte Bhaddiya het arahantschap terwijl Sari-putta hem de Dhamma aan het uitleggen was. Maar Sariputta was zo vol vuur de Dhamma aan het verklaren dat hij niet bemerkte dat Bhaddiya tot Zelfrealisatie kwam.

⁸⁵⁹ hij doorbrak de cyclus (P. vatta) = een metafoer voor de vernietiging van de eeuwige cirkel van samsara (geboorte, dood en wedergeboorte; maar evenzeer dood en wedergeboorte van de bezoedelingen in de geest—kilesavatta). Verlangen (P. tanha), hechting (P. upadana) en 'worden' (P. bhava) zijn de huidige activiteiten die leiden tot toekomstige 'geboorte'. En als dusdanig tot het verderzetten van het proces van samsara. Etymologisch is de betekenis van 'samsara': 'doelloos en richtingloos ronddwalen'. Héél toepasselijk.

⁸⁶⁰ 'hij doorbrak het wiel en bevrijdde zich van zijn verlangens' → vert. van 'acchecchi vattam byaga nirasam'.

Verlangen in de meest ruime zin van het woord: niet enkel het verlangen naar seksuele bevrediging maar verlangen naar alle mogelijke vormen van zintuiglijke saturatie (kamma tanha) zoals: verlangen naar eten; drank; geld; materiële bezittingen; roem; macht; verlangen naar één of ander resultaat (politiek; religieus; sport...); verlangen naar spirituele vervolmaking; naar ontwaken... Maar ook het verlangen naar bestaan (bhava tanha) en het verlangen naar niet-bestaan (P. vibhava tanha). Het zijn deze drie 'tanha' die de oorzaak vormen van ons lijden; van onze ellende (P. dukkha).

⁸⁶¹ 'deze rivier is opgedroogd: hij stroomt niet meer' → vert. van 'visukkha sarita na sandati'.

⁸⁶² 'de cyclus is tot stilstand gekomen' → vert. van 'chinnam vattam na vattati'.

⁸⁶³ 'dit, énkél dit, beëindigt dukkha!' → vert. van 'es'ev'anto dukkhassa 'ti'.

⁸⁶⁴ 'gehecht aan zintuiglijk genot; gehecht aan zintuiglijke ketens' → vert. van 'kamesu satta kamasangasatta'.

⁸⁶⁵ 'zien zij niet het slechte ervan in' → vert. van 'samyojana vajjamapassamana'.

⁸⁶⁶ 'waarlijk, zij die gehecht zijn aan de zintuiglijke ketens' → vert. van 'na hi jatu samyojanasangasatta'.

⁸⁶⁷ 'zullen nooit de grote brede stroom oversteken!' → vert. van 'ogham tarey-yum vipulam mahatan 'ti'.

⁸⁶⁸ van de Laar, Wim, (2015), *De Upanishads* p. 94, *Chandogya Upanishad*, Hoofdstuk 10, 3 - 'Oneindig zijn de verlangens in een mens, onmetelijk het leed dat hem treft.'

De *Katha Upanishad* maakt een onderscheid tussen enerzijds *shreya*, het noble, het transcendente, datgene wat werkelijk bevrediging en vreugde schenkt en anderzijds *preya*, dat de zintuigen aantrekt en behaagt doch ons uiteindelijk compleet onbevredigd achter laat.

Preya is slechts illusie: 'Preya is when you feel something will give satisfaction, but when you have it, it does not satisfy you. For example, a man dreams of having a particular woman or a woman desires to have a particular man. As long as you don't get the one you desire, all your dreams will continue to revolve around that person. But as soon as you get what you desire, you find a mirage in your hands. No love has ever succeeded. If you want to be in love forever then it is necessary to never be near your beloved.'

Kan illusie beter verwoord worden dan in de *Katha Upanishad*?

⁸⁶⁹ 'verblind door passie zijn ze in het net verstrikt' → vert. van 'kamandha jalasanchanna'.

⁸⁷⁰ 'bedekt met het kleed van begeerte' → vert. van 'tanhachadanachadita'.

⁸⁷¹ 'geketend door de Bloedverwant van de Achtelozen' → vert. van 'pamatta-bandhuna baddha'. De Bloedverwant van de Achtelozen = een epitheton voor Mara.

⁸⁷² 'als vissen gevangen in het net' → vert. van 'maccha'va kuminamukhe'.

⁸⁷³ 'lopen zij naar ouderdom en dood' → vert. van 'jaramaranamanventi'.

⁸⁷⁴ 'zoals een zuigend kalf zijn moeder achterna loopt!' → vert. van 'vaccho khirapakova mataran 'ti'.

⁸⁷⁵ 'mismaakt' → vert. van 'okotimakam'.

⁸⁷⁶ 'een grote kracht' → vert. van 'mahiddhiko' = beschikken over buitengewone macht; miraculeus; magische kracht.

⁸⁷⁷ 'hij heeft veel meesterschap ontwikkeld' → vert. van 'mahanubhavo'.

⁸⁷⁸ 'vlekkeloos met een witte huid' → vert. van 'nelango setapacchado'.

'vlekkeloos' → vert. van 'nelango'. Deze omschrijving van Bhaddiya's geest contrasteert aanzienlijk met de vormelijke verschijning van Bhaddiya—'mismaakt, afzichtelijk, klein van gestalte'. Vlekkeloos refereert naar de morele eigenschappen van Bhaddiya. De 'witte huid' is een metafoor voor zijn gerealiseerde bevrijding—de vrucht van het arahantschap.

⁸⁷⁹ 'gaat de éénpakige kar zijn eigen weg' → vert. van 'ekaro vattati ratho'. De éénpakige kar is een metafoor voor zijn lichaam.

⁸⁸⁰ 'zie de Onverstoorbare zijn weg gaan' → vert. van 'anigham passa ayantam'.

⁸⁸¹ 'hij heeft de stroom afgesneden' → vert. van 'china-sotam'. De stroom is een metafoer voor verlangen.

⁸⁸² 'hij heeft zich van zijn ketens bevrijd!' → vert. van 'abandhanan 'ti'. De bevrijding van de ketens refereert naar da arahant die zich bevrijd heeft van de 10 ketens (P. samyojana).

⁸⁸³ Annasikondanna: Syn.: Kondanna; Anatta Kondana. Kondanna was één van de Vijf Gezellen (P. panca vaggiya) waarmee Siddhattha Gotama een uiterst rigoureuze ascetisme beoefende in de grot van Mahakala, op een 15-tal kilometer van Uruvela—het latere Bodhgaya vóór zijn Zelfrealisatie. Ná zijn ontwaken zocht de Boeddha opnieuw contact met deze Vijf Gezellen en predikte aan hen zijn leer in het Hertenkamp (P. Isipatana) van Sarnath (cfr. Dhammacakkapavattana-Sutta).

Kodanna is de eerste van deze Vijf Gezellen die inzicht verwerft. Nadat de Boeddha het Wiel van Dhamma in beweging gezet heeft, gaat de sutta als volgt verder: 'En terwijl deze sutta gegeven werd, verscheen in de Eerwaarde Kondanna het zuivere en onbezoedelde weten van de Dhamma: "Alles wat onderhevig is aan ontstaan, is onderhevig aan vergaan." En toen uitte de Verhevene deze geïnspireerde woorden: "Annasi vata bho Kondanno"— Versta je het, Kondanna? Waarlijk: Kondanna verstaat het, Vrienden!"

En zo verkreeg de Eerwaarde Kondanna de naam "de Weter"—hij die het verstaat; hij die wéét" = Anatta Kondanna of Annasikondanna = Kondanna, de eerste mens die de Dhamma in zichzelf gerealiseerd heeft.

⁸⁸⁴ 'wanneer er geen wortels zijn en er geen aarde is' → vert. van 'yassa mulam chama natthi'. De wortels zijn een metafoer voor onwetendheid (P. avijja); de aarde is een metafoer voor de bezoedelingen (P. kilesas, asavas, nivaranas) omdat zij de voorwaarden scheppen opdat de wortels zouden kunnen groeien.

⁸⁸⁵ 'dan zullen er ook geen bladeren zijn, noch lianen' → vert. van 'panna natthi kuto lata'. De bladeren zijn een metafoer voor de khandhas; de lianen voor de salayatanas—de zes zintuigsferen.

⁸⁸⁶ 'de Wijze die zich bevrijd heeft van zijn ketens' → vert. van 'tam dhiraṃ bandhana muttam'.

⁸⁸⁷ 'wie kan zo iemand misprijzen?' → vert. van 'ko tam ninditumarahati'.

⁸⁸⁸ 'als zelfs de goden hem prijzen' → vert. van 'devapi nam pasamsanti'.

⁸⁸⁹ 'als zelfs Brahma hem prijst!' → vert. van 'brahmunapi pasamsito 'ti'.

⁸⁹⁰ 'voor wie er geen proliferatie is van percepties en concepten en geen stagnatie van samsara' → vert. van 'yassa papanca thiti ca n'atthi'.

Dit is een uiterst moeilijk vers, met twee moeilijk te definiëren woorden: 'papanca' en 'thiti'. Toch een persoonlijke poging:

'Papanca': proliferatie van percepties en concepten. Door ons verlangen, hoogmoed, eergevoel... conceptualiseren we alles wat we met onze zintuigen opmerken en met onze geest ervaren. Dit conceptualiseren komt er de facto op neer dat we de verschijnselen 'bevrozen' (we geven er statische labels aan) daar waar verschijnselen steeds veranderende, haast 'vloeibare' dingen zijn. (*) Een wereldling (P. putthujana) meet en evalueert, kiest en verwerpt, 'likes' en 'dislikes' de inhoud van zijn percepties (P. sanna) vanuit het standpunt van zijn 'ik', van zijn 'zelf', van zijn 'ego'. Wie zichzelf realiseert (wie ariya wordt) ziet helder, ervaart heel duidelijk dat het concept van dit 'ik', van dit 'zelf', van dit 'ego' bij het ontwaken 'oplost' (P. bhanga → één worden met het 'proces' van ontstaan en vergaan; opgaan in het Geheel). Door het gradueel vernietigen van verlangen, hoogmoed, eergevoel... vermindert deze conceptualisering. Anders gezegd: het prolifereert deze conceptualisering niet verder. Een Boeddha of een arahant die het 'ik' volkomen vernietigd heeft, conceptualiseert niet meer. Boeddhas maken zich vrij van deze obstakels.

Gatha #254 van de Dhammapada wijst in die richting: 'In de lucht is er geen pad. Buiten het pad is er geen monnik. Mensen houden van obstakels (die hun spirituele groei verhinderen). Boeddhas zijn er vrij van.'

'Thiti': stagnatie van samsara, veroorzaakt door de proliferatie van percepties en concepten. Het zijn immers deze percepties en de conceptualisering ervan die samsara laat voortduren.

(*): Knibbe, Hans, (2014), Zie, je bent al vrij! Schets van een non-duaal pad p. 12-13 — "... we "ver-dingen" de wereld (maken er 'dingen', 'concepten' van). We leggen de stromende aard van de werkelijkheid vast in plaatjes, die we inpassen in onze plattegrond van de werkelijkheid. Als gevolg daarvan zijn we rigide en bevroren. We hebben onszelf opgesloten in een zelf-gecreëerde cocoon van hersenspinsels en bijhorende spanningspatronen. We leven niet in de open werkelijkheid, maar in de virtuele ruimte van onze mentale [zintuiglijke] wereld.'

Dit 'ver-dingen': dit gaat héél ver. Zelfs in het Boeddhisme. In het Boeddhisme zijn er geen goden, maar wel erg veel beelden. Alle beelden zijn 'ver-beeld-ingen' (!) van abstracte concepten. Verbeeldingen zijn percepties. Begoochelingen.

⁸⁹¹ 'wie alle ketens en obstakels overwonnen heeft' → vert. van 'sandanam palighanca vitivatto'. Deze obstakels (P. sandanas) zijn verlangen en persoonlijke overtuigingen en opinies. Zij ketenen de wereldling. Maar onwetendheid (= het niet willen/kunnen zien van de dingen zoals ze werkelijk zijn) belet (P. paligha) de putthujana om tot bevrijding en tot innerlijke vrede te komen.

⁸⁹² 'waar zulke Muni zonder hunkering ook gaat' → vert. van 'tam nittanham munim carantam'.

⁸⁹³ 'hij zal door de wereld met zijn goden niet geminacht worden!' → vert. van 'n'avajanati sadevakopi loko 'ti'.

⁸⁹⁴ zie ook: *Ud. V.6*

⁸⁹⁵ 'voor wie de aandacht op het lichaam ononderbroken als volgt gevestigd wordt' → vert. van 'yassa siya sabbada sati, satatam kayagata upatthita'.

⁸⁹⁶ 'als er geen kamma meer was geweest, dan zou ik niet meer tot 'worden' gekomen zijn' → vert. van 'no c'assa no ca me siya'. De betekenis van dit vers is het volgende: indien er geen onheilzame daden (*P. kilesa-kamma*) zouden gebeurd zijn in het verleden, zouden ze *NU* (in dit moment) ook nooit tot rijping (*P. vipaka*) kunnen gekomen zijn.

⁸⁹⁷ 'als er geen kamma meer zal zijn, dan zal ik niet meer tot 'worden' komen' → vert. van 'na bhavissati na ca me bhavissati'. Dezelfde gedachtengang als *supra* voor onheilzame daden die *NU* (in dit moment) worden vermeden en daardoor in de toekomst ook nooit tot rijping zullen komen.

⁸⁹⁸ 'wie zijn aandacht op het lichaam op deze manier ontwikkelt' → vert. van 'anupubbavahari tattha so'.

⁸⁹⁹ 'zal voortschrijdend zijn verlangen overwinnen!' → vert. van 'kaleneva tare visattikan 'ti'. Voortschrijdend, in de betekenis van progressief; stap-na-stap.

⁹⁰⁰ *Malla*: de naam van een volk en hun land. Het land was één van de zestien *Mahajanapadas* uit de tijd van de Boeddha. Het koninkrijk was in die tijd verdeeld in twee delen, met hun respectievelijke hoofdsteden *Pava* en *Kusinara*. De *Mallas* van *Pava* heetten *Paveyyaka Malla*, die van *Kusinara*, *Kosinaraka*. Dat het afzonderlijke koninkrijken waren blijkt uit het feit dat ná de dood van Boeddha in *Kusinara* de *Mallas* van *Pava* boodschappers stuurden om hun aandeel in de relikwieën van Boeddha te claimen.

⁹⁰¹ 'deze kale monniken' → vert. van 'mundaka samanaka'. Dit is een scheldnaam.

⁹⁰² 'wat is het nut van een waterput' → vert. van 'kim kayira udapanena'.

⁹⁰³ 'als men overal water kan vinden' → vert. van 'apa ce sabbada siyum'.

⁹⁰⁴ 'wanneer het verlangen bij de wortel afgesneden is' → 'tanhaya mulato chetva'.

⁹⁰⁵ 'naar wat moet men dan nog zoeken!' → vert. van 'kissa pariyesanam care 'ti'.

⁹⁰⁶ Tijdens het leven van de Boeddha was koning Udena de heerser over het koninkrijk Vamsa. In tegenstelling echter tot koning Pasenadi van Kosala en koning Bimbisara van Magadha was Udena de Boeddha en zijn monniken niet toegewijd. De koning bezat een onverholen wereldse instelling en voelde niet de minste behoefte om de Bhagavat te ontmoeten, laat staan zich met hem te identificeren. Koningin Samavati echter, één van de echtgenotes van koning Udena, was een trouwe volgeling van de Boeddha. Vermits het de koningin niet toegestaan was het koninklijk paleis te verlaten, zond Samavati haar dienstmeisje Khujjuttara naar de voordrachten die de Boeddha hield in de omgeving van het paleis. Khujjuttara beschikte over een uitstekend geheugen en memoriseerde zorgvuldig én met helder inzicht wat de Boeddha predikte. Bij haar terugkeer in het paleis onderrichte zij vervolgens systematisch de koningin en de koninklijke hofdames over Boeddha's leer. Toen een aangestoken brand het vrouwen-gedeelte van het koninklijk paleis verwoestte kwam de koningin en haar hele hofhouding van 500 vrouwen om het leven. Volgens de Commentaren zou de brand aangestoken zijn door Magandiya, een andere echtgenote van Udena.

In de Magandiya Sutta, Samyutta-Nikaya, 4.9, wordt verhaald hoe Magandiya, een brahmaan uit Kuru, zijn beeldschone dochter—eveneens Magandiya genaamd—aan de Boeddha aanbood. De Boeddha sloeg echter resoluut dit genereuze aanbod af. Dochter Magandiya nam de weigering van de Boeddha op als een persoonlijke belediging. Toen zij later huwde met koning Udena van Kosambi en zijn favoriete eega werd, poogde zij op diverse manieren wraak te nemen op de Boeddha, evenals op Udena's andere vrouw, Samavati, die een overtuigde volgeling van de Boeddha was.

Voor de vertaling van de Itivuttaka, zie mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2019), *Itivuttaka - Zo Is Het Gezegd*,

⁹⁰⁷ De Boeddha verwijst hier naar de vrucht (P. phala) van het resp. ontwakings-niveau (sotapanna, sakadagami of anagami) waarin ze verkeerden.

⁹⁰⁸ 'de wereld die door onwetendheid (moha) gekneveld is' → vert. van mhasamban-dhano loko'.

⁹⁰⁹ 'etaleert zich als aantrekkelijk' → bhabbarupova dissati'. In de betekenis van 'vrij van onwetendheid'.

⁹¹⁰ 'voor een dwaas die zich vastklampt aan 'worden'' → vert. van 'upadhi-bandhano balo'.

Upadhi (P)= het substraat van bestaan, het substraat van wedergeboorte. In de Commentaren worden vier soorten vermeld: de 5 khandhas; zintuiglijk verlangen (P. kama); mentale beoedelingen (P. kilesas) en intentionele handelingen (P. kamma). In relatie tot nibbana wordt het woord 'upadhi' gebruikt als volgt: 'sabbupadhi-patinissagga' = het loslaten van alle substrata.

Upadhi verklaart zowel de betekenis van vastklampen (hechting) als het fundament ervan. Upadhi is de basis, de grond van, het substraat dat tot wedergeboorte, tot 'worden' (P. bhava) leidt. 'Hechten' is zich vastklampen, zich vastkleven aan, zich identificeren met het voorwerp of met de gedachte; er één mee worden. Generaliserend kan men zeggen dat 'upadhi' = vastklampen aan verlangen, aan begeerte, door er zich mee te identificeren.

⁹¹¹ 'en zich in duisternis hult' → vert. van 'tamasa parivarito'.

⁹¹² 'verschijnt de wereld als eeuwigdurend' → vert. van 'sassati viya khayati'.

⁹¹³ 'maar voor wie ziet, is het een lege doos!' → vert. van 'passato n'atthi kincanan 'ti'.

⁹¹⁴ De vatthus van de suttas ud. VIII.1 tot en met ud. VIII.4 zijn identiek. Enkel de udanas zijn verschillend.

⁹¹⁵ Deze 'udana' van de Boeddha is één van de meest complete en duidelijke uitspraken over 'nibbana' die in de Pali-canon gevonden worden.

⁹¹⁶ 'er is, monniken, een staat waar geen aarde, geen water, geen vuur, geen lucht is' → vert. van 'atthi, bhikkhave, tadayatanam, yattha neva pathavi, na apo, na tejo, na vayo'. Aarde, water, vuur en lucht zijn de vier elementen. Zij vormen de vier primaire eigenschappen van materie.

'Tadayatanam' = een 'sfeer', in de betekenis van een basis; een 'staat'; een positie. Met deze 'sfeer' wordt nibbana bedoeld.

⁹¹⁷ 'geen sfeer van onbegrensde ruimte' → vert. van 'na akasanancayatanam'. Wat in de volgende versregels volgt is een opsomming van de vier 'vormloze sferen' (P. arupadhatus). Zij vormen de subtielste aspecten van perceptie en kunnen enkel ervaren worden in de diepste meditatiestaten, namelijk in de hogere, immateriële jhanas (P. arupa jhanas). Deze jhanas worden 'immaterieel' genoemd omdat zij verwijzen naar bewustzijnsstaten waar er géén perceptie (meer) is van vormen of lichamen. Ze corresponderen met (metaforisch bedoeld) zogenaamde 'hemelse' omgevingen: het zijn 'vredige onstoffelijke bevrijdingen om de stoffelijke vorm te overstijgen'.

Het zijn diepe meditatiestaten waarin de mentale rust onverstoord heerst. Laat het echter héél, héél duidelijk zijn dat de beoefening van de immateriële jhanas niet nodig is om tot bevrijding, i.c. tot bevrijdend inzicht, te komen. Het enige wat deze hogere jhanas wél doen is de kalmte (P. samatha) van de yogi vermeerderen. Maar het zijn en blijven 'wereldse' bewustzijnsstaten en behoren niet tot het noumenale (nibbana).

De sfeer van onbegrensde ruimte (P. akasanancayatana) wordt de vijfde jhana genoemd.

Voor meer uitleg over de immateriële jhanas, zie mijn boek Dubois, Guy, Eugène, (2019), Satta-Visuddhi. De Zeven Zuiveringen p. 195 e.v.

⁹¹⁸ 'Geen sfeer van onbegrensd bewustzijn' → vert. van 'na vinnanancayatana'. De sfeer van onbegrensd bewustzijn (P. vinnanancayatana) wordt de zesde jhana genoemd. De 5de en 6de jhana laat de yogi inzien dat er een essentieel verschil bestaat tussen enerzijds de relatieve werkelijkheid zoals die ervaren wordt door zijn zintuigen—zijn conventionele 'ik' van de vijf khandhas én anderzijds de absolute werkelijkheid die hem nu getoond wordt (in de 5de en 6de jhana). Zijn horizon wijzigt fundamenteel door deze jhanas: een oneindige ruimte en een oneindig bewustzijn. Zijn 'ik' verliest elk houvast; de fundamenten van zijn 'ik' brokkelen af...

De vijfde en de zesde jhana maken hem ervan bewust dat er geen 'ik' is, geen 'zelf'. Dat zijn mening dat hij iets unieks is; dat hij een afzonderlijk substantieel deel, een ziel 'bezit', slechts een illusie is. Een groteske illusie die hij nochtans met alle mogelijke middelen wil bestendigen en in stand houden 'door waardering, geld, roem, rust, reizen, zintuiglijke indrukken, denken, lezen, amusement...' Al deze dingen hebben de neiging het ego op te blazen. Bhava. Beide jhanas geven hem het inzicht dat er niets is waaraan hij zich kan vastklampen. Er is geen enkele kern, geen onafhankelijke substantie, geen ziel te bespeuren. Door beide jhanas ervaart hij flagrant duidelijk dat er niets te bestendigen of in stand te houden valt.

⁹¹⁹ 'Geen sfeer van nietsheid' → vert. van 'na akincannayatana'. Dit is de zevende jhana. Vanuit het onbegrensd bewustzijn van de zesde jhana ervaart de beoefenaar dat dit onbegrensd bewustzijn leeg is van elke permanente inhoud: er is niets in het hele universum te vinden dat enige permanente essentie in zich draagt. De oneindigheid is leeg van alles; er bevindt zich niets wat aanwijsbaar is; niets waar zijn verlangen naar uit gaat; niets wat naar een doel wijst; niets wat geluk brengt. Deze oneindigheid is vooral leeg van zichzelf! De yogi realiseert zich dat alles zich in een constante [energie] stroom bevindt. Er is énkél beweging, énkél energie, fijne, subtiele energie. Ayya Khema merkt op dat de arupajhanas vijf, zes en zeven de 'vipassana-jhanas' genoemd worden en dat het quasi onmogelijk is om deze vormloze jhanas te ervaren zonder tot de inzichten te komen die tot bevrijding leiden — Khema, Ayya, (1999) Kom en zie!, p. 141.

⁹²⁰ 'Geen sfeer van noch-perceptie-noch-niet-perceptie' → vert. van 'na n'evasananasannayatana'. Dit is de achtste jhana (P. nasannayatana), een zeer vredevolle meditatiestaat, waarbij de dualiteit tussen perceptie en niet-perceptie; tussen waarnemen en niet-waarnemen; tussen voorstelling en niet-voorstelling overstegen wordt. Zo verliest de 'waarnemer' het conceptuele, de dualiteit en 'beseft' hij dat alles één is. Er bestaat geen 'ander', zoals er evenmin een 'ik' bestaat. Er is geen plaats meer voor 'zelf'; er is evenmin plaats voor 'anders-dan-zelf'. 'Noch-dit-noch-dat'; het niet-vinden is het vinden.

⁹²¹ 'noch deze wereld, noch een andere wereld, noch beiden' → vert. van 'n'ayam loko, na paraloko, na ubho'.

⁹²² 'noch zon, noch maan' → vert. van 'na ubho candimasuriya'. Zon en maan staan voor het hele fysische universum.

⁹²³ 'hier, monniken, zeg ik, is er geen komen, geen gaan, geen blijven' → vert. van 'tatra'p'aham, bhikkhave, n'eva agatim vadami, na gatim, na thitim'.

⁹²⁴ 'noch verdwijnen noch opkomen' → vert. van 'na cutim, na upapattim'. De betekenis is hier: noch dood, noch geboorte.

⁹²⁵ 'deze sfeer is niet stilstaand, niet bewegend, zonder enige voorwaardelijke grond' → vert. van 'appatittham, appavattam, anarmanam'ev'etam'.

'zonder enige voorwaardelijke grond', in de betekenis van 'ongeconditioneerd'.

⁹²⁶ 'dit is inderdaad het einde van lijden!' → vert. van 'es'evanto dukkhassa ''ti'.

⁹²⁷ 'nibbana is moeilijk te zien' → vert. van 'duddasam ananam nama'. 'Ananam' is opnieuw een erg cryptische, moeilijke omschrijving die zelfs de Commentatoren zodanig in verwarring heeft gebracht dat ze zelfs een aantal opties hebben open gehouden. Maar wars van wat ook de etymologische verklaring zou kunnen zijn is het wél duidelijk wat met 'ananam' bedoeld wordt. De betekenis wordt duidelijk wanneer men de eerste en tweede versregel samen bekijkt. Deze twee versregels zijn immers twee beschrijvingen van éénzelfde idee. Zo bekeken bestaat er geen enkele twijfel over dat met 'ananam' de 'waarheid' bedoeld wordt. En waarheid staat synoniem voor 'nibbana'. Om die reden heb ik voor de duidelijkheid 'ananam' vrij vertaald als 'nibbana'.

⁹²⁸ 'de waarheid is niet gemakkelijk te zien' → vert. van 'na hi saccam sudassanam'. Saccam → sacca = waarheid = wat wáár is = wat gold in het verleden, geldt in het heden en wat zal gelden in de toekomst.

⁹²⁹ 'begeerte wordt compleet doorgrond door wie wéét en ziet—voor wie wéét en ziet is er niets [valt er niets te begeren!]' → vert. van 'patividdha tanha janato, passato n'atthi kincanam ''ti'.

'Patividdha' staat voor: penetreren, diep kennen, begrijpen op een bijzondere manier, volkomen doorgronden en onderkennen, integraal wéten en zien.

'Tanha' = verlangen, begeerte.

'Janato passato n'atthi kincanam' = letterlijk: 'voor wie wéét en ziet is er niets'. De betekenis is dat wie 'begeerte' door inzicht en wijsheid integraal begrijpt (tot in zijn diepste essentie) in zichzelf de 'leegte' van de wereld realiseert.

⁹³⁰ Deze sutta refereert naar de vernietiging van geboorte van 'worden' en van de mentale formaties (sankharas) door de arahant.

⁹³¹ 'er is, monniken, het niet-geborene, het niet-gewordene, het niet-geschapene, het niet-geconditioneerde' → vert. van 'Atthi, bhikkhave, ajatam, abhutam, akatam, asankhatam'.

⁹³² 'als, monniken, dit niet-geborene, dit niet-gewordene, dit niet-geschapene, niet-geconditioneerde er niet zou zijn' → vert. van 'no cetam, bhikkhave, abhavissa ajatam, abhutam, akatam, asankhatam'.

⁹³³ 'dan zou er hier [in deze wereld] geen ontkomen mogelijk zijn aan het geborene, het geworden, het geschapene, het geconditioneerde' → vert. van 'naya'ida jatassa, bhutassa, katassa, sankhatassa nissaranam pannayetha'.

⁹³⁴ 'maar omdat het niet-geborene, het niet-gewordene, het niet-geschapene, het niet-geconditioneerde er is' → vert. van 'yasma ca kho, bhikkhave, atthi ajatam, abhutam, akatam, asankhatam'.

⁹³⁵ 'is het mogelijk te ontkomen aan het geborene, het geworden, het geschapene, het geconditioneerde!' → vert. van 'tasma jatassa, bhutassa, katassa, sankhatassa nissaranam pannayati 'ti'.

⁹³⁶ 'wie begeert ervaart onrust' → vert. van 'nissitassa calitam'. Letterlijk vertaald is 'nissitassa': 'wie neigt naar iets; wie verlangt naar iets'.

⁹³⁷ 'wie niet begeert ervaart geen onrust' → vert. van 'anissitassa calitam n'atthi'. De twee eerste versregels vormen dus een dichotomie: iemand die begeert versus iemand die niet begeert. En deze dichotomie zet zich verder doorheen de hele udana: vergaan en ontstaan; dood en leven; hier en voorbij.

⁹³⁸ 'als er geen onrust is, is er innerlijke kalmte' → vert. van 'calite asati passaddhi'. Passaddhi = kalmte van de geest.

⁹³⁹ 'als er innerlijke kalmte is, is er geen zucht naar dingen' → vert. van 'passaddhiya sati nati na hoti'. Het kernwoord is hier 'nati' = zucht naar dingen, hang naar dingen, neiging naar dingen, verlangen naar dingen. Het is juist deze 'hang naar dingen' die het hele mechanisme dat leidt naar dukkha in gang zet.

⁹⁴⁰ 'als er geen zucht naar dingen is, is er geen komen en geen gaan' → vert. van 'natiya asati agatigati na hoti'.

⁹⁴¹ 'als er geen komen en geen gaan is, is er geen vergaan en geen ontstaan' → vert. van 'agatigatiya asati cutupapato na hoti'. 'Geen vergaan en geen ontstaan' in de betekenis van: 'is er geen dood en geen geboorte'. Cutupapato → cuti+uppatti: cuti = de dood, vergaan, verdwijnen; uppatti = geboorte, wedergeboorte, ontstaan.

⁹⁴² 'als er geen vergaan en geen ontstaan is' → vert. van 'cutupapate asati'.

⁹⁴³ 'is er noch 'hier', noch 'voorbij', noch 'tussen de twee' → vert. van 'n'ev'idha na huram na ubhayam-antarena'. De concepten 'hier' en 'voorbij' krijgen slechts betekenis wanneer er een vergaan en een ontstaan is. En het 'tussen de twee' is een gevolg van het bestaan van het 'hier' en het 'voorbij': wanneer er een begin is en een einde is er ook een 'tussen de twee'. 'Hier' en 'voorbij' (en 'tussen de twee') doet zich niet voor wanneer er geen vergaan en geen ontstaan is, dus wanneer het bestaan als een 'proces' beschouwd wordt (wat het in werkelijkheid ook is).

⁹⁴⁴ 'dit is het einde van dukkha!' → vert. van 'es'ev'anto dukkhassa 'ti'.

⁹⁴⁵ Deze vatthu loopt voor een stuk parallel met de tekst van de Mahaparinibana-Sutta, Digha-Nikaya 16 (DN 16).

Zie ook: Sister Vajira & Story, Francis (2007), *Last Days of the Buddha, The Wheel Publication # 67/68, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka*

⁹⁴⁶ Dit is een verwijzing naar de modus operandi van de pindapata, waar de monniken bij ontvangst van bedelvoedsel evenmin enig teken van dank of erkenning geven aan de schenker.

⁹⁴⁷ 'sukaramaddava': hoewel de naam van het gerecht dat uiteindelijk tot de dysenterie en de dood van de Boeddha zal leiden in de Pali-canon overgeleverd werd is het niet duidelijk welke bereiding dit voedsel onderging. Sukaramaddava → sukara+maddava: sukara = een varken of biggetje; maddava = zacht, mals, succulent.

⁹⁴⁸ 'de rustpositie van een leeuw': dit is de houding waarin de Boeddha, volgens de geschriften, stierf. Het is ook de houding waarin de overleden Boeddha steeds uitgebeeld wordt.

⁹⁴⁹ De betekenis is zoals het beschreven staat. Het is een aspect van de diepe beoefening van aandacht. De Boeddha bepaalde voor zichzelf op voorhand hoe lang hij zou slapen en wanneer hij zou opstaan.

⁹⁵⁰ 'de belichaming van de Dhamma' → vert. van 'Bhagava'dha Dhamme'.

⁹⁵¹ Er bestaan twee nibbana-sferen: een nibbana-sfeer mét residu [aan 'worden'] en een nibbana-sfeer zónder residu:

— 'de nibbana-sfeer mét een residu': (P. sa-upadisesa-nibbanadhatu). Het bereiken van het arahantschap bestaat in de uitdoving van de mentale vergiften (P. kilesa-parinibbana)—verlangen, afkeer en onwetendheid—en gedurende de periode dat de arahant zijn leven voleindigt, wordt zijn bevrijding van de mentale vergiften de nibbana-sfeer mét residu genoemd.

— 'de nibbana-sfeer zónder residu': (P. an-upadisesa-nibbanadhatu) = de volledige uitblussing van de geledingen waaruit de persoon bestaat. Vermits er geen verlangen noch afkeer meer bestaat bij het uiteenvallen van het lichaam van de arahant, wordt ook elk toekomstig 'worden' (P. bhava) uitgeschakeld. Hieruit volgt de finale uitdoving van de aggregaten (P. khandha-parinibbana).

⁹⁵² 'van iemand die geeft vermeerderen de verdiensten' → vert. van 'dadato punnam pavaddhati'.

⁹⁵³ 'door zelfbeheersing houdt men haat onder de knie' → vert. van 'samyamato veram na ciyati'.

⁹⁵⁴ 'iemand die goed getraind is, laat slechte daden los' → vert. van 'kusalo ca jahati papakam'.

⁹⁵⁵ 'wanneer hartstocht, haat en begoocheling vernietigd zijn, komt iemand tot innerlijke Vrede—Nibbana!' → vert. van 'ragadosamohakkhaya sanibbuto 'ti'.

⁹⁵⁶ *Pataligama*: Syn. *Pataliputta*, *Pataliputra*, *Palibothra*, *Kusumpur*, *Pushpapura*, *Azimabad*. De kleine onooglijke vestiging uit Boeddha's tijd groeide in relatief korte tijd uit tot de hoofdstad van het Magadha Rijk (6de eeuw-413 vóór GTR), van het Mauryaanse Rijk (322-187 vóór GTR), van het Shunga Rijk (185-75 vóór GTR) en van het Gupta Rijk (280-550 GTR).

De huidige naam van de stad is Patna en ze fungeert als hoofdstad van de Indiase deelstaat Bihar. Het is één van de oudste steden van India, maar het heeft momenteel weinig meer te bieden dan een erg prestigieus museum met voorwerpen uit de Maurya- en Gupta periode. Ook veel interessante artefacten uit Nalanda. Het blijft moeilijk om je voor te stellen dat deze vuile, lawaaierige stad ooit de grootste metropool ter wereld was en gedurende één millennium de residentie van één van de grootste keizerrijken die India ooit gekend heeft (van de 6de eeuw vóór GTR tot de 4de eeuw nà GTR).

⁹⁵⁷ In de Pali-canon worden beide ministers steeds samen vermeld.

⁹⁵⁸ De Griekse ambassadeur aan het Mauryaanse hof, Megasthenes, beschreef in zijn ooggetuige verslag de stad als volgt: 'Pataliputta strekt zich uit langs de zuidelijke bank van de Ganga, met muren van 4,5 meter dikte, en die een omtrek hebben van 15 kilometer lengte en 2,5 kilometer breedte. De omheining heeft 570 torens en 64 ingangspoorten. De slotgracht rondom deze afsluiting is 200 meter breed en heeft een diepte van 15 meter'. Archeologische opgravingen in het begin van de 20ste eeuw hebben de opmerkingen van Megasthenes in grote mate bevestigd — Dhammika, Shrivasti, (1999), *Middle Land Middle Way. A Pilgrim's Guide to The Buddha's India* p. 119 e.v.

Zie ook: Sahay, Navneet, (2016), *Patna. A Paradise Lost. Saga of a 2500 Year Old City from Ajat-shatru to Present Day Patna*, Notion Press 2016, Chennai, India

⁹⁵⁹ *Vajji* was één van de zestien Mahajanapadas van het antieke India. Het was een confederatie van acht kshatriya-clans. In de Puranas worden de Licchavis opgevoerd als de sterkste clan van de Vajji-confederatie. De bestuursvorm van de Licchavis wordt in de boeddhistische geschriften op verschillende plaatsen extensief beschreven en wordt uitdrukkelijk als voorbeeld gesteld voor een goed bestuur. In feite kan de staat Vajji—mits enige nuance (*)—beschouwd worden als de eerste democratische republiek. Zo werden in Vesali de beslissingen genomen door een 'democratische' raad van 7.707 familiehoofden. Deze droegen allen de titel van 'raja' (koning of prins) en namen gezamenlijk de bestuurlijke beslissingen. Dit correspondeert met de zogenaamde 'gana-sangha'—een bestuursvorm naar het model van de Satta aparihaniya Dhamma (**) of de zeven voorwaarden die, overeenkomstig de Boeddha, tot welvaart leiden.

(*): We moeten toch opletten met de inhoud van deze begrippen. Democratisch is erg betrekkelijk en het woord 'democratie' is énkél bruikbaar in het exclusieve perspectief van die tijd. De regeerders van de Mahajanapada Vajji behoorden tot de kaste van de Kshatriyas. Zij waren 'ariya's'—edelen—door geboorte. De kaste waarin ze geboren waren verleende hen het exclusieve recht om de staat te besturen. Ze kozen de bewindvoerders uit hun midden. Het is dus niet verwonderlijk dat de Boeddha, die ook tot deze kaste behoorde, zulke bestuursvorm genegen was. Gerelateerd naar de normen van die tijd, waar autocratische heersers als despoten hun land bestuurden, getuigde de bestuursvorm van de Licchavis natuurlijk van een meer 'democratisch' inzicht. Het is dan ook begrijpelijk dat de Boeddha deze bestuursvorm voor de Sangha vooropstelde (cfr. zie volgende voetnoot).

(**): Satta aparihaniya dhamma, de zeven voorwaarden voor een goed bestuur, zie: Bhikkhu-aparihaniya-Sutta, Anguttara Nikaya 7.21. Deze regels zijn zowel toepasselijk op een civiel bestuur als—in enigszins aangepaste vorm—op het vlak van de Sangha.

⁹⁶⁰ 'Met zijn goddelijke oog' → vert. van 'dibbena cakkhuna → dibbacakkhu → dibba+cakkhu: dibba = goddelijk; cakkhu = oog. Dibbacakkhu = het goddelijk oog. De betekenis van het 'goddelijk oog' is dat men alles kan bekijken vanuit alle richtingen en perspectieven.

⁹⁶¹ 'de invloed van de het rijk van de Ariyas': dit is het Middenland, Majjhima-desa, het huidige noordoost India.

⁹⁶² Hier wordt in de Pali-tekst de stadsnaam 'Pataliputta' gebruikt. Dit is eigenaardig omdat dit de naam is die de stad droeg tijdens de regeerperiode van keizer Ashoka (*).

(*) Ashoka, Syn.: Asoka; Piyadasi, letterlijk 'de geliefde van de goden'. Ashoka was de stichter van de Maurya-dynastie (323-185 vóór GTR) en de eerste monarch die heerste over nagenoeg het hele Indische subcontinent, inclusief Afghanistan, Pakistan en Bangladesh. Na een aantal bloedige veroveringen, nam hij toevlucht tot de Dhamma. Hij verbood oorlog in zijn wereldrijk, verbood de jacht en het doden van dieren als voedselbron, bouwde ziekenhuizen en dierenklinieken en liet in zijn hele wereldrijk pilaren oprichten en decreten graveren in rotsen met de morele precepten van de Boeddha. Hij stuurde monniken—o.m. zijn zoon Mahinda en zijn dochter Sanghamitta—naar het buitenland (Sri Lanka, Birma) om het woord van de Dhamma te verspreiden. Tijdens zijn regeerperiode vond ook het derde Boeddhistisch Concilie plaats in Pataliputta.

⁹⁶³ 'op welke plaats een wijs man ook verblijft' → vert. van 'yasmim padese kappeti, vasam panditajatiyo'.

⁹⁶⁴ 'hij zou altijd de deugdzamen, de beheersten, die het heilige leven leiden moeten spijzen' → vert. van 'silavantettha bhojetva, sannate brahmacarayo'.

⁹⁶⁵ 'en tot de devas die op die plaats verblijven' → vert. van 'ya tattha devata asum'.

⁹⁶⁶ 'zal hij de verdiensten van zijn gift opdragen' → vert. van 'tasam dakkhinam-adise'.

⁹⁶⁷ 'vereerd zullen de devas ook hem vereren' → vert. van 'ta pujita pujayanti'. Het kernwoord in deze versregel is 'puja'.

'Puja' (P. en Skr.): (1.) Eer, respect, hulde; (2.) aanbidding, gewijde inachtneming, gewijde offerande; ritueel offer; maar ook offers aan monniken en nonnen. Hindoeïstisch ritueel, uitgevoerd vanuit devotie (Skr. bhakti) naar de godheid. De puja kan verwijzen naar elke hindoe-ceremonie, van een eenvoudig ritueel thuis tot een uitgebreid volksfeest waarbij beelden van de goden worden aanbeden. Een puja kan door iedereen individueel worden uitgevoerd, mits het geschiedt vanuit het juiste sentiment. Aangezien in het hindoeïsme elke gelovige verantwoordelijk is voor zijn eigen religieuze activiteiten, voert hij zijn gewone, dagelijkse ritueel thuis uit, op zijn eigen individuele manier en zelf gekozen tijdstip. Het allerbelangrijkste is om door het juiste naleven van de zelf ontwikkelde regels een zo intens mogelijke 'relatie' op te bouwen met de godheid die de gelovige heeft uitgekozen als zijn persoonlijke intermediair met het noumenale. Men schat dat het hindoeïsme 330 miljoen goden omvat. Ongeacht het intellectuele niveau of de kaste, leert elke gelovige de basisregels om 'zijn' god op de juiste manier te vereren. Zelfs de armste hindoe heeft ergens in zijn hut een nis of een altaartje staan waarop hij dagelijks offers kan plegen. Dit ritueel kan bestaan uit het offeren van voedsel of bloemen, van vuur en water en in een uiterst zeldzaam geval, van bloed van een offerdier. Het allerbelangrijkste kenmerk van het hindoeïsme blijft dat iedereen voor zichzelf kan bepalen hoe en wanneer hij zijn religie wil belijden. Het is dan ook onmogelijk om een algemene beschrijving te geven van hét hindoeïstisch ritueel. Dit varieert immers van persoon tot persoon. En van plaats tot plaats. Terwijl de brahmaanse bovenlaag nog steeds vasthoudt aan de rituelen zoals beschreven in de Vedas, hanteert het merendeel van de Indiase bevolking een mengsel van oud, in de Veda-teksten vastgelegd, geloof, met allerlei lokale varianten van volksgeloof, opgesmukt met een persoonlijke 'touch'. Puja is niet zozeer het offeren, dan wel het ' bezig-zijn' met de goden. Men gelooft dat de ziel van de godheid bezit genomen heeft van het desbetreffende beeld en dat de god of godin daarin huist. De offergaven zijn dan ook letterlijk bedoeld als voedsel. De godheid nuttigt op abstracte wijze het voedsel; het materiële dat overblijft, wordt later aan de armen of aan de dieren gegeven. Verder wordt de godheid behandeld als een menselijk wezen dat de hele dag dient bezig gehouden te worden: hij wordt 's morgens met muziek gewekt, hem/haar kan voorgelezen worden, hij/zij kan gewassen en aangekleed worden... Het icoon hoeft niet per se een afbeelding te zijn van de godheid. Ook objecten kunnen aanbeden worden als symbool van de god. Het bekendste voorbeeld hiervan is de lingam, het fallussymbool van de god Shiva, dat, als verpersoonlijking van deze god, aanbeden wordt. De Boeddha was geen voorstander van uiterlijke aanbidding: 'Niet zo, Ananda, wordt de Tathagata gerespecteerd, vereerd, gewaardeerd, aanbeden en geëerd in de hoogste graad. Maar, Ananda, of het een bhikkhu of bhikkhuni, upasaka of upasika is die de Leer penetreert, oprecht in de Leer leeft, in het Pad van de Leer leeft; het is door hen dat de Tathagata gerespecteerd, vereerd, gewaardeerd, aanbeden en geëerd wordt in de hoogste graad'. Voor de Boeddha zijn er twee soorten van aanbidding: op een materiële wijze (P. amisa puja) en door beoefening van de Dhamma (P. Dhamma puja). De Dhamma puja is voor de Boeddha de meest waardevolle van de twee.

⁹⁶⁸ 'geëerd zullen de devas ook hem eren' → vert. van 'manita manayanti nam'. Het kenwoord in deze versregel is 'mana' = eren, respect betonen.

⁹⁶⁹ 'de devas zullen met erbarmen over hem waken' → vert. van 'tato nam anukampanti'.

⁹⁷⁰ 'zoals een moeder over haar eigen zoon' → vert. van 'mata puttamva orasam'.

⁹⁷¹ 'een man waarover de devas met erbarmen waken' → vert. van 'devat'anukampito poso'.

⁹⁷² 'mag zich gelukkig prijzen!' → vert. van 'sada bhadrani passati 'ti'.

⁹⁷³ Gotamadvara (→ Gotama+dvara: dvara = toegangspoort) gaven en de plaats waar hij de Ganga overgestoken was Gotamatittha (→ Gotama+tittha: tittha = een passage; oversteekplaats).

⁹⁷⁴ 'dat een kraai er uit kon drinken': een kraai die op de kaaimuur staat.

⁹⁷⁵ 'zij die de buiten haar oevers tredende stroom oversteken' → vert. van 'ye taranti annavam saram'.

⁹⁷⁶ 'bouwen een brug en laten de moerassen achter zich' → vert. van 'setum katvana visajja pallalani'.

⁹⁷⁷ 'wanneer de gewone mensen vloten bouwen [om over te steken]' → vert. van 'kullanhi jano pabandhati'.

⁹⁷⁸ 'bevinden de wijzen zich al aan de overkant!' → vert. van 'tinna medhavino jana 'ti'.

⁹⁷⁹ Deze udana staat bol van de metaforen. Volgens de Commentaren staat de stroom voor samsara; het 'buiten haar oevers treden' staat voor verlangen. De brug is een metafoor voor het Edele Pad. Zonder de beoefening van het Edele Pad (pariyatti, patipatti, pativedha) bestaat er geen effectieve weg om aan samsara te ontsnappen. Zolang men nog bindingen heeft (vloten bouwen, een metafoor voor riten, rituelen, ceremonies, goden) ervaart men dukkha (moerassen) en is het onmogelijk om de buiten haar oevers tredende stroom over te steken. Enkel de wijzen (de Boeddha en zijn volgelingen) bevinden zich aan de overkant van de stroom.

⁹⁸⁰ Deze vatthu speelt zich dus af voordat Ananda de verzorger werd van de Boeddha en eveneens voordat Nagasamala het arahantschap verwierf. Nagasamala Thera was eveneens van de Sakya-clan. Hij vervoegde de Sangha toen de Boeddha Kapilavatthu bezocht.

⁹⁸¹ 'reizend in groep of alleen verblijvend' → vert. van 'saddhimcaramekato vasam'.

⁹⁸² 'komt de Wijze onwetende mensen tegen' → vert. van 'misso annajanena vedagu'.

⁹⁸³ 'wie dit weet laat de slechten links liggen' → vert. van 'vidva pajahati papakam'.

⁹⁸⁴ 'zoals de melk drinkende reiger het water' → vert. van 'konco khirapako'va ninnagan'ti'. Deze uitspraak komt voort uit een verhaal dat in het antieke India opgeld maakte, waarbij een reiger, als hij kon kiezen tussen melk en water, de melk verkoos. De betekenis van dit vers is dat men zich nooit mag inlaten met onwilde personen.

⁹⁸⁵ In de vertaling van de Udana door Jan de Breet, Rob Janssen en Anco van der Vorm wordt vermeld dat deze vrouw eigenlijk de schoondochter was van Migara, maar door hem als zijn moeder geadopteerd was — de Breet Jan, Janssen Rob, van der Vorm Anco (2007), Khuddaka-Nikaya, De verzameling van korte teksten, Deel 2: Khuddaka-Patha, Udana, Itivuttaka & Cariyapitaka p. 365, voetnoot 117.

⁹⁸⁶ 'natte kleren en natte haren': een teken van rouw in het antieke India.

⁹⁸⁷ 'wat voor verdriet of leed er ook bestaat' → vert. van 'ye keci soka paridevita va'.

⁹⁸⁸ 'de vele soorten dukkha in de wereld' → vert. van 'dukkha ca lokasmimanekarupa'.

⁹⁸⁹ 'spruiten voort uit het feit dat er iets is dat je 'dierbaar' is' → vert. van 'piyam paticcappabhavanti ete'. 'Piyam → piya = dierbaar, in de betekenis van 'iets wat je lief is; wat genegenheid oproept, i.c. tot levende wezens of tot gewaarwordingen; iets waar je aan hecht'.

⁹⁹⁰ 'zonder [hechting aan] dat 'dierbare' bestaat dukkha niet' → vert. van 'piye asante na bhavanti ete'.

⁹⁹¹ 'daarom zijn énkél zij gelukkig en vrij van verdriet' → vert. van 'tasma hi te sukhino vitasoka'.

⁹⁹² 'die, waar dan ook in de wereld, zich niet hechten aan iets wat hen 'dierbaar' is → vert. van 'yesam piyam natthi kuhinci loke'.

⁹⁹³ 'wil je zonder verdriet en zonder bezoedeling zijn' → vert. van 'tasma asokam virajam patthayano'.

⁹⁹⁴ 'hecht je dan, in de wereld, niet vast aan iets wat je 'dierbaar' is!' → vert. van 'piyam na kayiratha kuhinci loke 'ti'.

⁹⁹⁵ 'Mallaputta' → malla+putta = een telg van de Malla's.

⁹⁹⁶ 'Sugata' (P.): een epitheton voor de Boeddha. Sugata → su+gata: letterlijk 'Hij die tot een goed bestaan gekomen is'. De betekenis is: heel gelukkig zijn — gelukkig zijn als een Boeddha.

⁹⁹⁷ 'hij ging het vuurelement binnen': een metafoer om aan te geven dat hij het concentratieniveau (samadhi) bereikte dat gebaseerd is op het vuurelement— één van de 10 kasina-beoefeningen. Kasina's (P.) zijn een geschikt alternatief voor concentratie op de ademhaling (P. anapana). Een kasina is een fysiek object dat gebruikt wordt als richtpunt voor de meditatie. Traditioneel werden hiervoor cirkels (met een diameter van ongeveer 30 cm) gebruikt die bepaalde concepten vertegenwoordigen. De 10 kasina's die in de sutta's worden bedoeld, zijn: het aarde-kasina; het water-kasina; het vuur-kasina; het wind-kasina; het blauw-kasina; het geel-kasina; het rood-kasina; het wit-kasina; het ruimte-kasina; en het bewustzijn-kasina. Tegenwoordig worden de kasina's nog maar zelden gebruikt, maar in Boeddha's tijd waren ze een veel toegepast hulpmiddel (P. upaya) om de jhanas te bereiken.

'Hij ging het vuurelement binnen' wil dus zeggen: 'wanneer hij volkomen absorptie-concentratie (P. appana samadhi) bereikt had door gebruik te maken van het hulpmiddel van het vuur-element'.

Voor nadere uitleg over de vuur-kasina, zie:

Nanamoli Bhikkhu, (1991), [Buddhaghosa] Visuddhimagga - The Path of Purification, p. 167

Dubois, Guy, Eugène, (2019), Satta-Visuddhi. De Zeven Zuiveringen, p. 165

⁹⁹⁸ 'het lichaam uit elkaar gevallen': een verwijzing naar het uiteenvallen van de kkhandhas, de 5 veranderlijke en onstabiele componenten die dit geest/lichaam-complex, het 'ik' (P. namarupa) uitmaken.

⁹⁹⁹ 'het lichaam uit elkaar gevallen; perceptie beëindigd' → vert. van 'abhedhi kayo nirodhi sanna'.

¹⁰⁰⁰ 'alle gewaarwordingen koel geworden (sitibhava)' → vert. van 'vedana sitibha-vimsu sabba'.

¹⁰⁰¹ 'de drijfveren tot staan gebracht' → vert. van 'vupasamimsu sankhara'.

¹⁰⁰² 'en zelfbewustzijn stilgelegd!' → vert. van 'vinnanam atthamagama 'ti'.

¹⁰⁰³ 'zo ook is het pad niet aan te wijzen' → vert. van 'pannapetum gati n'atthi'.

¹⁰⁰⁴ 'zo ook is de bestemming niet bekend van hen die volkomen bevrijd zijn' → vert. van 'evam sammavimuttanam'.

¹⁰⁰⁵ 'die de stroom van zintuiglijke verlangens overgestoken hebben' → vert. van 'kamabandhoghatarinam'.

¹⁰⁰⁶ 'die het onwankelbaar geluk hebben bereikt!' → vert. van 'pattanam acalam sukhan' 'ti'.